

Täysistunto

Tiistai 8.12.2020 klo 13.59—21.57

Täysistunto alkoi klo 13.59. Täysistunto päättyi klo 21.57.

Puhetta johtivat puhemies Anu Vehviläinen (13.59—15.59 ja 17.58—19.56) ja ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne (15.59—17.58 ja 19.56—21.57).

1. Nimenhuuto

Nimenhuutoraportti Liite 1A

Toimitettiin nimenhuuto.

2. Ilmoituksia

2.1. Kertomukset

Eduskunnalle on annettu Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle: Finanssipolitiikan valvonnan raportti 2020 (K 21/2020 vp).

3. Sanna Antikaisen vapautuspyyntö perustuslakivaliokunnan varajäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 52/2020 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 9.12.2020 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 9.12.2020 kello 11.

4. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi uusiutuvilla energialähteillä tuotetun sähkön tuotantotuesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 240/2020 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Anu Vehviläinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään talousvaliokuntaan.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

14.00 Elinkeinoministeri Mika Lintilä (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Uusiutuvilla energialähteillä tuotetun sähkön tuotantotuesta annetun lain mukainen tuotantotukijärjestelmä on keskeinen tukiohjelma, jolla tuetaan tuulesta, biokaasusta, puupolttoaineesta ja metsähakkeesta saatavaa sähköntuotantoa. Jos tuen myöntämisen edellytykset täyttyvät, sähköntuottajalle myönnetään tuki. Tukiaika on 12 vuotta.

Tuulivoimaloiden, biokaasuvoimaloiden ja puupolttoainevoimaloiden osalta tukijärjestelmä on jo suljettu, eli tukijärjestelmään ei enää hyväksytä uusia voimalaitoksia, mutta jo tuen piirissä oleville voimalaitoksille maksetaan tukea tukiajan loppuun asti. Näin ollen tukijärjestelmä on vielä auki ainoastaan metsähakevoimaloiden osalta siten, että uuden metsähakevoimalan hyväksymistä tukijärjestelmään voi hakea.

Tuen tarkoituksena on kattaa metsähakkeesta ja turpeesta tuotetun sähkön tuotantokustannusten erotusta siten, että tuotantolaitoksissa käytettäisiin turpeen sijasta metsähaketta. Siksi tuen määrään vaikuttaa turpeen vero ja sen päästöoikeuskustannus. Tuen merkitys on kuitenkin vähentynyt, koska turpeen päästöoikeuden hinta ja turpeen verotaso ovat nousseet ja näin tukitasojen maksetun tuen määrä metsähakevoimaloille on laskenut merkittävästi. Vuoden 2019 alusta lähtien tukea on maksettu vain kahdelta kvartaalilta. Nykyisen päästöoikeuden hintakehityksen perusteella myöskään tulevaisuudessa tukea ei maksettaisi.

Viimeaikaisten tietojen nojalla näyttää siltä, että turpeen käyttö lämpövoimalassa vähenee ennakoitua nopeammin. Meillä ei olekaan huolta metsähakkeen kilpailukyvyistä suhteessa turpeeseen, vaan siitä, miten sitä saadaan riittävästi markkinoille, jottei turve korvautu tuontihakkeella.

Ehdotetulla lakimuutoksella suljettaisiin tuotantotukijärjestelmä metsähakevoimaloiden osalta asettamalla määräaika hyväksymishakemuksen jättämiselle. Lakiehdotuksen mukaan metsähakevoimalan hyväksyminen tuotantotukijärjestelmään edellyttäisi, että sähköntuottaja jättäisi hyväksymishakemuksen viimeistään 15.3.2021. Tukijärjestelmän sulkeminen on tarkoitus ajoittaa siten, että komission valtiontukihyväksyntä tukijärjestelmälle on vielä voimassa.

Koska kysymys on alun perinkin määräaikaisesta tukijärjestelmästä, ei sen sulkemisella arvioida olevan taloudellisia vaikutuksia julkiseen talouteen. Ehdotuksella ei myöskään ole taloudellisia vaikutuksia sähköntuottajiin, joiden metsähakevoimala on hyväksytty tukijärjestelmään tai hyväksytään määräaikaan mennessä jätetyn hakemuksen perusteella. Lisäksi lakiehdotuksen taloudelliset vaikutukset sähköntuottajiin, jotka eivät enää ehdi haakeutua järjestelmän piiriin, arvioidaan vähäisiksi.

Lakimuutoksen on tarkoitus tulla voimaan mahdollisimman pian.

14.04 Sari Essayah kd: Arvoisa rouva puhemies! Tämä metsähakkeen tuotantotuen alasajaminen on toki ymmärrettävää siinä mielessä, että tämä liittyy niin päästökauppamekanismiin kuin myöskin sitten turpeen hinnoitteluun. Tässä samassa yhteydessä on kyllä pohdittava sitä, kuinka kalliiksi tämä hallituksen tekemä turvepäättös on kaiken kaikkiaan tulossa, koska itse asiassa tällä hallituksen esityksellä yritetään nyt tilkitä niitä seuran-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

naisvaikutuksia. Niin kuin täällä ministeri mainitsi, tällä hetkellä jo tuolla venäläiset rekat jylläävät rajan yli ja tuovat tänne venäläistä haketta poltettavaksi, ja tällä yritetään nyt siten estää lisävahinkojen tapahtuminen.

Maaseudun Tulevaisuus kirjoitti eilisessä pääkirjoituksessaan, että politiikassa kiireellä tulee usein sutta ja sekundaa, ja siinä se toi esille Koneyrittäjien varapuheenjohtajan Marko Vainionpään muistutuksen siitä, että turveyrittäjät tarvitsevat apua nyt heti. Elikkä kun hallitus on puhunut EU:n oikeudenmukaisen siirtymän mekanismin tuista ja lainoista, niin nämä tuet ja lainat ovat tulossa liian myöhään, koska tämä turpeen alasajo on tapahtunut tällä hallituksen päätöksellä todellakin huomattavan paljon nopeammin kuin mitä voitiin kuvitella, ja nyt siellä ovat yrittäjät oikeasti isossa, isossa pulassa. Tietenkin tämä on myös huoltovarmuuden kannalta nyt herkkä kysymys, mitä tapahtuu, jos meillä todellakin näin nopealla tahdilla tämä turpeen alasajo käy ja meille ensi talvena tulee kylmä talvi ja meillä ei olekaan sitten huoltovarmuuden kannalta polttoainetta tarvittavasti.

Täällä hallituksen esityksen perusteluissa sivulla 4 todetaan: ”Turpeen pääasiallinen energiakäyttö päättyy nykyennusteiden mukaan 2030-luvun aikana päästöoikeuden hinnan noustessa, vaikkakin se säilyy huoltovarmuuspolttoaineena.” Olisikohan syytä, että ministeriö korjaisi tältä osalta tätä perustelua, koska nythän ei ole nähtävissä sitä, että meillä tämä huoltovarmuusasia säilyy, koska tätä on nyt nopeutettu tällä turpeen veron korotuksella kuin myöskin sitten vielä varmistettu tällä lattiahintamekanismilla?

Samassa yhteydessä haluaisin vielä esittää ministerille kysymyksen, kun ministeri on täällä paikalla. Tässä esityksessä, sen perusteluissa, tuodaan esille omaisuudensuoja ja elinkeinonvapaus — alkaa sivulta 10. Missä on turvetuottajien omaisuudensuoja ja elinkeinonvapaus? Tässä ollaan hakemassa näille hakepolttolaitoksille omaisuudensuojan ja elinkeinonvapauden perusteella niin sanottua luottamuksensuojaa, kun tiedetään, että nämä investoinnit on tehty sillä näkökulmalla, että niillä on tietty kuoletusaika. Nyt monet yksityisyrittäjät, turveyrittäjät, [Puhemies koputtaa] ovat joutuneet tilanteeseen, jossa heillä ei ole ollut minkäänlaista luottamuksensuojaa [Puhemies koputtaa] vaan elinkeino on ajettu nopeutetulla ajalla alas. [Puhemies koputtaa] Miten hallitus aikoo näiden ihmisten osalta heidän omaisuudensuojansa ja luottamuksensuojansa [Puhemies: Aika!] kohdalla menetellä?

14.07 Janne Sankelo kok: Arvoisa puhemies! Tähän lakiesitykseen sinänsä ei ole täydennyksiä tai kommentoitavaa, mutta jatkaisin hieman edustaja Essayahin pohdiskelua siitä, miltä tämä energiakartta tulevaisuudessa Suomessa näyttää.

Nythän näyttää siltä, että kun energiaturpeen käyttö vähenee ennakoituakin nopeammin, niin lähitulevaisuudessa metsähakkeen käyttö tulee merkittävästi kasvamaan suomalaisilla lämpölaitoksilla. Tähän tulee tietysti sellainen kokonaisuus, kun samaan aikaan puuta tarvitaan kyllä muihinkin kohteisiin, niin kuin ministeri hyvin tietää. Meillä on niin sanotusti korkeamman jalostusasteen puutuotteita, joiden kuitenkin pitäisi olla aina ensisijainen puun käyttökohde. Miten hallitus aikoo ratkaista tämän yhtälön, jossa samaan aikaan metsähaketta vietäisiin polttolaitoksille entistä enemmän ja samaan aikaan metsäteollisuuskin toisaalta tarvitsee, toivottavasti, enemmän puuta? Tämä on asia, joka tulee kyllä hallituksen ratkaista todellakin samaan aikaan, kun energiaturpeen käyttö on nopeasti vähenemässä.

Arvoisa puhemies! Tähän energiaturpeen käytön vähenemiseen liittyy kyllä sitten näitten suomalaisten urakoitsijoiden tilanne. Energiaturpeen parissa on paljon erilaisissa asiantuntijatehtävissä olevia ihmisiä, jotka kyllä varmasti työllistyvät muille aloille, mutta

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

nämä urakoitsijat ovat kalustoineen siellä maakunnissa koko lailla yksin, ja siinä eivät paljon lämmitä uudelleenkoulutusmahdollisuudet, jos edessä on konkurssi ja kalusto on jäämässä tarpeettomaksi. Ennakkotiedot tästä oikeudenmukaisen siirtymän rahasto JTF:stä kertovat, että rahasto olisi tarkoitettu nimenomaan muihin tehtäviin ja toimialoille siirtymiseen. Kysyisinkin, että jos tämä JTF ei kohdennu turveurakoitsijoitten hätään oikealla tavalla, niin onko hallituksella valmiutta löytää kansallisia ratkaisuja, täsmätoimenpiteitä, näitten yrittäjien vaikean aseman helpottamiseen.

14.10 Markku Eestilä kok: Arvoisa puheenjohtaja! Se oli tiedossa, että kyseessä on ideologinen turpeen verotuksen korostaminen, joka poikkeaa täysin markkinanäkemyksestä ja joka päätöksensä sinänsä edusti sellaista päätöksentekoa, jossa asianomaisilta eli energia-teollisuudelta ja turvetuottajilta ei kysytty mitään, ja aina kun niiltä ihmisiltä, jotka oikeasti tietävät asioista, ei kysytty, niin se todennäköisyys, että päätös menee pieleen, on korkea, ja niinhän tässä kävi.

Kyllähän nämä ovat rajuja lukuja, mitä esitetään — pitääkööt ne sitten tarkkaan paikkansa tai eivät — että turvetuottajille tulee 900 miljoonan vahingot, ja kun täällä nostettiin edustaja Essayah'n puheessa esille omaisuudensuoja ja elinkeinonvapaus, niin kyllähän jonkunmoinen investointisuoja pitäisi jokaisella toimialalla olla. Siellä ostetaan kalliita koneita, ja nyt ne koneet ovat sitten käyttämättöminä, eivät oikein meinaa kelvata, eivätkä ne mene kaupaksi. On arvioitu, että kaiken kaikkiaan tällä turpeen potkimisella aiheutetaan 3 500 työpaikan menetys. Eli olikohan tämä veron nosto sen arvoinen, kun päästökauppa jo automaattisesti kurittaa turvetta ja on tämän kiikkulautamekanismin tehnyt ikään kuin tarpeettomaksi?

Ja ei tämä ihan tähän lopu, kun näitä markkinaketjuja ruvetaan selaamaan alusta vähän pidemmälle. Kun hakkeen käyttö lisääntyy, niin se aiheuttaa helposti sen, että metsiä hakataan liian nuorena, ja silloin koko tämä mekanismi häiriintyy ja tukkipuuta ei sitten aikanaan tule tarpeeksi. Nyt on jo nähtävissä oireita siitä, että metsiä hakataan liian nuorena, ja sitten kun tähän tulee vielä tämmöinen ideologinen kierto, että metsiä ei saa enää ojittaa eikä ojia saa kunnostaa, niin eihän niin pitäisi menetellä. Suometsillä on ollut erittäin merkittävä vaikutus teollisuuden puuhuoltoon, ja ojituksia, tuhkalannoitusta ja muita lannoituksia pitää jatkaa. Ojitukset pitää vain tehdä niin, että otetaan huomioon vesistöt: tehdään saostusaltaita ja muita tämmöisiä.

Minä nyt kysyn ministeriltä: Kun tämä tieto on Suomessa korkealla tasolla ja metsiä on hoidettu oikein, suometsiä on saatu kasvamaan ja kaikkea, niin mikä on se syy, miksi sitä tietopohjaa, mitä pitää tehdä, ei voi ikään kuin päivittää ja hakea tietoa sieltä turvesuolta ja hakea metsästä? Miksi pitää tehdä vähän niin kuin korkean tason ideologisella päätöksellä, kun näin paljon aiheutetaan vahinkoa ja Suomen talous on jo muutenkin kuralla? Kyllä tässä joutuu kysymään, voiko näitä päätöksiä oikeasti perua ja hallitus ikään kuin tehdä täyskäännöksen, sillä vaikka se ei niitä vahinkoja enää korvaa eikä tuo takaisin, niin se osoittaisi vähän tervettä katumista.

14.13 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Tämä turpeen näin nopea alasajo ideologisista syistä on erityisesti meille Pohjanmaalle erittäin vakava asia esimerkiksi kahdesta eri näkökulmasta: toinen on nimenomaan yrittäjien eli niiden työpaikkojen näkökulma, ja toinen on sitten esimerkiksi sähkön kulutushintojen nousu, koska me joudumme alasajamaan näitä sähkölaitoksiamme, joissa turve on ollut ainesosana, ja meidän pitää niitä nyt sitten

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

muuttaa ja se pitää tehdä nopeammin kuin mitä oli alun perin ajateltu tai mitä ne laitokset olisivat vaatineet.

Nyt on herätelty sitten meillekin hallituksen suunnasta toiveita, että voitaisiin JTF:ää käyttää. No, te tiedätte tasan tarkkaan, että sitä ei voi antaa yrittäjille, kompensoida heidän menetyksiään. On turha esittää sellaista, mikä ei oikeasti ole totta. Siitä syystä toivonkin, että tätä turveasiasiaa nyt pohditaan hyvin vakavasti, koska sehän ei koske kaikkia alueita Suomessa, ja pitää miettiä niitä keinoja, miten me tuemme sitä yrittäjyyttä, miten me tuemme niitä työpaikkoja, miten me voimme estää, että se ei mene sinne sähköhintoihin, ja miten me voimme todella olla luottavaisin mielin myös huoltovarmuuden näkökulmasta. Ymmärrän toki sen, että turpeella on nyt varmasti aika, jolloinka tarvitaan myös niitä muita käyttökohteita, ja niitäkin mietitään kovasti, mutta kyllä minä olen todella huolissani yrittäjien toimista ja ennen kaikkea myöskin niistä työpaikoista mutta myöskin yrittäjien toimentulosta ja näistä sähköhinnoista.

14.15 Ari Koponen ps: Arvoisa puhemies! Voi aika perustellusti kyllä kysyä, tämäkö on sitä vihreää siirtymää: Venäjältä tuodaan haketta rekoilla ja Keski-Euroopasta huonolaatuista haketta laivoilla tänne Suomeen poltettavaksi. Tässä on jälleen kerran ollut liian nopeaa, huonoa lainvalmistelua. Myöhemmin tänään puhutaan oppivelvollisuuden pidentämisestä, ja yhtenä ongelmana näen siinä juuri tämän liian nopean aikataulun, kuten myös tässä hakeasiassa.

14.15 Timo Heinonen kok: Arvoisa rouva puhemies! Kiitos ministerille esittelystä ja edustajille Essayah, Sankelo, Risikko, Eestilä ja monet muut hyvistä puheenvuoroista. Turpeen alasajo on ollut varsin nopeaa, ja pitää nyt vakavasti harkita sitä, edetäänkö liiankin nopeilla askelilla.

Huoltovarmuus on tullut tässä useammassa puheenvuorossa esille, mutta myös kysymys lähien energiasta ja siitä, miten paljon lähien energian työllisyysvaikutukset ovat Suomessa olleet ja miten niiden tulevaisuudessa käy. Jo nythän tiedot ovat kertoneet, että Suomeen on tuotu Venäjältä ja Latviasta puuhaketta korvaamaan kotimaista turvetta, ja Ruotsissa on jo kerrottu siitä, miten esimerkiksi puuta kannattaa tuoda Ruotsiin Brasiliasta. Amazonhakkeella on lämmitetty tukholmalaisia koteja, ja on käynyt selväksi, että osa niistä on ainakin laittomien hakkuiden ja maananastuksen kautta saatua. Ruotsiin on ymmärtääkseni tuotu puuta myös Mosambikista ja Espanjasta, ja jos oikein olen ymmärtänyt, niin myös Suomeen on tuotu Afrikasta pähkinänkuoria poltettavaksi näissä laitoksissa. Kysyisin ministeriltä, mikä tämän hetken tieto on: onko Suomeen tuotu esimerkiksi Amazonin tai Mosambikin, Afrikan muiden valtioiden korvaavaa polttoainetta näihin laitoksiin?

On tärkeää varmistaa polttoaineiden saatavuus, kun turpeen käyttö tulevaisuudessa tulee vähenemään. Kysyisin ministeriltä arviota myös siihen, mikä on näkemyksenne siitä, riittääkö Suomessa puuta korvaavaksi polttoaineeksi ja myös niin kuin tässä edellä on puheenvuoroissa tuotu esille, että ei poltettaisi sellaista puuta, jonka jalostusarvo taas toisaalta olisi parempi.

Oikeastaan nämä kaksi isoa kysymystä: Onko näiden afrikkalaisten pähkinänkuorien jälkeen Suomeen tuotu kaukomailta — Brasiliasta, Amazonilta, Mosambikista — tai muualta korvaavaa polttoainetta? Ja sitten tämä kotimaisen puun riittävyys tulevaisuudessa.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

14.18 **Anders Adlercreutz r:** Ärade talman! Vi diskuterar en proposition som inte ännu har trätt i kraft. All den förändring vi ser på marknaden beror i dag på utsläppshandelns effekt på industrin. Visst kanske man anar vad som komma skall, men situationen i dag beror på utsläppshandeln. Det är en situation som vi inte heller till alla delar kan kontrollera.

Arvoisa puhemies! Elämme nyt tässä päästökaupan tilanteessa. Tämä esitys on vasta käsittelyssä eduskunnassa. Toki tässä esityksessä on veroseuraamuksia myöskin turpeelle. Miksi näin? Meillä on päästövähennystavoitteet. Me tiedämme, että turpeen polttaminen vastaa aika isosta osasta päästöjä. Toki on vaihtoehtoisiakin polkuja, mutta esimerkiksi liikenteeseen tarttuminen nopealla aikataululla olisi huomattavan paljon hankalampaa. Toki tätäkin muutosta pitää tarkastella kriittisesti. Pitää arvioida, onko se, miten nopeasti siirtymä tapahtuu, kaikilta osin hallittua, mutta tämän viime vuoden aikana oppositiosta on toistuvasti vaadittu, että tähän turvekysymykseen tartutaan, [Mikko Savola: Kokoomus erityisesti!] ja erityisesti kokoomus on sitä toistuvasti vaatinut. No nyt siihen tartutaan.

Tätä siirtymää tehdään, koska enemmistö eduskunnasta haluaa, että Suomi suoriutuu ilmastovelvoitteistaan. Kun tätä tehdään, niin on oleellista myöskin, että mahdollistetaan niitä korvaavia teknologioita. Kun puhutaan turpeesta, turpeen käytöstä lämmönlähteenä lämmöntuotannossa, niin oleellisia korvaavia teknologioita ovat esimerkiksi lämpöpumput, maalämpöpumput, pumppuvoimalat osittain, vastukset, tämäntapaiset ratkaisut, ja jotka ne olisivat mahdollisia, niin on oleellista, että lainsäädäntö sopeutuu siihen tilanteeseen, siihen vaatimukseen poistaa nopeasti ne verotukselliset esteet, jotka tällä hetkellä ovat näiden teknologioiden tiellä. Toivon, että tässäkin lähdetään päättäväisesti nopeasti eteenpäin. Samaan aikaan toki pitää tarkastella sitä, miten tämä muutos nyt kohtelee sitä väistävää teollisuutta.

14.20 **Hussein al-Tae sd:** Arvoisa puhemies! Tämmöisenä ilmastodemarina näen totta kai, että kaikki esitykset, jotka vievät suomalaista kunnianhimoa eteenpäin näissä ilmastokysymyksissä, ovat positiivisia.

Mutta haluaisin kysyä ministeriltä, millaisia vaikuttavuusarviointeja on tehty näiden yrittäjien elinkeinoa ajatellen lyhyellä tähtäimellä ja pitkällä tähtäimellä. Miten näille ihmisille taataan rauhallinen mieli siitä, että täällä päättäjät ajattelevat myös heitä näissä kysymyksissä eikä kävisi niin, että ilmastokysymykset ja näiden yrittäjien elinkeinot olisivat vastakkain vaan että löydetäisiin todellisuudessa sellaista symbioosia, joka vie näitä molempia tavoitteita kohti sellaista Suomea, jossa me kaikki haluamme elää?

14.21 **Atte Harjanne vihr:** Arvoisa rouva puhemies! Ihmettelen tätä toistuvaa mainintaa, että tätä tehtäisiin ideologisista syistä. Kyllä sitä tehdään ihan luonnontieteellisistä syistä. Turve on ilmastolle ja luonnolle hyvin haitallinen polttoaine, [Juha Mäenpää: Entä puu?] ja se on ihan perusteltua, että se tulee tiensä päähän.

Siitä huolimatta ovat kyllä erittäin hyviä ne kaksi huolta, joihin tässä täytyy tarttua.

Toinen on tämä reilu, oikeudenmukainen siirtymä, siihen vastaaminen, ja kuulisin myös mielelläni ministereiltä, miltä se tällä hetkellä näyttää. Onko tarve jonkuntyyppiselle kompensatiolle, ja miltä näyttävät korvaavat elinkeinot? Työtähän sinänsä riittää esimerkiksi soiden ennallistamisessa ja korvaavien energiaratkaisuiden rakentamisessa ja tällaisessa. Näissä eivät välttämättä aina olemassa oleva kalusto ja osaaminen täysin vastaa vaatimuksia, joten siihen tietysti yhteiskunnan apua on varmasti paikallaan antaa.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Toinen on sitten tämä puun energiakäyttö. Kyllähän puubiomassan käyttö energiaksi pitäisi olla se viimeinen, mihinkä sitä käytetään. Sille asettaa selvät rajat se, että puuta tarvitaan metsässä turvaamaan hiilinielut, hiilivarastot sekä metsäluonnon monimuotoisuus, ja kuten täällä on tullut esille, puubiomassa on myös arvokasta korkeamman jalostusasteen käytössä. Eli kyllä sen energiakäytön pitäisi olla sitä vihoviimeistä, oli se sitten suomalais-ta puuta tai jostain muualta tullutta puuta. Tämä on toinen asia, johon täytyy tarttua, ja siihen on sitten kahta sorttia.

Meillä täytyy vauhdittaa niitä polttoon perustumattomia, kestäviä lämmöntuotantotapoja, joita täällä jo mainittiinkin: erilaiset lämpöpumput, lämpövarastot, maalämmöt, ehkä huippulämpöihin synteettiset polttoaineet, ydinkaukolämpö. Miten näiden vauhdittaminen ministerin näkökulmasta etenee sekä erilaisten tukien että regulaation osalta?

Sitten toisaalta on myös se, ettei puusta tule liian houkuttelevaa. Tässä muun muassa ilmastopaneelin puheenjohtaja professori Ollikainen on esittänyt tätä puubiomassan polton verolle asettamista. Olisiko myös tämä instrumentti pohdittavissa, jotta tämä siirtymä olisi kokonaisuutena sellainen, että se johtaisi kestäväan siirtymään mahdollisimman nopeasti ja mahdollisimman pienellä ylimääräisen puupolton volyymin kasvulla? — Kiitos.

14.24 Mikko Savola kesk: Arvoisa herra puhemies! Sanon sen nyt suoraan: turvetuotannon hallitsematon alasajo on virhe. Vähintä, mitä voidaan tehdä, on pyytää anteeksi näiltä yrittäjiltä, jotka henkilökohtaisesti ovat vastuussa siitä, että ovat investoineet tähän alaan, ja joilla on paljon pelissä ja myöskin ollut tulevaisuudenuskoa tämän alan suhteen.

Sitä minä en hyväksy, että kokoomus täällä hurskastelee tällä asialla. Teidän vaihtoehtobudjetissanne näitä oltaisiin korottamassa vielä enemmän, ja teidän ryhmäpuheenjohtajanne haluaisi koko turpeen veroedun pois. Rehellisiä pitää tässäkin suhteessa kuitenkin olla.

Totuus on se, että energiamarkkinat ovat sekaisin. Tätä ei voi eikä kannata selitellä. Energialaitokset ovat nyt valintansa tehneet myöskin siitä, mihinkä suuntaan tämä koko energiapaletti on menossa.

Yrittäjät tarvitsevat apua, se on ihan selvä asia, ja oikeastaan siihen on muutamia keinoja. Yksi on se, että yrittäjiä tuetaan nyt suoraan rahallisesti, suora tuki yrityksille. On löydettävä keinoja, millä pystytään kompensoimaan sitä kalustoa, mikä heillä pihassa tulevaisuudessa kenties toimeettomana seisoo, kuten myös niitä nevoja, missä on hyvinkin paljon kiinni. Yhdellä yrittäjällä voi olla taseessa sadoistatuhansista jopa miljooniin euroihin kiinni näissä koneissa ja kalustoissa, ja tämä on erittäin iso ongelma tällä hetkellä. Pitää olla näille yrittäjille se näkymä jatkosta, mitä heidän tulevaisuutensa on, ja sitä näkymää ei valitettavasti tällä hetkellä oikein kunnolla ole. Tietysti osana sitä näkymää ovat tämä JTF-rahas to ja se, mitä sen kautta tulee, mutta ensiksi pitää löytää keinot, millä pystytään kompensoimaan yrityksille, näille turveyrittäjille, niitä menetyksiä, mitä heillä tällä hetkellä on.

Miten turvataan huoltovarmuus? Se on yksi keskeinen kysymys. Me tarvitsemme huoltovarmuuspolttoaineena turvetta jatkossakin, mutta ei kukaan tuota pelkkiä huoltovarmuusvarastoja, vaan pitää olla menekkiä myöskin markkinaehtoisesti, jotta nämä yrittäjät saavat tuotteitaan markkinoille ja sitä kautta myöskin pystyvät tuottamaan näitä huoltovarmuusvarastoja.

Kuinka turvataan se, että nämä muut käyttömuodot — kuiviketurve, kasvuturve — ovat tässä maassa tuotannossa myöskin jatkossa? Myöskin tämä vaatii osaltaan polttoturpeen

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

nostoa, koska hyvin harva yrittäjä on semmoinen, joka uskaltaisi ympäristölupansa käyttää siihen, että ottaa vain pintakerrokset pois ja jättää lopun sitten oman onnensa nojaan.

Tietysti tämän energiaturpeen rinnalle tarvitaan myöskin sitä, [Puhemies koputtaa] että nimenomaan kotimainen energia on tässä keskiössä jatkossa.

Puhemies Anu Vehviläinen: Tässä vaiheessa huomautan, että olemme lähes käyttäneet tämän puoli tuntia, mitä tähän on tässä kohtaa varattu. Annan tähän loppuun ministeri Lintilälle 3 minuutin puheenvuoron.

14.27 Elinkeinoministeri Mika Lintilä: Arvoisa puhemies! Kiitoksia kommenteista ja kysymyksistäkin.

Äärettömän vaikea tilanne turvepuolella. Se, mikä tässä tietysti on ollut yllättävintä, on se, että vielä hallitusneuvottelujen aikana tosiaan tehtiin hallitusohjelmaan kirjaus, että turpeen käyttö vähintään puolitetaan vuoteen 2030 mennessä. Nyt se on romahtanut, on oikeastaan vapaassa tiputuksessa, ja se on tietysti asia, joka pitkälle lähtee myös siitä imagosta, joka turpeelle on tullut. Onko se ansaittua vai ei? Ainakin näin nopeasti se on hallitsematon tilanne. Kyllähän tämä tietysti rupeaa menemään jo sille puolelle, että näin nopea muuttuminen rupeaa jo kohta vaarantamaan meidän ilmastostrategiaa.

Miten tätä voidaan kompensoida? Kyllä me tietysti joudumme lähtemään hakemaan myös kansallisia elementtejä, sitä, mitä kansallisilla elementeillä voidaan tukea: onko se ensiharvennushakkuita, onko siellä Kemera-puolella olemassa joitain elementtejä, joilla pystyttäisiin esimerkiksi hakepuolta edesauttamaan, ja näin?

Täällä kysyttiin ulkomaisesta hakkeesta. Meille taisi viime vuonna tulla 1,6 miljoonaa kuutiota ulkomaista ja 6 miljoonaa kotimaista, eli kyllä me vielä ihan reilusti olemme kotimaisen puolella. Se pitää paikkansa, niin kuin edustaja Risikko sanoi, että tämä tulee eri sektoreille: tämä tulee sinne koneyrityksille, tämä tulee sinne kuntiin ja kaupunkeihin sinne energiapuolelle ja tietysti alihankkijoille kautta linjan. Käsittääkseni turve, joka on tullut Venäjältä, on ollut lähinnä kasvu- ja kuiviketurvetta.

Edustaja Heinonen, joka on poistunut salista, kyseli myös, oliko, pähkinänkuorien perään. Kuulemma aina silloin tällöin on liikkeellä näitä erilaisia laivoja, jotka tarjoavat niitä, mutta ilmeisesti ainakaan tänä vuonna ei ole näin eksoottisia ollut. On joskus ollut, siitä on tieto olemassa, mutta ei käytetä sinällensä.

Varmasti se keskeinen kysymys on se, kuinka näille yrittäjille saadaan aidosti oikeudenmukainen siirtymä. Tämä JTF-rahasto tulee tietyllä tavalla myöhässä, ja se ei varmasti kata sitä kaikkea, mitä yrittäjät odottavat.

Tietysti yksi ongelma on se, että me olemme siinä logistisessa tilanteessa, että esimerkiksi Helsinkiin on edullisempi saada polttoainetta muilta mantereilta sekä biomassaa Mikkelistä kumipyörillä, eli kyllä tämä tietysti tuo oman haasteensa siihen.

Mutta sitten näin kunnallisvaalien alla kehotan kyllä kaikkia lähtemään ehdokkaaksi. Aika monet näistä turvetta käyttävistä tai haketta käyttävistä ovat kunnallisia ja kunnallisen päätöksenteon piirissä olevia, [Puhemies koputtaa] eli sitä kautta voi paikallisestikin vaikuttaa energiastrategiaan.

Puhemies Anu Vehviläinen: Keskustelu ja asian käsittely keskeytetään. Asian käsittelyä jatketaan tässä istunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Asian käsittely keskeytettiin kello 14.31.

Asian käsittelyä jatkettiin kello 21.18.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Sitten palataan päivän alkuun. Jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn asiakohdan 4 käsittelyä.

21.18 Arto Pirttilahti kesk: Arvoisa puhemies! Todella päivällä keskeytyi käsittely koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi uusiutuvilla energialähteillä tuotetun sähkön tuotantotuesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta. Tämän tuotantotukijärjestelmän tarkoitus on lisätä uusiutuvilla energialähteillä tuotetun sähkön tuotantokapasiteettia ja parantaa metsähakkeen kilpailukykyä fossiilisiin polttoaineisiin verrattuna. Metsähakkeen tuotantotuki eroaa muista tukiohjelman energiamuodoista siten, että tukea voi hakea myös voimassa oleville laitoksille, ei pelkästään uusille.

Metsähakkeen tuotantotukiohjelman tarkoituksena on ollut kattaa metsähakkeesta ja turpeesta tuotetun sähkön tuotantokustannusten erotusta siten, että tuotantolaitokset käyttäisivät turpeen sijasta metsähaketta. Siksi metsähakevoimaloiden tuen määrään vaikuttavat muun muassa turpeen hinta, turpeen verotus ja päästöoikeuden hinnat. Tukijärjestelmä on hyväksytty 12 vuoden järjestelmäksi.

Nyt kuitenkin, kun tuotantotuen maksatusmäärät ovat laskeneet sekä tukijärjestelmään hakeutuvien sähköntuottajien määrä on ollut vähäinen, hallitus on tehnyt tästä esityksen. Ehdotetulla lakimuutoksella suljettaisiin tuotantotukijärjestelmä hakevoimaloiden osalta asettamalla määräaika, ja lakiehdotuksen mukaan metsähakevoimaloiden hyväksyminen tuotantojärjestelmään edellyttäisi sähköntuottajan uutta hakemusta 15. maaliskuuta mennessä. Tässä ei todeta, että tässä olisi isoja taloudellisia vaikutuksia, ainoastaan se, että niiden sähköyhtiöiden, mitkä eivät tällä hetkellä ole siinä mukana, tulisi hakea maaliskuun puoliväliin mennessä uutta tukea.

Arvoisa puhemies! Päivän keskusteluissa mainittiin myös turve ja se, mitä turpeeseen tulee. Turpeen verotuksen korotus oli mielestäni virhe, varsinkin sen päätöksen jälkeiset hallitsemattomat tapahtumat. Hallitus on omassa ohjelmassaan tavoitellut sitä, että turpeen energiakäyttö puoliintuisi vuoteen 2030 mennessä. Kuitenkin juuri tehtyjen selvitysten mukaan vuonna 25 energiaturpeesta on jäljellä enää 25 prosenttia tämänhetkisestä tuotannosta ja energiaturpeen markkinat hyytyvät jo sitä ennen. Pudotus on rankka ja ajaa turveyrittäjät ja osaltaan lämpölaitokset ahdinkoon. Sijoitettuja investointeja ei voida hyödyntää loppuun asti, sekä tuotantotuotot jäävät saamatta. Vahinkojen yhteisarvo on noin 900 miljoonaa. Puhe on myös useista tuhansista työpaikoista ja noin 750 yrittäjästä.

Energiakäytön äkkinäistä vähentymistä ovat edistäneet päästökaupan hinnannousu, turpeen maine sekä muun muassa Vapon nopeat, äkkinäiset päätökset tässä syksyn aikana luopua turvesopimuksistaan ja myös turvealueistaan ja myös energialaitosten omat päätökset siitä, mistä energia on hankittu, ja kaiken takana on vielä lisäksi asiakkaiden päätökset hakea fossiilittomia energialähteitä ja energiamuotoja niin lämpöön kuin sähköönkin. Tapahtumat ovat olleet niin nopeita, että se jopa vaarantaa Suomen ilmastostrategian toteutumisen.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Tässä on ilmassa myös paljon virheellistä tietoa. Turvetta ei olla lakkauttamassa, varsinkaan lailla ei olla turvetta lakkauttamassa eikä varsinkaan turpeen muuta käyttöä. Mutta energiaturpeen lisäksi turve on erinomainen kasvupohja kotimaisille kasviksille varsinkin kasvihuoneissa sekä antiseptinen kuivike kotimaisille ja hyvälaatuisille broilerinfileille tai pihvituotannolle. Kuivike-, kasvu- ja aktiivihiiliturpeen saatavuus vaarantuu ja kallistuu tai sitten sitä tuodaan ulkoa, jos asialle ei tehdä mitään.

Vaikka veronkorotus tuleekin vasta ja on voimassa vasta vuodenvaihteessa, niin energiamarkkinat ovat jo tällä hetkellä sekaisin. Haketta tuodaan ulkomailta laivalla, varsinkin edullista Keski-Euroopan ötökkähaketta. Venäjältä on tuotu jo pitkään haketta ja puuta. Ainoa keino on sen rajoittamiseksi ollut, että pyydetään venäläiseltä puulta myös sertifiointia. Tätä on selvitetty usean elinkeinoministerin aikana.

Turveyrittäjien ahdinkoon tulee saada helpotusta pikaisesti. Hallitukselta odotetaan nopeita kansallisia päätöksiä. Näitä valmistelussa on useastakin näkökulmasta, kuten ministeri Lintilä täällä iltapäivällä aiemmin avasi — hyvä niin. Yritysten menetettyjen investointien korvaamiseen haetaan ratkaisuja. Kotimaisen metsähakkeen liikkeellesaanti muun muassa Kemeran kautta on erittäin tärkeää. Meillä on tällä hetkellä noin miljoona hehtaaria metsien hoitorästejä, joista kyllä puuta löytyy. Huoltovarmuuden turvaamiseen tarvitsemme kotimaista turvetta myös jatkossa, samoin kasvu- ja kuiviketurpeelle meidän täytyy löytää ratkaisu.

Arvoisa puhemies! Hyvät kuulijat! Nyt tarvitsemme kunnianhimoa. Meillä tulee olla kunnianhimoa edistää kotimaista yrittäjyyttä ja energiaa. Ilmastotalkoita tehdessämme meidän tulee muistaa myös sosioekonomiset ympäristöt.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Sankelo — poissa, edustaja Multala — poissa. — Edustaja Mäenpää, olkaa hyvä.

Pyydän sitten keskittymään erityisesti tähän aihealueeseen, mikä nyt on käsittelyssä.

21.24 Juha Mäenpää ps: Arvoisa herra puhemies! Meillä on käsittelyssä hallituksen esitys eduskunnalle laiksi uusiutuvilla energialähteillä tuotetun sähkön tuotantotuesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta. Jo aikaisemmin tänään asian käsittelyssä, joka päättyi ja aloitettiin nyt uudestaan, keskusteluun nousi turve, ja minäkin haluan eduskunnan kirjoihin mielipiteeni asiasta, ettei minua tulla syyttämään maalaisjärjen puutteesta, kun Suomen vasemmistohallitus keskustapuolueen tukemana ideologisesti tuhoaa kotimaisen energiantuotantomme jo ennalta ilman, että meillä on vähempipäästöisiä korvaavia energianlähteitä.

Arvoisa puhemies! Arvostan osaa sitä hallituksen porukkaa, joka täällä on kyllä julkituonut mielipiteensä tästä asiasta. He eivät seiso tämän asian takana, mitä tässä nyt on tapahtumassa.

Jos siirrytään turpeen poltosta puuhakkeen polttoon, vähenevätkö piipusta tulevat päästöt? Eivät. Jos siirrytään turpeen poltosta puuhakkeen polttoon, vähenevätkö poltettavan materiaalin korjuuketjussa syntyneet pakokaasupäästöt? Eivät. Jos siirrytään turpeen poltosta puuhakkeen polttoon, tuodaan osa hakkeesta ulkomailta. Vähenevätkö kuljetuksessa syntyneet päästöt? Eivät. Onko niin, että näitä kuljetuksessa syntyneitä päästöjä ei huomioida lainkaan laskelmissa? Jos siirrytään turpeen poltosta puuhakkeen polttoon ja tuodaan osa hakkeesta ulkomailta, missä ei ole metsän uudistamisvelvoitetta, niin onko se tuotava

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

puuhake silloin uusiutuvaa energiaa? Onko mahdollista, että osa tästä puuhakkeesta on tehty ryöstöhakkuina jonkun muun metsistä? Entä kun puuhakkeen tuonti Venäjältä loppuu, mitäs sinne pesään sitten laitetaan?

Arvoisa puhemies! Jos siirrytään turpeen poltosta puuhakkeen polttoon ja tuodaan osa hakkeesta ulkomailta ja mahdollisesti joukossa on ötökkäpuuta, niin onko mahdollista, että maamme metsiin leviää tuontihakkeen mukana kuoriaisia, joita metsissämme ei ennalta ole? Jos siirrytään turpeen poltosta puuhakkeen polttoon, mitä tapahtuu maamme turvetaseelle? Turvetaseemmehan eli turvevarantomme kasvaa jo nyt kaiken aikaa. Turvetaseemmehan on meillä kasvanut koko ajan, vaikka olemme käyttäneet turvetta. Tämän kasvun perusteella turve on uusiutuvaa. Loppuun kaluttu turvesuo toimii hyvänä kasvualustana metsälle. Turpeen alla on hyvää, ravitsevaa kivennäismaata, ja siihen syntyvä metsä taas toimii hiilinieluna.

Tulisi huomioida myös turpeen inhimilliset vaikutukset. Turveala on työllistänyt vuosien ajan myös sellaisia nuoria, jotka ovat koulupudokkaita, joille ei ole koulu tai opiskelu maistunut. Turveala on kasvattanut heitä kohti hyviä ammatteja ja hyvää elämää. Hallituksemme ideologiset toimet turpeen verotusta kiristämällä aiheuttavat työttömyyttä. Tässä syntyy työttömyyttä noin 3 500—4 000 henkeä, kymmenen kertaa enemmän kuin UPM:n Kaipola teki meille työttömyyttä. Silloin pääministeri kysyi UPM:n Pesoselta, miksi te nyt juuri korona-aikana teette tällaisen ratkaisun, jolloin meille syntyy 400 työtöntä ihmistä. Nyt tämä sama tapahtuu turvealalla.

Hallituksen ideologiset toimet aiheuttavat siis turpeen verotusta kiristämällä työttömyyttä, konkursseja ja huoltovarmuutemme romuttumisen. Suomessa on useita lähivuosina miljoonainvestointeja tehneitä yrittäjiä, jotka ovat Suomen hallituksen toimien johdosta korviaan myöten nesteessä. Eikö ensin tulisi lopettaa kivihiilen ja maakaasun käyttö? Ilman energiaturpeen käyttöä myös kasvuturpeen, kuiviketurpeen ja turpeesta valmistettavan aktiivihiilen hinta saattaa nousta niin, että edellä mainittujen tuotteiden valmistuksesta tulee kannattamatonta.

Arvoisa puhemies! Me asumme Suomessa. Meillä on pakkasta talvella. Meidän pitää huolehtia siitä, että kaikissa olosuhteissa pidämme hyvää huolta omasta energiasta ja huoltovarmuudesta.

Arvoisa puhemies! En voi millään käsittää, miten kapealla tajunnalla täällä enemmistö tekee päätöksiä romuttaen maamme huoltovarmuuden. — Kiitos.

21.30 Mikko Savola kesk: Arvoisa herra puhemies! Tämä laki tästä uusiutuvan energian sähkön tuotantotuesta on meillä käsittelyssä. Kun meillä aikanaan on luotu tämä tukijärjestelmä hakkeelle, sillä on haluttu edistää hakkeen käyttöä, bioenergian käyttöä, meillä kotimaisessa sähköntuotannossa, ja sillä on ollut kieltämättä vaikutusta. Ollaan saatu meille puuenergiaa, tehtyä rästihakkuita, harvennuksia ja sitä myöten hyödynnettyä tätä meidän kultaamme, mitä metsässä kasvaa.

Mutta hankaluus itse tässä koko systeemissä ollut se, että tätä tukea on voitu käyttää myös ulkomailta tuotuun puuhun, erityisesti Venäjältä tuotuun puuhun, ja silloin tämä ei oikein asiaansa ole ajanut. Nyt tätä järjestelmää joudutaan muuttamaan tulevaisuutta silmällä pitäen, ja kieltämättä tähän vaikuttavat ne ratkaisut, mitä hallitus on tehnyt turpeen verotukseen liittyen. Nythän valitettava tilanne on se, että kun energiamarkkinat ovat se-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

kaisin, tänne virtaa enenevässä määrin haketta ulkomailta: Venäjältä, Baltiasta, Keski-Euroopasta ja niin edelleen.

Herra puhemies! Päivällä sanoin, että tämä turvevero on virhe. Tuottajat ja alan toimijat ovat hallitsemattomassa muutoksessa tällä hetkellä, ja oikeastaan tämä veropäätös, jonka hallitus teki, oli tällainen viimeinen niitti, joka antoi oikeutuksen niin energiayhtiöille, mutta erityisesti Vapolle tehdä erittäin rajuja ratkaisuja. Tätä Vapon toimintaa hyvin vahvasti kyllä kritisoin, kuinka he lähtivät toimimaan, koska valtionyhtiönä heillä jos jollain on kyllä äärimmäisen suuri vastuu meidän yrityskentästä, meidän tuotteista ja meidän energiajärjestelmästä. Sanottakoon se, että nämä tuottajat, nämä yrittäjät, ne meidän paikalliset maakuntien naiset ja miehet ja nuoret, aivan niin kuin edellinen edustaja viittasi työpaikkojen suhteen, ovat syyttömiä tähän tilanteeseen, ja sen vuoksi tähän pitää ratkaisuja löytyä.

Herra puhemies! Olen saanut olla pian kymmenen vuotta eduskunnassa, ja koko tämän ajan nämä turvetuottajien asiat ovat olleet tavalla tai toisella läsnä: milloin ollaan käyty ministeriössä luvituksen suhteen, niitä asioita hoitamassa, edistämässä, korjaamassa, milloin verotuksen, milloin ollaan puhuttu siitä polttoaineajojärjestyksestä, että pystytään huolehtimaan, että meillä aina kotimainen polttoaine on edellä, milloin on tehty infrapäätöksiä siihen, että turverekat, hakerekat, logistiikka pystyvät kulkemaan, ja milloin on puhuttu investoinneista ja niihin liittyvistä tekijöistä. Valitettavasti kovin paljon näissä palaverissa ei muita kuin keskustalaisia ole ollut. Tästä haluan kyllä vahvasti sen sanoa: parasta ja töitä on pyritty tekemään koko ajan ja on tehty sen eteen, että tämä kotimainen energia-ala pärjäisi.

Herra puhemies! Huoltovarmuus ei tule itsestään. Pitää olla näkymä siitä, kuinka huoltovarmuus meillä hoidetaan. Siihen liittyy kotimainen energia hyvin, hyvin vahvasti. Ei ole pelkkiä huoltovarmuustoimijoita, ei ole pelkkiä huoltovarmuuden ylläpitäjiä. Siihen tarvitaan myös markkinaehtoista tuotantoa, ja jotta pystytään meillä huoltovarmuus järjestämään jatkossakin, meillä pitää olla tulevaisuudennäkymä näille yrittäjille, jotta heillä on kassavirtatuloa, jotta heillä on tuloa, jotta he pystyvät pitkällä tähtäimellä kehittämään sitä omaa toimintaansa. Me tarvitsemme turpeelle jatkossakin myös muita käyttömuotoja, kuten kuivike, kasvuturve, aktiivihiili ja niin edelleen, mitä meillä kehitetään, mutta nämä vaativat sen polttoturpeen siihen rinnalle, ja sen takia tässä hyvin vakavat asiat on käsillä.

Herra puhemies! Me etsimme vahvasti keinoja tämän alan auttamiseksi. Siihen ei auta huuto somessa. Siellä voi huutaa ties kuinka lujaa, mutta nyt pitää löytyä niitä konkreettisia, aitoja keinoja. Ovatko ne keinot sitten suoraa tukea näille yrittäjille siitä kalustosta, joka heillä jää mahdollisesti käyttämättä, vai onko se valtion lunastamia soita, vai onko se erilaisia järjestelmiä siihen, että energiamuotoja esimerkiksi korvataan energialaitoksille ja tätä pystytään tukemaan — biokaasu on esimerkiksi tässä hyviä esimerkkejä? Meillä on paljon tulevaisuuden teknologioita ja mahdollisuuksia, mutta ne eivät tule hetkessä, ja sen takia tälle siirtymälle pitää olla aikaa ja näille alan toimijoille, jotka tässä toimivat, riittävästi myöskin elinedellytyksiä.

Herra puhemies! 20 vuotta sitten tehtiin kyllä ratkaisevan virheellinen päätös eduskunnassa siinä, kun turve luokiteltiin uusiutumattomaksi energiamuodoksi. Me emme olisi varmastikaan tässä tilanteessa tällä hetkellä, mikäli olisi toimittu silloin toisin. Näitä seurauksia me kärsimme nyt. Näiden seurausten kanssa on nyt eletävä, on löydettävä parhaat mahdolliset ratkaisut ja huolehdittava siitä, että tämä kotimainen energia on aina ulkomailta tuodun energian edellä. — Kiitos.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

21.36 Joakim Strand r: Ärade talman! Erinomainen puheenvuoro tässä äsken edustaja Savolalta, ja myös Pirttilahti ja moni muu on puhunut hyvin. En halua tässä debattia siinä mielessä pitkittää. Mielestäni ei kuitenkaan kannata myöskään ylidramatisoida juuri tätä viimeistä päätöstä turpeen suhteen. Kyllä siinä markkinat ja toimijat ja myös päästökauppa ovat pitäneet huolen siitä, että turpeen käyttö olisi tippunut joka tapauksessa ja jopa nopeammin kuin mitä ne hallitusneuvotteluissakin puhutut tavoitteet ovat olleet. Elikkä tämä on vain valitettava fakta.

Itse tunnen hyvin myös monia kaupunkien energiayhtiöitä, ja ehkä niin kuin sellaisena periaatteellisena asiana haluan todeta sen, että kun jokin asia enemmän tai vähemmän kielletään tai tehdään mahdottomaksi, niin kyllä silloin täytyy sitä myös tukea, koska siinä on kyse omaisuudensuojasta, investointisuojasta ja elinkeinovapaudesta. Sama koskee myös niitä laitoksia, jotka nyt vaikka etukäteen haluavat luopua hiilen poltosta. Jos on teknistä elinikää laitoksilla, mutta silti halutaan ajaa etuajassa alas, siis vuoteen 25 mennessä, niin kyllä niitä tarvitsee silloin myös tukea. Eli jos minä kiellän edustaja Pirttilahtea käyttämästä omaa autoa, niin ei ole oikein, että maksan sitten tuet edustaja Savolalle, vaikka tämä pystyy jonkun hienon hankehakemuksen tekemään ja demonstroimaan jotain. Kyllä siinä pitää olla tarkka ja myös muiden keinojen kautta tukea uusiutuvaa.

Tässä edustaja Adlercreutz aikaisemmin puhui muun muassa siitä, että nämä sähkökattilat ja -vastukset tulisi saada siihen alempaan veroluokkaan. Se käytännössä tarkoittaa muun muassa sitä, että lämpövarastoja pystytään lämmittämään halvalla tuulisähköllä. Silloin kun tuulee eikä tarvita sitä sähköä, voidaan siitä tehdä lämpöä, jolla sitten lämmitetään kaupunkia kylminä päivinä. Näitä tämäntyyppisiä lämpövarastoja on Helsingissä ja Vaasassa ja muuallakin.

Tämä on monimutkainen ja monipuolinen paletti, ja siinä täytyy pelisilmää ja järkeä käyttäen katsoa näitä eri palikoita, mutta ennen kaikkea myös tukea niitä, jotka sitten joutuvat eri syistä luopumaan monesta näkökulmasta järkevästä liiketoiminnasta, valitettavasti.

21.38 Jari Myllykoski vas: Arvoisa herra puhemies! Edustaja Savolan analyttiseen puheenvuoroon on helppo yhtyä. Siinä ei ollut mitään muuta sellaista, mihinkä en voi yhtyä, kuin vain se, että vain keskustapuolue on ollut tässä asialla. Keskustapuolue yhtenä hallituspuolueena on meidät ajanut tähän tilanteeseen.

On todellakin murheellista, että veroratkaisulla olemme tavallaan ajautuneet siihen, että turvetuotannon ja varsinkin energiaturpeen osalta olemme siinä tilanteessa, että nyt tämä vauhti kiihtyi siitä aiotusta turpeen käytön puolittamisesta huomattavasti nopeammin. Nyt olisi peiliin katsomisen paikka. Teimme viime vaalikaudella ratkaisuja taksilain osalta, ja nyt niitä korjataan. Olisi ehkä mahdollisuus tehdä korjaavia toimenpiteitä jo nyt tämän hallituksen aikana eikä odottaa seuraavaa hallitusta.

On surullista — tämä päätös näyttää nyt sille — että ainespuuta poltetaan. Se ei ole kenenkään hyväksi eikä missään muotoa suomalaisen ilmastopolitiikan mukaista. Meillä jo Agenda 2030 lähtee siitä, että meillä on kestävää taloutta, kehitetään kiertotaloutta ja koetetaan olla edelläkävijöitä siinä, että meillä uusiutuvat luonnonvarat ovat kestävässä käytössä, mutta nyt tällä ratkaisulla ei näytä olevan sellaista vaikutusta. Jos rumasti sanoisin, kun vähän muotoilen, niin pissataan omaan saappaaseen niitten meidän omien tavoitteiden kanssa.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Tässä edellä olevissa puheenvuoroissa tuotiin hyvin esille se, mitä Vapo teki. Muutama kymmenen kaukolämpölaitosta myytiin pois Vapon omasta bisneksestä. En tiedä, mikä on todellinen johtopäätös: jos saadaan kolmekymmentä kertaa käyttökattetta vastaava summa myyntitoiminnasta, niin onko se lähtökohta, vai nähtiinkö yrityksessä, että nyt on hyvä rahastaa ja antaa se monikansalliselle pääomasijoittajalle, joka toimii Ranskasta käsin? No, toivottavasti Seinäjoelle ei tästä tule Caruna kakkosta, jossa lämmitetään 75-prosenttisesti kaukolämmöllä ja turve raaka-aineena.

Mitä sitten olisi pitänyt tehdä tai mitä pitäisi tehdä, on kyllä hirvittävän tärkeä pohdinta. Jos itse satakuntalaisena pohdin — meillä Pohjois-Satakunnassa on erittäin paljon toimintaa polttoturpeenkin osalta — niin pitää nähdä se, mikä meillä on eläinten hyvinvointi. Broilerinkasvatus Satakunnassa on erittäin korkeaa. Meillä kasvuturve on vientituote Suomesta, erittäin merkittävä osa meidän puhtaiden elintarvikkeiden kasvualustaa, kun puhutaan siitä, mitä tuodaan markettien kautta meidän omaan ruokapöytään. Meillä Satakunnassa siitä tehdään akustiikkalevyjä. Ja kaikki perustuu siihen, että meillä on turvetuotantoa, energiatuotantoa, ja se sivuvirta, joka syntyy tässä polttoturpeen nostossa, on keskeinen liiketoiminta. Varsinkin eläinten kuivikkeena se on aivan merkittävä. Minulle perustellaan sitä, että kyllä sitten muita menetelmiä ja samanarvoisia kuivikkeita on tulossa markkinoille jossakin vaiheessa — jossakin vaiheessa. Vielä ei ole yhtään korvaavaa tuotetta siihen, että meillä niin hyvää märehittijöiden ja hevosten kuivikkeena käytettävää ainesta olisi kuin turve.

Arvoisa puhemies! Täytyy vielä todeta, että me emme ole saamassa EU:n, oliko nyt, JTF-rahoituksesta apua niille yrittäjille, jotka nyt laittavat niin sanotusti pakosta yrityksensä hyllylle tai kohtaavat konkurssin. Sieltä ei ole tulossa apua heille. Se on tarkoitettu alueellisesti siihen, että turvetuotannosta voidaan luopua ja luoda uusia mahdollisuuksia luopua turvetuotannosta, mutta ei näille, jotka ovat nyt siinä tilanteessa, että heidän koneensa ja laitteensa ovat velan alla vielä tässä vaiheessa eikä ole näkyvissäkään, kuinka voitaisiin saada nämä velat maksuun. Olen kyllä surullinen siitä.

Vielä lopuksi: Saksasta tuotava hake tulee sieltä metsätuhohyönteisten alueelta tänne meidän satamiin. Toivottavasti ne eivät valloita meidän metsiämme, koska aivan sama, onko se sitten suojeltua metsää vai talousmetsää, ne eivät valikoi sitä vaan tekevät tuhon siitä riippumatta. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Nyt totean, että rajaan keskustelun tarkasti käsiteltävään aiheeseen eli tähän uusiutuvilla energialähteillä tuotetun sähkön tuotantotuesta annetun lain 14 §:n muuttamiseen. Minä ymmärrän keskustelun tarpeen tässä suhteessa, mutta tämä on käyty nyt aika monta kertaa tänään läpi.

21.46 Mikko Savola kesk: Herra puhemies! Tähän alkuun haluan vain todeta edustaja Myllykoskelle, kun viittasitte siihen, että mekin puolueena olemme olleet ajamassa tilannetta tähän pisteeseen: Arvostan edustaja Myllykoskea erittäin paljon. Maa- ja metsätalousvaliokunnassa olemme tehneet koko ajan erittäin hyvää yhteistyötä. Valitettavasti nämä asiat, mitä puoluejohdossa esimerkiksi teidän osaltanne päätetään, eivät aina ole niitä, mitä me alueellisesti näistä asioista ajattelemme. Satakunta, Etelä-Pohjanmaa, Pohjanmaa, Pohjois-Pohjanmaa ja niin edelleen ovat tämän asian kärsijöitä.

Herra puhemies! Tähän metsähakkeen tukiasiaan: Kun tätä metsähakkeen tukea on ollut saatavilla tähän Venäjältä tuotavaan puuhun, niin se on aiheuttamassa meille tavallaan

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

markkinahäiriön siinä, että meidän omat hakeyrittäjämme eivät työllisty siinä määrin. Heillä on omat kalustonsa vajaakapasiteetilla, ja tämä vajaakapasiteetilla olo korostuu erityisesti tällä hetkellä, kun nämä energiayhtiöt tuovat tavaraa meille tähän maahan. Hehän saavat hyvinkin edullisesti Keski-Euroopasta metsätuhoalueelta haketettua puuta, joka meillä tässä maassa nyt hyvin monessa lämpölaitoksessa palaa. Tämä on se asia, mikä pitää pystyä korvaamaan, ja sen takia tämä turve-elementti, joka tässä hallituksen esityksessä myöskin mainitaan, on aivan keskiössä, koska tällä haketuella, mitä nyt jatkossa tullaan rajaamaan, halutaan ottaa huomioon tätä eroavaisuutta myös turpeen osalta.

Haluan todeta Vaposta vain sen, että Vapon vetäytyminen vastuusta on erittäin valitettavaa niin tämän ulkoistamisen suhteen kaukolämpöliiketoiminnassa mutta myöskin siinä, että näiltä heidän käytöstä poistamiltaan nevoilta polttoleikataan se kalusto, mitä yrittäjät siellä ovat käyttäneet ja mitä Vapo omistaa, ja se menee käytännössä romuraudaksi, vaikka sen pystyisi hyödyntämään yrittäjille eteenpäin.

Samoiten nämä ympäristövaikutukset, mitkä tästä tulevat, kun tämä turvetuotannon alasajo on hallitsematon, eivät kyllä edistä meillä ympäristöä eivätkä ne edistä meillä ilmastoa. Sen takia näissä kaikissa energiakysymyksissä bioenergiaan ja turpeeseen liittyen pitää miettiä paremmin tämä kokonaisuus, ja sen takia meillä on vielä aika paljon töitä tehtävänä yhdessä sen suhteen, että me löydämme tähän tasapainon, ja tätä me teemme yrittäjien ja tuottajien kanssa yhdessä.

21.49 Joakim Strand r: Värderade talman! Vi behandlar alltså regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 14 § i lagen om stöd till produktion av el från förnybara energikällor. Riktigt kort ännu bara på svenska: diskussionen gled väldigt långt in här på torven tidigare, och jag vill bara säga att man inte heller ska dramatisera regeringens skattebeslut i den här frågan eftersom marknaden och utsläppshandeln nog annars också tar hand om att användningen av torv kraftigt går ner. Däremot är det viktigt att man nu också stödjer dem som drabbas. Det är oerhört viktigt, och det ville jag lägga till ännu till den tidigare talturen, och här har också svenska folkpartiet varit aktiv och inser betydelsen av försörjningsberedskap med tanke på torven som ett inhemskt bränsle, så vi ska göra allt vi kan för att minimera de negativa effekterna.

Tämä oli lyhyt yhteenveto edellisestä puheenvuorosta.

21.50 Arto Pirttilahti kesk: Arvoisa herra puhemies! Todellakin lämmöntuotannosta ja sähköntuotannosta on kyse tässä itse asiakohdassa, ja minä olen todella huolissani siitä, millä tavalla näitä CHP-laitoksia tällä hetkellä tankataan. Tuleepa se kotimaisella energialla tai tuleepa se sitten ulkolaisella energialla, mutta meidän pitäisi saada näille lämmön- ja sähköntuotantolaitoksille hyvä investointinäkyvä, ja tämä tuki antaa siihen yhden mahdollisuuden. Siinä jos missä, kun on yhteiskäyttö, me saamme siitä puumassasta, energiasta, parhaan mahdollisen hyötysuhteen. Me lähestymme selkeästi 90:tä prosenttia, kun voidaan tehdä pitkäaikaisia investointeja ja ottaa siitä sitten lämpö ja sähkö yhtä aikaa pois. Eli tässäkin, kun käytämme arvokasta puuta lämmöntuotantoon, käytetään se myös mahdollisimman tehokkaasti. Toivotaan, että tämä tukimuoto jatkuu ja edistää myös sitä.

Edustaja Myllykoski otti esille tämän oikeudenmukaisen siirtymän rahaston, ja tämä on tärkeä asia myös tänne haketoimintaan siinä mielessä, että jos turvetuotannosta konekalustoa ja henkilöitä — niin sanotusti kintaita — saadaan muutettua tänne hakepuolen toimit-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

tajiksi, niin me turvaamme silloin näiden laitosten kotimaisen energian saannin. Se on se tarkoitusta. Kun tässä JTF:ssä vain nyt näyttää siltä, että tämä ei koskettaisi Pirkanmaata vaan menisi siitä ohitse, niin todellakin toivon, että tässä käytetään pienempiä alueyksiköitä kuin seutukuntaa tai maakuntaa, otettaisiin kunnatkin mukaan siihen, niin että voitaisiin tätä rahoitusta käyttää tähän oikeudenmukaiseen siirtymään myös näissä Pirkanmaan turvetuotantokunnissa.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia — ja edustaja Mäenpää. Keskitytään tähän 14 §:ään.

21.52 **Juha Mäenpää ps:** Arvoisa puhemies! Täällä keskustelussa on viitattu useita kertoja Vapon äkkinäisiin liikkeisiin. Vapohan on myynyt täysin omistamansa yhtiön, joka tarjoaa kaukolämpöä ja teollisuuden energiaratkaisuja. Ainakin niillä tiedoilla, mitkä minulla on, Vapo on ollut ikään kuin pakotettu hallituksessa tehtyjen päätösten nojalla toimimaan näin. He ovat joutuneet myymään yhtiön rahoittaakseen turpeesta tehtävän aktiivihiihden kehittämistä. Yhtiöstä saamani tiedon mukaan hallitus, siis valtioneuvosto, Suomen hallitus, on kyllä siunannut tämän kaupan. Siitä on ollut pääministeri tietoinen ja on ollut omistaja-ohjausministeri tietoinen. Tämä on mielestäni ikävä päätös, mutta minä ymmärrän yhtiön johtoa, joka on joutunut tekemään tällaisen päätöksen, [Puhemies koputtaa] koska heitä ei ole haluttu pääomittaa valtion taholta.

Toinen asia, mistä täällä puhutaan, on JTF-tuki tai oikeudenmukaisen siirtymän rahasto, vai mikä se nyt on. Kovin pieneltä tuntuvat ne summat siinä, koska eräskin turveyrittäjä on myynyt noin 5 miljoonalla eurolla turvetta vuodessa ja hänellä on hankittuna turvepinta-alaa [Puhemies koputtaa] 30 vuodeksi. Ei tämä JTF tule auttamaan. Minä arvostan edustaja Savolankin huolta siitä, mitä näille yrittäjille tapahtuu, jotka ovat investoineet koneisiin ja turvepinta-alaan. Nyt koneiden arvo on romurautaa, eikä turvesuolla taida olla enää kuin negatiivinen arvo, jos he joutuvat edelleen tekemään kaikenlaisia vesistömittauksia siellä ja turvetta ei nosteta. — Kiitoksia.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Myllykoski. 14 §.

21.55 **Jari Myllykoski vas:** Arvoisa puhemies! Koetetaan pysyä pykälässä.

On erityisen tärkeää huomioida se — en ainakaan omassa puheenvuorossani viitannut Vapoon sinällään tämän pykälän osalta — että kysymys on siitä, että osakeyhtiö tekee osakeyhtiön säännösten mukaisia päätöksiä. Ei meillä omistusohtauksen kautta pystytäkään päättämään, mitä osakeyhtiössä todella tehdään. Se tarvitsee tunnustaa tässä tilanteessa, että yhtiö tekee yhtiön edun kannalta tärkeitä päätöksiä. Jos yhtiön järjestykseen ollaan kirjattu joitakin tavoitteita, niin niitä tulee sitten meillä noudattaa. Ei tässä kohtaa sen enempää.

Oli pakko pyytää vielä puheenvuoro tähän: Edustaja Pirttilahti, kyllä me Satakunnassa maakuntana koetamme huolehtia siitä, että Pirkanmaan turvealueet olisivat tässä mukana, ja yhdessä sitä viedään eteenpäin. Tämä on semmoinen orastava lupaus.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin talousvaliokuntaan.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

5. Hallituksen esitys eduskunnalle riskirahoitusta alkuvaiheen pääomarahastoihin sijoittavasta valtion kokonaan omistamasta osakeyhtiöstä annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 239/2020 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Anu Vehviläinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään talousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

14.31 Elinkeinoministeri Mika Lintilä (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Business Finland Venture Capital Oy on Suomen valtion kokonaan omistama erityistehtäväyhtiö. Yhtiön tarkoituksena on pääomasijoitusmarkkinan kehittäminen Suomessa korjaamalla yritysten alkuvaiheen rahoituksen tarjonnassa esiintyviä puutteita. Yhtiö toteuttaa tehtävänsä sijoittamalla pääomarahastoihin, jotka puolestaan sijoittavat alkavan vaiheen yrityksiin. Edistääkseen alkavan vaiheen rahastojen houkuttelevuutta yksityisten sijoittajien sijoituskohteena yhtiö voi valtioneuvostonsa mukaisesti luopua osasta tuotoistaan yksityisten sijoittajien hyväksi.

Business Finland Venture Capital Oy:n antamien sijoitussitoumusten yhteismäärä on 64,4 miljoonaa euroa, ja sen kohderahastojen koko on yhteensä 184 miljoonaa euroa. Yhtiön sijoituskohteena olevat pääomasijoitusrahastot ovat sijoittaneet noin 250 yritykseen.

Yhtiön valtioneuvostonsa sisältävät rahastosijoitukset perustuvat sen valtioneuvostonsa mukaisesti, jonka nimi on Business Finland Venture Capital Oy:n riskirahoitusohjelma. Aikaisempi valtioneuvostonsa oli voimassa vuoden 2020 marraskuun loppuun asti. Uusi tukiohjelma on saatettu voimaan 1.12.2020 lukien yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen voimassaolon jatkamisen mukaisesti vuoden 2023 loppuun.

Valtioneuvostonsa määrätään, millä tavoin yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen säännöksiä sovelletaan Business Finland Venture Capital Oy:n sijoitustoiminnassa huomioiden sitä koskeva kansallinen lainsäädäntö. Business Finland Venture Capital Oy:n rahoitussijoituksiin mahdollisesti liittyvästä valtioneuvostonsa, epäsymmetrisestä voitonjaosta, hyötyvät kohderahastojen yksityiset sijoittajat. Tästä huolimatta valtioneuvostonsa katsotaan kohdistuvan rahastojen sijoituksen kohteena oleviin yrityksiin. Sijoituksen kohteena olevan yrityksen tai siihen tehdyn sijoituksen tulee olla sekä yhtiön valtioneuvostonsa että yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen vaatimusten mukainen.

Business Finland Venture Capital Oy:tä koskevassa lainsäädännössä ei kuitenkaan ole säännöksiä, joiden perusteella yhtiön sijoitustoimintaan liittyvää valtioneuvostonsa voitaisiin periä takaisin, tuen maksaminen voitaisiin keskeyttää tai tuensaja voitaisiin velvoittaa maksamaan korkoa takaisinperitylle valtioneuvostonsa. Hallituksen antamalla esityksellä lisätäisiin lakiin säännökset takaisinperinnästä, takaisinperintää koskevasta muutoksenhausta sekä velvollisuudesta maksaa korkoa takaisinperitylle valtioneuvostonsa.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

14.34 **Sari Essayah kd:** Arvoisa rouva puhemies! Täytyy sanoa, että itselleni oli kyllä yllätys, että meillä ei todellakaan ole ollut takaisinperimiseen liittyviä säännöksiä tähän Business Finland Venture Capitalin sijoitustoimintaan liittyen. Varmasti näitten takaisinperintäsäännösten tuominen lainsäädäntöön on oikein, ja näin pitää menetellä. Mutta sitten kun katsoin tätä hallituksen esitystä, niin siellä todetaan, että tämä takaisinperintä on kuitenkin Innovaatorahoituskeskus Business Finlandin puolella tapahtuvaa, ja kun sitten katsotaan, mitkä ovat ne vaikutukset viranomaisten toimintaan, niin todetaan, että tällä ei pitäisi olla suuria vaikutuksia. No, se varmaan riippuu sitten siitä määrästä, kuinka suuresti näitä takaisinperintöjä lähdetään tekemään, mutta voisin kuvitella, että nämä takaisinperinnät eivät kuitenkaan ole varsin yksinkertaisia asioita ja siellä saattaa olla vastaväitteitä, ja varmasti sitä näyttöä ja muuta näihin liittyy. Olisin toivonut, että jos ministeri olisi vähän voinut avata tätä, että onko todellakin niin, että tässä ei ole nähtävissä minkäänlaisia lisäresurssien tarpeita ja että tämä hoituu ihan tällä entisellä mallilla.

Sitten toinen asia, mihin kiinnittäisin huomiota myöskin täällä lausuntopalautteessa, on se, että oikeusministeriössä on kuitenkin lähdetty pohtimaan sitä, voidaanko tämä laki säätää taannehtivasti vaikuttavaksi, ja tässä nyt varmasti perustuslakivaliokunta on siinä asemassa, joka tätä joutuu puntaroimaan. Olisin tietysti tästäkin asiasta mielelläni vähän kuullut, mitä ministeriössä on asiasta ajateltu, koska tämä taannehtivan lainsäädännön kieltohan on tämmöinen, voisiko sanoa, yleisen oikeusvaltioperiaatteen mukaisesti toimivaan järjestelmään kuuluva kieltö. Siinä mielessä aina ne kohdat, joissa tätä asiaa lähdetään pohtimaan, pitää todella huolellisesti miettiä ja katsoa, tuleeko tässä sitten jonkunlaisia erilaisia ennakkotapauksia ja muuta vastaavaa.

Puhemies Anu Vehviläinen: Ministeri Lintilä, 2 minuuttia.

14.37 **Elinkeinoministeri Mika Lintilä:** Arvoisa puhemies! Edustaja Essayah'lla oli hyvät tarkentavat kysymykset. Valitettavasti en tyhjentävästi osaa niihin vastata. Olen ymmärtänyt, että tämä lisäresurssitarve — tai sen tarpeettomuus, voisiko sanoa näin — johtuu siitä, että tämä takaisinperintöjen lukumäärä on hyvin pieni. Ja siinä on tietysti se, että nämä ovat menneet jo sen myllyn läpi, ja jos näitä tulee, niin siinä vaiheessa puhutaan ihan yksittäiskappaleista, jolloinka se pystytään niissä Business Finlandin omissa resursseissa kyllä hoitamaan.

Tämä taannehtivuus on sellainen kysymys, josta ilmeisesti on käyty nyt juridisia näkökulmia läpi, ja olen täsmälleen samaa mieltä, että taannehtivuus on hyvin poikkeuksellista lainsäädäntöä. Muistan, että joskus olen ollut tässä talossa laatimassa jotain lakia — mutta sitäkö en suin surminkaan muista — jossa se on, mutta esimerkiksi verolainsäädännön puolella aina silloin tällöin tulee esille, että käytettäisiin taannehtivuutta, siellä on jokunen voinut ollakin. Tältä osin jätän vastauksen ja päätöksenteon sitten perustuslakivaliokunnan hartioille.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin talousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.

6. Hallituksen esitys eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi Hallituksen esitys HE 173/2020 vp

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Toimenpidealoite TPA 1, 141/2020 vp
Valiokunnan mietintö SiVM 15/2020 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Anu Vehviläinen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 15/2020 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Risikko, esittelypuheenvuoro.

Keskustelu

14.39 Paula Risikko kok (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunta on tosiaan saanut oppivelvollisuus uudistusta koskevan mietintönsä valmiiksi. Valiokunta päätti esittää, että eduskunta hyväksyy hallituksen esityksen osin muutettuna. Keskeinen ehdotus pidentää oppivelvollisuutta 18 ikävuoteen esitettiin toteutettavan.

Oppivelvollisuutta siis jatketaan 18 ikävuoteen saakka. Samalla toisen asteen koulutuksesta tulee laajennetun oppivelvollisuuden piiriin kuuluvalla opiskelijalle maksutonta. Ohjausta vahvistetaan ja niveltä koulutusta kehitetään. Uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.8.2021. Se koskisi ensimmäisen kerran perusopetuksen keväällä 2021 päättäviä nuoria eli pääosin vuonna 2005 syntyneitä ja tulee voimaan ikäluokka kerrallaan. Uudistuksen tavoitteena on nostaa koulutus- ja osaamistasoa, kaventaa oppimiseroja sekä lisätä koulutuksellista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Oppivelvollisuuden laajentamisella pyritään myös nostamaan työllisyysastetta — tällä hetkellä noin 15 prosenttia on ilman toisen asteen koulutusta, ja tässä on hyvä tavoite saavuttaa kaikille vähintään toisen asteen koulutus.

Oppivelvollisuusiän pidentäminen tarkoittaa muun muassa sitä, että perusopetuksen päättävällä nuorella on velvollisuus hakeutua perusopetuksen jälkeiseen toisen asteen koulutukseen, lukioon tai ammatilliseen koulutukseen, ja suorittaa näitä opintoja. Nuori voi suorittaa oppivelvollisuuttaan myös toisen asteen koulutuksen opiskeluvaihtoehtoja lisävässä koulutuksessa, kuten tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai kansanopistossa. Nuoren ohjausta ja tukemista perusopetuksen ja sen jälkeisen koulutuksen niveltä vahvistetaan nykyisestä. Vapaa hakeutumis-oikeus ja siihen liittyvä opiskelijavalinta säilyvät. Viime kädessä nuoren asuinkunta osoittaa opiskelupaikan sitä vailla olevalle nuorelle.

Oppivelvollisuuden laajentaminen edellyttää myös koulutuksen maksuttomuuden laajentamista. Opetus on nykyisinkin maksutonta, mutta uudistuksen myötä oppimateriaalit pääasiassa ja opiskelun edellyttämät matkat ovat oppivelvolliselle maksuttomia — toki niissäkin on rajoituksensa. Nämä oikeudet jatkuvat 18 ikävuoden täyttymisen jälkeen oppivelvollisuusopintoina aloitettujen opintojen loppuun suorittamiseen saakka mutta päättyvät viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, kun opiskelija täyttää 20 vuotta. Maksuttomia eivät kuitenkaan ole erityistä harrastuneisuutta painottavissa koulutuksissa tarvittavat opiskelijan henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettut soittimet, urheiluvälineet tai muut vastaavat välineet ja tarvikkeet, joita opiskelija voi käyttää myös muutoin kuin opetuksen yhteydessä.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Sivistysvaliokunta teki lakiesitykseen erityisesti nuoren oikeusturvaa vahvistavia muutosesityksiä, koskien esimerkiksi perusopetuksen jälkeisen opiskelupaikan osoittamista sekä vammaisten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien nuorten tarpeita. Tällaisia muutosesityksiä ovat muun muassa vammaisen opiskelijan oikeus saada riittävä ohjeistus ja neuvonta opintojen suorittamisessa tarvittavien tukitoimien hakemiseen sekä opiskelupaikan osoittamisessa muun muassa nuoren henkilökohtaisten toiveiden tai vaativan erityisen tuen tarpeiden huomioiminen. Lakiehdotuksesta tehtiin kaksi hylkäysehdotusta vastalauseineen.

Sitten vielä muutama sananen näistä yksityiskohdista.

Hallituksen esityksessähän alun perin ehdotettiin säädettäväksi oppivelvollisuuslaki, johon siis kootaan oppivelvollisuutta koskevat säädökset ja jossa säädetään toisen asteen koulutuksen maksuttomuudesta ja jonka on tarkoitus tulla voimaan 1.8.2021. Niin ikään on tarkoitus säätää laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta, johon yhdistetään perusopetuksen lisäopetus, lukiokoulutukseen valmistava koulutus ja ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus.

Lisäksi esitettiin muutettavaksi näihin uusiin annettaviin lakeihin liittyen perusopetuslakia, lukiolakia, ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia, vapaasta sivistystyöstä annettua lakia, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia, valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettua lakia, koulumatkatukilakia, opintotukilakia, ylioppilastutkinnosta annettua lakia ja eräitä muita lakeja, joissa säädetyt oikeudet ja velvollisuudet liittyvät oppivelvollisuusikään.

Oppivelvollisuus alkaa nykytilaa vastaavasti sinä vuonna, kun lapsi täyttää seitsemän vuotta, poikkeuksena perusopetuslain mukainen pidennetty oppivelvollisuus. Oppivelvollisuus päättyy, kun nuori täyttää 18 vuotta tai kun hän tätä ennen suorittaa toisen asteen tutkinnon, joko ylioppilastutkinnon tai ammatillisen tutkinnon.

Oppivelvollisella on perusopetuksen päättymisen jälkeen velvollisuus hakeutua toisen asteen koulutukseen. Hakeutumisvelvollisuus päättyy, kun oppivelvollinen saa opiskelupaikan ja aloittaa opinnot.

Perusopetuksen jälkeen oppivelvollisuus suoritetaan ensisijaisesti lukiokoulutuksessa tai ammatillisessa koulutuksessa. Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa, kansanopistojen oppivelvollisille suunnatussa koulutuksessa, työhön tai itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa sekä tietyissä tilanteissa aikuisten perusopetuksessa, ja saamelaiset voivat suorittaa sen Saamelaisalueen koulutuskeskuksen lukuvuosikoulutuksissa.

Oppivelvollisuuteen kuuluvien opintojen tulee edistyä riittävästi siten kuin asianomaisesta koulutusta koskevassa laissa säädetään. Oppivelvollisen, huoltajan tai muun laillisen edustajan on huolehdittava siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus ilmoittaa huoltajalle, jos oppivelvollisen opinnot eivät edisty riittävästi. Jos oppivelvollisen huoltaja tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyö velvollisuutensa valvoa oppivelvollisuuden suorittamista, hänet voidaan tuomita sakkoon oppivelvollisen valvonnan laiminlyömisestä. Oppivelvolliselle itselleen ei aseteta sanktioita oppivelvollisuuden laiminlyönnistä.

Oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen määräajaksi 1) jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävän pitkäaikaisen sairauden tai vamman vuoksi näin todetaan, 2) isyys-, äitiys- tai vanhempainvapaan ajaksi tai 3) vähintään kuukauden kestävä tilapäisen ulkomailla oleskelun ajaksi, jos oppivelvollinen osallistuu oppivelvol-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

lisuuden suorittamista vastaavaan koulutukseen ulkomailla tai hänen muuten voidaan katsoa suorittavan oppivelvollisuutta ulkomailla oleskelun aikana, 4) oppivelvollisuuden suorittamisen estävään elämäntilanteeseen liittyvän muun painavan syyn vuoksi voi myöskin keskeyttää tämän oppivelvollisuuskoulutuksen. Mutta ennen päätöksen tekemistä ensimmäisessä ja neljännessä kohdassa tulee selvittää, onko oppivelvollisuuden suorittaminen mahdollista yksilöllisten valintojen, yksilöllistämisen, välttämättömien tukitoimien tai kohtuullisten mukautusten avulla. Oppivelvollisuuden suorittaminen voidaan keskeyttää myös toistaiseksi, jos ensimmäisessä kohdassa tarkoitettu este on luonteeltaan pysyvä.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjille sekä oppivelvollisen asuinkunnalle ehdotetaan uusia oppivelvollisen ohjaus- ja valvontavastuita. Ohjaus- ja valvontavastuiden avulla vahvistetaan alle 18-vuotiaan nuoren saamaa ohjausta ja tukea erityisesti koulutukseen hakeutumisvaiheessa ja mahdollisissa keskeyttämistilanteissa. Tämä ohjaus- ja valvontavastuu on rakennettu niin sanotulla saattaen vaihtaan -periaatteella. Tällä varmistetaan se, että oppivelvollinen nuori ei missään vaiheessa putoaisi tukiverkon ulkopuolelle.

Sitten vielä muutama sananen tästä uudesta nivelvaiheen koulutuskokonaisuudesta, joka siis vuodelle 22 on tulossa. Tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen, niin sanottuun TUVAan, yhdistetään nykyiset perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen väliin sijoittuvat nivelvaiheen koulutukset eli perusopetuksen lisäopetus, lukiokoulutukseen valmistava koulutus ja ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus. Uuden koulutuskokonaisuuden tavoitteena on antaa valmiuksia tutkintotavoitteiseen koulutukseen hakeutumiseen ja tutkinnon suorittamiseen sekä selkeyttää opiskelijan jatko-opinto- ja urasuunnitelmia. Uusi valmentavan koulutuksen kokonaisuus olisi tarkoitettu sekä oppivelvollisille että muille jatko-opintovalmiuksia tarvitseville henkilöille. Vaikeimmin vammaisille opiskelijoille tarkoitettu työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus, niin sanottu TELMA-koulutus, säilyisi entisellään.

Rahoitushan tässä on pysynyt ihan samana, eli se 129 miljoonaa kokonaisuutena, mutta hallitus tekee sellaisen muutoksen vielä tähän, että ensimmäisenä vuonna, eli 21, ei tulekaan 22 miljoonaa vaan 26,75 miljoonaa, ja se otetaan sitten pois tuolta vuodelta 2023, jolloin 107 miljoonan tilalle tuleekin 102,25 miljoonaa, mutta siis kaiken kaikkiaan kumuloituvasti se 129 miljoonaa vuoden 2024 kehyksessä.

Näillä saatesanoilla olen nyt esitellyt tämän mietinnön. Tässä mietinnössähän oli kaiken kaikkiaan 22 lausumaehdotusta. — Kiitos. [Vastauspuheenvuoropyyntöjä]

14.48 Paavo Arhinmäki vas: Arvoisa rouva puhemies! Ensi vuonna tulee kuluneeksi sata vuotta Suomen historian ehkä yhdestä merkittävimmästä päätöksestä: vuonna 1921 säädettiin oppivelvollisuudesta. Siitä lähti se pitkä tie, jossa on huolehdittu koko kansan koulutuksesta, sivistyksestä, osaamisesta. Reilu 50 vuotta sitten, vuonna 1968, säädettiin peruskoulusta lailla. Peruskoulu on ollut ehkä merkittävin tasa-arvoittava tekijä suomalaisessa yhteiskunnassa. Koulutus on ollut se tapa, jolla yksi Euroopan köyhimmistä ja syrjäisimmistä maista on noussut vuosikymmenien myötä yhdeksi maailman rikkaimmista, hyvinvoivimmista, onnellisimmista maista. Hyvät ystävät, sillä peruskoulu-uudistuksella 52 vuotta sitten oli valtava merkitys sille, mitä Suomi on tänä päivänä. Se mahdollisti sen, että kaikista taustoista aivan uudella tavalla oli mahdollisuus omien kykyjen, omien halujen, oman motivaation kautta päästä entistä pidemmälle. Koulutus on ollut se avain, jolla suomalainen yhteiskunta on rakentunut.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Hyvät ystävät! Hyvät edustajat! Arvoisa rouva puhemies! Sata vuotta oppivelvollisuudesta, reilu 50 vuotta peruskoulusta, nyt säädämme näiden jatkoksi ehkä merkittävimmän koulutuspoliittisen uudistuksen 50 vuoteen pidentämällä oppivelvollisuutta 18 ikävuoteen asti. Miksi tämä on niin merkittävä, miksi näin teemme? Silloin kun peruskoululaki säädettiin, sillä haluttiin huolehtia siitä, että jokainen lapsi ja nuori saa riittävän koulutuksen, jotta pärjää elämässä, pärjää työmarkkinoilla. Tänä päivänä enää pelkkä peruskoulututkinto ei riitä. Pelkän peruskoulututkinnon pohjalta on vaikea löytää työtä, vaikea löytää paikkaa yhteiskunnastamme. Kuten valiokunnan puheenjohtaja edustaja Risikko totesi, noin 15 prosenttia jää ilman toisen asteen tutkintoa — lukiotutkintoa tai ammatillista tutkintoa. Jos katsoo työllisyyttä niiden kohdalla, joilla on vain perusasteen tutkinto, työllisyys on noin 40 prosenttia, kun samaan aikaan toisen asteen tutkinnon suorittaneilla se on 70:stä 90 prosenttiin. Tässä on kysymys yksilöiden, nuorten, kannalta merkittävästä laista, merkittävästä uudistuksesta, jossa pidetään nuorista huolta, tuetaan nuoria mutta samalla myös pidetään huolta siitä, että nuoret eivät pääse putoamaan. Mutta täällä on myös iso yhteiskunnallinen merkitys: jokainen syrjäytetty nuori tulee hyvin kalliiksi yhteiskunnalle, ja se tulee hyvin kalliiksi yhteiskunnalle, jos ei ole valmiuksia työelämään ja tulevaisuuden työurasta tulee pätkittäinen, työttömyyden täyttämä, niin kuin tänä päivänä valitettavasti pelkän peruskoulututkinnon perusteella tulee. Hyvät ystävät, tämä on siis koulutuspoliittinen uudistus, tämä on merkittävä yhteiskunnallinen tasa-arvouudistus, mutta tämä on myös työllisyysuudistus.

Arvoisa rouva puhemies! Poliitikassa on pitkiä kaaria, politiikassa harvoin saadaan suuria uudistuksia aikaan nopeasti, politiikka on usein tuskastuttavan hidasta, mutta kun tekee määrätietoisesti työtä, kun uskoo asioihin, kun tekee selvityksiä, perustelee ja nostaa uudestaan ja uudestaan asioita keskusteluun, niin asiat myös muuttuvat. Arvoisa rouva puhemies, hyvät kollegat, oppivelvollisuusiän korottaminen 18 vuoteen on tällainen asia. Vuonna 1999 vasemmistoliitto hyväksyi uuden koulutuspoliittisen ohjelman, toimin silloin kyseisen koulutuspoliittisen työryhmän puheenjohtajana. Silloin kirjasimme ensimmäistä kertaa tavoitteeksemme oppivelvollisuusiän korottamisen 18 vuoteen — yli 20 vuotta sitten. Ensimmäisen toimenpidealoitteen oppivelvollisuusiän korottamisesta eduskuntaryhmämme teki vuonna 2009, yli 10 vuotta sitten, ja sen jälkeen olemme vieneet tätä hallitusohjelmaan, olemme tehneet tästä lakiesityksiä, ja nyt se on valiokunnan mietintönä tässä salissa. Alkuun kannatus ei ollut suurta, mutta pikkuhiljaa entistä useampi on ymmärtänyt, mikä merkitys tällä uudistuksella on yhteiskunnalle, ja ennen muuta sen, mikä merkitys tällä uudistuksella on yksilöille.

Arvoisa rouva puhemies! Tämä on historiallinen päivä, tämä on merkittävä päivä, tämä on päivä, joka on jatkoa sille vuoden 1921 oppivelvollisuuslailla, vuoden 1968 perusopetuslailla — ja nyt, vuonna 2020, tulemme päättämään oppivelvollisuuden korottamisesta 18 vuoteen. Silloin vuonna 1968 peruskoulu-uudistus sai paljon osakseen kritiikkiä, kovaaakin kritiikkiä, mutta tuskin kukaan enää tänä päivänä kritisoi sitä päätöstä. Uskon, että historia tulee näyttämään myös tämän päivän ja tämän uudistuksen merkityksen koko suomalaiselle yhteiskunnalle.

Puhemies Anu Vehviläinen: Huomasin hetki sitten, että tästä halutaan käydä debattia, joten käynnistämme debatin asiasta.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

14.56 Jussi Halla-aho ps (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Peruskoulusta pääsee nykyään läpi taidoiltaan ja valmiuksiltaan erittäin heikossa jamassa olevia lapsia ja nuoria. Syyt liittyvät osittain itsenäistä oppimista korostavaan opetusfilosofiaan, osittain siihen, että oppilasaines muuttuu yhä haastavammaksi. Moni toiselle asteelle hakeutunutkaan ei selviä siellä muun muassa liian vähäisen lähiopetuksen ja oppilashuollon vuoksi.

Tässä tilanteessa on hiukan erikoista, että hallitus haluaa käyttää rahaa maksuttomiin oppimateriaaleihin, joita suurin osa meistä ei tarvitse. Voidaan perustellusti sanoa, että kyseessä on tulonsiirto köyhiltä hyvätuloisille ja tietysti kustantajille.

Tätä keskustelua on käyty pitkään, ja selväksi on varmasti käynyt, että kaikki ovat huolissaan ilman toisen asteen tutkintoa jäävistä nuorista. Kysymys on siitä, osuuko tämä uudistus koulupudokkuuden syihin — ei — ja siitä, onko uudistuksella tavoitteen kannalta jopa kielteisiä vaikutuksia — kyllä.

14.57 Jukka Gustafsson sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ehkä nyt on heti todettava edustaja Halla-aholle, että turkulainen kasvatustieteen professori Jani Erola lausunnossaan sivistysvaliokunnalle totesi, jossain määrin yllätyksellisestikin, ainakin minulle, että hänen mielestään oppivelvollisuusiän nostoa tärkeämpi asia on tämä maksuttomuus. Ja tutkimukset kyllä puoltavat tätä. Meillä on 10—15 prosenttia lapsia ja nuoria, jotka vastaavat, että perheen taloudellinen tilanne on vaikuttamassa koulutuksen käynnistämiseen ja keskeyttämiseen.

Me tiedämme, että lapsiperheiden köyhyys on valitettavasti viimeisen 10—15 vuoden aikana kasvanut. Helposti tämä talo sulkee silmänsä siltä, ja [Puhemies koputtaa] tämä on meille tämmöinen yhteiskunnallinen ja sivistyksellinen ongelma. Sen vuoksi minä näen, että tämä universaali [Puhemies koputtaa] maksuttomuus on osa [Puhemies: Aika!] peruskoulua. Ja perustuslaki edellytti sitä, että oppivelvollisuuden rinnalla kulkee maksuttomuus.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Gustafsson ja kaikki muut, huomautan siitä, että minuutti on minuutti. [Jukka Gustafsson: Joo, lyhennän jatkossa!]

14.58 Hilikka Kemppi kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen varsin ilahtunut, että tässä oppivelvollisuusiän pidentämisessä on mukana tämä maksuttomuus. Niin kuin perustuslakivaliokunnassakin tätä käsittelimme, se on hyvin kriittinen osa sitä, että meidän nuorilla on mahdollisuus opiskella mahdollisimman pitkään ja saada riittävät taidot työelämään.

Nuorisobarometrin mukaan 17 prosenttia nuorista kokee joutuneensa rahanpuutteen vuoksi karsimaan opiskeluvaihtoehtoja, 14 prosenttia valitsee koulutuspaikan taloudellisin perustein ja 11 prosenttia viivyttää valmistumistaan rahanpuutteen vuoksi. On minusta aika kiistatonta nuorten vastausten perusteella se, että raha vaikuttaa todella opiskeluvaihtoehtoihin.

Samalla pidän tärkeänä sitä, että tämä uudistus ei kuitenkaan poissulje sellaisia opiskelumuotoja, jotka vaativat erityistä harrastuneisuutta, esimerkiksi lentolupakirjan opiskelua tai ajokortin suorittamista, [Puhemies koputtaa] osana lukio-opintoja.

15.00 Sofia Vikman kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tavoitteenamme on, että jokainen nuori suorittaa toisen asteen tutkinnon. Hallituksen oppivelvollisuusmalli on

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

tehty kiireellä, ilman kokeiluja tai laajaa tutkimuspohjaa, asiantuntijoita kuulematta. Malli ei vastaa perusopetuksesta alkavaan osaamisvajeeseen ja opintojen keskeyttämisen syihin — se on tullut selväksi valiokunnan kuulemisessa, sivistysvaliokunnassa.

Viimeksi tänään OAJ:n puheenjohtaja viittasi tähän toteamalla, että on ihan sama, pidentetäänkö oppivelvollisuutta. Nämä nuoret, joita osaamisvaje koskee, eivät tule pärjäämään. Tämä on aika raju lausunto. Miksi hallitus ei kuunnellut asiantuntijoita? [Paavo Arhinmäki: OAJ tukee tätä asiaa!] Nuoria autetaan parhaiten laittamalla oppimisen perusta kuntoon. Keskeisiä kritiikin kohteita valiokunnan kuulemisissa oli se, että uudistuksen toimeenpanoaikataulu on [Puhemies koputtaa] epärealistinen, rahoitus ei [Puhemies koputtaa] riitä eikä uudistus vastaa sille asetettuja [Puhemies koputtaa] tavoitteita.

15.01 Eeva-Johanna Eloranta sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Opposition vaihtoehto oppivelvollisuus uudistuksen sijaan on tehdä toimenpiteitä, muun muassa oppimistakuu, peruskoulun uudistamiseksi, jotta jokainen saavuttaa riittävät edellytykset toisen asteen opiskeluun. Nämä ovat erittäin hyviä ajatuksia. Me toki hallituksessa kannatamme niitä, mutta ne eivät ole oppivelvollisuus uudistuksen vaihtoehto. [Sanna Antikainen: Miksi äänestitte sitä vastaan?] Ei voi olla niin, että pitää valita toimet joko perusopetuksen tai toisen asteen koulutuksen hyväksi, vaan meidän pitää huolehtia tietenkin molemmista, ja juuri näin hallitus toimii. Me pidämme kiinni kaikenikäisistä lapsista ja nuorista. Me vahvistamme koko koulutuspolkua. Tämä on asian ydin. Emme me voi valita pois murrosiän kynnyksellä, murrosiän kuohunnassa olevia nuoria, vaan nimenomaan heistä pitää pitää kiinni.

Haluaisin myös huomauttaa, että kuulemisissa tuli esille, että nämä uudistuksen fiskaaliset hyödyt ovat todennäköisesti jopa arvioitua suuremmat, sillä työllisyysasioiden lisäksi nämä vaikuttavat myöskin sosiaalisten ongelmien vähenemiseen, ja sitä kautta [Puhemies koputtaa] parantuva hyvinvointihyöty on paljon suurempi kuin edes [Puhemies koputtaa] arvioimme.

15.02 Sanna Antikainen ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Perussuomalaiset jättivät sivistysvaliokunnassa mietintöön vastalauseen. Jaamme hallituksen tavoitteen, että mahdollisimman moni nuori suorittaisi toisen asteen koulutuksen. Sitä ei kuitenkaan tämä uudistus ratkaise.

Arvoisa puhemies! Keskeinen ongelma on se kasvava joukko nuoria, joiden perustaidot eivät riitä toiselle asteelle. Peruskouluun tarvitaankin oppimistakuu, joka takaa jokaiselle oppilaalle ne perustaidot, joita tarvitaan toisella asteella, ja tukipalvelut, jotta he saisivat nämä perustaidot itselleen. Hallituksen esityksessä ei ole varattu riittävästi rahoitusta perusasteelle. Itse asiassa perussuomalaiset esittivät valiokunnassa oppimistakuuta peruskouluun, mutta hallituspuolueet äänestivät valiokunnassa tätä vastaan. Tätä ihmettelen suuresti. Miksi äänestitte oppimistakuuta vastaan?

15.03 Noora Koponen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä tämä hallitus panostaa myös varhaiseen tukeen ja koko koulutuspolkuun. Varhainen puuttuminen lapsuuden kuormittaviin tekijöihin ehkäisee mielenterveysongelmien syntyä ja oppimisvaikeuksia. Siksi me olemme hallituksessa palauttaneet kaikille lapsille oikeuden varhaiskasvatukseen ja alentaneet varhaiskasvatuksen maksuja.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Lähes kolmannes lukiolaisista sanoo opinnoista aiheutuvien kustannuksien aiheuttavan huolta perheessä, ja se on liikaa. Huoli perheen toimeentulosta oman koulutuksen takia ei ainakaan vähennä lukiolaisten jo valmiiksi suuria paineita. Liian usein kustannukset nousevat esteeksi nuoren toiveille ja haaveille. Oppivelvollisuus uudistuksen myötä näin ei enää jatkossa ole.

Koulutus ei ole ainoastaan mahdollisuus päästä paremmin kiinni työelämään, vaan samalla se antaa mahdollisuuden luoda nuorelle turvaa ja vahvistaa hänen koko hyvinvointiaan.

15.04 Paula Risikko kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Se, mikä itseäni on todella paljon harmittanut, on se, että hallitus ei ole kuunnellut opettaja ja niitä henkilöitä, jotka ovat kädet savessa nimenomaan näitten asioiden suhteen. He ovat ottaneet kantaa sekä sisältöön että tähän toimeenpanoaikatauluun.

Sitten yksi sellainen yksityiskohta: pääsääntöisestihän toisella asteella on kolme ikäluokkaa, mutta nyt siirtymävaiheessa vain yhdelle ikäluokalle maksetaan matkat ja materiaalit. Mitä sanotte näiden vanhemmille tai näille nuorille, kun heille ei maksetakaan vaan vain yhdelle ikäluokalle siellä samassa oppilaitoksessa? Ja ei myöskään makseta niille aikuisopiskelijoille, jotka ovat siinä samassa koulutuksessa, mitä sanotte näille? Mielestäni se ei ole yhdenvertaista, ja tämä todennäköisesti tulee vielä eteen korjattavaksi. Mutta pyhittäkö tarkoitus keinot tässäkin, niin kuin tässä koko uudistuksessa?

15.05 Veronika Honkasalo vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tuntuu oudolta kuunnella tuolta opposition suunnalta kritiikkiä, kun edellinen hallitus leikkasi koulutuksesta arvioiden, laskentatavasta riippuen, lähes 700 miljoonaa euroa, ja tämä hallitus satsaa joka ikiseen opinpolun vaiheeseen tuntuvasti, historiallisesti. [Timo Heinosen välihuuto] Tuntuu oudolta myös argumentti, että tämä olisi tulonsiirto hyvätuloisille. Onko meidän neuvolajärjestelmämme tulonsiirto hyvätuloisille? Onko meidän peruskoulujärjestelmämme tulonsiirto hyvätuloisille? Suomen malli on onnistunut tasa-arvoisemman yhteiskunnan rakentamisessa paremmin kuin ne maat, joissa on enemmän tarveharkintaisuutta pienituloisille. Maksuton koulutusjärjestelmä hyödyttää aivan kaikkia.

15.06 Sari Essayah kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Täällä on käynyt useissa keskusteluissa, niin lähetekeskustelussa kuin jo tänään täällä, esille se, että tämä sali on yhtenäinen sen suhteen, että me näemme tämän uudistuksen tavoitteen erittäin tärkeänä ja haluamme, että jokainen suomalainen nuori saa sen toisen asteen suoritettua.

Mutta oppositiossa katsomme, että tämä keino on väärä. Täällä edustaja Gustafsson minusta hyvin nosti esille, mikä asiantuntijalausunnoissakin on tullut esille, että vielä tärkeämpää olisi huolehtia siitä maksuttomuudesta kuin lähteä kategorisesti kasvattamaan oppivelvollisuusikää, ja tähänhän meillä on mahdollisuus. Tähänhän meillä on mahdollisuus, eli on oppimateriaalilisä. Tähän liittyvää keskustelua me kävimme myös viime kaudella täällä salissa. Kristillisdemokraatit ovat omassa vaihtoehtobudjetissaan tuoneet lisärahoitusta ja haluavat, että sitä laajennettaisiin, se ulotettaisiin yhä useammille nuorille. Sitä kautta me välttäisimme kaikki ne vaikeudet, mitkä tulevat nyt tästä kategorisesta oppivelvollisuusiän nostamisesta. [Puhemies koputtaa] Ja tietenkin tällä on myöskin aika isoja aluepoliittisia vaikutuksia. Tulemme näkemään ne kyllä jatkossa.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

15.08 Anneli Kiljunen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä on todellakin historiallinen päivä. Suomen eduskunta tekee kansakuntamme tulevaisuuden kannalta merkittävää historiaa.

Kuulostelin nyt näitä äskeisiä puheenvuoroja. Kokoomuksen, perussuomalaisten ja kristillisdemokraattien suunnalta on jatkuvasti kuultu, että oppivelvollisuuden laajentaminen on liian kallis ja maksuttomuuden sijaan pitäisi kohdentaa rahoituksia pienituloisimmille ihmisille. Maksuttomuus on aivan oleellinen kysymys, joka tuo meidän nuoret tasavertaisesti ja yhdenvertaisesti koulutuksen piiriin. Heidän mahdollisuutensa opiskella ei ole enää kiinni siitä, ovatko heidän vanhempansa työttömiä tai onko perheellä köyhyyttä tai taloudellisia ongelmia, ja sen takia tämä maksuttomuus tämäntyyppisenä on aivan oleellinen osa kokonaisuutta. Samoin myös tämä koulutus mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle sen, että hän saa tarvittavat tukielementit, oppilasohjausta [Puhemies koputtaa] ja muuta tukea, jotta hän pystyisi [Puhemies koputtaa] selviytymään toisen asteen opinnoista.

15.09 Mikko Ollikainen r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies, ärade fru talman! Barnombudsmannen noterade i hörandet som vi hade i kulturutskottet att ju mer hon bekantar sig med det här lagförslaget, desto mer tycker hon om det här förslaget — att det är bra.

Nästan var sjätte ungdom blir utan yrke och jobb efter grundskolan, och det är en mycket stor utmaning då 40 procent av dem som enbart har grundskoleexamen är i jobb. Men genom att vi nu höjer läroplikten från 16 till 18 år vill vi hjälpa till att motarbeta marginalisering och så att fler kommer ut i arbetslivet.

On ilo kuulla, että kaikilla täällä on yhteinen näkemys, että me tarvitsemme lisää henkilöitä, joilla on toisen asteen tutkinto, ja tämä on todella tärkeä asia koko yhteiskunnallemme.

On kuitenkin muistettava, että nämä vaihtoehdot, missä koulutetaan, ovat tärkeitä ei vain lukiossa ja ammattikoulussa, vaan me tarvitsemme nivelvaiheen tutkintoihin valmistavaa koulutusta, oppisopimuksia, työpajoja, ja opinto-ohjauksella [Puhemies koputtaa] on todella iso merkitys, [Puhemies koputtaa] ja näitä tulee myös kouluttaa lisää.

15.10 Pasi Kivisaari kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Hämmästelen kyllä esimerkiksi edustaja Halla-ahon puhetta siitä, että tämä on tulonsiirto hyväosaisille. Jos asia on näin, niin onko nykyinen perusopetuksen maksuttomuus tulonsiirto hyväosaisille? Ja jos olette sitä mieltä, niin pitäisikö teidän mielestänne perusopetuksen maksuttomuudesta tinkiä?

Keskustan mielestä oppivelvollisuuden korotus on hyvin käytännönläheinen ja arkijärkinen uudistus. Meidän työelämämme vaatimukset ovat kasvaneet, ja tämän päivän maailmassa on lähes mahdotonta tulla toimeen ilman toisen asteen tutkinnon tuottamaa osaamista. Myös monet taloustieteilijät, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ja Vesa Vihriälän johtama talouden jälleenrakennustyöryhmä ovat suositelleet oppivelvollisuusiän korotusta, ja näin hallitus tekee.

15.11 Kaisa Juuso ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ymmärsin tässä edustaja Arhinmäen puheesta, että tämä on ollut tosiaankin vasemmistoliitolle pitkäaikainen tavoite, [Paavo Arhinmäki: Kyllä!] ehkä jopa samaa luokkaa kuin keskustalle maakuntauudistus. Se on varmasti hyvä tavoite, mutta kun näin isoja päätöksiä tehdään, niin myöskin

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

ajoitus on todella tärkeä, että se uudistus putoaa sellaiseen maaperään, että se on toteutettavissa.

Nyt me tiedämme, kuten edustaja Honkasalo sanoi, että koulutuksesta on tosiaan leikattu viime hallituskaudella 700 miljoonaa euroa. [Pia Lohikoski: Miksi teitte niin?] No, ette te ole sitä palauttamassa. Varmaan siitä syystä mutta monista muistakin syistä johtuen meillä on perusopetuksessa suuria puutteita, jotka pitäisi ensin saada kuntoon ennen kuin me viemme näin isoa uudistusta eteenpäin. Esimerkiksi mistä me saamme kaikki tarvittavat opinto-ohjaajat, psykologit, kuraattorit? Opinto-ohjaajamitoitusta ei voinut lakiin laittaa, koska meillä ei ole tarpeeksi opinto-ohjaajia. Opinto-ohjaajien taakka tulee olemaan aivan valtava, ja sitä ei tässä ole huomioitu [Puhemies koputtaa] ollenkaan.

15.12 Marko Asell sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys oppivelvollisuuden laajentamisesta on todellinen tulevaisuusteko, joka edistää lasten ja nuorten parempaa tulevaisuutta. Tänään voi tuolla päätyseinällä puhemiehen yläpuolella olevaa Tulevaisuus-patsasta ja siinä sylissä olevaa lasta, joka heiluttaa kättä, katsoa hyvillä mielin.

Oppivelvollisuusiän laajennus sisältää siis myös toisen asteen maksuttomuuden, joka on iso kädenojennus monille perheille ja erityisesti pienituloisille perheille, joiden pieniin tuloihin lasten opintotarvikkeet ja kirjojen ja koneiden osto aiheuttavat ison loven, ja tämä on todellinen ongelma. Vuoden 2018 nuorisobarometrin mukaan jopa neljännes toisen asteen tutkinnon keskeyttäneistä kertoi, että rahanpuute oli vaikuttamassa siihen, että opinnot jäivät kesken, ja ilman tutkintoa ja koulutuspaikkaa olevista nuorista lähes puolet on joutunut karsimaan tai luopumaan opinnoistaan rahanpuutteen takia. Se argumentti, että kyllä pienituloiset saavat sosiaaliturvasta nytkin tarvittaessa anoessaan opintovälineet, näyttäytyy tässä verraten huonolta. Tämä on iso tasa-arvoteko. [Puhemies koputtaa] Eikö näin ole — nyt [Puhemies koputtaa] kun ministeri Andersson on paikalla.

15.13 Sari Multala kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Koulutus on paras vaakuutus työttömyyttä vastaan, ja toisen asteen tutkinnon saavuttaminen on tavoite jokaiselle nuorelle. Tämän tavoitteen varmasti jaamme kaikki.

Hallituksen valitsema keino ei kuitenkaan kohdennu oikein. Onko tasa-arvoa se, että annetaan sama kaikille, vai se, että annetaan jokaiselle tarpeen mukaan? Kritiikki kohdistuu siis siihen, mihin rahat uudistuksessa käytetään. Jo tällä hetkellä peruskoulusta eli oppivelvollisuuden piiristä putoaa vuosittain noin 4 000 nuorta. Täten voidaan kyseenalaistaa, onko oppivelvollisuuden pidentäminen se keino, jolla nämä nuoret saadaan kannettua toiselle asteelle, vai olisiko parempi keino kohdentaa resurssit, kuten OAJ:n puheenjohtaja Luukkainenkin tänään totesi, sinne peruskoulun vahvistamiseen. Hallituksen vastauksessa toki teette tätä mutta ette riittävästi ja vain määräaikaaisesti.

Toinen riski, mikä tähän liittyy, on erittäin kiireellinen aikataulu, [Puhemies koputtaa] joka tuli monissa asiantuntijalausunnoissa [Puhemies koputtaa] esille.

15.15 Mikko Kinnunen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Viime vuosina ja vuosikymmeninä on tehty lukuisia yrityksiä saada syrjäytyminen hallintaan. Uudistus lähtee siitä, että jokainen nuori on arvokas taustasta riippumatta, siksi jokainen halutaan pitää mukana. Yhteiskunta saa tehtäväksi pitää nuoret mukana koulupolulla täysikäisyyteen saakka, ja nuoren oikeus oppia laajenee peruskoulun jälkeiseen aikaan. Uudis-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

tus toteutetaan keskustan toivomalla joustavalla tavalla: jokaiselle räätälöidään oma koulupolku vahvuuksien mukaan, ja nuoret saatellaan niveltä vaiheeseen yli. Koulupolku voi jatkua ammattikoulun, lukion tai valmentavan koulutuksen muodossa mutta myös oppisopimuksena työssä tai kansanopistojen pitkällä linjoilla, joissa voi etsiä vahvuuksiaan ja vahvistaa elämäntaitoja. Ja tukitoimista huolehditaan kaiken aikaa.

15.16 Riikka Purra ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! En lainkaan suhtaudu hallituksen uudistukseen kielteisesti ideologisista syistä vaan käytännöllisistä syistä, koska se ei puutu niihin ongelmiin, joita täällä on usein nostettu esille ja joihin minun mielestäni pitäisi paljon voimallisemmin puuttua, esimerkiksi siirtämällä kaikki se rahoitus, mikä menee tähän uudistukseen, näihin kouluissa oleviin todellisiin ongelmiin.

Maksuttomuus on tästä uudistuksesta se parempi puolisko, ja se olisikin pitänyt irrottaa tästä uudistuksesta, [Paavo Arhinmäki: Puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja ovat eri linjoilla!] mutta epäilen, että se ei olisi ollut [Hälinää — Puhemies koputtaa] hallituspuolueelle riittävän historiallista, mikäli se olisi vienyt eteenpäin vain toisen asteen maksuttomuuden.

Joka tapauksessa työllisyys, osaaminen, oppiminen, hyvinvointi, joihin te viittaatte näissä puheenvuoroissanne, todennäköisesti eivät tule tällä uudistuksella kuitenkaan paranemaan. Mitä kouluihin tarvitaan? Paitsi niitä resursseja, ylittäänsä kulttuurin ja pedagogisen muutoksen ja niiden virheiden [Puhemies koputtaa] myöntämisen, mitä viime vuosina on tehty.

15.17 Jenni Pitko vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kaiken tämän kritiikin ja debatin keskellä lienee syytä kysyä itseltämme, onko meillä muita vaihtoehtoja kuin pyrkiä siihen, että jokaisella nuorella on tulevaisuudessa vähintään toisen asteen koulutus. Minun mielestäni ei ole. Työtehtävät monimutkaistuvat yhä enemmän tulevaisuudessa ja ne vaativat osaamista, joka puolestaan vaatii pohjakseen pidempää koulutusta ja monipuolista osaamista sekä ymmärrystä. Jos näitä taitoja ei ole, tätä pohjaa ei ole, myös nuoren mahdollisuudet vähenevät, ja tiedämme myös, että syrjäytymisen riski kasvaa.

Jos todella ymmärrämme nämä tosiasiat, on mielestäni vain oikein, että säädämme lait siten, että kaikilla on todellinen mahdollisuus suorittaa vähintään se toisen asteen koulutus. Se, että säädämme pakolliseksi koulutuksen järjestäjille mahdollistaa ja osoittaa kaikille opiskelupaikka peruskoulun jälkeen ja nuorille velvollisuuden suorittaa se, [Puhemies koputtaa] on palvelus nuorille ja yhteiskunnalle.

15.18 Sari Sarkomaa kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Esitän, että tämä oppivelvollisuuden pidentämisesitys, hyvin ongelmainen esitys, hylätään. Miksi? Siksi, että se on koulutusleikkaus. Helsingissä osittain on maksuttomuutta kokeiltu, ja meidän asiantuntijamme toteavat, että tämä esitys on 40 prosenttia kalliimpi kuin hallitus väittää. Tämä johtaa kunnissa koulutusleikkauksiin. Kaikkein eniten kärsivät juuri ne, jotka apua tarvitsevat.

OAJ:n puheenjohtaja Luukkainen vihdoinkin sanoi sen ääneen: ei auta mitään, jos oppivelvollisuutta pidennetään, kun ne nuoret, joilla ei ole riittäviä tietoja ja taitoja, tulevat putoamaan. Nyt ei ole vielä myöhäistä. Kuunnellaan opettajia, hylätään tämä esitys ja otetaan kokoomuksen vaihtoehto, jossa panostetaan kestävästi — ei määräaikaista rahojä, niin kuin teidän rahoituksenne, vaan kestäviä, budjettikehykseen sisällytettyjä määrärahoja varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja lasten ja nuorten tukemiseen ajoissa.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Toivon todellakin, että nyt sydämessänne kuuntelette ja tulette tälle kannalle. [Puhemies koputtaa] Hylätään tämä esitys, kuunnellaan opettajia.

15.20 Antti Lindtman sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä on todella historiallinen uudistus Suomen koulutuspolitiikan historiassa, historiallinen sitten peruskouluuudistuksen. Vaikka tässä kuitenkin on kyse eri asiasta, näyttävät asetelmat täällä olevan aika lailla samanlaiset poliittisesti kuin silloin aikanaan.

Arvoisa puhemies! Tässä keskustelussa on annettu ymmärtää, että tämä oppivelvollisuuden laajentaminen ja maksuttomuus olisivat jotenkin pois esimerkiksi perusopetuksesta tai varhaisesta vaiheesta. Niinhän ei alkuunkaan ole. [Välihuutoja oikealta] Arvoisa puhemies, silloin kun täällä nyt kritisoivat puolueet olivat hallituksessa — silloin kun te teitte leikkauksia perusopetukseen ja varhaiskasvatukseen — se oli sieltä pois. [Välihuutoja oikealta] Nyt me panostamme oppivelvollisuuteen ja maksuttomuuteen ja panostamme myöskin perusopetukseen ja varhaiseen puuttumiseen. Tämä on kokonaisuus. Ja, arvoisat kokoomuslaiset, taitaa olla niin, että jätätte siteeraamatta siitä lehtijutusta sen kohdan, jossa todetaan, että OAJ:kin tätä kannattaa.

15.21 Janne Sankelo kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Historiaa tehdään, maksoi mitä maksoi, siltä tämä kuulostaa. [Sari Sarkomaa: Nuoret maksavat, syrjäytyneet nuoret maksavat!] Tämä hallituksen esitys oppivelvollisuuslaiksi on esimerkki siitä, että tehdään asioita ymmärtämättä, mitä tehdään. On päivänselvää, että tämä hallituksen pakkomielte johtaa jatkossa moniin korvaaviin toimenpiteisiin.

Ensinnäkin niin sanottu hyötysuhde on huono. Rahat kohdentuvat pääasiassa oppilaille ja perheille, jotka eivät niitä välttämättä tarvitse, näin se on. Toiseksi esimerkiksi ammatillisessa koulutuksessa olisi paljon tehtävää ilman pakkolakejakin.

Jo ennen koronaa koneasentajia laitettiin rahapulassa etäkoulutukseen kotiinsa. Kotonaan erityisnuori ei opi ammattia vaan keskeyttää opinnot. Tarvitaan lähiopetusta, ohjausta ja kiinnostavat koneet ja vermeet, joittenka kanssa puuhata.

Valitettavasti tässä heitetään suomeksi sanottuna rahaa hukkaan. Sitä olisi voitu kohdentaa paremmin kuuntelemalla koulun arjen asiantuntijoita. Täällä kerrotaan, että OAJ tukee, [Puhemies koputtaa] mutta OAJ:n jäsenet eivät tue.

15.22 Jouni Ovaska kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! OAJ:n jäsenenä tuen tätä esitystä. Jos rahallisesti mietitään tätä kokonaisuutta ja verrataan kokoomuksen esityksiin veronkevennyksistä, niin tämä on hyvin pieni. Te voitte ajatella tätä vähän niin kuin veronkevennyksenä niille perheille, jotka tätä rahaa eivät tarvitse — he voivat nyt käyttää sen oppimateriaaleihin menneen rahan johonkin muuhun. Mutta moni perhe tässä maassa tarvitsee tätä rahaa, vaikka olisi keskituloinen tai vähän sen alle. Tämä tulee auttamaan ennen kaikkea niitä perheitä.

Samalla tämä esitys nostaa osaamistasoa, ja tässä puututaan syrjäytymiseen. Täällä ovat moneen kertaan hallituspuolueet tuoneet esiin sen, miten me panostamme varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen: 120 miljoonaa vuosina 20—22 perusopetuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelmaan. [Sari Sarkomaa: Pätärahoitus!] Se on merkittävä panostus, jonka kautta varmasti löytyy käytänteitä, jotka voidaan koko maahan viedä. Mutta hiukan särähti korvaan tuo valiokunnan puheenjohtajan esitys siitä, että tämä pitäisi nyt kaikille kerralla hoi-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

taa, [Paula Risikko: En minä niin sanonut!] kun mielestäni tämä pitäisi nimenomaan hallitusti ikäluokka kerrallaan hoitaa.

15.23 Timo Heinonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! ”Se on ihan sama, pidennetäänkö oppivelvollisuutta, koska he eivät tule pärjäämään.” Näin totesi Opettajien Ammattijärjestö OAJ:n puheenjohtaja Olli Luukkainen 8. joulukuuta Ilta-Sanomien haastattelussa. Yli 10 prosenttia peruskoulun päättäneistä ei osaa kirjoittaa, lukea tai laskea niin hyvin, että he pärjäisivät ammatillisessa koulutuksessa. OAJ:n puheenjohtaja Olli Luukkainen totesi: ”He tarvitsevat lisää tukea.” Ja teidän ratkaisunne on nyt tähän koulupakko. [Vasemmalta: No niin!] Uskotteko te, arvoisa opetusministeri Li Andersson, että kannettu nuori koulussa pysyy, jos hänellä ei ole edes niitä perustaitoja, joilla hän siellä pärjäisi? Eikö nyt olisi syytä laittaa varhaiskasvatukseen, perusopetukseen lisää resursseja ja sitten ammatilliseen koulutukseen ja auttaa henkilökohtaisesti näitä nuoria, jotka tätä tukea erityisesti tarvitsevat?

15.24 Paavo Arhinmäki vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! OAJ:n puheenjohtajan sitaattiin te luette vain ensimmäisen virkkeen mutta unohtatte lukea sen toisen, jossa OAJ:n puheenjohtaja toteaa, että OAJ tukee tätä. [Timo Heinonen: Ja arvostele!]

Arvoisa rouva puhemies! Jos tämä olisi tulonsiirto hyväosaisille, niin kuin perussuomalaisten puheenjohtaja, edustaja Halla-aho sanoo, niin sillä logiikalla myös peruskoulun materiaalista tulisi tehdä maksullista. Olisin, puheenjohtaja Halla-aho, enemmän teidän varapuheenjohtajanne, edustaja Purran kannalla, joka oli täysin päinvastaista mieltä teidän kanssanne ja piti tätä maksuttomuutta parhaana osana tätä.

Mutta, arvoisa rouva puhemies, kun täällä väitetään, että mitään muuta ei tehdä kuin tämä, niin varhaiskasvatuksessa tuli subjektiivinen oikeus takaisin, pienennettiin ryhmiä, varhaiskasvatusmaksuja alennettiin, tuli kaksivuotinen esikoulu, peruskouluissa oppilaskasvatuksen ohjaukseen ja varhaisiin vuosiin — 350 miljoonaa. Aika lailla tehdään myös muutakin [Puhemies koputtaa] kuin tämä oppivelvollisuusiän pidentäminen.

Puhemies Anu Vehviläinen: Annan vielä kolme vastauspuheenvuoroa tässä debatissa, ja sen jälkeen ministeri. — Edustajat Adlercreutz, Mäenpää ja Risikko.

15.25 Anders Adlercreutz r (vastauspuheenvuoro): Ärade talman! Täällä sanotaan, että nyt lapsia pakotetaan ja ettei pitäisi pakottaa, pitäisi tukea, mutta ihan niin kuin edustaja Arhinmäki totesi, meillä on ollut oppivelvollisuus jo kohtalaisen pitkään. Me katsomme, että on hyvä, että suomalaiset lapset käyvät koulua, ja hyvää asiaa kannattaa joskus jopa velvoittaa tekemään. No, tässähän nyt ei sinänsä pakotus ole se oleellinen juttu, vaan se asia on tässä oleellista, että me tiedämme, mitä me tarvitsemme. Me tiedämme, mitä lapset tarvitsevat, me tiedämme, että jos suorittaa toisen asteen, niin todennäköisyys työllistyä on huomattavasti parempi kuin jos oppi jää peruskouluun. Ei se peruskoulu ole mikään luonnollinen raja, niin kuin ei 12 tai 17 vuoden ikäkään ole luonnollinen raja, mutta täysi-ikäisyys on luonnollinen raja, kun me vielä tiedämme, että me haluamme, että joka ikinen suorittaa toisen asteen. Se on kaikkien edun mukaista.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

15.27 Juha Mäenpää ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ottamatta tuohon maksuttomuuteen kantaa näin itsekkin ennen tätä vaalikautta hyvänä, että oppivelvollisuutta jatkettaisiin toisen asteen loppuun, mutta tämä teidän lakiesityksenne rajaa sen 18 vuoteen. Nämä samat ongelmat tulevat jatkumaan, niitä pudokkaita tulee sen jälkeen, kun he täyttävät 18. Se ei muuta tätä — ehkä pienellä prosentoin muutoksella, mutta tämä ongelma jatkuu ja toistuu.

Toisella asteella on suurempia ongelmia, joihin tulisi puuttua. Siellä on liian vähän opetustunteja. Opetustunteja on jopa vähemmän kuin yläasteella. Siellä koulutetaan vetelehtivää yhteiskuntaa. Lisäksi opettajien huolena on ollut se, että toiselle asteelle tulee nyt luku- ja kirjoitustaidottomia, vuodessa perustutkinnon hankkineita oppilaita ja he syrjäyttävät sieltä [Puhemies koputtaa] suomalaisia, kantaväestön, oppilaita. [Vasemmalta: Ohhoijaa!]

15.28 Paula Risikko kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Me paljon keskustelimme valiokunnassa siitä, minkälaisia ongelmia tällä hetkellä nuorilla on. Joka kahdeksas oppilas päättää perusopetuksen ilman perustaitoja. Olli Luukkainen tuossa viittasi heihin. Minä en ole niin pessimistinen kuin Olli Luukkainen. Itsekin OAJ:n jäsenenä totean sen, että minä uskon näihin nuoriin, jos heihin satsataan, pitää vain satsata aikaisemmassa vaiheessa. On paljon mielenterveysongelmia, on päihdeongelmia, on neuropsykologisia ongelmia — satsataan niihin ja autetaan heitä pärjäämään. Ei olla kuten Olli Luukkainen, joka heti sanoo, että eivät he pärjää kuitenkaan — totta kai he pärjäävät, kun heihin vain satsataan, ja siitä syystä olisin laittamassa kaikki paukut nimenomaan siihen, että siellä varhaisemmassa vaiheessa autettaisiin räätälöidysti, jo siellä varhaiskasvatuksessa.

Puhemies Anu Vehviläinen: Ministeri Andersson, 3 minuuttia.

15.29 Opetusministeri Li Andersson: Arvoisa puhemies! Haluan ensinnäkin kiittää koko sivistysvaliokuntaa siitä isosta työstä, mitä te olette tehneet tämän lakiuudistuksen ja lakihankkeen tiimoilta. On ilahduttavaa myöskin olla täällä nyt kuuntelemassa tätä salikeskustelua.

Muutama huomio niihin kysymyksiin ja kommentteihin, jotka minulle erikseen osoitettiin:

Ensinnäkin haluan painottaa sitä, että oppivelvollisuuden pidentäminen ei missään nimessä tarkoita samaa kaikille. Tämä ikärajan muutos ei tarkoita sitä, että nuorten pitäisi opiskella samalla tavalla tai samoja asioita, vaan päinvastoin verrattuna meidän peruskouluumme meillä on poikkeuksellisen laaja valikoima erilaisia kouluttautumismahdollisuuksia nuorille toisella asteella: on lukiokoulutus, on ammatillinen koulutus, jossa myöskin on laajennettu näitä erilaisia koulutuksen suorittamistapoja, meillä on tutkintoon valmentava koulutus, ja sen lisäksi myöskin kansanopistot on otettu mukaan nyt tähän oppivelvollisuuskokonaisuuteen.

Sitten, mitä tulee kohdennukseen ja nuorten tuen tarpeeseen, niin ajattelen itse, että se, mistä tässä oppivelvollisuuden laajennuksessa ennen kaikkea on kyse, on se, että yhteiskunta määrittää vähimmäistason koulutusta ja osaamista, mikä meidän mielestämme kaikkien nuorten pitää hankkia, jotta he pärjäävät tämän päivän yhteiskunnassa. Meillä on nykyinen, vanha oppivelvollisuus palvellut tätä maata ja nuoria hyvin noin sadan vuoden ajan, mutta kun yhteiskunta muuttuu, niin on ihan loogista myöskin, että koulutuspoliti-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

kassa tehdään uudentyyppisiä linjauksia. Silloin se tarkoittaa sitä, että kaikki alaikäiset suomalaiset nuoret ovat meidän julkisesti rahoitetun koulutusjärjestelmän piirissä, ja muutos kyllä kohdentuu juuri niihin, jotka ilman tätä keskeyttäisivät alaikäisinä opintojaan. Nämä nuoret ovat jatkossa maksuttoman opetuksen, maksuttoman opinto-ohjauksen ja maksuttoman oppilas- ja opiskelijahuollon palveluiden piirissä, ja minun kysymykseni silloin olisi, mitä tukea nämä nuoret saisivat, jos me antaisimme heidän keskeyttää opintojaan ja jäädä kotiin yksin 16- tai 17-vuotiaina. [Välihuutoja] Ei mitään.

Sitten viimeisenä huomiona liittyen myöskin OAJ:n lausuntoihin: Siis käytännössä OAJ on lausunut ihan sitä samaa, mitä opetusministerikin tässä syksyn mittaan moneen otteeseen: me tarvitsemme sekä—että. Me tarvitsemme oppivelvollisuuden laajennuksen, mutta me tarvitsemme myöskin panostuksia varhaisiin vuosiin, tarvitsemme panostuksia lähiopetuksen lisäämiseksi ammatillisissa oppilaitoksissa, ja niitä panostuksia myöskin tehdään niin pysyvillä määrärahalisäyksillä kuin määräaikaisilla määrärahalisäyksillä jokaiselle koulutusasteelle ihan sieltä varhaiskasvatuksesta lähtien.

Puhemies Anu Vehviläinen: Ja siirrymme puhujalistaan.

15.32 Eeva-Johanna Eloranta sd: Arvoisa puhemies! Oppivelvollisuus uudistus on tärkein ja kauaskantoisin koulutuspoliittinen uudistus Suomessa vuosikymmeniin. Sen merkitys koulutus- ja osaamistason nostamisessa, koulutuksellisen tasa-arvon lisäämisessä, työllisyysasteen parantamisessa ja nuorten hyvinvoinnin lisäämisessä tulee olemaan merkittävä ja historiallinen. SDP on johdonmukaisesti ajanut jo peruskoulu-uudistuksesta lähtien universaaleja, kaikkia koskevia koulutus uudistuksia. Oppivelvollisuus uudistus on tärkein koulutuspoliittinen hanke Suomessa vuosikymmeniin. Olen todella iloinen, että pitkäaikainen tavoitteemme nyt vihdoinkin toteutuu.

Uudistuksen ansiosta yhä useampi nuori suorittaa toisen asteen tutkinnon, jota ilman työllistyminen on nykyään hyvin vaikeaa. Niin kuin tiedämme, työelämän muutosten takia peruskoulun varassa olevista 15 prosentista vain vähän yli 40 prosenttia työllistyy, toisen asteen tutkinnolla sen sijaan yli 70 prosenttia. Oppivelvollisuus uudistus tulee nähdä laajana koulutuspoliittisena kokonaisratkaisuna, puitelakina ja suunnannäyttäjänä tuleville vuosikymmenille. Oppivelvollisuuslaki muodostaa ikään kuin kehyksen, jonka sisällä monet käytännön kysymykset tulevat vaatimaan vielä erillisiä ratkaisuja. Tämän vuoksi kiinnitimme mietinnössä huomiota uudistuksen seurantaan ja arviointiin tulevina vuosina.

Tämän vuoksi valiokunta teki myös useita lausumia asioista, joihin uudistuksen toimeenpanossa ja seurannassa tulee erityisesti kiinnittää huomiota. Näitä ovat esimerkiksi oppilaiden riittävään tukeen ja ohjaukseen liittyvät asiat. Mainitsen näistä muutamia: opinto-ohjauksen riittävien resurssien turvaaminen, että oppilaalle ja opiskelijalle, jolla on oppimisvaikeuksia, neuropsykologisia ongelmia tai mielenterveyden haasteita, järjestetään riittävä ja tarvittava tuki koko koulutuspolulla; opiskeluhuollon riittävän määrän turvaaminen; toimenpiteet tukiopetuksen turvaamiseksi ja erityisopetuksen saamiseksi ammatillisen koulutuksen ja valmentavan koulutuksen oppivelvollisille sekä lukiokoulutuksen laatu kriteerien laatimiseksi ja se, että hallitus seuraa uudistuksen vaikutuksia oppilaitosverkkoon ja opiskelupaikkojen saatavuuteen alueellisen tasa-arvon näkökulmasta sekä suurilla kaupunkiseuduilla että harvempaan asutuilla seuduilla. Eli tämäntyyppisiä lausumia olemme sinne ehdottaneet.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Arvoisa puhemies! Oppivelvollisuus uudistus ei yksinään ratkaise nykyisiä ongelmia. Tutkimusnäytön perusteella, jota kuulemisissa tuotiin laajasti esiin, ei ole kuitenkaan voitu osoittaa, mikä olisi vaihtoehtoinen toimi, jolla esityksen mukaiset tavoitteet voitaisiin paremmin tai kustannustehokkaammin saavuttaa. Haluamme painottaa — teimme siitä jopa lausuman — että oppivelvollisuus uudistuksen ohella tulee edelleen jatkaa koko koulutuspolun uudistamiseksi ja vahvistamiseksi toimia, joita tällä hallituskaudella on tehty ja joita on tekeillä useita, sillä ne tukevat ja ovat jopa edellytyksenä myös oppivelvollisuus uudistuksen tavoitteiden ja toimeenpanon onnistumisessa.

Valiokuntakäsittelyssä asiantuntijat kiinnittivät erityistä huomiota siihen, että uudistus kohdistuu erityisesti niihin oppilaisiin, jotka ovat vaarassa jäädä toisen asteen koulutuksesta syrjään. Onkin ensiarvoisen tärkeää, että uudistuksen toteuttamisessa oppilaiden riittävään tukeen ja ohjaukseen kiinnitetään erityistä huomiota. Lakiesityksessä onkin mukana muun muassa nivelvaiheen ohjausta, lisäohjausta keskeyttämisuhkatilanteisiin, valmentavan koulutuksen erityistä tukea, tehostettua opinto-ohjausta ja jälkiopinto-ohjausta ja niin edelleen.

Sivistysvaliokunnan mietinnössä ja lausumissa kiinnitimme huomiota oppivelvollisuus uudistuksen onnistumisessa erityisesti lasten ja nuorten riittävään tukeen. Yksilöllisen ja yhteisöllisen opiskeluhuollon ja oppilaitosnuorisotyön riittävällä määrällä on tärkeä merkitys. Oppilaan opintojen etenemistä ja hyvinvointia uhkaaviin tekijöihin tulee löytää ratkaisuja mahdollisimman varhain koko koulutuspolulla varhaiskasvatuksesta toisen asteen opintoihin. Näitä ovat etenkin mielenterveysongelmien ja neuropsykiatristen ongelmien ja oppimisvaikeuksien ja oppimisen esteiden varhainen tunnistaminen ja näiden pedagoginen tuki, hoito, kuntoutus sekä näihin liittyvä osaaminen ja sen kehittäminen koko koulutuspolulla, oppilashuollossa ja terveydenhuollossa.

Arvoisa puhemies! Opposition vastalauseessa on toivottu oppivelvollisuus uudistuksen sijaan toimenpiteitä — muun muassa oppimistakuuta — peruskoulun uudistamiseksi, jotta jokainen saavuttaa riittävät edellytykset toisen asteen opiskeluun. Oppimistakuu on hyvä ajatus, mutta se ei ole oppivelvollisuus uudistuksen vaihtoehto. Ei voi olla niin, että pitää valita toimet joko perusopetuksen tai toisen asteen koulutuksen hyväksi. Meidän pitää todellakin huolehtia molemmista.

Oppivelvollisuus uudistuksen kustannukset korvataan täysimääräisesti kunnille. Opposition huoli rahoituksen riittävydestä onkin siihen nähden aiheeton. Valiokunnan lausumassa edellytämme kuitenkin varmuuden vuoksi, että rahoituksen riittävyttä tullaan jatkossa seuraamaan.

Arvoisa puhemies! Talouspolitiikan arviointineuvosto arvioi, että uudistus on fiskaalisesti neutraali toimenpide. Arviossa otettiin kuitenkin huomioon ainoastaan työmarkkina-vaikutusten kautta kertyvät hyödyt eli kasvavat verotulot ja alenevat tulonsiirrot. Asiantuntijakuulemisissa tuli kuitenkin esille, että fiskaaliset hyödyt ovat todennäköisesti vielä arvioitua suuremmat, sillä oppivelvollisuus uudistus vaikuttaa positiivisesti julkiseen talouteen paitsi parantuvan työllistymisen kautta myös vähentyvien sosiaalisten ongelmien kautta ja parantuvan hyvinvoinnin myötä.

Perusasteen varassa olevat nuoret ovat huomattavasti muita useammin kokonaan koulutuksen ulkopuolella, tuomittu rikoksesta tai kärsivät mielenterveysongelmista. Koulutus vaikuttaa työllistymisen lisäksi positiivisesti ansiotuloihin ja elämänlaatuun, vähentää merkittävästi muun muassa köyhyyttä, sosiaalietuuksien käyttöä ja nuorisorikollisuutta. Koulutusvuodet korreloivat työllisyyden, tulojen, terveyden ja hyvinvoinnin kanssa, mit-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

kä puolestaan parantavat jopa yhteiskuntarauhaa. Ihmettelenkin aika paljon, miksi oppositiossa ette halua tätä hyvää kaikille nuorille.

Koronavirusepidemian aiheuttamien talous- ja työllisyysshaasteiden myötä tulevaisuuspanostukset oppivelvollisuuden laajentamiseksi ovat nyt aiempaakin tärkeämpiä. Pitää muistaa, että oppivelvollisuuden laajentamisen toiselle asteelle on arvioitu nostavan työllisyysastetta 4 prosenttiyksikköä. Työllisyysasteen noustessa uudistus tulee maksamaan itsensä takaisin. Jo prosentin nousu työllisyysasteessa tuottaa noin 700 miljoonaa euroa lisää rahaa julkiseen talouteen. Siihen nähden tämän uudistuksen 129 miljoonan euron vuosikustannukset ovat pieniä.

Lopuksi haluaisin vielä muistuttaa, että edesmennyt pitkäaikainen SDP:n kansanedustaja Matti Ahde on kertonut, että kun hän ylpeänä painoi äänestysnappia silloin, kun peruskoulu-uudistuksesta äänestettiin, niin hänellä nousivat kyynelleet silmiin. Luulen, että kun ensi viikolla äänestämme tästä salissa, [Puhemies koputtaa] niin meille monelle käy samalla tavalla.

15.39 Pasi Kivisaari kesk: Arvoisa puhemies! Oppivelvollisuusiän laajennus on osa pitkää suomalaista sivistyshistoriaa. Sen perimmäinen tarkoitus on turvata kaikille elämässä ja yhteiskunnassa välttämätön perusosaaminen ja sivistys aina varhaisista vuosista kohti täysi-ikäisyyttä. Sen tarkoitus on ihmisen pitkä tie, jossa jokaisella elämänvaiheella on merkitys ja arvo. Sen tarkoitus on kannatella, tukea, ohjata ja arvostaa nuorta. Sen tehtävä on vaatia yhteiskuntaa suuntaamaan katseet varhaiskasvatukseen, peruskouluun ja toiselle asteelle niin, että kaikissa tilanteissa vastaan kävelee ihminen, joka välittää, jolla on aikaa. Ilman tätä kokonaisuutta yksittäisillä puheilla täsmäiskuista ei ole merkitystä.

Hallituksen esitys oppivelvollisuuden laajentamiseksi on siis osa lähes satavuotista oppivelvollisuusketjua. Sen lähtökohta on tulevaisuus, jossa tavoitteemme ovat samankaltaisia kuin 100 vuotta sitten: edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia kehittää itseään, nostaa koulutus- ja osaamistasoa, kaventaa oppimiseroja, lisätä koulutuksellista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Jälleen kerran pitäisi siis nähdä pitkälle — ei vain huomiseen, ei seuraavaan vuoteen, ei meidän aikaamme, paljon kauemmas.

Puhemies! Yhteiskunnassamme on pitkään pyörinyt vitsaus, jota ei ole saatu ratkaistua: 15 prosenttia ikäluokasta jää yhä vaille toisen asteen tutkintoa. Samaan aikaan huoltosuhteemme heikkenee, ikääntyvien määrä suhteessa työtä tekeviin kasvaa ja osaamisvaatimukset lisääntyvät. Tarvitsemme kerta kaikkiaan parempaa osaamista, koulutetumpaa väestöä, jossa peruskoulu ei ole enää minimi, vaan raja on siirrettävä toiselle asteelle.

Vuosien varrella on toteutettu useita hankkeita nuorten koulutusmahdollisuuksien ja työllisyyden parantamiseksi, kuten Kataisen hallituksen käynnistämä yhteiskuntatakuu. Nämä sinänsä tarpeelliset toimet eivät ole kuitenkaan tuoneet merkittävää parannusta tilanteeseen. Tämän vuoksi nuorten koulutustason nostamiseksi kaivataan oppivelvollisuusuudistuksen kaltaista rakenteellisen tason uudistusta. Oppivelvollisuusiän pidennyksen hyödyt tulevat ennen kaikkea siitä, että se lisää nuorten koulutukseen osallistumista. Suurin vaikuttavuus kohdistuu erityisesti niihin nuoriin, jotka jäävät tällä hetkellä kokonaan koulutuksen ulkopuolelle. Maksuton toisen asteen koulutus on totta kai merkittävä kädenojennus suomalaisille nuorille ja heidän perheilleen. Lisäksi toisen asteen koulumatkatuen rajaa lasketaan 10 kilometristä 7 kilometriin.

Puhemies! Oppositio kannattaa hallituksen tavoitteita, mutta keinoista on erimielisyyttä. Arvostan suuresti sitä, että opposition puheenvuoroissa on paljon puhuttu varhaiskasva-

tuksen ja peruskoulun merkityksestä kasvun ja oppimisen kivijalkana. Ne ovat tosiasioita, ja olen niistä täsmälleen samaa mieltä. Siksi jokaisen meistä täällä salissa tulee katsoa, että nämä elintärkeät vuodet eivät jää hunningolle vaan jatkamme tulevaisuudessakin niitä tekoja, joita hallitus nyt tekee. Hallitus osoittaa siis merkittävän lisärahoituksen, perusopetukseen 180 miljoonaa ja varhaiskasvatukseen 155 miljoonaa euroa, laatu- ja tasa-arvo-ohjelmiin. Samaan aikaan siis pusketaan, kuten kuuluukin, perustaa kuntoon. Rinnalla ja rinnakkain, sekä—että. Eri ikävaiheet eivät siis taistele toisiaan vastaan, vaan ne ovat toisissaan kiinni, samaa sivistyksellistä perhettä, samaa tulevaisuutta. Katseen siis pitää olla kokonaisuudessa, jossa jokainen lapsen ja nuoren elämänvaihe on elintärkeä.

Puhemies! Meillä ei ole hukattuja lapsia tai nuoria, vaan hetki toimia on tässä ja nyt. Kiihtyn hallitusta siitä, että näin tehdään.

15.45 Veronika Honkasalo vas: Arvoisa puhemies! Oppivelvollisuus uudistusta pitää tarkastella sukupolvinäkökulmasta. Uudistuksen vaikutus näkyy pitkällä aikavälillä. Sen takia sen keskeisiä vaikutuksia pitää olla malttia myös odottaa, ja juuri siksi oppivelvollisuus uudistusta on käsiteltävä lähihistorian merkittävimpänä koulutusinvestointina.

On erittäin hienoa, että meillä on tässä ajassa, keskellä globaalia kriisiä, rohkeutta ja avarakatseisuutta tehdä merkittäviä tasa-arvoa lisääviä koulutusratkaisuja. Oppivelvollisuus uudistus mahdollistaa laajemman osallistumisen työelämään sen yhä erikoistuessa. Nykyinen työelämä vaatii laajaa koulutus pohjaa, ja meidän velvollisuutemme on huolehtia, että työelämän vaatima koulutustaso on mahdollinen jokaiselle. Oppivelvollisuus uudistukseen sisältyvä yhdenvertaisten mahdollisuuksien parantaminen tilanteessa, jossa tutkimukset näyttävät, että taustan vaikutus on alkanut taas kasvaa, on ensiarvoisen tärkeä. Meillä ei kansakuntana ole yksinkertaisesti varaa pudottaa yhtäkään nuorta kelkasta, eikä meillä ole varaa ajatella, että 16-vuotiaiden nuorten kohdalla olisi liian myöhäistä tehdä kaikki voitava heidän hyvinvointinsa ja koulutuksensa eteen.

Sitä paitsi nuoret itse kannattavat uudistusta. Nuorisobarometrin mukaan oppivelvollisuus uudistus saa vastaajien enemmistön tuen siitäkin huolimatta, että kysymys käsitteli koulutuksen pakollisuutta. Kiinnostavaa oli myös se, että yli puolet toisen asteen opinnot jossain kohdin keskeyttäneistä nuorista ilmoitti kannattavansa esitystä. Oppivelvollisuuden laajentaminen saa siis kannatusta myös niiden nuorten keskuudessa, joihin muutos tulisi ensi sijassa vaikuttamaan. Välillä tuntuu, ettei tämä nuorten oma viesti välity sinne oppositioriveihin laisinkaan; puhutaan oppivelvollisuutta vastaan, nuorten omien käsitysten ohi.

Arvoisa puhemies! Oppositio ei ole edelleenkään pystynyt osoittamaan yhtäkään yksittäistä vastaavan kokoluokan toimenpidettä kuin oppivelvollisuus uudistus, joka edistäisi tasa-arvoa samassa mittakaavassa — ei yhtäkään. Kaikkea mahdollista on Suomessa toki tähän asti kokeiltu, mutta nyt on selvää, että tarvitsemme ison systeemitason uudistuksen, joka myös lähettää viestin siitä, että jokaisesta nuoresta otetaan vastuu. On ihan turhaa pelotella koulupakolla, sillä käytännössä kyse on siitä, että nimenomaan koulutuksen järjestäjät nyt veloitetaan ottamaan nuorista vastuu.

Arvoisa puhemies! Suomessa, jos missään, on parhaimmat edellytykset toteuttaa oppivelvollisuus uudistus, sillä meillä on maailman koulutetuimmat ja parhaimmat opettajat. Haasteena on pitää koulutusjärjestelmä itsessään tasa-arvoisena. Koulutusjärjestelmä ei saa jatkossakaan eriarvoistua. Siksi tämä uudistus antaa vahvempaa tukea niille lapsille ja nuorille, jotka ovat vaarassa pudota. Opposition kritiikki ei siis pidä paikkaansa, kun op-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

positio väittää, että uudistus ohittaisi tuen tarpeessa olevat lapset ja nuoret — ei ohita. Oppivelvollisuus uudistus onkin yksi laajimmista paketeista osana koko koulutuspolitiikkaa koskevaa tasa-arvoa, joka meille vasemmistossa on ensiarvoisen tärkeää. Me vasemmistoliitossa olemme tästä hetkestä erittäin onnellisia, sillä nyt pitkäaikainen koulutuspoliittinen tavoitteemme on toteutumassa. Vasemmistoliitto otti vuoden 1999 koulutuspoliittisessa ohjelmassaan tavoitteeksi oppivelvollisuuden laajentamisen 18 ikävuoteen asti. Teimme siitä eduskunnassa toimenpidealoitteen vuonna 2009 ja lakialoitteen vuonna 2014. Tämä on historiallinen hetki.

Arvoisa puhemies! Tällä uudistuksella on positiiviset vaikutukset lasten ja nuorten hyvinvointiin. Hyvinvointi kasvaa, kun työllisyys- ja koulutustaso nousee. On tärkeä muistaa, että koulutus on edelleen tärkeä tekijä hyvinvoinnin parantamisessa.

Koulutuspolitiikka ei ole nollasummapieliä. Hallitus panostaa opinpolun joka vaiheeseen historiallisen paljon, eli tämä ei ole vaihtoehto aiemmalle puuttumiselle, vaan kaikkea tarvitaan. Lasten elämä ja tuen tarve on yksilöllistä, joten myös sen takia tarvitaan tukea, myös oppivelvollisuuden loppupäähän varhaisen tuen lisäksi. Asiantuntijakuulemisissa sanottiinkin hienosti seuraavasti: ”Oppivelvollisuus uudistus koulutusinvestointina on komplementaarinen. Se vahvistaa omalta osaltaan myös varhaisen opinpolun investointeja. Jos oppivelvollisuus uudistusta ei tehtäisi, myös varhaisten investointien vaikutus menisi hukkaan.” — Kiitos.

15.51 Sari Multala kok: Arvoisa puhemies! Kaikki meistä jakavat sen tavoitteen, jota tällä hallituksen esityksellä haetaan, eli sen, että jokainen nuori saavuttaa vähintään toisen asteen tutkinnon. Tutkimus osoittaa, että koulutus on edelleen paras vakuutus työttömyyttä vastaan.

Hallituksen esitystä on kuitenkin myös kritisoitu laajasti, myös kasvatustieteilijöiden ja opettajien suunnasta. Tuhannet nuoret päättävät tälläkin hetkellä peruskoulun ilman toiselle asteelle vaadittavia luku- ja kirjoitustaitoja tai riittäviä matemaattisia taitoja. Tänäpäin myös Opettajien Ammattijärjestön puheenjohtaja Olli Luukkainen totesi, että hänen mielestään on ihan sama, pidennetäänkö oppivelvollisuutta, sillä nämä ilman riittäviä tietoja ja taitoja peruskoulun päättävät nuoret eivät kuitenkaan tulisi pärjäämään toisella asteella. [Paavo Arhinmäki: Sen jälkeen kannatti esitystä!] Valitettavasti en ole hänen kanssaan siinä mielessä samaa mieltä, että uskon, kuten valiokuntamme puheenjohtaja Risikko, että jokaista nuorta voidaan auttaa vielä toisen asteen ikäisenäkin. Kuitenkin se, mihin tuki kohdentuu, on se kysymys tässä. Hallituksen esityshän kohdentaa koulumateriaalit — tietokoneet, kirjat ja esimerkiksi kokkiveitset — ja kuljetukset nyt ihan kaikille, myös niille, jotka eivät niitä tarvitse. Voidaankin kysyä, toteutuuko tasa-arvo parhaiten niin, että annetaan kaikille saman verran, vai niin, että kohdennetaan tukea tarpeen mukaan. Kokoomus on kritisoinut juuri sitä, mihin oppivelvollisuuden pidentämiseen varatut rahat käytetään. Ohjauksen ja opetuksen tuki tulisi kohdentaa sitä tarvitseville. Tällä hetkellä tuhannet nuoret tippuvat jo perusopetuksesta eli eivät suorita peruskoulua loppuun. Siltä osin voidaan todeta, että näyttö siitä, että nimenomaisesti oppivelvollisuus olisi keino saada oppilaat pysymään koulussa, ei näytä olevan kovin vahvaa.

2000-luvulla koulutukseen hakeutuminen on parantunut merkittävästi tähän mennessä tehtyjen toimien avulla. Siksi en ymmärräkään sitä hallituspuolueiden edustajien vaatimusta, että pitäisi olla juuri yksi keino, jolla puututaan koulutukseen hakeutumiseen. Tähän mennessä tehdyt toimenpiteet ovat noin puolittaneet niiden nuorten lukumäärän, jotka

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

eivät jatka toiselle asteelle tai valmistavaan koulutukseen. Se on kohtuullisen hyvä saavutus, vaikka toki lisääkin toimenpiteitä tarvitaan.

Suurempi ongelma sen sijaan on edelleen toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen, erityisesti ammatillisessa koulutuksessa. Tähän ongelmaan oppivelvollisuuden pidentäminen ei varsinaisesti tuo uusia työkaluja. Ongelmaan voitaisiin puuttua joillakin aivan hyvillä hallituksen esitykseen sisältyvillä asioilla, joita myös kokoomus on esittänyt. Näitä ovat esimerkiksi jälkiohjausvelvollisuus, jolla kunnille säädetään velvollisuus ottaa jokaisesta nuoresta koppi niin, että hän löytää oman paikkansa koulutuksessa ja hakee toisen asteen koulutukseen tai nivelasteen koulutukseen, ja sama velvollisuus voisi koskea myös niitä nuoria, jotka keskeyttävät toisen asteen koulutuksen ennen 18:aa ikävuotta.

Arvoisa puhemies! Uudistuksen suurin ongelma asiantuntijoidenkin mukaan on aikataulu. Tätä kritisoi merkittävä osa lausunnonantajista. Hallituksen asettaman oppivelvollisuutta valmistelevalle työryhmän 38:sta jäsenestä 28 esitti, että uudistuksen aikataulua tulisi siirtää vähintään vuodella eteenpäin.

Aikataulu ja se, että uudistukseen varatut resurssit eivät ole riittäviä etenkin uudistuksen toimeenpanovaiheessa, tulevat hyvin todennäköisesti johtamaan leikkauksiin koulutuksen laadusta. Kun rahoitusta kirjoihin ja kuljetuksiin ei ole riittävästi, on rahoitus jostain muualta otettava.

Ja lainsäädäntö on kesken. Tästä kertovat etenkin hallituspuolueiden esittämät 22 lausumaa, joiden määrä on hyvin poikkeuksellinen. Suurissakin uudistuksissa niille on annettava riittävän suuri aika, jotta valiokunnalla on aikaa käydä läpi ne vaikutukset, joita niillä on siihen lainsäädäntöön, jota se uudistus käsittelee. Nyt monet haasteet ja ongelmat, myös resurssit, jäävät myöhemmin korjattaviksi.

Edelleen säilyy toisen asteen vapaa hakeutumisosoikeus, joka etenkin suurissa kaupungeissa ja kaupunkikeskuksissa tulee hyvin todennäköisesti heikentämään koulutuksen saavutettavuutta niille nuorille, jotka siellä asuvat. Lähilukioon on tälläkin hetkellä monen erittäin vaikea päästä, ja vaikutus tulee lisääntymään entisestään. Lähilukioiden liitto on tänään varoittanut, että jopa puolet Suomen lukioista on tämän uudistuksen myötä lakkautusvaarassa. Nyt, kun koulumatkoja tuetaan ja toisen asteen tutkinto muuttuu maksuttomaksi, tämä kehitys eli se, että paremmilla keskiarvoilla pääsee kaupunkilukioihin ja sitten ympäristökuntiin matalammilla keskiarvoilla, todennäköisesti pahenee entisestään, ja monen koulumatkat saattavat näin pidentyä.

Arvoisa puhemies! Kuulemisessa on tullut ilmi, että ulkoinen pakko voi jopa enenevässä määrin heikentää sisäistä motivaatiota. Mitä tulee tutkimusnäyttöön, se perustuu lähinnä kansainväliseen tutkimukseen, jonka perusteella voidaan todeta, että koulussa vietetyn ajan pidentyminen on tässä uudistuksessa todennäköisesti saavutettavissa oleva tavoite, ja tästä toki mekin olemme yhtä mieltä — ja se on positiivista, jos näin tapahtuu — mutta uudistus ei siis perustu sille, myöskään tutkimusnäyttöön perustuen, että se antaisi jokaiselle toisen asteen tutkinnon. Kokoomus haluaa panostaa koulutuksen laatuun — tukeen, ohjaukseen ja materiaaleihin niille, jotka tukea tarvitsevat. Peruskoulun tulee antaa sellaiset tiedot ja taidot ja oppimisen ilo ja motivaatio, jotka kantavat vähintään toisen asteen koulutukseen. Tämä esitys kohdistaa resurssit väärään kohteeseen.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan kuulemisen perusteella voidaan todeta, että uudistuksen vaikutuksista ei voida todeta vielä mitään, sillä tutkimusnäyttöä oppivelvollisuuden pidentämisen vaikutuksista Suomessa ei ole. Uudistuksen kannattajat toivovat, että vaikutukset ovat syrjäytymisen väheneminen, koulutustason nousu, toisen asteen tutkinnon suo-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

rittamisen lisääntyminen ja tästä seuraava työllisyyden kasvu. Me uudistusta vastustavat olemme huolissamme, että rahoituksen riittämättömyyden seurauksena vaikutuksena onkin koulutuksen laadun heikkeneminen ja tästä seuraava osaamistason lasku, koulutuksen saavutettavuuden heikkeneminen erityisesti lukiokoulutuksessa ja tästä seuraava koulutuksen entistä vahvempi eriytyminen. Kun hallitus tämän uudistuksen nyt kiireellä eteenpäin vie, minä toivon, että te olette oikeassa ja useat asiantuntijat varoituksineen väärässä.

15.59 Timo Heinonen kok: Arvoisa herra puhemies! Hyvä ministeri ja edustajakollegat ja muut täysistuntoa seuraavat! Itse olen kyllä kannattanut maksutonta toista astetta. Perusajatteluna itse lähdin siitä, että yhdenkään nuoren toisen asteen opinnot eivät saa jäädä rahasta kiinni ja siihen on pitänyt etsiä ratkaisuja, ja itse siinä mielessä maksutonta toista astetta kyllä kannatan.

Tämä vasemmistohallituksen ratkaisu ei kuitenkaan itse asiassa sitä perusongelmaa ole ratkaisemassa, vaikka opetusministeri Andersson ja monet muut hallituspuolueista ovat sanoneet, että nyt jokaiselle nuorelle tulee toisen asteen tutkinto. Sitähän tämä uudistus ei millään tavalla tule varmistamaan. 18-vuotispäivänä ei nuorella ole ammattikoulun tutkintoa, ei toisaalta ylioppilaslakia päässä, [Välihuutoja vasemmalta] se pitää muistaa. Eli silloinhan tämä uudistus olisi pitänyt ulottaa tietysti toisen asteen loppuun asti, jos tämä olisi ollut se keskeinen tavoite.

”Se on ihan sama, pidennetäänkö oppivelvollisuutta, koska he eivät tule pärjäämään”, Opettajien Ammattijärjestön OAJ:n puheenjohtaja Olli Luukkainen totesi tänään näin Ilta-Sanomissa. Kommentti oli puhutteleva, herättelevä ja tosi. Luukkainen nostaa esille erityisesti ammatillisen koulutuksen vaikean tilanteen ja sinne noin 10 vuoden aikana tehdyt säästöt. Itse asiassa näitä leikkauksia ei ole nykyinen hallitus puheistaan huolimatta perunut. Toimet, mitä nyt ammattikouluihin on tehty, ovat olleet suurelta osin vain määräaikaaisia, käytännössä nykyisen hallituksen omaan vallassaolokauteen sidottuja, itse asiassa isoilta osin vain ensi ja seuraavaa vuotta auttavia.

Opettajat siis palkataan ammattikouluihin vain määräajaksi — omaksi hallituskaudeksi — ja ongelmat palaavat sen jälkeen. Opettajien johtaja nostaa Olli Wariksen jutussa esille ammattikoulun kohdalla tärkeimmän: ”He tarvitsevat lisää tukea”. Ilta-Sanomien uutisessa Luukkainen kertoo, että ongelmia on jo peruskoulutasolla, ja toteaa: ”Yli 10 prosenttia peruskoulun päättäneistä ei osaa kirjoittaa, lukea tai laskea niin hyvin, että he pärjäisivät ammatillisessa koulutuksessa.” Ei tämä ongelma, arvoisat edustajakollegat, ole se, että nuoret eivät hakeutuisi toiselle asteelle, vaan ongelma on nimenomaan se, että nuoret eivät siellä pysy, kun he eivät siellä pärjää. Ja tähän kaikkeen ratkaisuksi nyt pääministeri Sanna Marinin vasemmistohallitus keskustan tuella tarjoaa opiskelupakkoa eli hienosti sanottuna oppivelvollisuuden pidentämistä.

Luukkainen toteaa sen, mitä me kokoomuksessa olemme yrittäneet tämän valmistelun aikana sanoa, mutta sitä ei ole haluttu kuulla: ”Se on ihan sama, pidennetäänkö oppivelvollisuutta, koska he eivät tule pärjäämään.” Luukkainen arvostelee uutisessa uudistuksen laajuutta ja yksityiskohtia, ja oleellisin on tämä OAJ:n huoli, että peruskoulun lisärahoitus ei ole riittävästi sisällä oppivelvollisuuden pidentämisessä. Tämä on se, mistä nyt on, arvoisat kollegat, kyse.

Meidän tulisi ennen muuta nyt vahvistaa opinpolkua alusta lähtien. Se tarkoittaisi lisää panostuksia varhaiskasvatukseen, lisää resursseja peruskoulun alakoulusta ylemmille luokille asti. Minusta se tarkoittaisi myös merkittävästi lisää resursseja oppilashuoltoon ja

henkilökohtaiseen tukeen: lisää välittämistä, sitä meidän lapsemme kaipaavat. Varhaiskasvatukseen, peruskouluun, oppilashuoltoon, erityisopetukseen lisää panoksia, ja itse ottaisin erityisopetuksessa yhden askeleen takaisin vanhaan, ja se voisi tarkoittaa jonkinlaista oikeutta pienopetusryhmään. Eli nuorella olisi asuinpaikastaan, koulustaan riippumatta oikeus pienopetusryhmään siinä vaiheessa, kun hän sitä tarvitsee. Tällä hetkellä kaikki eivät saa sellaista apua opinpolullaan, että he pärjäisivät jatkossa sitten jatko-opinnoissa. Itse haluaisin pikaisesti siis säätää tämän subjektiivisen oikeuden pienryhmäopetukseen. Kun lapsi tai nuori tarvitsee pienempää ryhmää ja vahvempaa apua ja tukea, niin se pitäisi hänellä kotipaikasta tai koulusta riippumatta taata.

OAJ eli Opettajien Ammattijärjestö epäilee myös Sanna Marinin hallituksen opetusministeri Li Anderssonin johdolla antamia lupauksia oppivelvollisuuden pidentämisen kustannusten 100-prosenttisesta kustantamisesta. Luukkainen toteaa lehdessä, Ilta-Sanomissa: ”Minä uskon, ja se on OAJ:n kanta, että suunniteltu rahoitus ei tule riittämään.”

Peruskoulun kustannukset Luukkaisen mukaan esimerkiksi olivat vielä 90-luvun puolivälissä niin, että valtiolta maksoi peruskoulujen kustannuksista 58 prosenttia. Nyt valtio maksaa kunnille peruskoulujen kustannuksista alle neljänneksen. Luukkainen toteaa, että kustannukset on sysätty siis kunnille.

Nostan, arvoisa puhemies, loppuun esille sen huolen lapsistamme ja nuoristamme, joka minun sydämelläni on. Nyt tarvittaisiin pysyvää perusrahoituksen lisäystä varhaiskasvatuksesta peruskouluun ja toiselle asteelle, niin lukioon kuin ammattikouluihinkin, ja itse ajattelen niin, että tarvitaan myös lainsäädännön tiukennuksia. Esimerkiksi erityisopetuksessa olisi nyt syytä ottaa pari askelta takaisin päin, enemmän yksilölliseen ja enemmän välittävään suuntaan.

16.05 Jukka Gustafsson sd: Arvoisa herra puhemies! Ihan aluksi sellainen huomio: Me käsittelemme nyt tätä oppivelvollisuusiän nostoa, josta neuvottelimme hallitusohjelman neuvotteluissa ja tällä hallituskokoonpanolla, joka nyt on: keskustapuolue, RKP — Ruotsalainen kansanpuolue — vihreät, vasemmistoliitto ja sosiaalidemokraatit. Haluan erikseen tässä yhteydessä korostaa sitä merkitystä, joka keskustapuolueella erityisesti on nyt tämän asian suhteen. Minä sanon tämän ääneen sen takia, että kun täällä talossa minulla on ollut kansainvälisiä vieraita, monet ovat kyselleet ja ihmetelleet: ”Miten te olette Suomessa tehneet tämän kansainvälisesti aivan kärkeä olevan koulutusjärjestelmän?” Olen siinä yhteydessä kyllä muistanut kertoa sen, että halki vuosien, halki vuosikymmenten poliittinen vasemmisto, poliittinen keskusta — arvostan myöskin Ruotsalaisen kansanpuolueen hyvin edistyksellistä työtä suomalaisen koulutuksen kehittämisessä — on ollut se yhteinen voimatekijä. Minä tiedän, että myöskin poliittisessa oikeistossa on ihmisiä, yksittäisiä kansanedustajiakin varmaan nyt, jotka sisimmässään ovat aika lähellä tätä oppivelvollisuus uudistusta, sen merkitystä, sen sisältöä, sen vaikuttavuutta, mutta tavallaan tämä poliittinen kuri nyt on senkaltaista tällä kertaa, että ei hirveästi tällaisia lämpöisiä sanoja sitten tule.

Ymmärrän ja hyväksyn sen kritiikin, mikä liittyy tähän kiireeseen, aikatauluun, mutta muuten pitäisi nähdä, että me olemme käyttäneet nyt viimeisen 10—20 vuoden aikana satoja miljoonia erilaisiin täsmätoimiin ja se määrä, noin 15 prosenttia ikäluokasta, se ikäkohortti, pysyy koko ajan entisenä. Me tarvitsemme ja kaipaamme nyt rakenteellista systeemitason muutosta. Tähänastisessa keskustelussa ei ole tullut ollenkaan esille se, että lukuisissa Euroopan maissa oppivelvollisuusikää on nostettu. Me tulemme itse asiassa nyt ehkä

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

kymmenen vuotta liian myöhään tässä asiassa etenemään, mutta ehkä aika ja poliittiset edellytykset eivät ole olleet kypsiä.

Arvoisa puhemies! ”Suomi on aikaisemmin reagoinut koulutustarpeeseen oppivelvollisuudella, siltä osin kuin se on katsottu välttämättömäksi yhteiskunnallisen osallistumisen ja työelämän kannalta. Olemme jälleen tilanteessa, jossa perusasteen koulutuksen ei katsota riittävän. Tällöin oppivelvollisuuden laajennus toiselle asteelle on varsin looginen ja luonteva. Mikäli oppivelvollisuutta jatketaan, saadaan opinto- ja urasuunnittelu jatkumaan huomattavasti otollisempaan vaiheeseen yksilönkehityksessä ja huomattavasti suuremmalle osalle ikäryhmää.” Näin totesi lausunnossaan valiokunnalle Patrik Scheinin, professori kasvatustieteellisestä tiedekunnasta.

Eikä paljon jää jälkeen: ”Pienenevien ikäluokkien ja muiden tulevaisuuden haasteiden edessä oppivelvollisuuden uudistus on kaikki osatekijät huomioiden mielestäni erinomainen mahdollisuus turvata yhteiskuntamme osaaminen, turvallisuus ja sosiaalisesti kestävä kehitys. Toisen asteen koulutuksen velvoittavuus ja maksuttomuus asettaa nuoret leimamattomasti tasavertaiseen asemaan riippumatta perheen varallisuudesta tai näkemyksistä toisen asteen koulutuksen tarpeellisuudesta.” Professori Niina Junntila.

”Oppivelvollisuuden laajentaminen antaa nuorille tärkeän signaalin siitä, että heidän paikkansa on peruskoulun päättymisen jälkeenkin edelleen koulutuksessa. Hallituksen esitys päivittää oppivelvollisuuden vastaamaan tämän päivän työelämän vähimmäistarpeita aiempaa paremmin”, näin totesi Etlan tutkimusjohtaja Hanna Virtanen. Mielelläni toteaisin tästä, että antaa signaalin ja viestin: Minä itse nimittäin ajattelen niin, että muutaman vuoden aikana, viiden vuoden päästä ehkä, tämä uudistus on lyönyt itsensä ikään kuin kulttuurisesti lävitse meidän koulutuksessamme, koulun arkipäivässä, jolloin nuoret entistä enemmän pitävät itsestään selvänä sitä, että koulutus jatkuu peruskoulun jälkeen. Ja nyt näillä uusilla ikään kuin aktiivitoimilla, velvoitteilla kunnille, koulutuksen järjestäjille me saamme tuhannet nuoret suorittamaan sen ammatillisen tutkinnon, lukiotutkinnon, valmistavan koulutuksen tutkinnon — mihin sitten kukin haluaa.

Arvoisa puhemies! Vielä kerkeän yhden herkkupalan ottamaan: ”Kokonaisuutena ajatus oppivelvollisuuden pidentämisestä sopii aivotutkimukseen ja kognitiotieteen näkökulmaan kehityksestä periaatteellisella tasolla erinomaisesti. Järjestäytyneen yhteiskunnan sivistysvastuun työkaluna oppivelvollisuus on looginen järjestelmä.” Näin totesi lausunnossaan sivistysvaliokunnalle Minna Huotilainen, [Puhemies koputtaa] kasvatustieteen professori, aivotutkija.

Kuka tällaista uudistusta voisi vastustaa? [Puhemies: Kiitoksia!] Kannatamme yhdessä tätä kaikki.

16.13 Sofia Vikman kok: Arvoisa puhemies! Koulutus kantaa elämässä, ja jokaisella on taustasta ja varallisuudesta riippumatta oltava mahdollisuus Suomessa kouluttautua niin pitkälle kuin omat kyvyt ja kiinnostus riittää. Tämä ei suomalaisessa yhteiskunnassa saa olla varallisuudesta kiinni, se on pienen kansakunnan etu.

Tavoitteena on oltava, että jokainen nuori saavuttaa vähintään toisen asteen tutkinnon. Pelkkä peruskoulu ei työmarkkinoilla kanna. Ongelmana on, että joka vuosi jopa 6 000 nuorta päättää peruskoulun ilman riittäviä kirjallisia ja matemaattisia valmiuksia. Tuhannet nuoret ovat joka vuosi vaarassa jäädä yhteiskunnasta syrjään, kun perustaidot eivät riitä toisen asteen opintoihin. Ratkaisuna hallitus laajentaa oppivelvollisuutta toiselle asteelle. Oppivelvollisuusiän nosto ei ratkaise toisen asteen keskeyttämisistä. Noin 15 prosenttia

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

ikäluokasta jää ilman toisen asteen tutkintoa. Heidän ongelmansa ei ole pakon puute, vaan syyt, jotka johtavat siihen, että toista astetta ei suoriteta, ovat monimuotoisia. Myös ratkaisujen ja auttamiskeinojen on oltava monipuolisia.

Hallituksen oppivelvollisuusmalli jättää apua tarvitsevat nuoret oman onnensa nojaan. Malli ei puutu ongelmien juurisyihin. Tarvitsemme panostuksia ajoissa varhaisiin vuosiin ja peruskouluun. Oppimisen perusta on laitettava kuntoon, jotta sen päälle voidaan onnistuneesti rakentaa. Kokoomus on esittänyt oman kattavan vaihtoehdon siihen, mitä nyt täytyy tehdä, jotta oppimisen perusta [Paavo Arhinmäki: Teillähän oli opetusministeri viime kaudella!] ja oppimisen edellytykset ovat kunnossa, ja se olisi parempi vaihtoehto tälle uudistukselle. Perusopetuksen korjaussarja on oppivelvollisuuden pidentämistä vaikuttavampi ratkaisu estää nuorten syrjäytymistä. Koulupolun perusta luodaan varhaiskasvatuksessa. [Paavo Arhinmäki: ”Hei, me kehitetään” oli viime kaudella!] Kaksivuotisen esiopetuksen toteuttaminen vahvistaisi oppimisen edellytyksiä ja parantaisi myös varhaiskasvatuksen osallistumisastetta.

Arvoisa puhemies! Apua on saatava heti, kun lapsen avuntarve huomataan. Hyvinvointiyhteiskuntamme tuki perheille tulee usein liian myöhään, vaikka ongelmat ovat olleet olemassa jo pienestä pitäen. Esimerkiksi varhainen tuki perheille ja terapiatakuun toteuttaminen, jota olemme ehdottaneet, ovat keinoja, jotka vaikuttavat keskeyttämisten juurisyihin. Ennen kaikkea tarvitsemme toimenpiteitä jo peruskoulun aikana, jotta myöhemmälle koulupolulle on perusta kunnossa. Luku-, kirjoitus- ja laskutaito ovat edellytyksiä lukiossa ja ammattikoulussa opiskeluun. Näiden taitojen puute aiheuttaa opintojen keskeyttämistä. Tähän ongelmaan oppivelvollisuuden laajentaminen ja hallituksen malli ei vastaa.

Arvoisa puhemies! OAJ:n puheenjohtaja Luukkainen viittasi tänään mediassa tähän, että oppivelvollisuuden pidentäminen ei silloin auta, jos perustaitoja ei perusopetuksen aikana saavuteta. Uskon, ja me kokoomuksessa uskomme, jokaiseen nuoreen ja siihen, että jokainen ansaitsee riittävän avun ja tuen, ja mahdollisimman varhain. Hallituksen esitys ei kohdennu oikein. Tutkitusti oppimiserot alkavat kasvaa jo ensimmäisillä luokilla. Nyt hallitus käyttää suurimman voimavaran ja taloudelliset resurssit vasta täysi-ikäisyyden kynnyksellä sen sijaan, että tähtäisimme vaikuttavuuteen jo paljon aikaisemmin. Pitää vaikuttaa perustaitoihin niin, ettei kukaan läpäise peruskoulua ilman riittäviä valmiuksia ja opintojen ohjausta. Toimenpiteitä ja nykyistä vahvempaa oppimisen tukea on kohdistettava erityisesti niille nuorille, joilla on ongelmia peruskoulussa ja jotka ovat vaarassa pudota toisen asteen koulutuksesta. Syitä voivat olla esimerkiksi mielenterveys- tai päihdeongelmat tai erilaiset oppimisvaikeudet. Räätelöity henkilökohtainen tuki oikeaan aikaan on vaikuttavampaa kuin yksi ratkaisu koko ikäluokalle. Hallitus jättää tämän tosiasian täysin huomiotta.

Arvoisa puhemies! Oppivelvollisuusiän nosto 18 ikävuoteen ei takaa, että toisen asteen tutkinto tulee suoritetuksi. Toinen aste jatkuu vielä, kun opiskelija täyttää 18 vuotta, ja tunnetusti kannettu oppilas ei koulussa pysy. Nimittäin on niin, että perusopetuksessa noin 4 000 nuorta laiminlyö oppivelvollisuutensa. Tämän valossa argumentti siitä, että velvollisuus tai pakko ratkaisee koulupudokkuuden, on huteralla pohjalla.

Asiantuntijoiden kritiikki hallituksen mallia kohtaan on voimakasta. Kasvatustieteen professorit ja koulujen arjen asiantuntijat, kuten vaikkapa rehtorit, vastustavat oppivelvollisuuden pidentämistä, koska eivät pidä sitä tehokkaana keinona. Tätä kritiikkiä olemme nostaneet esiin myös kokoomuksen vastalauseessa, jossa ehdotamme näiden lakien hylkäämistä.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Arvoisa puhemies! Hallituspuolueiden edustajat toistavat täällä, että hallitus panostaa varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen. [Paavo Arhinmäki: Se pitää paikkansa!] Se, minä he jättävät mainitsematta, on, että tuo 350 miljoonaa on käytännössä kaikki kertaluontoista hankerahaa. Sitä pitää erikseen hakea, ja sen käytöstä on raportoitava. Tämä ei ole mitään pitkäjänteistä perusopetuksen vahvistamista ja varhaisten vuosien tukemista, jota nyt [Paavo Arhinmäki: Aika paljon parempaa kuin kokoomuksen leikkauslinja!] kaikkein kipeimmin pitkäjänteisesti tarvitaan, jotta jokainen nuori suorittaa toisen asteen tutkinnon.

16.20 Hanna Sarkkinen vas: Arvoisa puhemies! Eduskunta on historiallisen uudistuksen äärellä, kun päättämme oppivelvollisuuden uudistamisesta 2020-luvulle. Kyseessä on yksi merkittävimmistä koulutuspoliittisista uudistuksista Suomessa vuosikymmeniin. Peruskoulun oppimäärällä ei nyky-yhteiskunnassa enää pärjää, joten on korkea aika päivittää oppivelvollisuus vastaamaan nyky-yhteiskunnan vaatimuksia. Kun me yhteiskuntana näemme, että jokaisen nuoren on tarpeen suorittaa peruskoulun jälkeinen toisen asteen tutkinto, on ainoastaan järkevää ja kohtuullista edellyttää täysi-ikäisyyteen asti sen suorittamista sekä tarjota oppimateriaalit heille maksutta.

Toisen asteen koulutuksen suorittamattomuuteen on aiemmin pyritty puuttumaan pistemäisin keinoin ja erilaisilla tukitoimilla, mutta ne eivät ole riittäneet ongelman ratkaisemiseksi. Tehdyistä toimista huolimatta noin 15 prosenttia ikäluokasta jää edelleen ilman toisen asteen tutkintoa. Iso osa näistä nuorista jää pysyvästi työmarkkinoiden ulkopuolelle. Kysymyksessä on siis merkittävä ongelma koulutusta vaille jääville yksilöille, mutta se on iso ongelma myös Suomen työllisyysasteen kannalta.

Uudistuksen työllisyysvaikutuksia ei ole syytä vähätellä, sillä työmarkkinoilla pärjääminen ilman toisen asteen tutkintoa on nykyään erittäin vaikeaa. Pelkän peruskoulun varassa olevien työllisyysaste on reilu 40 prosenttia, toisen asteen tutkinnon suorittaneiden kohdalla se nousee yli 70 prosenttiin. Uudistus tulee siis vaikuttamaan työllisyyteen positiivisesti, tosin vaikutusten täyteen ilmenemiseen menee useita vuosia, kun ikäluokka kerrallaan tulee oppivelvollisuuden piiriin. Oppivelvollisuutta laajentamalla voidaan myös ehkäistä syrjäytymistä ja parantaa työllisyysastetta, joten se maksaa itsensä pitkällä aikavälillä moninkertaisesti takaisin.

Arvoisa puhemies! Oppivelvollisuuden pidennys ei tietenkään korjaa kaikkia ongelmia, vaan tarvitaan myös panoksia varhaiskasvatukseen ja peruskouluun, jotta nuorilla on edellytyksiä suorittaa toinen aste. Hallitus onkin laittanut merkittäviä panostuksia varhaiskasvatukseen sekä laittanut panostuksia perusopetukseen. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laadun ja tasa-arvon kehittämiseksi kohdennetaan 350 miljoonaa euroa.

Arvoisa puhemies! Oppivelvollisuuden pidennys ja panokset varhaisempiin vuosiin eivät kuitenkaan ole joko—tai-kysymys, vaan me tarvitsemme molempia. Kaikkiin koulutuspolun vaiheisiin on satsattava, sillä lasten elämä ei mene yhden kaavan mukaan. Toisen ongelmat voidaan havaita jo varhaiskasvatuksessa, toinen taas tarvitsee elämässään tukea myöhemmin. Myös 15—17-vuotiaisiin nuoriin kannattaa panostaa. On hyvä huomata, että oppivelvollisuusuudistukseen sisältyy merkittävää tukea peruskoulun ja toisen asteen nivelvaiheeseen sekä vastuiden selkeytyksiä. Olen surullinen, että niin moni täälläkin salissa näkee, että nuoriin panostaminen on turhaa tai liian myöhäistä ja että tilanteisiin pitäisi puuttua varhaisemmin. Nuorilla on kuitenkin koko elämä edessään. Me tarvitsemme panostuksia sekä varhaisiin vaiheisiin että 15—17-vuotiaille nuorille.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Arvoisa puhemies! Koulutuksen keskeytymiseen puuttumiseen tarjotaan uudistuksessa uusia keinoja. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjille sekä oppivelvollisen asuinkunnalle tulee uusia oppivelvollisen ohjaus- ja valvontavastuita. Näin oppivelvollinen nuori ei missään vaiheessa putoaisi tukiverkon ulkopuolelle. Ohjaus- ja valvontavastuu rakennetaan saattaen vaihtaen -periaatteella: eri tahojen ohjaus- ja valvontavastuut määritellään lainsäädännössä siten, että yhden tahon ohjaus- ja valvontavastuu päättyy aina vasta silloin, kun toisen tahon vastuu alkaa.

Arvoisa puhemies! Ei liene kenellekään yllätys, että kokoomus vastustaa tätä koulutustasoa nostavaa ja koulutuksen tasa-arvoa parantavaa uudistusta. Kokoomus jää historian väärälle puolelle, ja se jäi historian väärälle puolelle jo aikoinaan vastustaessaan peruskoulu-uudistusta. Kokoomuksen jääräpäisyys on sikälikin ihmeellistä, että Opettajien Ammattijärjestö OAJ kannattaa oppivelvollisuuden uudistusta. Uudistusta kannattaa myös kansainvälinen talousjärjestö OECD sekä talouspolitiikan arviointineuvosto. Myös Elinkeinoelämän tutkimuslaitos toteaa, että oppivelvollisuuden laajennus todennäköisesti nostaa nuorten koulutustasoa ja myöhempää menestystä työmarkkinoilla. Lisäksi esimerkiksi lapsiasiainvaltuutettu kannattaa uudistusta, hänen perustelunsa nojaavat vahvasti lapsen oikeuksiin, sillä uudistus edistää lapsen oikeutta koulutukseen. Lapsiasiainvaltuutetun mukaan myös tutkimustieto osoittaa, että nykyinen oppivelvollisuuden päättymisaika on lapsen psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen kannalta liian varhainen, 18-vuotiaana harkintakyky on jo parempi. On hyvä myös huomata, että valtaosa nuorista kannattaa uudistusta. Nuorisobarometrin mukaan 64 prosenttia vastaajista oli myönteisiä pakolliselle toiselle asteelle. Huomionarvoista on erityisesti, että enemmistö myös opintojen ulkopuolelle jääneistä nuorista kannattaa uudistusta.

Arvoisa puhemies! 15-vuotias on liian nuori päättämään, että hän pärjää elämässä ilman toisen asteen koulutusta. Yhteiskunnan on velvoitettava ja mahdollistettava se, että kaikki nuoret jatkavat koulupolkua peruskoulun jälkeen. Suurimmassa osassa perheistä vanhemmat varmistavat, että heidän jälkikasvunsa koulupolku jatkuu peruskoulun jälkeen. Valittavasti on myös perheitä, joissa ei osata, haluta tai kyetä tukea nuorten opiskelua tai joille oppimateriaalikustannukset ovat liikaa. Lasten taustan vaikutus oppimistuloksiin on alkanut kasvaa, ja kouluttamattomuus periytyy valitettavasti meilläkin.

Koulutus on tutkimusten mukaan keskeisin sosiaalisen nousun väline ja kenties merkittävin syrjäytymistä ja huono-osaisuutta ehkäisevä yksittäinen tekijä. Koulupudokkuus on yleisintä perheissä, jotka kohtaavat elämässään useita sosiaalisia riskejä ja laaja-alaista huono-osaisuutta. Myös koronavirushiiri on iskenyt pahiten perheisiin, joissa ongelmat ovat kasautuneet jo ennen kriisiä. Koronavirushiiri ei ole siis syy lykätä oppivelvollisuuden laajentamista — päinvastoin, se on nyt entistä ajankohtaisempi.

Arvoisa puhemies! Koulutusjärjestelmän parantaminen niin, että pystymme nykyistä paremmin puuttumaan huono-osaisuuden ylisukupolvisuuteen, on yhteiskunnan tasa-arvon kannalta oleellista. On yhteiskunnan velvollisuus huolehtia, että myös heikommista sosioekonomisista taustoista tulevat nuoret saavat toisen asteen koulutuksen ja sen myötä sivistyksen, tiedon, hyvinvoinnin ja työllisyysvalmiudet.

Arvoisa puhemies! Olen erittäin tyytyväinen, että saan olla tänään täällä käsittelemässä tätä historiallista uudistusta, jota vasemmistoliitto on jo pitkään ajanut. Olen tyytyväinen, että meillä on hallitus, jolla on kykyä ja halua ja tahtoa tehdä yhteiskunnallisia uudistuksia, joilla hyvinvointivaltiota päivitetään nykypäivään ja vahvistetaan [Puhemies koputtaa] sivistystä, tasa-arvoa ja työllisyyttä.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

16.27 Saara Hyrkkö vihr: Arvoisa puhemies! Meillä on Suomessa hieno koulutusjärjestelmä, maailman parhaat opettajat ja vahva yhteinen ajatus, että jokainen lapsi ja nuori on arvokas. Vahvuudet ovat kiistattomia mutta eivät itsestäänselvyyksiä. Kun maailma ympärillä muuttuu ja yhteiskunnan osaamisvaatimukset sen mukana, on vain reilua, että myös koulutusjärjestelmä päivittyy. Siksi oppivelvollisuus uudistus tarvitaan.

Tämä tärkeä uudistus tuo koulutuksellisen tasa-arvon työkalupakkiin kaksi uutta työkalua. Oppivelvollisuuden laajentamisen lisäksi teemme toisen asteen koulutuksesta vihdoin aidosti maksutonta. Maksuttomuudella on merkitystä perheiden ja nuorten elämässä. Toinen aste on ollut ainoa koulutusaste, jolla opiskelija on joutunut maksamaan itse kaikki opiskelumateriaalinsa. Siksi on korkea aika, että samalla, kun laajennamme oppivelvollisuuden toiselle asteelle, teemme siitä myös maksutonta. Kuitenkin jopa koulutuksen maksuttomuutta oppositiossa vastustetaan. Herää kysymys, eikö ihan jokaisen nuoren mahdollisuus opiskella kantamatta huolta perheensä taloudellisesta tilanteesta ole teille minkään arvoista. Meille vihreille koulutus on kaikille kuuluva perusoikeus, ei mikään kulutustuote, jonka kohdalla joutuu miettimään, kannattaakohan siitä maksaa. Samasta syystä kannattamme myös maksutonta varhaiskasvatusta.

Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunta teki perusteellista työtä tämän tärkeän uudistuksen viimeistelyssä. Kiitos yhteistyöstä valiokunnalle ja tietenkin myös niille lukuisille asiantuntijoille, jotka antoivat oman korvaamattoman panoksensa suomalaisen koulutusjärjestelmän muovaamiseen.

Näin tärkeän kokonaisuuden kohdalla on rehellistä todeta, että ei maailma tällä puhemiehen nuijan kopautuksella suinkaan tule valmiiksi. Ei yksikään uudistus ole ihmelääke, eikä oppivelvollisuus uudistus yksin ratkaise työllisyyttä, koulupudokkuutta tai lasten ja nuorten pahoinvointia. Se tarvitsee rinnalleen panostuksia koko koulutuspolulle sekä lasten ja nuorten hyvinvointiin. Ammatillisen koulutuksen lähiopetuksen turvaaminen ja lukiokoulutuksen laatukriteerien laatiminen ovat esimerkkejä siitä työstä, jota koulutuspolun vahvistamiseksi on tarpeen jatkaa.

Arvoisa puhemies! Vihreille on ollut tärkeää painottaa, että joka ikinen oppilas ja opiskelija saa helposti ja oikea-aikaisesti tukea tarpeisiinsa, olivatpa ne haasteita oppimisessa, mielenterveydessä tai ystävyssuhteissa. Haluamme varmistaa, että oppilaitosten arjessa aikuisilla on aikaa kohdata ja kuunnella nuoria. Siksi vihreille oppivelvollisuus uudistus on alusta asti kulkenut käsi kädessä opiskeluhuollon sitovien henkilöstömitoitusten kanssa, ja korona-aika on entisestään alleviivannut, kuinka tärkeästä asiasta tässä on kysymys. Sitovat mitoitukset opetuslalla laajemminkin varmistaisivat, että nuorten tarpeisiin vastataan ja että myös aikuiset jaksavat koulun arjessa. Vihreiden tavoitteena on, että tämän vuosikymmenen lopussa myös opinto-ohjaajista ja opettajista olisi säädetty mitoitus oppilasta kohden.

Arvoisa puhemies! Käyn läpi vielä muutamia keskustelussa esiin nousseita argumentteja, joilla tätä uudistusta vastustetaan.

Te sanotte, kokoomus, että oppimateriaalien maksuttomuus ei ole tarpeellista ja että se valuu hyvätuloisten taskuun. No, minä muistutan, että ne rahat eivät jää sen enempää kenenkään taskuun kuin ne hyvätuloisten veronalennukset, joita te kuitenkin kannatatte. Nämä oppivelvollisuus uudistuksen panostukset kohdentuvat tämän yhteiskunnan lapsille ja nuorille koulutuksellisen tasa-arvon vahvistamiseen.

Te sanotte, kokoomus ja perussuomalaiset, että oppimateriaalilisä olisi parempi tapa hoitaa asia, ja minä muistutan siitä elämän arkitodellisuudesta, jossa oppimateriaalihankin-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

nat pääsääntöisesti tehdään lukuvuoden alussa kerralla, eikä siihen tämä kuukausittainen tuki vähävaraisille pysty vastaamaan. Maksuton koulutus ei myöskään ole köyhäinapua, vaan se on jokaisen lapsen ja nuoren oikeus.

Te sanotte, arvoisa oppositio, että pitäisi panostaa johonkin muualle, tehdä jokin täsmätoimi, ja minä muistutan, että niitäkin panostuksia me, toden totta, teemme. Ikävä kyllä, kokoomuksen hallituskausien aikana koulutukseen toteutettiin nämä miljardileikkaukset, jotka tuntuvat koulujen arjessa edelleen. Tämä hallitus on onneksi lähtenyt kuroma tuota aukkoa umpeen. Osana tätä uudistusta ja myös sen rinnalla satsaamme koulutukseen, opimisen tukeen, opiskeluhooltoon, ohjaukseen sekä lasten ja nuorten hyvinvointiin koko koulutuspolulla. Nämä panostukset ovat tietenkin välttämättömiä, jotta myös tämän uudistuksen tavoitteet voidaan saavuttaa, eikä koulutuksen rahoituksen vahvistaminen vihreiden mielestä myöskään saa jäädä tähän.

Arvoisa puhemies! Tämä uudistus on iso ponnistus koulutuskentälle. Tiedän, että se myös jakaa mielipiteitä. On todella tärkeää, että asiantuntijoiden, koulutusalan ammattilaisten ja myös nuorten itsensä huolet otetaan huomioon uudistuksen toimeenpanossa, kuten olemme parhaamme mukaan pyrkineet huomioimaan niitä tässä lainsäädäntötyössä. On kuitenkin niin, että jos koulutuksen keskeyttämiseen, nuorten pahoinvointiin ja lapsiperheköyhyys on olisi helppoja ratkaisuja, niin ne helpot ratkaisut olisi varmasti jo tehty. Isojen ongelmien ratkaiseminen vaatii joskus vähän isompia muutoksia, mutta ei näitä uudistuksia tehdä uudistamisen ilosta vaan koska se on välttämätöntä, se on vastuullista ja se on vaikuttavaa.

Henkilökohtaisesti toivon, että tämä uudistus kaiken muun lisäksi lähettää vahvan yhteiskunnallisen viestin. Se on viesti kunnille ja kouluille, että jokaisesta nuoresta on pidettävä kiinni, ja se on viesti tämän päivän ja huomisen nuorille, että jokainen ansaitsee mahdollisuuden toteuttaa unelmiaan, löytää oppimisen ilon ja itselleen sopivan polun, saada tukea ja ohjausta tarpeidensa mukaan, ja ennen kaikkea: koskaan ei ole liian myöhäistä. — Kiitos.

16.34 Anneli Kiljunen sd: Arvoisa herra puhemies! Tämä on historiallinen päivä. Suomen eduskunta tekee kansakuntamme tulevaisuuden kannalta merkittävää historiaa käsitellessään maksuttoman oppivelvollisuuden laajentamista toisen asteen opiskelijoille.

Vuonna 1921 astui voimaan laki oppivelvollisuudesta ja kansakoulun maksuttomuudesta. Tämä tarkoitti vähintään kuusivuotisen kansakoulun suorittamista. 1970 toteutettiin peruskoulu-uudistus, jolloin oppivelvollisuus laajeni kattamaan nykyisen peruskoulun. Nyt tänään meillä on käsittelyssä jälleen maamme tulevaisuuden osaamisen vahvistamisen kannalta merkittävä koulutuspoliittinen uudistus: maksuttoman oppivelvollisuuden laajentaminen toiselle asteelle. Tämä on jatkumo sille osaamisen ja tasa-arvoisen maksuttoman koulutuksen perustalle, johon Suomen ja suomalaisten hyvinvointi on perustunut vuosisadan ajan.

Jotta me onnistumme toisen asteen koulutus uudistuksessa, hallitus panostaa koko oppimisen polkuun. Hallitus kohdistaa tukea ja palveluja varhaiskasvatuksesta perusopetukseen sekä toisen asteen tutkinnon suorittamiseen. Kuten tiedämme, hallitus palautti lähes ensimmäisenä toimenpiteenään jokaisen lapsen subjektiivisen oikeuden varhaiskasvatukseen. Tämän lisäksi varhaiskasvatuksen ryhmäkokoja on pienennetty, asiakasmaksuja laskettu, kaksivuotista esikoulukokeilua jatkettu ja perusopetuksen laatua vahvistetaan Oikeus oppia -ohjelmalla. Lisäksi vahvistetaan oppilas- ja opiskeluhoiltoa kaikilla koulutus-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

asteilla sekä suunnataan rahoitusta myös opetukseen ja opinto-ohjaukseen. Kaiken tämän taustalla on, että me tunnistamme lasten ja nuorten palvelutarpeet niin hyvinvoinnin kuin oppimisen osalta.

Arvoisa puhemies! Oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteena on nostaa koulutus- ja osaamistasoa sekä varmistaa jokaiselle nuorelle mahdollisuus toisen asteen tutkinnon suorittamiseen. Oppivelvollisuus uudistus on välttämätön, sillä pelkkä peruskoulu ei enää riitä työllistymiseen. Me kouluttaudumme työelämää varten. Työelämän osaamisen tarpeet ovat muuttuneet ja kehittyneet, ja näin tulee tapahtumaan tulevaisuudessakin. Viimeisen 30 vuoden aikana meiltä on hävinnyt noin 600 000 työpaikkaa, joihin peruskoulutasoinen osaaminen riitti. Nyt näitä työpaikkoja ei enää ole, vaan osaamisen tasovaatimukset kasvavat koko ajan. Työelämä edellyttää jatkuvaa osaamisen päivittämistä. Toisen asteen tutkinto antaa paremmat mahdollisuudet myös jatko-opintojen ja tutkintojen suorittamiseen ja alan osaamisen päivittämiseen. Koulutus ja osaaminen ovat merkittävä osa ihmisen perusturvaa, johon hän voi rakentaa elämänsä. Toisen asteen tutkinto antaa perustan, josta ihminen voi suunnata joko suoraan työelämään tai jatkaa opintojaan haluamalleen uralle.

Arvoisa puhemies! Valiokunta nosti mietinnössään vahvasti esille myös vammaiset sekä erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret sekä heidän tasa-arvoisen oikeutensa koulutukseen ja osaamisen vahvistamiseen. Lähtökohtana on YK:n sopimus vammaisten henkilöiden yhdenvertaisesta oikeudesta koulutukseen yleisessä koulutusjärjestelmässä. Valiokunta edellyttää mietinnössään, että vammaisella oppilaalla on myös oikeus saada opiskeluunsa riittävä ja yksilöllinen tuki. Esimerkiksi vammaisten ja sairaiden ja erityistä tukea tarvitsevien nuorten koulutuksen turvaamisessa tulee huomioida, että he saavat tarvittavat palvelut oppimisen tueksi: muun muassa terveyspalveluja, sosiaalihuolto-, vammaispalvelulain mukaisia palveluja sekä myös Kelan palveluja — Kelalta muun muassa henkilökohtaisen avun apuvälineitä, kuntoutusta, tulkkauspalveluja ja kuljetuspalveluja. Nämä palvelut on räätälöitävä yksilöllisesti jokaiselle opiskelijalle. Ongelmaksi on tullut, että niitä haetaan eri paikoista, minkä takia tarvitaan hyvää ja suunnitelmallista yhteistyötä sekä koordinointia koulutuksen järjestäjän, kunnan, sairaanhoitopiirin sekä Kelan kanssa. Olen todella iloinen, että mietinnössä on nostettu vammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien nuorten erityiskysymykset vahvasti esille myös lausumien muodossa. Näin eduskunta pääsee seuraamaan ja tarvittaessa vaatimaan korjauksia esille tulleisiin epäkohtiin.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä lopuksi kiittää sivistysvaliokuntaa hyvästä työstä ja sitoutumisesta siihen, että tämä historiallinen lakiuudistus on saatu tiukassa aikataulussa eduskuntaan. Siitäkin huolimatta, että näkemyksemme uudistuksesta ovat erilaiset, tämä tavoite oppivelvollisuuden suorittamisesta on meille kaikille yhteinen. — Kiitos.

16.40 Anders Adlercreutz r: Ärade talman! Me tiedämme muutaman asian. Me tiedämme, että työllisyysedellytykset ovat huomattavan paljon isommat niillä nuorilla, jotka ovat suorittaneet myös toisen asteen. Me tiedämme, että emme halua kenenkään jäävän ainoastaan peruskoulun varaan. Ja koska me tiedämme tämän, niin on vain luonnollista, että oppivelvollisuus ulotetaan koskemaan kaikkia täysi-ikäisyyteen asti. Tämä on silkkaa logiikkaa.

Mikään ei sano, että nykyinen raja olisi optimaalinen. Se on keinotekoinen, ihan kuten monet muutkin rajat. Ei 16 vuotta ole sen parempi raja kuin 12, 10 tai 7 — 18 sen sijaan on perusteltu. Se on täysi-ikäisyyden raja, se on raja, joka mahdollistaa minimivaatimuksen täyttymisen, sen, mitä me haluamme meidän nuoriltamme.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Loogista on toki se, että tätä uudistusta vastustetaan opposition toimesta, ihan kuten peruskoulua aikoinaan vastustettiin. Kokoomus toteaa, että pitäisi tukea, ei pakottaa — pitäisi vain pyytää käymään koulua, ei velvoittaa. Tämä on erikoinen ajatus maassa, jossa oppivelvollisuus kuitenkin varsin pitkään on ollut käytössä. Pitää myös vaatia, pitää myös velvoittaa.

Sekin on totta, että valtiontalous tietyllä tasolla on nollasummapeliä. Satsaus yhteen paikkaan on pois jostain muualta. Siksi huoli siitä, että tämä uudistus johtaisi leikkauksiin muualla koulutoimessa, on perusteltu. On hyvä, että varmistetaan, että rahoitus riittää.

Ongelmat muualla eivät nimittäin poistu pelkästään sillä, että oppivelvollisuudesta säädetään. Meillä on vielä pula koulupsykologeista, meillä on vielä pula opinto-ohjaajista. Ja vaikka koulunkäynnin horisontin siirtäminen yhdeksännen luokan päättymisestä pidemmälle, 18 vuoden ikään, itsessään saa aikaan positiivisen muutoksen, niin on selvää, että tämä uudistus ei tarkoita sitä, että muut ongelmat poistuisivat.

Ärade talman! I den här reformen är det viktigt att säkerställa att det stöd som behövs är tillgängligt för våra båda språkgrupper. I dag är det nämligen inte alltid så.

Siksi on hyvä, että nyt tehdään panostuksia myös muualla järjestelmän sisällä.

Arvoisa puhemies! Tämän uudistuksen kohdalla on kritisoitu rahan käyttöä. Siksi on hyvä kerrata, mihin rahaa käytetään, ketkä tästä hyötyvät. Kun oppimateriaaleista ja koulumatkoista tulee perheelle maksuttomia, lapsiperheet voittavat. He saavat enemmän rahaa käyttöönsä, heidän arkensa helpottuu. Tätä ei voi suoraan verrata veronkevennykseen, ja voi todeta, että kaikki rahanmeno lisää painetta veronkorotuksiin. Mutta jos pelkästään katsoo lapsiperheiden tilejä, niin he voittavat tässä. He saavat vastaavan hyödyn kuin veronkevennyksistä, sillä erotuksella, että heidän lapsensa osaaminen kasvaa, Suomen kilpailukyky kasvaa, työllisyys paranee ja kestävyysvaje sen myötä supistuu. Siitä tässä on kysymys.

Arvoisa puhemies! Opintopolku ulottuu myös toisen asteen jälkeiseen maailmaan. Silloinkin on muistettava, että tarpeet ovat yksilölliset ja monipuolisuus on hyvä asia. Tänäa vaadimme nuorilta jo nuorena iässä pitkälle ulottuvia päätöksiä opintojensa suhteen. Jo lukion alussa pitää tietää, mitä haluaa. Painotamme ylioppilaskirjoituksia, ja otimme 2016 käyttöön ensikertalaiskiintiöt opiskelupaikkavalinnoissa. Tämä on jossain määrin vienyt ojasta allikkoon.

Koska nuoret tietävät, että ensikertalaisia suositaan, he odottavat, he optimoivat. He eivät ota vastaan opiskelupaikkaa, mikäli eivät ole varmoja siitä, että se on lopullinen ja paras valinta. Ensikertalaisuuden etua ei haluta menettää. Tämä taas johtaa siihen, että aloitus siirtyy, ja siihen, että kerran väärin valinneen opiskelijan uranvaihto vaikeutuu. On vaikeaa nähdä, että tällä olisi positiivinen vaikutus.

Tällä hetkellä vaadimme lukiolaisilta opiskelu- ja urapolkuun vaikuttavia valintoja jo 15—16 vuoden iässä. Tätä putkijattelua ei ole syytä ulottaa yliopistoon maailmassa, joka tarvitsee yhä monipuolisempia, mielikuvituksellisempia ja empaattisempia osajia. Meidän tulee siis nähdä joustavuus, ketteryys ja laaja-alaisuus kannatettavina ominaisuuksina sekä yksilötasolla että instituutioidemme tasolla. Asettamalla kaikki opiskelijat samalle viivalle ja tekemällä opiskelupaikan vaihdosta mahdollisimman helppoa lyhennämme opiskeluaikoja, pidennämme työuria ja parannamme nuorten hyvinvointia.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Arvoisa puhemies! Tämä oppivelvollisuuden pidentäminen on hyvä asia, se on looginen uudistus, se on aito rakenteellinen uudistus, jolla on pitkälle ulottuvat vaikutukset. Mutta uudistustarve ei, arvoisa puhemies, lopu tähän.

16.46 Pia Lohikoski vas: Arvoisa puhemies! Tärkeä osa historiallista oppivelvollisuuden uudistusta on toisen asteen maksuttomuus. Näin taataan, että toisen asteen suorittaminen ei jää enää yhdeltäkään nuorelta rahasta kiinni. Tämä on välttämätön panostus nuorten tulevaisuuteen, jotta yhä useampi nuori voisi koulutuksen myötä saada työpaikan eikä jää syrjään yhteiskunnassamme.

Hallitus on sitoutunut korvaamaan oppivelvollisuuden pidentämisen ja maksuttoman toisen asteen kulut täysimääräisesti. Täällä salissa on myös tänään esitetty, että perusopetukseen pitäisi satsata ensin. Tästä olemme eri mieltä. Tarve koulutussatsauksiin ei ole joko—tai, tarve on sekä—että. Tarvitsemme edellisen hallituksen koulutusleikkausten jälkeen vahvoja satsauksia koulutukseen kaikille tasoille, ja näin myös teemme.

Oppivelvollisuus uudistuksen lisäksi subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus on palautettu ja ryhmäkokoja on pienennetty. Varhaiskasvatukseen on kohdennettu rahoitusta myös oppimisen tuen malliin ja varhaiskasvatusmaksujen alentamiseen. Perusopetus saa pysyviä lisämäärärahoja niin opinto-ohjaukseen kuin myös oppilas- ja opiskelijahuoltoon. Yhteensä peruskoulun ja toisen asteen oppilas- ja opiskelijahuollon resursseja lisätään 29 miljoonalla eurolla. Lukioiden perusrahoitukseen tuli jo pysyvää lisäystä 18 miljoonalla eurolla. Myös ammatilliseen koulutukseen tehdään merkittäviä lisäpanostuksia, joista keskeisin on ammatillisen koulutuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelma, johon suunnataan yhteensä noin 270 miljoonaa euroa. Lukiokoulutuksen laadun kehittämiseksi käynnistetään lisäksi laatuohjelma, johon tullaan kohdentamaan vuosina 2021 ja 2022 yhteensä 15 miljoonaa euroa. Ja vielä näiden lisäksi vaalikauden aikana toteutetaan mittava, yli 300 miljoonan euron Oikeus oppia -kokonaisuus varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa, jonka kautta kanavoidaan rahoitusta tasa-arvon edistämiseen sekä oppimisen tukemiseen.

Arvoisa puhemies! Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT antoi lausunnon oppivelvollisuus uudistuksesta eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle. Lausunnossaan VATT asettuu kannattamaan oppivelvollisuuden uudistusta ja lausuu sen taloudellisista vaikutuksista näin: ”On tärkeä todeta, ettei oppivelvollisuuden laajentaminen ja toisen asteen maksuttomuus välttämättä juurikaan lisää yhteiskunnallisia nettokustannuksia, sillä oppimateriaali- ja matkamenot ovat tällä hetkellä kotitalouksien vastuulla. Kustannusten osalta maksuttomuuden suurimmat vaikutukset ovatkin jakaumavaikutuksia. Vaikutukset kustannusten tasoon ovat todennäköisesti huomattavasti pienempiä, ja ne voivat olla jopa negatiivisia, jos kunnat onnistuvat käyttämään omaa markkinavoimaansa hankinnoissa tehokkaasti. Lisäksi on todettava, että oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutusten analyysi puoltaa kustannusten siirtämistä julkisen sektorin hoidettavaksi. Oppivelvollisuuden pidentämisellä on tutkimustulosten mukaan positiivisia ulkoisvaikutuksia, joita koulutusvalintoja tekevät nuoret eivät ota huomioon. Koska nämä valinnat kuitenkin vaikuttavat hyvinvointiin yhteiskunnassa laajemmalti, on perusteltua, että veronmaksajat osallistuvat valinnoista aiheutuvien menojen rahoittamiseen.” Näin siis lausui Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT.

Arvoisa puhemies! Tarvitsemme rohkeita rakenteellisia uudistuksia, jotta takaamme kaikille nuorille tarvittavan osaamisen nykyistä paremmin. Uudistuksen tavoitteena on taata kaikille elämässä ja yhteiskunnassa tarpeellinen perusosaaminen ja sivistys. Oikeus op-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

pimiseen kuuluu kaikille. Maksuton toinen aste edistää nuorten oikeutta koulutukseen ja parantaa suomalaisen koulutusjärjestelmän yhdenvertaisuutta. Suomi on ennenkin päässyt vaikeiden aikojen yli osaamiseen panostamalla. Tämä on historiallinen uudistus, jolla päivitämme oppivelvollisuuden 2020-luvulle.

16.51 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Oppivelvollisuuden pidentäminen on yhtä aikaa tulevaisuusteko, tasa-arvoteko ja työllisyysteko. Tutkimusnäyttö puhuu sen puolesta, että yhteiskunta ja työelämä tarvitsevat korkeammin koulutettua väestöä. Ikäluokkien pienentyessä hyvin koulutetun väestön tarve tulee entisestään kasvamaan. Tutkimuksista tiedämme myös sen, että ilman toisen asteen tutkintoa olevien työllisyysaste on selvästi muita heikompi, heidän työhistoriansa on katkonaisempi ja ansiotasonsa jää muita alhaisemmaksi. Monimutkaistuvassa ja muuttuvassa maailmassa osaamistarpeiden ennakointi on entistä vaikeampaa. Muutostilanteessa kestävien perustaitojen ja ammatti- ja yleissivistyksen merkitys korostuu.

Kun oppivelvollisuutta jatketaan, saadaan opiskelu jatkumaan entistä otollisempaan vaiheeseen nuoren kehityksessä. Tavoitteena on siis saattaen auttaa jokainen omalle oppimisen ja opiskelun polulle ja näin varmistaa, että jokainen saa toisen asteen suoritettua. Koulutus pidentää työuria ja helpottaa työnsaantia ja ammatista toiseen vaihtamista sekä uuden oppimista ja uudelleen kouluttautumista muuttuvassa työelämässä.

Tärkeintä on, että jokaiselle löytyisi hänelle sopiva tavoitteellisen oppimisen polku kohti jatko-opintoja ja työelämää. Tarkoitus on siis pitää nuorista nykyistä pidempään kiinni ja huolehtia siitä, ettei kukaan nuori jää pelkän peruskoulun varaan. Myöskään perheiden taloudellinen tilanne ei saa asettaa esteitä nuoren kouluttautumiselle.

Oppositio on esittänyt, että lisätään tukitoimia niille, jotka niitä tarvitsevat. Näitä tukitoimia on kyllä jo testattu ja kokeiltu, mutta ne eivät ole vähentäneet niiden nuorten määrää, jotka jäävät tyhjän päälle peruskoulun jälkeen. Tälläkin hetkellä tilanne on se, että ikäluokasta 15 prosenttia jää tutkintoa vaille. Toki tarvitsemme edelleen myöskin tukitoimia, ja niihinkin on panostettava nykyistä enemmän. Nuorten syrjään jäämistä on ehkäistävä siis monella rintamalla.

Pidemmällä tähtäyksellä uudistus maksaa itsensä takaisin, kun työllisyys vahvistuu, puhumattakaan muista positiivisista kerrannaisvaikutuksista, kun nuorten koulutustaso lisääntyy ja syrjäytyminen vähenee. Suomessa on tällä hetkellä yli 60 000 nuorta syrjässä, ja maksamme vuosittain yli miljardi euroa hintaa tästä syrjäytymiskehityksestä.

Puhemies! Oppivelvollisuuden pidentäminen on myös yksi tärkeimmistä koulutuksen eriarvoisuutta vähentävistä toiminnoista. Suomessa koulutuksen periytyminen on edelleen voimakasta ja viime vuosina koulutuksen periytyminen on jopa vahvistunut, mikä näkyy erityisesti vanhempien koulutuksen vaikutuksessa lukion suorittamiseen. Nuorten pitäminen pidempään oppivelvollisuuden piirissä auttaa heitä tekemään myös vapaammin perheestä riippumattomia valintoja koulutuspolkunsuhteen. Asiantuntijat ovat laajalti tuoneet esille, että kaikki 15–16-vuotiaat nuoret eivät ole henkisesti kypsiä tekemään tulevaisuutta koskevia ratkaisuja. Osa nuorista on peruskoulun päättyessä edelleen murrosiän kuohuntavaiheessa, ja siksi tarvitaan koulutuspolun jatkamiseksi riittävää ohjausta ja oppivelvollisuuden kaltaisia toimia.

Lisäksi koulutuspolkujen avoimuutta on edelleen parannettava ja koulutuspaikkoja lisäättävä korkeasteella. Koulutusjärjestelmän on oltava avoinna myös aikuisväestölle.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Lisäksi on syytä muistaa, ettei koulutusjärjestelmää voida uudistaa erillään muista poliittikalohkoista. Koulutuksellisen eriarvoisuuden vähentäminen edellyttää myös koulutuksen tarjontaan ja rahoitukseen, sosiaaliturvajärjestelmään ja työvoimapolitiittiseen koulutukseen liittyvää kokonaisvaltaista näkökulmaa.

Lopuksi haluan erityisesti korostaa sitä, että oppivelvollisuuden ulottuminen toisen asteen koulutukseen vahvistaa myös vammaisten yhdenvertaista asemaa koulutusjärjestelmässä. Esitetyn lain ohjaus- ja valvontavastuut mahdollistavat vammaisten henkilöiden aktiivisen koulutus- ja opintopolkujen suunnittelun ja väylän opinnoista työelämään. Liian usein esimerkiksi nuorilla kehitysvammaisilla henkilöillä on tällä hetkellä eläkkeelle siirtyminen ainoa tarjolla oleva vaihtoehto.

Esityksessä on hyvin arvioitu yhdenvertaisuuden tosiasiallista toteutumista esimerkiksi vammaisten osalta ja huomioitu YK:n vammaisyleissopimuksen määräykset esteettömyydestä ja saavutettavuudesta sekä oikeudesta koulutukseen. Sopimus velvoittaa sopimusvaltioita varmistamaan vammaisten henkilöiden yhdenvertaisen oikeuden koulutukseen yleisessä koulutusjärjestelmässä. Vammaisella oppilaalla on myös oikeus saada opiskeluunsa riittävä ja yksilöllinen tuki.

Kuten esityksessä todetaan, vammaisyleissopimus asettaa vammaisten opiskelijoiden erityisestä asemasta johtuvia erityisiä vaatimuksia. Vammaisyleissopimus saattaa asettaa vammaisten henkilöiden sivistyksellisten oikeuksien turvaamiselle ja edistämiseksi myös sellaisia erityisiä vaatimuksia, joita ei ole luettavissa perustuslain perusoikeussäännöksistä. Vammaisyleissopimuksen lisäksi oppivelvollisuuden laajentamisessa ja lain toimeenpanossa onkin välttämätöntä ottaa huomioon perustuslain yhdenvertaisuutta koskevasta 9 §:stä sekä yhdenvertaisuuslain säännöksistä aiheutuvat velvollisuudet opetuksen ja koulutuksen järjestämisessä. Yhdenvertaisuuslaissa säädetään muun muassa kohtuullisista mukautuksista, joita ei tällä hetkellä riittävästi toteuteta.

Arvoisa puhemies! Vammaisten, sairaiden ja erityistä tukea tarvitsevien nuorten koulutuksen turvaamisessa tulee huomioida, että he saattavat tarvita oppimisen tueksi terveyspalveluja, sosiaalihuolto- ja vammaispalvelulain mukaisia palveluja sekä myös Kelan palveluja, esimerkiksi henkilökohtaisen avun apuvälineitä, kuntoutusta, tulkkauspalveluja ja kuljetuspalveluja. Nämä palvelut räätälöidään yksilöllisesti opiskelijalle. Ongelmana on se, että niitä haetaan eri paikoista, minkä takia tarvitaan hyvää yhteistyötä koulutuksen järjestäjän, kunnan, sairaanhoitopiirin sekä Kelan kanssa. Tämä edellyttää koulutuksen järjestäjältä ja muilta organisaatioilta suunnitelmallista yhteistyötä ja koordinaatiota.

Sivistysvaliokunta korostaa mietinnössään erittäin aiheellisesti, että oppivelvollisuuslain toimeenpanossa on tärkeää, että oppilaita ja heidän huoltajiaan ohjeistetaan riittävästi etuuksien ja palveluiden hakemiseen liittyvissä menettelyissä ja että haku- ynnä muut prosessit ovat mahdollisimman sujuvia ja viivytyksettömiä. Jokaisella koulutusasteella tulee varmistua siitä, että vammaiset nuoret ja heidän huoltajansa saavat riittävän ja oikea-aikaisen tiedon ja tarvittaessa avun opiskelussa tarvittavan tuen hakemiseksi sekä vammaisen opiskelijan opintoihin liittyvistä oikeuksista yleisemminkin. — Kiitos.

16.58 Jouni Ovaska kesk: Arvoisa herra puhemies! Askola, Sievi, Hankasalmi, Ilomantsi, Joroinen, Nousiainen, Parikkala, Taipalsaari, Urjala, Juuka, Luumäki, Isokyrö, Pielavesi, Vesilahti, Kärkölä, Tohmajärvi, Joutsa, Ruovesi ja niin edelleen — tässä kuntia, joita OAJ:n puheenjohtaja Olli Luukkainen tänään lahtasi Ilta-Sanomissa toteamalla, että koulun pyörittämiseen tarvitaan vähintään 5 000 asukkaan väestöpohja. Mielestäni tämä oli se

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

suurin uutinen siinä, kun tänään ollaan puhuttu paljon siitä, mitä OAJ ja Olli Luukkainen ovat sanoneet oppivelvollisuuden pidentämisestä. Kokoomus luki vain osan Luukkaisen sanomisista toteamalla, että se ei auta, jos ennen toista astetta ei ole riittävästi taitoja — näinhän se varmastikin on, mutta hän myös kannatti oppivelvollisuuden pidentämistä ja unohti kaikesta sen, että hallitus on tällä kaudella panostanut ja tulee panostamaan hyvinkin laajasti varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen. Tämän hallituskauden yksi tärkeimmistä panostuksista perusopetukseen on esimerkiksi juuri laatu- ja tasa-arvo-ohjelma, johon on osoitettu 120 miljoonaa vuosille 2020—2022.

Vastuullinen hallitus ei voi katsoa vain yhtä koulutusastetta kerrallaan. Siksi meidän pitää arvioida varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, toisen asteen ja korkeakoulutuksen laatu ja kehittäminen Suomessa. Tällä esityksellä pyritään puuttumaan ennen kaikkea siihen, että yksikään nuori ei putoa keltasta, puututaan syrjäytymiseen, pyritään nostamaan osaamistasoa ja tuetaan perheitä. Se, että tuetaan perheitä ja autetaan oppimateriaalin hankinnassa, on yksi keskeinen ja tärkeä osa tätä hallituksen esitystä. Täytyy sanoa, että olisihan tietysti itsellenikin ollut aikoinaan hienoa, jos valtio olisi taannut oppimateriaalit. Olisi ehkä nekin kesätoilla kerrytetyt rahat voinut käyttää sitten johonkin mukavampaan ja ehkä viihdyttävämpään, mutta tällä mennään, ja ehkä tulevat sukupolvet sitten käyttävät rahojaan järkevämmiin ja katsovat, mitä niillä tehdään. Kyllä minä näen, että se perheille annettava tuki ei auta. Ei tässä puhuta vain vähävaraisista, vaan kyllä moni keskituloinen ja sen allekin on aika lailla rahat tiukilla ja joutuu miettimään kaikkien maksujen ja verojen jälkeen, mihin rahat riittävät, ja nyt se, että tässä tullaan sen verran vastaan, että tarjotaan oppimateriaalia, on erittäin tärkeä uudistus. En voi ymmärtää kokoomuksen ajattelutapaa — ehkä se on ideologiaa, ehkä se on jotain muuta — sitä, että lähdetään vastustamaan tällaista merkittävää tasa-arvotekoa.

Kaiken kaikkiaan haluan todeta, arvoisa puhemies, että tämä on historiallinen hetki, niin kuin moni edustaja tässä salissa on sanonut. Mitä oppivelvollisuus- ja peruskoulu-uudistuksiin tulee, niin näin merkittävää uudistusta tässä välillä ei ole tehty, ja uskon, että sen, mitä nyt saadaan aikaiseksi, tulokset nähdään vasta vuosien päästä. Mutta ne asiantuntijakuulemiset ja ne lausunnot, mitä on saatu, näyttävät ja osoittavat myös sitä, että ennen kaikkea osaamistaso kasvaa ja työllisyysasteikin myöhemmin. Eli kyllä tällä on pidemmälle meneviä vaikutuksia, ja ne tulevat olemaan merkittäviä koko tämän maan kannalta.

17.02 Hanna-Leena Mattila kesk: Arvoisa puhemies! Olen iloinen saadessani olla mukana tässä suuressa koulutuspoliittisessa uudistuksessa, jota oppivelvollisuuden pidentäminen tarkoittaa. Kyseessä on suurin koulutuksen uudistus vuosikymmeniin. Meillä on kokemusta peruskoulu-uudistuksesta, kuinka sitäkin aikoinaan epäiltiin, mutta jonka erinomaisuus tunnustetaan laajasti täällä Suomessa tänä päivänä ja josta Suomi nimenomaan tunnetaan ulkomailla.

Oppivelvollisuuden pidentäminen, kuten aikoinaan peruskoulu-uudistuskin, lähtee liikkeelle tarpeesta uudistaa lasten ja nuorten koulupolkua sosiaalisesti ja taloudellisesti oikeudenmukaisemmaksi. Toisen asteen oppivelvollisuus tarkoittaa maksuttomuutta, joten se on merkittävä kädenojennus suomalaisille nuorille ja heidän perheilleen. Jopa tuhansia euroja maksavat toisen asteen koulutuksen oppimateriaalit ovat jatkossa maksuttomia. Lisäksi toisen asteen koulumatkatuen rajaa lasketaan 10 kilometristä 7 kilometriin.

Meille keskustalaisille on myös tärkeää, että oppivelvollisuusuudistus toteutetaan joustavalla tavalla. Jokaiselle nuorelle räätälöidään oma henkilökohtainen koulutuspolku. Op-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

pivvelvollisuutta voi suorittaa lukion ja ammatillisen koulutuksen lisäksi myös esimerkiksi valmentavassa koulutuksessa, kansanopistoissa tai työpaikalla oppien. Vaikka itsensä sivistäminen ja kehittäminen on aina arvo sinänsä, uskomme keskustassa oppivvelvollisuusiän pidennyksen olevan taloutta vahvistava rakenteellinen uudistus. Oppivvelvollisuusuudistus vahvistaa työllisyyttä ja tulee maksamaan itsensä julkiselle sektorille takaisin. Vahvan puollon uudistukselle ovat antaneet esimerkiksi Vesa Vihriälän johtama talouden jälleerakennustyöryhmä ja Elinkeinoelämän tutkimuslaitos.

Arvoisa puhemies! Maailma on muuttunut kovasti viimeisen 30 vuoden aikana. Vielä omassa nuoruudessa peruskoulutodistuksella saattoi saada töitä, mutta kuluneiden vuosikymmenien aikana juuri nämä matalasti koulutetut ikätoverini ovat useimmiten menettäneet työpaikkansa eivätkä ole työllistyneet ilman lisäkoulutusta. Olen nähnyt todeksi syrjäytymiseen johtavan tien, joka usein korreloi matalan koulutustason, heikon työllistymisen ja päihdeongelmien kanssa. Tämän päivän työelämässä pärjätäkseen ja ylipäättänsä työllistyäkseen täytyy täyttää kasvavat vaatimukset koulutus- ja osaamistasosta.

Vuosien varrella on toteutettu useita hankkeita, joilla on pyritty parantamaan nuorten koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia. Nämä tarpeelliset toimet eivät ole kuitenkaan tuottaneet merkittävää parannusta tilanteeseen. Oppivvelvollisuuden pidentäminen ei varmasti ratkaise kaikkia nuoriin, työllisyyteen tai koulutustasoon liittyviä haasteita mutta on riittävän hyvä, jotta sen takana voi seisoa tukevasti.

17.06 Noora Koponen vihr: Arvoisa puhemies! Näin erityislapsen vanhempana tuntuu varsin kummalliselta ja välillä osin ehkä jopa loukkaavalta kuunnella täällä kokoomuksen puheita siitä, kuinka teidän mielestänne lapsia ja nuoria tulisi tukea jo varhaisessa vaiheessa, kun kokoomus nimenomaan on vaikuttanut koulutusleikkauksilla heidän mahdollisuuksiinsa saada tarvitsemaansa tukea eniten, mutta on toki hienoa, että mieli tässä on muuttunut.

Meillä on nyt käsillä Suomen historian suurin koulutusuudistus sitten peruskoulun rakentamisen jälkeen. Sen ansiosta pääsemme aivan uudella tavalla rakentamaan tasa-arvoisempaa tulevaisuutta ja Suomea jokaiselle lapselle ja nuorelle. Samalla, kun toisen asteen koulutuksesta tulee nuorelle velvollisuus, siitä tulee myös oikeus. Se on oikeus itselle sopivan ja yksilöllisen opintopolun rakentamiseen. Maksuttomuudella ja uusilla nivelvaiheen panostuksilla tähän tarjotaan nyt entistä paremmat mahdollisuudet. Oppivvelvollisuuden laajentamisen myötä pääsemme rakentamaan tasa-arvoisempaa tulevaisuutta jokaiselle nuorelle tässä maassa.

Oppivvelvollisuuden uudistaminen on vaativa tehtävä, joka tulee tarvitsemaan vahvaa tukea niin valtiolta, kunnilta kuin koulutuksen järjestäjiltä. Uudet rakenneuudistukset vaativat aina tahtoa ja yhteistä ponnistelua, eikä mikään uusi synny helpolla. Siksi nyt on tärkeää kerätä matkalla saatu asiantuntijatieto mukaan ja kuulla erityisesti lapsia ja nuoria itseään. Jotta tietoa karttuu jatkossakin, olemme sivistysvaliokunnassa kiinnittäneet erityistä huomiota uudistuksen seurantaan ja arviointiin.

Arvoisa puhemies! Lähes kolmannes lukiolaisista sanoo opinnoista aiheutuvien kustannusten aiheuttavan huolta perheessään, ja se on aivan liikaa. Huoli perheen toimeentulosta oman koulutuksen takia ei vähennä lukiolaisten jo valmiiksi suuria paineita, päinvastoin. Liian usein kustannukset nousevat esteeksi nuoren toiveille tai haaveille, ja tämän oppivvelvollisuusuudistuksen myötä näin ei enää jatkossa onneksi ole.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Koulutus ei ole ainoastaan mahdollisuus päästä paremmin kiinni työelämään, vaan se antaa mahdollisuuden luoda nuorelle turvaa ja vahvistaa hänen hyvinvointiaan. Oppivelvollisuuden laajennuksessa tähän on kiinnitetty erityistä huomiota muun muassa opinto-ohjauksen sekä oppilashuollon panostuksilla. Lähtökohta on, että yksikin syrjäytynyt nuori on liikaa eikä yhdenkään nuoren saa antaa kadota näkymättömiin. Siksi oppivelvollisuuden laajentamisessa on vihdoin ennakoivasti kiinnitetty huomiota oppilaan tukemiseen. Täsmätoimia opinto-ohjaukseen ja oppilashuoltoon on kaivattu pitkään, ja nyt osana oppivelvollisuus uudistusta niitä saatiin. Tällä me varmistamme, että jokainen nuori voi oikeasti löytää omat vahvuutensa, suorittaa opintoja mielekkäästi ja saada menestykseen eväitä. Oppilashuollon sitovalla henkilöstömitoituksella varmistamme, että koululaisen tuki ja apu on juuri siellä, missä nuori itsekkin on. Myös erityisen tuen oppilaiden asemaan on kiinnitetty huomiota sekä oppilaan itsensä, opetushenkilöstön että koulujärjestelmän osalta. Tarkoituksena on taata riittävä tuki jokaiselle sitä tarvitsevalle nuorelle. Lisäksi uusi tutkintokoulutukseen valmistava koulutus eli TUVA on rakennettu muun muassa helpottamaan opintojen limittämistä toisen asteen opintoihin.

Mietinnössään sivistysvaliokunta toteaa, että vammaisten nuorten tukipalveluiden tulee jatkaa saumattomasti koko opintopolun ajan myös toiselle asteelle siirryttäessä. Organisaatioiden välinen yhteistyö tukee tässä onnistumista. Oppilaitoksissa on myös tarjottava riittävää ohjausta ja neuvontaa, jotta vammaisten nuorten tarvitsemat mukautukset, tukitoimet ja apuvälineet ovat tosiasiallisesti heidän saatavillaan. Edellä mainittujen asioiden toteutumista on tärkeää seurata jatkossa. Nivelvaiheiden joustavoittaminen loiventaa opintien kynnyksiä, ja on jokaisen nuoren etu, että koulupolkua on mahdollisimman vaivatonta kulkea.

Me olemme tehneet arvovalinnan siinä, että panostamme lapsen ja nuoren koulupolkuun varhaisista vuosista alkaen, jotta jokaisella nuorella on edellytykset suoriutua toisen asteen opinnoista. Nuoruus on monin tavoin haastavaa ja joskus vaikeaa aikaa. Tällä uudistuksella voimme kuitenkin antaa nuorille varmuutta siitä, että he saavat kasvaa ja oppia ja me yhteiskuntana tuemme heitä siinä. Suuret muutokset eivät synny haasteita, mutta se ei tarkoita sitä, etteikö niitä pitäisi tehdä. Siksi tänään rakennetaan tulevaisuutta, jossa lapset ja nuoret ja heidän tasa-arvonsa asetetaan keskiöön.

17.12 Inka Hopsu vihr: Arvoisa puhemies! Kiitos valiokunnalle perinpohjaisesta työstä ja selkeästä mietinnöstä tässä tärkeässä ja historiallisessakin muutoksessa.

Haluan uskoa, että täällä on sali täynnä koulutuksen puolustajia. Tärkein kysymys meille kaikille onkin: miten Suomessa tällä hetkellä parhaiten vahvistamme jokaisen Suomessa asuvan osaamista ja koulutusta pitkäjänteisesti? Peruskoulu-uudistus oli tällainen uudistus aikanaan. Tämän hallituksen yksi merkittävin vastaus kysymykseen on oppivelvollisuuden laajentaminen koskemaan toista astetta.

Tutkimusten mukaan perusopetuksen oppimäärän eli nykyisen oppivelvollisuuden suorittaminen ei tarjoa riittävää osaamista työelämässä pärjäämiseen. Peruskoulun jälkeistä koulutusta ilman jäävillä on myös merkittävä riski syrjäytyä yhteiskunnasta yleisemmin. Koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääminen on taloudellinen haaste yhteiskunnalle, mutta se on erityisen haitallista ja harmillista inhimillisestä, yksilön näkökulmasta. Toisen asteen koulutuksen tarjoamista valmiuksista näyttäisi siis muodostuvan nyky-Suomessa minimivaatimus sijoittumiselle yhteiskuntaan niin, että kykenee tulemaan toimeen ilman yhteiskunnan jatkuvaa tukea. Tässä mielessä opiskelua täysi-ikäiseksi saakka on

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

syytä jatkossa pitää yhtä välttämättömänä. Myös jatkuva oppiminen ja siihen osallistumisen edellyttämät taidot ja mahdollisuudet ovat tärkeitä, ja myös näitä edellytyksiä hallitus parlamentaarisella työllä uudistaa.

Tämä esitys toteuttaa hallitusohjelman tavoitteita oppivelvollisuusiän korottamisesta 18 ikävuoteen, ohjauksen vahvistamisesta, toisen asteen koulutuksen maksuttomuudesta sekä toisen asteen valmistavien koulutusten ja nivelvaiheen ohjauksen kehittamisestä. Perusopetuksen jälkeen oppivelvollisuutta suoritettaisiin lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa tai perusopetuksen jälkeisissä erilaisissa nivelvaiheen koulutuksissa, TUVA-koulutuksessa tai kansanopiston oppivelvolliselle suunnatussa koulutuksessa. Perusopetuksen lisäopetuksen, lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen ja ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen yhdistyessä tutkintoon valmentavaksi TUVA-koulutukseksi on todella tärkeää huolehtia, että erityisesti kasvukunnissa ei jatku lukioon pääsyn keskiarvorajan nousu entisestään. Esimerkiksi meillä Espoossa lukioon pääsyräja on paikkojen lisäämisestä huolimatta useana vuonna noussut lähelle 8:n keskiarvoa.

On tärkeää huolehtia siitä, että kunnan resurssit riittävät kattamaan sekä varhaisemman koulupolun laadun että laadukkaan laajentuneen oppivelvollisuuden vuodet, sekä siitä, että uudistuksessa vahvistuvan ohjauksen ja uudistuksen rinnalla pysyvän mitoituksen saavat riittävät oppilaiden hyvinvointia tukevat oppilashuollon, kuten kuraattorien ja psykologien, palvelut. Näihin kaikkiin hallitus on sitoutunut.

Varhainen puuttuminen lapsuuden kuormittaviin tekijöihin ehkäisee lasten mielenterveysongelmia ja oppimisvaikeuksia. Tuentarpeisten lasten ja nuorten tuki tulee varmistaa varhaiskasvatuksesta lähtien. Myös tätä hallitus vie eteenpäin. Myös panostukset koko kouluyhteisön hyvinvointiin ja esimerkiksi kiusaamisen ja syrjinnän vastaiseen työhön auttavat vähentämään koulutuksen keskeyttämistä ja ennen kaikkea lisäävät lasten ja nuorten hyvinvointia. Oppositio ja OAJ, kuten debatissa ja laajemmassa keskustelussa on mainittu, ovat aivan oikeassa siinä, että koulupolun varhaisemmat vaiheet, niin varhaiskasvatus kuin perusopetus, vaativat lisäpanostuksia, ja hallitus niitä onneksi tekeekin. Valiokunta korostaakin vireillä olevien laajojen opetuksen ja koulutuksen kehittämishankkeiden, kuten Oikeus osata- ja Oikeus oppia -hankkeiden merkitystä osana oppivelvollisuus uudistuksen toteuttamisen ja sen vaikuttavuuden kokonaisuutta. Näillä varhaisilla toimilla ehkäistään siis myös toisen asteen koulupudokkuutta. Oppivelvollisuuden laajentamisella siten varmistamme, ettei kukaan putoa ja että koulupolku jatkuu vähintään siihen asti, että nuori on täysi-ikäinen.

Hallituksen tavoitteena on nostaa Suomen koulutus- ja osaamistasoa. Toisen asteen tutkinnon suorittaminen edistää henkilön työllistymistä ja yhteiskuntaan osallistumista. Esi-tyksen tavoitteena on osaltaan tukea työllisyysasteen nostamista. Koulutuksen maksuttomuus ei ole turha sijoitus. Se helpottaa lapsiperheiden asemaa, edistää tasa-arvoa ja vahvistaa koulutuksen asemaa perusoikeutena. Valiokunta toteaa, että oppivelvollisuuslaki muodostaa kehikon, jonka sisällä monet käytännön kysymykset tulevat vielä vaatimaan erillISRatkaisuja. Tämän vuoksi valiokunta kiinnittää huomiota mietinnössään erityisesti uudistuksen seurantaan ja arviointiin. On aivan oleellista, että väestön ikääntyessä ja sotien uudistuessa varmistamme koulutuksen resurssien sitovuutta. Esimerkiksi henkilöstömitoituksen sitovuudessa tulisi vihreiden mielestä edetä. Tätä kautta voimme turvata sen, ettei koulutuspanostuksen osuus yhteiskunnassa laske. Maamme osaamisasteen nosto on edellytys pärjäämisellemme tulevaisuudessa. — Kiitos.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

17.18 **Mikko Lundén ps:** Arvoisa herra puhemies! Täällä salissakin on tänään paljon keskusteltu oppivelvollisuusiän nostosta ja lainet ovat lyöneet puolesta ja vastaan. Oppivelvollisuusiän nostolle on vaihtoehto, eikä se ole pakottaminen. Itse en ymmärrä, miksi nuori pitää pakolla laittaa toiselle asteelle, jos motivaatiota ei ole. Näen, että motivaation puutteeseen pitäisi jo varhaisessa vaiheessa puuttua ja antaa tarvittaessa lisätukea.

Onneksi Marinin vihervasemmistohallitus keskustan tuella laittaa tämänkin asian kuntoon, koska heillä on rahaa kaikkeen mahdolliseen ja mahdottomaan. Tulopuoli onkin ihan eri juttu, itse asiassa aika olematon. Tuloja ei ole vielä ilmaantunut, mutta menoja on tyyliin kaikkea kivaa kaikille.

Takaisin nuoriin, joiden peruskoulu on päättynyt: Tämän hetken tilanne on, että meillä joka kahdeksas oppilas päättää perusopetuksen ilman perustaitoja ja 20 prosentilla on mielenterveysongelmia. Valtaosa rahoista, jotka uudistukseen on varattu, menevät oppimateriaali- ja matkakustannuksiin, ei siis opetuksen ja koulutuksen laadun vahvistamiseen. Jos laiminlyömme, kuten olemme nyt jo valitettavasti tehneet, perusasiat koulunkäynnissä, tippumme kyydistä ja siinä eivät mitkään pakot auta. Parasta olisi käyttää esitetyt rahat perusasioihin, kuten ryhmäkokojen muuttamiseen pienemmiksi ja riittävien tuntimäärien varmistamiseen ammatillisella toisella asteella. Samalla rahalla olisi palkattu satoja opettajia, kuraattoreja ja psykologeja muun muassa sinne, mistä ne suurimmat ongelmat alkavat, eli perusopetukseen.

Täytyy mainita, että perussuomalaisten erinomaisessa vaihtoehtobudjetissa oppivelvollisuuden pidentämisestä säästetty 22 miljoonaa laitettaisiin tukena perusasteelle erityisopettajien ja pienryhmien lisäämiseen.

Arvoisa puhemies! Jotkut vetoavat taloustieteilijöihin, ja ymmärtääkseni he ovat tämän kannalla. Kannattaisikin myös kuunnella, tai edes lukea, mitä tästä pakosta on mieltä suurin osa kasvatustieteilijöistä ja rehtoreista. Tahto meillä kaikilla on varmasti se, ettei yksikään nuori syrjäydy, keinot vain ovat erilaiset. Pakko ei ole ratkaisu. — Kiitos.

17.20 **Mikko Kinnunen kesk:** Arvoisa herra puhemies! Lämmin kiitos rakentavasta yhteistyöstä sivistysvaliokunnassa ja sitä ennen perustuslakivaliokunnassa tämän lain työskentelyssä. On ollut mieluista tehdä työtä, kun saa ajatella, että kaikki halutaan pitää mukana.

Oppivelvollisuus on ollut yksi tärkeimmistä menestystekijöistä 103-vuotisen Suomen historiassa. Oppivelvollisuus täyttää ensi vuonna 100 vuotta. Se on kunniakas suomalaisen sivistyksen historia. Kaikilla on ollut taustasta riippumatta oikeus oppia ja kehittää itseään yhteiskunnan aktiiviseksi ja vastuulliseksi kansalaiseksi ja löytää paikkansa tässä yhteiskunnassa. Koulutus kantaa. Jokainen on voinut edetä niin pitkälle kuin vahvuudet ja motivaatio riittävät. Edelleen tarvitaan valmiudet koko elämän mittaiselle, jatkuvalla oppimiselle. Köyhästä Suomesta on tullut yksi menestyneimmistä ja onnellisimmista maista maailmassa. Koulutus takaa Suomen menestymisen jatkossakin. Koulutus on edelleen paras vakuutus myös työttömyyttä vastaan. Se on pienen kansakunnan etu globaalissa maailmassa.

Tällä uljaalla oppivelvollisuudellamme on pitkät juuret: 1600-luvulla lukutaidon opettaminen oli kirkon tehtävä, 1700-luvulla kodeille säädettiin opetusvelvollisuus — aivan kuin kouluton oppivelvollisuus — ja vuonna 1921, kohta 100 vuotta sitten, säädettiin laki oppivelvollisuudesta, tosin aika myöhään Euroopassa. Muutosta vastustettiin. Pelättiin, että vanhempien kasvatusrooli heikentyy. Kasvatusta ei haluttu yhteiskunnan tehtäväksi.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Tuntui vaikealta velvoittaa lasta koulunkäyntiin. Muutosta pidettiin myös kalliina. Toimeenpanoa viivyteltiin kustannusten vuoksi niin, että Tunturi-Lapin viimeiset syrjäkylät tulivat kouluverkon piiriin vasta 50-luvulla. Merkittävä virstanpylväs oli peruskoulu-uudistus, joka myös sai aikanaan vastustusta. Sain itse aloittaa koulupolkuni tuoreessa peruskoulussa. Vuonna 1997 myös vaikeimmin vammaiset pääsivät oppivelvollisuuden piiriin. Olen aikaisemmassa työssäni nähnyt tämän arvokkaan päätöksen hienot seuraukset.

Nyt, kun nostamme ja laajennamme oppivelvollisuuden täysi-ikäisyyteen saakka, voimme sanoa, että tämä muutos on yhtä merkittävä kuin peruskoulu-uudistus. Olemme olleet, siitä iloitseen, tavoitteista samoilla linjoilla läpi koko eduskunnan, vaikka keinoista olemme osin erimielisiä. Olen opposition edustajien kanssa samaa mieltä siitä, että perustaitojen oppimisesta tulee huolehtia koko koulupolun varrella. Onneksi tähän on lähtemässä liikkeelle useita hankkeita.

Koska syrjäytyneiden nuorten määrä on pysynyt sitkeästi ennallaan lukuisista täsmätoimista huolimatta, tämä muutos on hyvä tehdä. Yhteiskunta asettuu tukemaan nuoria tilanteissa, joissa heistä kaikki eivät vielä ymmärrä omaa etuaan. Taloustieteilijöiden mukaan uudistus maksaa itsensä pitkällä juoksulla takaisin. On hyvä, että tämä uudistus toteutetaan joustavalla tavalla. Jokaiselle räätälöidään erilaisia omia polkuja vahvuuksien mukaan.

Kun perustuslakivaliokunnassa käsitelimme tätä oppivelvollisuuden laajentamista, lopupäätelmä oli se, että tämä oppivelvollisuuden laajennus on perusopetusta, jonka tulee olla maksutonta. Tästä maksuttomuudestakin on ollut laajaa yksimielisyyttä, ja pidän sitä oikein hyvänä.

Pidän hyvänä myös sitä, että nuori voi jatkaa peruskoulun jälkeen ammattikouluun ja lukioon, niin kuin suurin osa nuorista jouhevasti siirtyikin, mutta on myöskin tämä tutkintoon valmentava koulutus, on oppisopimus ja kansanopistojen pitkät linjat, joissa saa ammatinvalinnanohjausta, saa tukea oppimisen vaikeuksissa — aivan kuin korjataan niitä perustassa olevia vajauksia — saa etsiä omia vahvuuksiaan ja erityisesti vahvistaa elämänhallintaa, että on valmis jatkamaan opintoja.

Arvoisa puhemies! Valiokunta painotti sitä, että näin suuren ja laajan uudistuksen seurauksia tulee selvittää ja vaikutuksia seurata. Valiokunta piti mietinnössään ehdottoman tärkeänä, että kansanopistojen oppivelvollisuuden suorittamista koskevaa opiskelijapaikkamäärää ja sen riittävyyttä seurataan tarkasti. Tähän tehtiinkin lausuma, jonka mukaan ”eduskunta edellyttää, että kansanopistojen pitkien linjojen oppivelvollisuuden piiriin kuuluvien opiskelupaikkojen määrän riittävyys varmistetaan”. Kirjaus tuli myös siitä, että pitkien linjojen oppimateriaalien maksuttomuudesta huolehditaan. Tämä on jo oikeastaan selvää senkin perusteella, että laajennettu oppivelvollisuus on perusoikeus, se on perusopetusta. Ikärajan nostaminen ei korvaa ja ratkaise kaikkea, [Puhemies koputtaa] tarvitaan myös muita uudistuksia.

17.27 Hilka Kemppi kesk: Arvoisa herra puhemies! Arvoiset kollegat! Ei ole mikään mielipidekysymys, että jokainen nuori tarvitsee toisen asteen tutkinnon tämän päivän työelämässä. Pelkkä peruskoulu ei kanna enää. Olen ilahtunut, että sivistysvaliokunta pitää tekemässämme lausunnossa oppivelvollisuusiän pidentämisen toimenpiteitä nuorten työllisyyden vahvistamisen näkökulmasta kannatettavina ja perusteltuina. On ollut ilo työstää tätä oppivelvollisuuskokonaisuutta sekä sivistysvaliokunnassa että perustuslakivaliokunnassa. Kiitos teille kollegoille, että olen saanut olla mukana siinä työssä.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Pysähdyin, kun tutustuin lukuihin. Esimerkiksi perusasteen varassa olevien naisten työllisyysaste ei ylitä 60:tä prosenttia missään ikäryhmässä. Kertakaikkisesti: pelkkä peruskoulu ei kanna enää työelämässä. Ei ole mikään mielipidekysymys, että varhainen tuki on vaikuttavin paikka puuttua nuorten elämänkulkuun ja eriarvoistumiskehitykseen. Näin on tässäkin salissa tänään todettu. Me tilkitsemme paraikaa varhaisesta tuesta aukotonta järjestelmää sulassa sovussa, oppositio ja hallitus yhdessä, ja myös kansan luottamuksen nojassa: teemme lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa, varhaiskasvatusjärjestelmän tukea kehitetään, tasa-arvohaasteisiin puututaan. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tasa-arvorahoja taisi olla päälle 300 miljoonaa euroa. Tämän oppivelvollisuus uudistuksen hintalappu on 129 miljoonaa. Olen huomannut, että tässä koulutusta koskevassa keskustelussa mittaluokka usein hyppää. Me puhumme 16 miljardin euron kokonaisuudesta, ja nyt puhumme oppivelvollisuus uudistuksesta. Oppivelvollisuus tuli voimaan sata vuotta sitten, mikä on tietenkin historiallista — taitaa ensi vuoden alussa tulla sata vuotta täyteen. Se on historiallista, ja on totta, että oppivelvollisuuden pidentäminen on myös historiallisen merkittävä uudistus, mutta tässä eurojen mittaluokassa se on kuitenkin vain osa kokonaisuutta.

On kuitenkin yhtä kiistaton tutkimustulos, että vaikka varhainen tuki olisi aukotonta, tukea tarvitaan myös myöhemmin elämässä, sillä elämä voi yllättää, ja motivaatiota tarvitsee löytää pitkin elämän vartta. Olen yrittänyt työurallani aina ratkaista kolmea varsin kinkkistä ilmiötä, ja koen voimattomuutta siitä, että nämä ongelmat ovat edelleen osin ratkaisematta: nuorten syrjäytymisen problematiikka, osaavan työvoiman haaste — taitojen ja motivaatioiden löytyminen — ja koulupudokkuus eli ne nuoret, jotka jäävät peruskoulun varaan. Minä kannatan maksutonta toista astetta ja suomalaisten osaamistason nostoa. Kannatan oppivelvollisuuden nostoa. Kaikissa edellä mainitsemisiani ilmiöissä kummittelevat taustalla aina samat haasteet, jotka tulevat esiin työryhmä työryhmän jälkeen. Viimeisin isompi työryhmä taisi olla nuorisotakuun johtoryhmä, jossa sain olla neljä vuotta mukana.

Ensimmäiseksi tarvitaan vastuunkantajia, toiseksi tarvitaan lisää tukea ja ohjausta, ja kolmanneksi tarvitaan saavutettavat lähiopinnot. Kyllä se on niin, että elämän reppuun pitää pakata riittävät eväät, jotta ihminen ja Suomi pärjäävät. Kouluun pitää päästä, ja sieltä on saatava osaamista ja innostusta. Ohjausta on lisättävä.

Ensin näistä vastuutahoista: olen valtavan iloinen siitä, että vihdoin meillä on hallituksen esitys, jossa määritellään vastuunkantaja nuorelle.

Toiseksi tuesta ja ohjauksesta:

Tässä esityksessä vahvistetaan nuorten ohjausta ja nähdään, että oppivelvollisuuteen tulee sisällyttää nimenomaan tätä nivelvaiheen ohjausta — lisäohjausta keskeyttämishuokanteisiin, valmentavan koulutuksen erityistä tukea, tehostettua opinto-ohjausta ja jälkiopinto-ohjausta. On tärkeää huolehtia näiden resurssien sekä opinto-ohjaajien koulutusmäärien riittävyydestä. Tässä esityksessä on huomioitu se, että nämä asiat vaativat myös kustannuksia, ja niitä kustannuksia on sisällä tässä oppivelvollisuus uudistuksessa. Oppilaan opintojen etenemistä uhkaaviin tekijöihin tulee löytää ratkaisuja mahdollisimman varhain koko koulutuspolulla. Näitä ovat etenkin mielenterveysongelmien ja neuropsykiatristen ongelmien sekä oppimisvaikeuksien ja oppimisen esteiden varhainen tunnistaminen, pedagoginen tuki, hoito, kuntoutus sekä näihin liittyvä osaaminen ja sen kehittäminen. Nähdäkseni tämä esitys pitää sisällään edellä mainitsemiani asioita.

Asiantuntijakuulemisessa tuotiin esille tarve muuttaa ja yhtenäistää tukiopetuksen, erityisopetuksen ja erityisen tuen säännöksiä ja käytäntöjä. Tällä hetkellä tuen käsitteistö ja

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

opiskelijan oikeus tukeen eroavat riippuen siitä, missä päin Suomea opiskellaan. Uuden valmentavan koulutuksen tukimuodot on yhtenäistetty oppivelvollisuuden myötä siten, että erityinen tuki otetaan käyttöön myös lukiokoulutuksen järjestäjän toteuttamassa valmentavassa koulutuksessa. Se on kertakaikkisen hyvä asia.

Ja sitten tästä saavutettavuudesta: Teille, jotka olette erityisen huolissanne koulutuksen saavutettavuudesta, voin vakuuttaa, että tämä uudistus tuo myös positiivisia käänteitä. Kiinnitin tänään huomiota Helsingin Sanomien uutiseen, jossa oli ennustettu, että lukioista kaatuu jopa puolet. Itse en usko siihen enkä sen perusteluihin. En ole nimittäin käsitellyt missään muussa hallituksen esityksessä niin merkittäviä kirjauksia koulutuksen saavutettavuuden parantamiseksi kuin tämän uudistuksen yhteydessä — jo pelkästään sitä kautta, että me laajennamme opiskelijan valinnanvapautta, valinnan mahdollisuutta toisella asteella, tuomalla vapaan sivistystyön ja työelämän oppimisen mahdollisuudet lähemmäs opiskelijan arkea.

17.35 Mikko Ollikainen r: Arvoisa puhemies, ärade talman! År 1921 var ett viktigt år för vårt land, för vår jämställdhet och hurudant samhälle vi har i dag — världens lyckligaste land enligt många parametrar. Nästa år firar vi den förlängda läropliktens hundraårsjubileum. Den 1 augusti 2021 träder den utvidgade läroplikten till då den höjs från 16 till 18 år. Det är en mycket stor förändring i vårt utbildningssystem, en historisk förändring. Samtidigt blir utbildningen på andra stadiet avgiftsfri för studerande som fått en examen eller till året då man fyller 20 år. Avgiftsfriheten omfattar den dagliga måltiden, läroböcker och andra material som behövs för genomförandet av utbildningen. Viss typ av specialutrustning som musikinstrument finns inte med. Skolresor som är över 7 kilometer är avgiftsfria på andra stadiet.

Många familjer har det tufft ekonomiskt, till och med så att ekonomin påverkar vilken studieväg man väljer. Det visar ungas svar i Ungdomsbarometern. Barnfattigdomen är tyvärr en växande trend, och i vårt land ska alla oberoende av bakgrund bli vad man vill — vad hen vill.

I hörandet i kulturutskottet konstaterade barnombudsmannen att ju mer hon läser sig in på den utvidgade läroplikten, desto mer gillar hon den.

Visst, detta har ett pris. Ökandet av budgetmedlen är 129 miljoner euro årligen från 2024, då den berör alla årskurser. Regeringen har lovat täcka utgifterna, och vi i kulturutskottet har poängterat att så ska ske.

Reformen har som mål att höja utbildnings- och kompetensnivån så att de möter dagens krav. Bland annat digitaliseringen gör att arbetsmarknaden förändras. Man vill också öka jämlikheten i utbildningen. Samtidigt vill man att reformen även ska stärka de ungas välbefinnande och höja sysselsättningsgraden.

Arvoisa puhemies! Suomalaisnuorten koulutustasoa ja työllisyysastetta on nostettava. On ilo kuulla, että kaikki täällä tukevat vahvasti sitä, että kaikkien suomalaisnuorten tulee saada toisen asteen koulutus. Tänään 15 prosenttia nuorista joko keskeyttää tai jää ilman toisen asteen tutkintoa. Tiedetään, että tällä hetkellä vain 40—45 prosenttia peruskoulun suorittaneista työllistyy. Toisen asteen tutkinnon suorittaneilla työllisyysprosentti on 70. Digitalisaatio, tekoäly tekevät sen, että työmarkkinat muuttuvat.

Yksikään nuori ei saa pudota keltasta. Meillä ei ole kerta kaikkiaan siihen varaa. Jo kymmenen vuotta sitten puhuttiin siitä, että jokainen syrjäytynyt nuori, joka ei koskaan

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

pääse raiteille, maksaa yhteiskunnalle noin miljoona euroa eri tukien muodossa elämänsä aikana. Koulutus on paras tapa työllistyä, ja työllisyys on parasta sosiaalitukea.

Toki koulutusväsymystä voi olla ja kaikille ei sovi lähiopetus esimerkiksi lukiossa tai ammattikoulussa. Työpajat, oppisopimus, kansalaisopistojen pitkät linjat sekä tutkintoon valmistava koulutus ovat hyviä vaihtoehtoja. Uskon vahvasti valmistavaan koulutukseen — tiedän, että siitä tulee oikein hyvä.

Opinto-ohjaus on tässä kokonaisuudessa keskeisessä roolissa. Meillä tulee olla tarpeeksi päteviä osaajia molemmilla kansalliskielillä: ammattiopettajia, opinto-ohjaajia, koulu-psykologeja, koulukuraattoreita.

Studiehandledningen är central i helheten. På finlandssvenskt håll råder det stor brist på elev- och studiehandledare. Nu kan man studera till studiehandledare enbart som biämne. Senast renodlade studiehandledare utbildades var 2012, så det vore läge att utbilda fler svenskspråkiga studiehandledare nu för att bättre mäta det behov som den utvidgade läroplikten medför. Detsamma gäller även svenskspråkiga yrkeslärare. Där finns enligt beräkningar som jag har sett en brist uppemot 90 behöriga lärare — det krävs 90 behöriga lärare. För en jämlik utbildning på andra stadiet måste detta bekymmer åtgärdas. Vi behöver också fler skolpsykologer och skolkuratorer.

I denna stora reform finns garanterat saker som ska filas på, och det ska vidareutvecklas. Av den orsaken har vi i kulturutskottet i vårt utlåtande och uttalanden lyft fram att vi ska följa med och bedöma de verkningar som den här förnyelsen, förändringen har. Det gäller att leva i nuet.

Arvoisa puhemies! Tässä isossa kokonaisuudessa on varmasti asioita, joita pitää täsmentää matkan varrella. Sivistysvaliokunnan mietinnössä nostettiin esille 22 lausumaa, joissa muun muassa nostetaan esille uudistuksen seuranta ja kaikkien näiden uudistusten vaikutukset. Ensimmäinen lausuma koskee sitä, että oppivelvollisuus uudistuksen ohella tulee edelleen jatkaa koko koulutuspolun uudistamista ja sen vahvistamiseksi tähtääviä toimia, sillä ne tukevat ja ovat edellytyksenä myös oppivelvollisuus uudistuksen tavoitteiden ja toimeenpanon onnistumiselle. Toisin sanoen pitää panostaa perustaitoihin: lukemiseen, kirjoittamiseen ja laskemiseen.

Tätä oppivelvollisuutta tulee nähdäkseni myös katsoa ilmiönä, joka kattaa monia sektoreja budjetissa. Vaikka monet menot kasvaisivat opetuspuolella, niitä ei tule verrata perusopetukseen vaan ne pitää poistaa myös esimerkiksi TEMin tai STM:n puolelta.

I kritiken mot reformen har det lyfts fram att orsakerna till marginaliseringen uppstår i tidigare ålder. Resurser borde därmed riktas i tidigare skeden i barnens liv för att förbättra baskunskaperna: läsa, skriva och räkna. Ja, det är grunden, och den måste vi satsa på nu och i framtiden också. Finland ska vara en föregångare kring utbildning också i framtiden. — Tack.

17.42 **Ari Koponen ps:** Arvoisa herra puhemies! Täällä edustaja Ovaska ja jotkut muut hallituspuolueiden jäsenet ovat kertoneet, miten tyyliin melkein kaikki valiokunnassa annetut lausunnot asiasta ovat olleet positiivisia. Se on omasta mielestäni ehkä hieman itsensä pettämistä, koska ei se nyt ihan noin pinkeillä pilvillä pomppimista ole ollut. Vaikka miten paljon haluaisi jotain asiaa tiettyyn suuntaan ja eteenpäin, niin kannattaisi kumminkin

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

perustaa sitä faktoihin ja kuunnella tarkasti niitä ihmisiä, jotka kulloistakin asiaa tekevät esimerkiksi työkseen tai sitten ovat harrastuksen kautta tekemisissä.

Onko meillä sitten tutkimusta tämmöisestä oppivelvollisuuden pidentämisestä? Meillä ei siitä oikeastaan ole tutkimusta — 1970-luvulta Amerikasta on, ja siellä saatiin tästä positiivisia asioita. Sitten kymmenisen vuotta sitten Australiassa kokeiltiin tätä samantyyllistä asiaa, ja he eivät päässeet sitten tämän kanssa maaliin, niin kuin olisivat halunneet. Siellä yhtenä ongelmana oli rahoitus, ja se on ehkä ongelmana myös täällä Suomessa tällä hetkellä tässä asiassa, mitä kokeillaan. Eli rahoituksen pitää olla kunnossa, jos halutaan päästä tähän hyvään tavoitteeseen. Sitten toisena on tämä aikataulu: Niin kuin täällä on tullut tänään ilmi, seurantaryhmässä 28 sanoi, että aikataulu on liian tiukka, ja seurantaryhmässä oli 38 henkilöä. Valiokunnassa kuultavista, voi sanoa, lähes kaikki olivat sitä mieltä, että aikataulu on liian kireä. Eli kaikki haluamme tähän hyvään tavoitteeseen, mutta ehkä hallitus pienentää tätä mahdollisuutta päästä siihen tavoitteeseen tällä aikataululla ja myös ehkä tällä rahoituksella.

Ja se, mitä tässä on kanssa puhuttu, mikä on tullut ilmi, että tähän tutkimukseen ja tähän seurantaan panostetaan — tämä on erittäin hyvä asia, ja tätä pitäisi minun mielestäni pitää pinnalla kaikissa kokeiluissa. Täällä on paljon erilaisia kokeiluita, ja kaikista pitäisi saada tutkimustietoa, mitä me pystymme sitten käyttämään, kun me teemme päätöksiä. — Kiitos.

17.45 Kaisa Juuso ps: Arvoisa puhemies! Tilastokeskus on tutkinut koulutuksen keskeyttäneiden määrää vuonna 2018: Peruskoulun päättäneistä 94 prosenttia jatkoi tutkintoon johtavassa koulutuksessa, heistä 53 prosenttia jatkoi lukiossa ja 41 prosenttia ammatillisessa koulutuksessa. Valmistavissa ja valmentavissa koulutuksissa jatkoi 1 200 oppilasta ja peruskoulun lisäopetuksessa eli niin kutsutulla kymppiluokalla 500 peruskoulun päättäneitä oppilasta. Kaikkiaan 1 800 peruskoulun päättäneitä jäi kaikkien edellä mainittujen koulutusten ulkopuolelle — heistä 1 455 oli alle 18-vuotiaita. Tässä laissa kyse on siis noin 1 500 nuoren koulupudokkuudesta.

Arvoisa puhemies! Koulu takkuu monella jo ensimmäiseltä luokalta alkaen, on neuropsykiatrisia haasteita ja toiminnanohjauksen haasteita. Vanhemmilta sekä koululta puristetaan irti kaikki tukitoimet, mitkä vain ovat mahdollisia. Tämän lain myötä nämä oppilaat jatkavat nyt pakotettuna vielä peruskoulun jälkeenkin. Ei tämä oppivelvollisuuden pidentäminen heitä auta yhtään. Kaikki nämä varat, jotka nyt ohjataan suurimmaksi osaksi opimateriaaleihin ja koulumatkoihin, pitäisi suunnata vanhemmuuden tukemiseen, varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja kuntien perhetyöhön. Tästä uudistuksesta hyötyvät ne, joille opiskelu on helppoa, joilla ei ole tukitoimien tarvetta eikä ole koskaan ollutkaan. Suomessa kaikki nuoret, jotka ovat koulukuntoisia, saavat toisen asteen tutkinnon tehtyä helposti.

Arvoisa puhemies! Useat asiantuntijat ovat kritisoineet uudistukseen varatun rahoituksen riittämättömyyttä. Kunnissa se tarkoittaa entistäkin suurempia opetusryhmiä ja tuntikeyhksen karsimista. Miten käy laadukkaan opetuksen, jos budjettihaasteet pakottavat kunnat vähentämään esimerkiksi lukioden opetustarjontaa ja ryhmäkoot vain kasvavat kasvamistaan? Tällä uudistuksella hallitus ja etenkin vasemmistoliitto haluavat jäädä historiaan ja saada sulan hattuunsa. Näin isoissa uudistuksissa on mielestäni tärkeää miettiä myös oikea ajoitus. Sortuvan perustuksen päälle ei voi rakentaa kestävästä taloa. Näin on käymässä tämän uudistuksen kanssa, ja tulevat hallitukset joutuvat sitä todennäköisesti monin keinoin paikkailemaan.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Tässä tilanteessa varat ja resurssit olisi pitänyt mieluummin suunnata erityisopetukseen ja ryhmäkokojen pienentämiseen. Tätä ovat perussuomalaiset esittäneet vaihtoehtobudjetissaan, ja tuomme sen esille myös tähän esitykseen jättämässämme vastalauseessa. Tuki pitää kohdistaa heihin, jotka sitä tarvitsevat.

17.49 Seppo Eskelinen sd: Arvoisa puhemies! Oppivelvollisuusiän nosto on tärkeä osa hallitusohjelman koulutuspolitiikan vahvistamista ja tavoitetta nostaa suomalaisten nuorten koulutus- ja osaamistasoa, kaventaa oppimiseroja ja lisätä koulutuksellista tasa-arvoa ja omalta osaltaan saada nuorten syrjäytyminen pysähtymään. Esitykseen liittyy myös ohjeistuksen vahvistamista ja kehittämistä sekä toisen asteen koulutuksen maksuttomuus sekä valmentavan koulutuksen käyttöönotto 1.8.2022.

Ei voi olla näin, että suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa 15 prosenttia ikäluokasta jää ilman toisen asteen tutkintoa ja että heillä näin on huomattavasti heikommat lähtökohdat saada töitä ja saada rakennettua omaa elämänpolkuaan yhteiskunnassa. Ilman tutkintoa on nykyisessä työelämässä pärjääminen vaikeaa ja työllisyysmahdollisuudet ovat hyvin heikot. Pelkän peruskoulun oppimäärän suorittaneiden työllisyysaste on noin 40 prosenttia, se on noin 30—40 prosenttia huonompi kuin tutkinnon suorittaneilla. Peruskoulututkinnoilla, niin kuin aiemminkin on tässä todettu, harvoin pärjää enää nykytyöelämässä, kun työelämän osaamisvaatimukset kasvavat ja matalan koulutus- ja osaamistason työt vähenvät täällä Suomessakin.

Olennaista on, että uudistuksessa opintojen edistymistä seurataan ja tuetaan riittävästi. Tarvitaan varmaankin entistä enemmän erityisopetusta ja perus- ja kontaktiopetusta, johon hallitus on lisännytkin resursseja opettajien lisäpalkkauksella, samoin kuin tulevaisuudessa talousarvioissa. Oppivelvollisen huoltajat kytketään ja vastuutetaan entistä vahvemmin yhteistyöhön oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän kanssa. Myös huoltajien valvontavastuu on hyvä asia mutta ei varmaankaan aivan ongelmaton sanktioineen.

Tärkeää uudistuksessa on perusopetuksen entistä suurempi velvollisuus ohjata ja valvoa oppilaiden hakeutumista perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen. Tämä vaatii varmaankin myös opinto-ohjauksen osalta resurssien arviointia peruskoulun ysluokkalaissille.

On helppo tukea uudistuksen tavoitetta, että kukaan oppivelvollinen ei ennen täyttä ikää putoaisi missään vaiheessa tukiverkkojen ulkopuolelle. Toki tähän tarvitaan, niin kuin lain tavoite on, entistä vahvempaa tukea ja ohjausta oman paikan löytämiseen suomalaisessa yhteiskunnassa.

Arvoisa puhemies! Uudistus on täällä salissa saanut opposition puolelta kritiikkiä aika paljonkin. Itse olen aika paljon asiasta keskustellut nuorisotyöntekijöitten kanssa, monien opettajien ja monien viranomaistahojen kanssa, ja kyllä sieltä nyt järjestään vähintään haaleanvihreää valoa tälle hankkeelle on osoitettu. Erityisesti nämä nuorten parissa työskentelevät näkevät sen tarpeen tällä hetkellä.

Sitten näihin talous- ja työllisyysvaikutuksiin. Talouspoliittinen arviointineuvosto, STTK ja Vesa Vihriälän raporttihan toteavat, että uudistus on talouden näkökulmasta fiskaalisesti neutraali ja selvästikin talouspolitiikkaa vahvistava positiivinen asia, samoin pitkällä aikavälillä sen työllistämisaikutukset ovat merkittäviä.

17.53 Päivi Räsänen kd: Arvoisa herra puhemies! Tämän salin yhteinen tavoite varmasti on se, että jokainen nuori suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon. Mutta ongelmana ei kuitenkaan ole niinkään oppilaiden hakeutuminen toiselle asteelle vaan siellä pysyminen.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Lähes kaikki jatkavat jo nykyisin toiselle asteelle, mutta ongelmana on se, että liian moni keskeyttää toisen asteen koulutuksen. Jos oma koulutusala ei kiinnosta, niin tarvittaisiin jo aiemmin parempaa opinto-ohjausta, silloin kun koulutusalaan ollaan valitsemassa.

Toisen asteen resurssien heikentäminen, lähiopetuksen vähentäminen ja suuret opiskelijaryhmät vaikeuttavat myös koulutuksesta suoriutumista. Ongelma tietysti lähtee jo sieltä varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta: jopa 11 prosentilla peruskoulun päättäneistä on niin huono lukutaito, että se yksinkertaisesti estää jatko-opinnot ja työnsaanninkin. Lisävuodet eivät silloin kompensoi niitä hukattuja vuosia, jolloin tukea olisi pitänyt saada.

Kyllä ammatillisen koulutuksen opettajilta on koko tämän käsittelyn ajan tullut runsaasti viestejä siitä, miten vaikeaa on viedä tutkintoon saakka niitä opiskelijoita, joilla on oppimisvaikeuksia. Saattaa olla kielellisiä ongelmia esimerkiksi maahanmuuttajataustan vuoksi ja muutenkin heikot pohjataidot. Sen takia mielestäni armovitosilla peruskoulun suorittaneita eivät auta pakkovuodet toisella asteella, vaan todellakin tuo tuki ja apu tulisi saada aiemmin. Kun tiedämme, että resurssit ovat joka tapauksessa rajallisia, niin silloin ne tulisi kohdentaa tehokkaasti eli varhaisessa vaiheessa ennaltaehkäistä kohdentaen tuki sitä tarvitseville.

Arvoisa puhemies! Ihan lopuksi nostan vielä esiin näkökulman, joka on tullut pieneltä ryhmältä suomalaisia vanhempia, jotka antavat kotiopetusta. Heiltä on tullut viestejä huolesta, että tämä esitys osaltaan heikentää kotiopetuksen perusteita. Oppivelvollisuushan on lähtökohtaisesti säädetty velvollisuudeksi hankkia tietyntasoinen osaaminen, ei koulupakoksi eli velvollisuudeksi osallistua koulutukseen, ja riittävät tiedot ja taidot voi hankkia myös muutoin kuin koulua käymällä, esimerkiksi kotiopetuksen kautta. Kotiopetuksessa olevat oppilaat eivät ole kirjoilla oppilaitoksessa, vaan huoltaja valvoo ja pitää huolen siitä, [Puhemies koputtaa] että oppivelvollinen suorittaa tämän velvollisuutensa.

17.56 Mari Holopainen vihr: Arvoisa puhemies! Tässä on useasti tullut esiin, onko meillä varaa. Ja minä kysyn: Onko meillä varaa olla investoimatta oppimiseen ja koulutusasteen nostamiseen? Onko meillä varaa olla pitämättä huolta kaikista nuorista? Todellakin se, mitä tässä on kritisoitu, kohdistuu muun muassa siihen, että rahaa kuluu koulumateriaaleihin. Onko moniakaan muita parempia rahoituskohteita kuin koulutus ja myöskin siihen sisältyvät koulumateriaalit?

Tämä uudistus ei toki ratkaise kaikkia ongelmia, ja on selvää, että tarvitaan myös tukea koulussa, tarvitaan pienempiä ryhmäkokoja, ja näitä uudistuksia olemme vieneet eteenpäin jo tällä kaudella esimerkiksi palauttamalla varhaiskasvatuksen ryhmäkoot sille tasolle kuin ne aikaisemmin olivat, ennen kuin edellinen hallitus niistä päätti leikata, joten tuntuu, että joillakin puolueilla, etenkin tässä muun muassa vastalauseen jättäneillä perussuomalaisilla ja kokoomuksella, ei ole koskaan varaa investoida koulutukseen.

Talous ja työllisyysvaikutukset ovat myönteisiä. On selvää, että tarvitsemme koulutusasteen nostamista nimenomaan myös talouden kannalta. Uudet työpaikat syntyvät aloille, joissa tarvitaan korkeaa osaamista. Se, että me pidämme mahdollisimman monen mukana ja tarjoamme koulutusta, on nimenomaan talouden kannalta ainoastaan järkevää ja välttämätöntäkin. Toivon, että meillä on yhteinen näkemys ja visio siitä, että Suomi pärjää nimenomaan osaamisella.

Lapset ja nuoret ovat meidän tulevaisuutemme, monella tapaa. Tämä lainsäädäntö oppivelvollisuuden nostamisesta ja muun muassa siihen sisältyvien matkakulujen ja materiaalien tarjoamisesta on sellainen esitys, josta me kaikki voimme olla ylpeitä.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

17.59 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Tätä keskustelua kun on täällä tänään kuunnellut, niin täytyy ihmetellä osittain sitä kaksijakoisuutta, mikä tässä keskustelussa on ollut.

Ihan ensimmäiseksi haluan kuitenkin kiittää puhemiesneuvostoa siitä, että olette päättäneet niin, että tälle asialle annetaan riittävästi aikaa. Tätä ei nyt ole edes aikataulutettu, vaan on tajuttu tämän ratkaisun historiallinen luonne.

Siihen, mikä kaksijakoisuus tässä keskustelussa on ollut: Täällä on käytetty poikkeuksellisen painavia puheenvuoroja, kun on katsottu historiaa, meidän koulutuksemme historiaa, Suomea koulutuksen yhtenä johtavista mallimaista maailmalla ja on nähty ne askeleet tai askelmerkit, mitä historian kuluessa ollaan tehty, ja nyt on ymmärretty myöskin se, että me paalutamme tälläkin hetkellä erittäin isoa uudistusta. Sitten on toisaalta ollut niitäkin puheenvuoroja, joissa on kyllä ihan oikeita perusteita, kun on pohdittu sitä, riittääkö nyt juuri budjetäarisesti rahaa tähän kohtaan näin, ja sitä, onko toisen asteen koulutus ihan täydellistä — ongelmia ja pudokkaita on siellä ollut ja niin ja niin edelleen — ne ovat vain tavallaan tämmöisen ison kehityskaaren ulkopuolella olevia asioita, jotka on joka tapauksessa hoidettava, eli oli oppivelvollisuusikä mikä tahansa, ne täytyy hoitaa. Ja siinä suhteessa haluaisin palauttaa nyt uudelleen mieleen historiallisen kontekstin siitä lähtökohdasta, että todellakin me olemme 50 vuoden välein uudistaneet: 20-luvulla oppivelvollisuus tuli, 70-luvulla pantiin täytäntöön tämä peruskoulu-uudistusjärjestelmä kokonaisuudessaan, ja nyt sitten tuli tämä oppivelvollisuuden jatkaminen tänne 18 ikävuoteen ja tämän toisen asteen koulutuksen vahva ote siitä, että se tehdään myöskin oppimateriaalien osalta maksuttomaksi, jolloinka yhteiskunta varmistaa sen, että 18 ikävuoteen eli klassisesti täysi-ikäisyyteen asti meillä on tavallaan oppivelvollisuus Suomessa.

Tämä, mikä tässä syntyy, on harmoninen kokonaisuus. Kun on täällä keskusteluissa opposition puolelta tuotu esille sitä, että todellakin toisella asteella on vaikeuksia hoitaa asioita, kaikki eivät ponnisteluista huolimatta ikään kuin saa täyttä tietoa ja informaatiota, eivät ole kykeneviä osallistumaan edelleenkin kunnolla opetukseen ja niin edelleen, on puhuttu pakostakin, niin nämä ovat asioita, jotka meillä on kaikilla asteilla olemassa, ja meidän täytyy niitä ratkoa. Mutta ison skaalan osalta tässä ei ole epäilystä.

Kun kuuntelin, niin kaikkein eniten ihmettelin niitä puheenvuoroja, muun muassa perussuomalaisten puheenjohtaja taisi sanoa siitä, että oppimateriaalien maksuttomuus on katastrofi tässä tilanteessa. Minun on käsittämättömän vaikea ymmärtää tämmöistä argumentaatiota — jos annamme kaikki mahdolliset välineet meidän nuorille kouluintua, oppia ja me teemme sen mahdollisimman laadukkaaksi ja hyväksi ja tässä myös maksuttomaksi, jolloin se oma taloudellinen asema ei määritä lainkaan sitä mahdollisuutta osallistua siihen opetukseen siltä osin, mikä koskee sitä koulutusta sinänsä, [Puhemies koputtaa] sitten voi olla muita tekijöitä, ja kaikki sen eteen on tehtävä. — Kiitos.

18.02 Pia Kauma kok: Arvoisa puhemies! Tätä keskustelua kuultuani totean, että täällä on varmaan kaikki mahdollinen jo sanottu tästä uudistuksesta, mutta haluan vielä painottaa sitä, että me kokoomuksessa tietenkin arvostamme koulutusta, mutta tiedämme myöskin, että varat ovat vähissä, ja silloin pitää miettiä, mihin se raha kannattaa käyttää. [Kimmo Kiljunen: Koulutukseen tietysti!] On aivan selvää, että jos 15 prosenttia ikäluokasta jää vaille toisen asteen tutkintoa, niin on pohdittava, mitkä syyt siellä taustalla ovat. Se, että nostetaan oppivelvollisuusikä kaikille 18 ikävuoteen kategorisesti, on meidän mielestämme yksinkertaisesti väärä ja kallis malli — ja vielä se, että asiantuntijatkaan eivät sitä tue.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

[Jukka Gustafsson: Suurin osa tukee!] Ei ole myöskään olemassa tieteellistä näyttöä sille, että tämä olisi juuri oikea tapa toteuttaa se.

Arvoisa puhemies! Me kokoomuksessa haluaisimme mieluiten kohdistaa resurssit vaaravyöhykkeessä oleville eli niille, joilla ei edes peruskoulusta lähtiessään ole vielä tarvittavia taitoja. Se on erittäin huolestuttavaa, että joka vuosi jopa 6 000 nuorta päättää peruskoulun ilman riittäviä perustaitoja, ja, arvoisa puhemies, meidän mielestämme tämä on juuri se asia, johon kannattaisi satsata. Se, miksi jollakin jää koulu kesken toisella asteella, johtuu aika pitkälti väärästä ainevalinnasta ja siitä, että henkilöillä ei ole ollut tietoa, minkälaisiin työpaikkoihin esimerkiksi tietty koulutus johtaa, ja tästä syystä me tarvitsisimme nimenomaan sinne peruskouluihin riittävästi opinto-ohjaajia, jotta he pystyvät kertomaan riittävän tarkasti, minkälaisia työpaikkoja on tarjolla. Kuten täällä on usein jo tuotu esille, vain 40–45 prosenttia peruskoulun käyneistä työllistyy, kun taas 70 prosenttia toisen asteen opinnot käyneistä työllistyy, joten on aivan selvää, miksi tämä on tärkeää.

Arvoisa puhemies! Kuten sanottu, me kokoomuksessa pidämme tärkeänä, että tähän asiaan puututaan, mutta me koemme, että menetelmät ovat väärät. Pitää puuttua aikaisemmin, peruskoulussa, ja mieluiten jopa niin, että jo varhaiskasvatuksessa käydään asioihin kunnolla käsiksi, koska ongelmat vain pitkittyvät ja mutkistuvat, mitä varhemmin ne alkavat.

Arvoisa puhemies, tässä tärkeimmät.

18.05 Juha Mäenpää ps: Arvoisa rouva puhemies! Hyvät kollegat! Olen koulutukseltani ammatillinen erityisopettaja, ja minulla on mielestäni aika hyvä pohja puhua tästä asiasta. Niin kuin täällä salissa on esiin tuotu, ikäluokasta 15 prosenttia jää ilman toisen asteen tutkintoa. Siitä, että tätä nyt pidennetään — mikä on minun mielestäni ihan hyvä tavoite, ja minä olen itsekin huolissani tästä — osaltaan jopa näkisin, että olisi hyvä, että tämä oppivelvollisuus kestäisi toisen asteen loppuun, mutta tässä tulee ongelmaksi se, että kun toinen aste kestää kolme vuotta ja nämä, voisiko sanoa, ongelmalliset nuoretkin täyttävät 18 siinä toisen asteen aikana, niin on hyvin todennäköistä ja pidän sitä erittäin todennäköisenä, että he lopettavat koulun kesken täytettyään 18 vuotta.

Toinen aste on tällä hetkellä monen ammattialan kohdalla muutenkin sellaisessa tilanteessa, että siellä annetaan opetusta vähemmän kuin yläasteella — minä itse havahduin tähän vasta, kun katsoin pojan, joka on yläasteella, lukujärjestystä — ja tämä on todella huolestuttava piirre. Tähän on vain ajauduttu vuosien saatossa. Aina kun on opettajien palkkaa hiukan nostettu, niin sitten on samalla vähennetty tunteja siitä lähiopetuksesta, ja tämä ei ole mielestäni oikein hyvä asia. Silloin kun itse olen ollut ammattikoulussa, meillä oli opetusta joka viikko 38 tuntia. Siellä on nyt tällä hetkellä tilanne, että on vajaita päiviä ja hypytunteja, ja se ei mitenkään edesauta tätä työvoiman kehittymistä. Tärkeätäahan olisi monen työnantajan mielestä, että ammattikoulussa opetettaisiin työajat, se, että ne ovat kahdeksasta neljään.

Sitten sellainen ongelma, mikä myös tämän tuntivajeen lisäksi on, on se, että opettajilta saamani viestin mukaan on semmoinen tilanne joillakin linjoilla, että sinne on halukkaita hakijoita mutta sitten jollakin lailla on havaittavissa positiivista syrjintää, eliikkä sinne linjalle saattaakin kiilata täysin kielitaidoton ja lukutaidoton maahanmuuttaja, joka on käynyt noin vuoden mittaisen peruskoulun Suomessa. Tämä ei saisi vaikuttaa sillä tavalla, että meidän omia nuoriamme tippuu niiltä linjoilta, joilleka he haluavat. Tässä on semmoinen ongelma vielä sitten lisäksi, että opettajien mukaan siellä on useita maahanmuuttajataus-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

taisia nuoria, jotka eivät osaa kieltä niin hyvin, että he edes pystyvät opettamaan näitä. He eivät osaa teknistä sanastoa, he sanovat, että ”kulla, opettaja”, mutta sitten tekevät sillä tavalla, että siellä jopa heidän turvallisuutensa vaarantuu, ja opettajan aika menee tämmöisen vartioimiseen. Elikkä jos me haemme tasa-arvoa tähän opetukseen, niin siellä pitäisi myös hyvillä oppilailla olla mahdollisuus oppia omien kykyjensä mukaan, eikä sillä tavalla, että siellä joudutaan menemään heikoimman mukaan tai jonkun kielitaidottoman maa-hanmuuttajaoppilaan mukaan.

Tätä teidän esitystänne voisi mielestäni parantaa huomattavasti sillä tavalla — nyt var-sinkin kun siellä on niitä vajaita päiviä, lyhkäsiä viikkoja, matalat viikkotunnit — että ly-hennettäisiin se ammattikoulun puoli kaksivuotiseksi. Siellä on useita linjoja, joissa aivan turhaan on venytetty opetus kolmen vuoden mittaiseksi. Siellä on toki myös aloja, jotka varmasti vaativat sen kolme vuotta, mutta ehkä se pitäisi tehdä semmoisena jatkokurssina sitten siihen opetukseen. Itse näkisin, että esimerkiksi rakennusmaalareita ei kannata kou-luttaa kolmea vuotta tai säilöä heitä ammattikoulussa vaan tämä opetus voitaisiin aivan hy-vin puristaa kahteen vuoteen — joillakin linjoilla jopa vuoteen. [Mika Niikko: Monella muullakin alalla!] Työvoimareservi myös [Mika Niikko: Säästyisi rahaa!] paranisi siinä.

Nämä ovat semmoisia asioita, että nyt tässä muutoksessa, jos siihen eivät rahat tunnu piisaavan, saattaa olla vaarana se, että nämä opetuspäivät lyhenevät yhä entisestään, ja tä-hän teidän siellä hallituksessa pitää kiinnittää huomiota, ettei näin käy.

Edustaja Holopainen viesti joillakin sanoilla täällä, että perussuomalaiset ovat tätä asiaa vastaan. Minä uskon, että meillä kaikilla tässä salissa on yhteinen tahto, että kaikki nuoret löytäisivät ammatin ja saisivat työpaikan siitä. Meillä on vain erilainen näkemys ja ratkai-su siihen, mihin pitäisi kiinnittää huomiota ja millä keinolla tämä saataisiin paremmaksi.

Arvoisa puhemies! Minä nyt saan tähänkin asiaan sekoitettua turpeen sillä tavalla, että kun meillä on ollut näitä koulupudokkaita, semmoisia nuoria, jotka eivät ole menestyneet ammattikoulussa tai joita eivät ole opinnot kiinnostaneet, niin meillä maaseudulla nämä koulupudokkaat ovat tähän asti hyvin laajalla rintamalla menneet töihin kesällä turvesoil-le. Tässä turvehommassa on myös semmoinen inhimillinen asia, mitä te ette osaa [Puhemies koputtaa] huomioida: se, että valitettavasti käy näin, että menetetään [Puhemies ko-puttaa] yksi tällainen paikka, jossa nämä koulupudokkaat ovat päässeet elämän syrjään kiinni. — Kiitoksia.

18.12 Hussein al-Tae sd: Edustaja Mäenpäälle voisin suoraan sanoa, että toivomushan oli se, ettei olisi tällaisia koulupudokkaita, jotka joutuvat menemään näille erilaisille aloil-le, vaan että nuoret ja myöhemmin aikuiset voivat valita aivan vapaasti, millä alalla halua-vat työskennellä. [Juha Mäenpää: Se on yhteinen toive!]

Arvoisa puhemies! Tämä on hyvä uudistus kaiken kaikkiaan. Ensinnäkin on lähdeittävä liikkeelle turvallisuudesta. Koulutodistus on paras turvallisuuden tae. Kun kysyin poliisil-ta ennen politiikkaan lähtöäni, mikä olisi poliisin näkökulmasta se paras tapa vähentää ri-kollisuutta Suomessa, hän puhui siitä, että on valtavasti tutkimustietoa siitä, että kun ihmi-sillä, erityisesti miehillä, on useampia kiinnekohtia yhteiskuntaan, niin silloin riski sille, että tekee esimerkiksi jonkun väkivaltarikoksen, on paljon pienempi. Tässä kohtaa hän luetteli sitten esimerkiksi avioliiton tai jonkun tämmöisen parisuhteen, perheen, kouluto-distuksen, asunnon, jonka velkoja maksaa, työpaikan, harrastustoiminnan muiden nuorten kanssa. Mitä useampi kiinnekohta, sen pienempi, matalampi riski on sitten syyllistyä esi-merkiksi johonkin spontaaniin rikokseen, henkirikokseen erityisesti. Ja tässä kohtaa on sa-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

manaikaisesti esitetty nyt viime aikoina hyvää tilastotietoa siitä, että ihmisen ja nuoren, jolla on tutkintotodistus, yo-todistus tai sitä korkeampi, riski joutua tuomituksi henkirikoksesta, aktualisoituneet tuomiot per tekijä — ja tässä kohtaa voidaan miettiä, onko hänellä myöskin varaa parempaan edustukseen siellä oikeudessa — on yksi tuhannesta. Ja tässä kohtaa ihmisen, jolla ei ole ollut todistusta, riski tulla tuomituksi eli tehdä väkivaltarikos on itse asiassa valtavan paljon suurempi, puhutaan jo prosenteista, tässä kohtaa promillesta. Siinä kohtaa tämä pikkasen todistaa sitä, että turvallisuuden näkökulmasta koulutodistus ylipäänsä on kiinnekohta yhteiskuntaan, ja mitä korkeammalle asteelle mennään, sen parempi tae turvallisuudesta se on koko yhteiskunnalta myöskin ennaltaehkäisyn näkökulmasta.

Toinen asia, joka tähän oppivelvollisuuteen liittyy, liittyy siihen, että Suomessa ollaan annettu tällainen lupaus, että kenestä tahansa meistä voi tulla mitä tahansa, ja tämä lupaus vaatii käytännössä sen, että yhdessä sukupolvessa kuka tahansa meistä voi muuttaa elämänsä. Ja OECD onkin tutkinut, että Suomessa se, että ihminen voi siirtyä isänsä tai äitinsä alalta jollekin toiselle, vaatii kaksi sukupolvea tai jopa enemmän, kolme sukupolvea. Koen, että tällä oppivelvollisuuden pidentämisellä itse asiassa annetaan parempia mahdollisuuksia siirtyä siitä, mikä on vanhempien tausta, siihen, mitä itse haluaa omaksi taustakseen sitten määrittää. Olisikin mielenkiintoista nähdä, kun OECD muutaman vuoden päästä tätä lähtee tutkimaan, onko Suomen sijoitus tässä kohtaa parantunut. Tanskahan on yksikönsä tässä, että lyhimmissä ajassa pystytään siirtymään vanhempien ammatista johonkin toiseen, itse määrittämään oma polku.

Sanoisin vielä, että minä koen tässä uudistuksessa olevan myöskin eräänlainen verovähennykseen luettavissa oleva mahdollisuus niille ihmisille, joilla on sen verran, riittävästi, tuloja ja varallisuutta, että he ovat pystyneet hoitamaan nuorilleen, lapsilleen, erilaisia materiaaleja käydä lukio rauhassa ilman sen kummempaa ja suurempaa stressiä siitä, mistä saadaan ne kirjat, entäs se tietokone. Tässä kohtaa tämän rahanhan voi nyt sijoittaa tämän oman nuoren muuhun hyvinvointiin ja tulevaisuuteen. Ja tämä muutama satanen vuodessa, lähemmäs tuhat euroa vuodessa, voidaan todella sijoittaa niin moneen eri mahdollisuuteen — vaikka siihen harrastusten parantamiseen, jonkun uuden harrastuksen aloittamiseen, sijoitussalkun aloittamiseen ja niin edelleen. Nämä ovat kaikki ihan hyviä kohteita tämän nuoren tulevaisuutta ajatellen. Tämän voi laskea myöskin tämmöiseksi verovähennykseksi. Sen vuoksi näkisin, että tämä oppivelvollisuuden pidentäminen ja näitten materiaalihankintojen tukeminen tässä kohtaa kaikille on tasa-arvoinen, yhdenvertainen, kustannustehokas, eteenpäin katsova ja myöskin syrjäytymistä ja konflikteja ennalta estävä toimi, ja senkin vuoksi tuen sitä vahvasti ja kannatan tätä hallituksen hyvää esitystä, jota on toivottu pitkään.

18.18 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Täällä on keskusteltu oppivelvollisuuden pidentämisestä, ja on hyvin mielenkiintoinen keskustelu ollut, niin kuin tähän asiaan liittyikin, koska meillä on kaikilla yhteinen tavoite, keinoista vain ollaan eri mieltä. On älyllistä epärehellisyyttä kertoa, että kaikki olisivat tämän takana — täällä salissa, mutta myöskin tämän salin ulkopuolella. Jos miettii sitä, kun tähän otettiin lausuntokierroksella kantaa, niin siis lähes jokainen oli sitä mieltä, että toimeenpanolla on liian kireä aikataulu, ja osa oli sitten myöskin keinona tätä vastaan.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Meillä täällä salissa on kolme puoluetta, jotka nimenomaan ovat erityisesti tästä keinos-
ta eri mieltä. Henkilökohtaisesti olen ollut ammatillisen koulutuksen opettajana toistakym-
mentä vuotta ja olen sitä mieltä, että koulutus kannattaa aina. Kysymys ei ole siitä, että
tämä olisi liian kallista vaan siitä, että tässä laitetaan rahat väärään paikkaan. Minä itse ha-
luaisin todella auttaa niitä nuoria, jotka meinaavat pudota sieltä keltasta.

Tavoite, että kaikki saisivat vähintään toisen asteen tutkinnon, on todella kannatettava.
Tällä hetkellä noin 15 prosenttia ikäluokasta ei saavuta toisen asteen tutkintoa. Oppivelvol-
lisuuden pidentäminen ei kuitenkaan ole siihen pätevä keino. Pakottaminen ei koskaan toi-
mi motivaation ylläpitäjänä, ja tämän nimenomaan totesi esimerkiksi professori Lonka,
joka meillä oli käyttämässä puheenvuoron tuolla valiokunnassa. Edustaja Gustafsson
muisti äsken tuossa omassa puheenvuorossaan vähän väärin, mutta kyllähän se on ihan
ymmärrettävää, että jos on valtavan fanaattinen jollekin asialle, niin sitten muistissakin on
joskus vähän vaikeuksia.

Mutta joka tapauksessa, niin kuin täällä on todettu, kannettu oppilas ei luokassa pysy.
Sitä paitsi oppivelvollisuus pitenisi 16 ikävuodesta 18 ikävuoteen, mutta toisen asteen kou-
lutus kestää pääsääntöisesti vähintään vuoden enemmän. Ongelmat, joista toisen asteen
koulutuksen keskeyttämiset johtuvat, ovat monisyisiä, ja niihin tarvitaan monia eri ratkai-
suja. Kun on kysytty nuorilta, minkä tähden he keskeyttävät, niin useimmiten se syy on ol-
lut nimenomaan se, että on väärä alan valinta tai on muu hyvinvointiongelma.

Noin joka kahdeksas nuori päättää peruskoulun ilman riittäviä valmiuksia jatko-opintoi-
hin. Erilaisia mielenterveysongelmia on noin 20 prosentilla lapsista ja nuorista. Tähän vii-
taten emmehan me, jos on 20 prosentilla mielenterveysongelmia, kaikille aloita mieliala-
lääkkeitä tai terapiaa, aivan niin kuin tässä tehdään nyt niin, että kaikille on sama hoito. Ei
se ole järkevää.

Samoin neuropsykologiset ongelmat ovat lisääntyneet. Esimerkiksi ADHD:n esiinty-
vyys on noin 5 prosentilla. Osalla nuorista on haasteita motivaation ja elämänhallinnan
kanssa. Lisäksi esiintyy paljon muita ongelmia, kuten päihteet ja huumeet, ja perheilläkin
on monia ongelmia tänä päivänä elämänsä kanssa.

Koronakevään vaikutuksia oppimistuloksiin ei ole vielä analysoitu, mutta on selvää, että
oppimisvaikeudet ovat osalla oppilaista kasvaneet ja oppimistulokset heikentyneet. Nyt
onkin oikea hetki varmistaa, että kaikista lapsista ja nuorista pidetään huolta. Jos perusta ei
ole kunnossa, ei sitä oppivelvollisuusiän pidentämisellä korjata. Aivan niin kuin edustaja
Juuso tuossa siteerasi — samalla tyylillä kuin itsekin olin tähän kirjoittanut — eihän ta-
loonkaan rakenneta uutta kerrosta, jos sen kivijalassa on murtumia.

Hallitus kyllä aivan oikein kohdentaa lisää määrärahoja varhaiskasvatukseen ja perus-
opetukseen. Lisäykset ovat kuitenkin määräaikaista, niillä ei kestävästi perustaa tehdä.
Myöskään oppivelvollisuuden pidentämiseen varatut rahat eivät riitä sen toteuttamiseen,
varatusta 129 miljoonasta on 116 miljoonaa euroa arvioitu menevän oppimateriaaleihin ja
koulumatkoihin, siis kaikille — siis ihan kaikille, kun erityisesti tarvittaisiin niille, jotka
erityisesti sitä tukea tarvitsevat. Lopulla pitäisi hoitaa kaikki muut tarvittavat toimet ja vel-
voitteet, joita koulutuksen järjestäjille lailla sälytetään. Tästä seuraa se, että puuttuvat ra-
hat otetaan talousvaikeuksissa kipuilevissa kunnissa opettajien selkänahasta ja koulutuk-
sen laadusta.

Erityisen pahassa tilanteessa on lukioverkko. Nimittäin meiltä puuttuu lukiosta tällä het-
kellä jo 100 miljoonaa euroa, ja kunnat maksavat — esimerkiksi Seinäjoen kokoisessa kau-
pungissa 60 prosenttia tulee Seinäjoen kaupungilta. Kun tämä tulee siihen vielä lisäksi, niin

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

se on entistä pahempi tilanne. Tänä päivänä mediassa, Helsingin Sanomissa, todetaan, että meidän itsekkin tuolla mietinnössämme — oli hyvin bongattu tämä meidän mietintömme kohta — murehdimme lukioverkon perään. Onko se sitä, mitä me haluamme tehdä? Minä olen itse pienen lukion kasvatti, Alahärmän lukion kasvatti, ja haluan pitää lukioverkon, ja siitähän syystä taistelen sen puolesta, että rahat riittävät myös lukioverkkoon.

Hallitus vetoaa taloustieteilijöihin, jotka ovat kuitenkin itsekkin todenneet, ettei oppivelvollisuuden pidentäminen takaa, että kaikki suorittavat tutkinnon.

Varhaiskasvatuksen laatua pitää toki parantaa ja varhaiskasvatuksen maksuja alentaa edelleen. Me kokoomuksessa toteuttaisimme myös tämän kaksivuotisen esiopetuksen, josta nyt kokeilu sitten lähtee liikkeelle — hyvä niin. Puututaan ongelmiin ajoissa, varmistetaan tarvittava tuki koko perheelle. Uudistetaan koko peruskoulu, pidetään ryhmäkoot riittävän pieninä ja mahdollistetaan koulutuksen yksilöllisyys ja joustavuus, nimittäin toinen oppii lukemalla, toinen tekemällä. Saattaen vaihdetaan nuori alakoulusta yläkouluun, lisätään opinto-ohjausta erityisesti yläluokilla. Uudistetaan nivelvaiheiden koulutus, jotta nuorten siirtyminen toiselta asteelta sujuu joustavasti. Lisätään ammatillisessa koulutuksessa ja lukiossa lähiopetusta ja monipuolista oppimisen tukea sekä opinto-ohjausta. Ennen kaikkea on varmistettava oikea-aikainen, moniammatillinen ja yksilöllinen tuki sitä tarvitseville koko varhaiskasvatus- ja koulupolun aikana. Tämä edellyttää muiden muassa oppilas- ja opiskelijahuollon sekä erityisopetuksen uudistamista ja lisäämistä. Lisätään myös taloudellista tukea, ettei kenenkään koulu jää käymättä taloudellisista syistä. Kyllä se niin on, että hyvin voivat ja motivoituneet opiskelijat sekä riittävä määrä opettajia ja muita asiantuntijoita on paras tae sille, että kasvatuksen ja koulutuksen tavoitteet saavutetaan jokaisessa vaiheessa. — Kiitos.

18.25 Riikka Purra ps: Arvoisa rouva puhemies! Olen pitänyt hyvin monta puheenvuoroa tähän uudistukseen liittyen. Nyt ajattelin enää sanoa niitä asioita, joita on tänään tätä keskustelua seurattessani tullut mieleen. Hyvin moni hallituksen jäsen mainosti sitä, että tämä on historiallinen hetki ja historiallinen päivä, kun tehdään tällainen suuri muutos. Valitettavasti, kun kuuntelin näitä pateettisia puheenvuoroja, joissa suhtauduttiin varsin vihamielisesti niihin huomioihin, joita oppositio täällä hyvin on nostanut esille, tuli mieleen, onkohan tässä nyt kuitenkin sitten tärkeämpää se, että saa olla mukana tekemässä tätä historiallista päätöstä, kuin se, että oikeasti puututtaisiin niihin koululaitoksen merkittävimpiin ongelmiin. Ehkä olen väärässä, toivon niin. Mutta siitä huolimatta edelleenkin haluan nostaa esille niitä ongelmia, joihin tämä ei varsinaisesti kohdistu.

Sanoin myös, että itse en suhtaudu lainkaan ideologisesti kielteisesti tähän. Koulutus, koululaitos on niitä hienoimpia, tärkeimpiä asioita, joihin veronmaksajan rahaa kannattaa panna. Mutta jos tätä ajattelee käytännön toimien kautta, niin olisiko ensin syytä korjata hieman perusteellisemmin niitä graaveja ongelmia, joita peruskoulussa ja ammatillisessa koulutuksessa tällä hetkellä on, minkä jälkeen voitaisiin sitten tehdä tällaista järjestelmätason suurta uudistusta, ja vaikka nostaa sitä oppivelvollisuusikää vieläkin korkeammalle, koska kyllähän me tiedämme, että mitä korkeammin ihminen on koulutettu, sitä todennäköisemmin hän on töissä?

Olen ottanut monissa puheenvuoroissani esiin myös kuntatalouden, jolle erityisesti tällaisessa tilanteessa tällainen uudistus on suuri rasite, erityisesti, kun hyvin monet asiantuntijat ovat sanoneet, että näitä kustannuksia ei tulla täysimääräisesti korvaamaan. Ja se tulee

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

vaikuttamaan sitten esimerkiksi siellä ammatillisessa koulutuksessa nimenomaan siihen opetuksen määrään, lähiopetuksen määrään ja muihin koulun toimintoihin ja palveluihin.

Lisäksi mainitsin tuossa debattipuheenvuorossa, että minusta tämän uudistuksen maksuttomuuspuoli on paljon vähemmän ongelmallinen ja se olisikin pitänyt tehdä erikseen. Mikäli se olisi tehty ensin — koska on varmasti kaikkien mielestä tärkeää, että yhdenkään koulunkäynti ei katkea taloudellisiin haasteisiin — niin sitten sen jälkeen olisi voitu tarkastella tätä oppivelvollisuusasiaa muuten. Itse asiassa itsekin olen sellainen lukiolainen, joka olisi tällaisesta uudistuksesta hyötynyt. Olin esimerkiksi matematiikkaluokalla muistaakseni ainoa, jolla ei ollut graafista laskinta, juuri siitä syystä, että sellaiseen ei ollut varaa.

Sitten haluaisin huomauttaa siitä, kun monissa puheenvuoroissa täällä sanottiin, että tämä tulee parantamaan työllisyyttä, osaamista, oppimista ja hyvinvointia. Tämä ei ole näin suoraviivaista kuin monet ovat kuvanneet. Kouluissa on käynnissä erilaisia prosesseja ja erilaisia ongelmia, jotka itse asiassa kiihtyvät koko ajan — muun muassa polarisatioon liittyen, eli toisilla menee yhä paremmin ja toisilla yhä huonommin — ja jotka saattavat tehdä nämä tavoitteet jopa tyhjiksi.

Maksuttomuuteen liittyen vielä:

On nostettu esille, että se on tulonsiirto hyväosaisille. Tämä on aivan totta. Mutta mikäli ajatellaan, että tämä pitää veronmaksajien välillä hoitaa, niin kyllä se minulle sopii. Mutta mitä ongelmia tähän muuten liittyy? Mikäli hallitus ei samaan aikaan puutu kirjakustantamojen bisnekseen eli siihen, että uusia kirjoja lukioissa tulee koko ajan, niin nämä kustannukset tulevat entisestään karkaamaan. Siihen on välttämätöntä puuttua.

Toinen asia on sitten se, että tämä heikentää pienten lukiodien houkuttelevuutta, kuten tänäänkin on lehdistä saatu lukea. Ja vastaavasti Helsingin kaltaisessa kaupungissa se lisää sitä, että ulkopaikkakunnalta tultiin tänne yhä enemmän, mikä muun muassa nosti keskiarvoja yhä korkeammalle ja samalla suisti sitten useampia helsinkiläisiä mahdollisuudesta päästä oman kaupungin lukioon. Myös hallintovaliokunta tämän ongelman kuuli omissa asiantuntijakuulemisissaan.

Joka tapauksessa se, mitä kouluihin tarvitaan, sen lisäksi, että sinne tarvitaan ehdottomasti lisää opetusresursseja, on se, että pitäisi tapahtua jonkinlainen kulttuurinen tai pedagoginen muutos siinä, että ymmärrettäisiin, että on tehty virheitä. Viime vuosienkin aikana on tehty virheitä, ja ne on mahdollista vielä korjata. Olen sitä mieltä, että opettajan auktoriteettiasema ei ole sellainen kuin sen pitäisi olla. Monet muutkin asiat ovat liian lepuja nykykoulussa. Minä en peräänkuuluta enkä halua varsinaista kuria, haluan auktoriteettia.

Tästä tulikin mieleen vielä se, kun ministeri Andersson perusteli tuolla, että eikö tämä ole nyt hyvä, että nämä nuoret eivät sitten jää yksin kotiin, että he vielä toisella asteellakin ovat oppivelvollisuuden piirissä. Haluaisin tietää, mihin perustuu se, että nuori ei voisi jäädä sinne kotiin. Tällä hetkelläkin on peruskoululaisia, joilla on satoja tunteja poissaoloja, eikä tilanteelle tehdä mitään. Itse asiassa tunnenkin yhden tällaisen lapsen, joka on ysiluokalla — satoja poissaolotunteja, eikä lopulta kuitenkaan tehdä mitään. Pitäisikö puuttua tällaisiin asioihin ehkä ensin?

Sitten vielä tämä, kun useammassa puheenvuorossa on viitattu siihen, että vain peruskoulun käyneillä on enemmän ongelmia ja haasteita ja jopa rikollisuutta: Tällaisessa logiikassa on hieman samanlainen tunnelma kuin siinä, että jäätelönsyönti lisää hukkumiskuolemia. Kyllähän me kaikki ymmärrämme, ettei se varsinaisesti riipu siitä, että ihminen on käynyt vain peruskoulun, vaan on todennäköisesti syitä ja ongelmia, jotka aiheuttavat sen, että nuori jättää koulutuksen ainoastaan peruskouluun. — Kiitoksia.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

18.32 **Mika Niikko ps:** Arvoisa rouva puhemies! Olen useamman tunnin kuullut erittäin hyviä puheenvuoroja, puoleen jos toiseen olevia perusteluja. Mutta eräs asia tässä ihmetyttää kovasti, nimittäin opetusministeriä ei ole näkynyt laisinkaan moneen tuntiin tässä salissa, ja näin tärkeästä asiasta keskustellaan, joten se on kyllä huono merkki siitä, että asioista ei haluta käydä eduskunnan kanssa perustavanlaatuisia keskusteluita. [Katja Taime-la: Aivan kohtuutonta! — Anneli Kiljunen: Hän olisi voinut jäädä äitiysvapaalle jo aikoja sitten!]

Arvoisa puhemies! Hallituksen esittämän oppivelvollisuuslain uudistuksen ja siihen liittyvien muutosten suunnitellaan astuvan voimaan 1.8.2021. Uudistus korottaa oppivelvollisuuden 18 ikävuoteen. Uudistus toteutetaan porrastetusti alkaen ikäluokasta, joka päättää peruskoulunsa keväällä 2020. Tämä koskettaa erittäin suurta opiskelijamäärää. Vuonna 2019 lukion aloitti 37 500 opiskelijaa, ja kun lisäksi tiedetään, että vuonna 2019 ammatillisen tutkinnon suoritti 71 600 opiskelijaa, on kyse suuresta opiskelijamäärästä. Kaiken kaikkiaan ammatillisessa tutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskeli kalenterivuoden 2019 aikana peräti 320 100 opiskelijaa. Nämä tiedot ovat Opetushallituksen Koski-tietovarantoon perustuvia.

Näin ollen on syytä tiedostaa myös se, että perusopetuslain 2 § edellyttää, että opetuksen tulee muun muassa edistää tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen. Tämä tulee suoraan laista. Opetuksen tavoitteena on myös turvata riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa. Uudistuksen porrastettu aloitus asettaa toisen asteen opiskelijat eriarvoiseen asemaan. Tämä todetaan myös hallituksen asiaa koskevassa esityksessä HE 173/2020 vp. Uudistus johtaa käytännössä tilanteeseen, jossa samalla kursilla olevista opiskelijoista osa saa ilmaiset opintomateriaalit ja osa joutuu kustantamaan ne itse. Eriarvoista kohtelua korostaa myös se, että uudistuksen jälkeen maksuttomuus jatkuu tutkinnon suorittamisen loppuun saakka eikä pääty oppivelvollisuuden täyttämiseen. Sitä eriarvoisuuden oikeuttaminen maksuttomuuden sitomisella oppivelvollisuuteen ei ole pätevä.

Arvoisa puhemies! Tämä maksuttomuus ja tuki ei ylety yksistään kirjoihin ja materiaaleihin, kuten tietokoneisiin, vaan myös koulumatkan kustannuksiin. Yli 7 kilometrin koulumatkat tulevat maksuttomiksi aloittaville opiskelijoille. Olen saanut palautetta siitä, miten tänä syksynä aloittaneiden opiskelijoiden kustannuksien osalta käy. Näitä kysymyksiä meille esitetään näiden oppilaitten vanhempien toimesta ja opiskelijoitten toimesta. He ihmettelevät sitä, että tätä eriarvoisuutta lisää erityisesti se, että he, jotka ovat samalla luokalla, samalla kurssilla, eivät saa tätä samaa etuutta vain siitä syystä, että he aloittivat vapaaehtoisesti, ilman lain pakkoa, sen opiskelun. Onko tämä hallituksen mielestä oikein? Tämä, jos mikä, on eriarvoistava tekijä, ja kaiken kruunuksi, tämän lisäksi, kun tätä hallituksen esitystä lukee, jos katsotaan opintotukea koskevaa pykälää, täällä ei sanallakaan puhuta mitään siitä, että tämä opintotuki olisi tavallaan jossain määrin pois niiltä opiskelijoilta, jotka saavat kaiken ilmaiseksi. Onko tämä oikein, että sen lisäksi saa opintotuen, saa maksuttomat koulukuljetukset, kaikki maksuttomat materiaalit mutta nämä toiset, niin sanotusti toisen luokan opiskelijat, eivät tätä koko tukea saa? Tämä kaikkiaan riippuu myös siitä, millaisessa varallisuudessa perheet elävät, joten erityisen kipeästi tämä iskee niihin pieni- ja keskituloisiin perheisiin, jotka ovat sen rajan alapuolella, että heidän lapsensa eivät saa edes opintotukea tai opintomateriaalilisää. Tämä ei mielestäni ole oikein.

Arvoisa puhemies! Perussuomalaiset huomauttivat sivistysvaliokunnan käsittelyssä myös siitä, että uudistuksen kustannukset eivät tule katettua hallituksen lupaaman val-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

tionosuuden kautta täysimääräisesti. Esimerkiksi kun Vantaalla käsiteltiin tätä asiaa, niin vuonna 2021 arvioitujen kustannukset tulisivat olemaan noin 2,7 miljoonaa euroa ja valtionosuus olisi vain alle 0,6 miljoonaa euroa. Tämä johtuu siitä, että Vantaa haluaa ottaa toisissaan tämän hankkeen ja näiden välttämättömien toimenpiteiden lisäksi on palkkaamassa kaksi psykologia ja kaksi kuraattoria ja yhden henkilön, joka projektinomaisesti vie tämän eteenpäin. Kun reilu 2 000 opiskelijaa aloittaa lukiossa ja Variassa, tämä vaatii erityistoimenpiteitä, jotta tämä onnistuu. Valtio ei millään tasolla ota huomioon näitä kustannuksia, mitä kunnille syntyy, ja tämä ei perussuomalaisen mielestä ole oikein. Siinä mielessä jää nähtäväksi, miten kunnat selviävät tästä hallituksen vaatimasta lakiuudistuksesta.

Vielä lopuksi, arvoisa puhemies, osaamisvaje ja oppimisympäristö on semmoinen erityinen huomio, joka tavallaan estää joidenkin opiskelijoiden koulutuksen loppuun käymisen. Eivät kaikki nuoret, jotka peruskoulusta valmistuvat, sovellu siihen oppimisympäristöön, mitä esimerkiksi nykyinen ammattikouluympäristö heille tarjoaa. He tarvitsevat luovia, yksilöllisiä polkuja, [Puhemies koputtaa] ja he tarvitsevat erityistä tukea ja mentorointia, eikä tämä todellakaan tule sitä ratkaisemaan. — Kiitos.

18.39 Pasi Kivisaari kesk: Arvoisa puhemies! Täällä on käyty jo pitkä jono enimmäkseen hyviä, rakentavia ja toistaan täydentäviä puheenvuoroja, ja niitä on ollut tässä kohdin hyvin sivistävää kuulla. Vaikka olemme osasta asioita erimielisiä, niin uskon, että yksi asia meitä yhdistää. Se on se, että me varmaan jaamme kaikki ajatuksen, että yhteiskunnassa on tapahtunut oppimisen muutos, jota osaltaan on vauhdittanut esimerkiksi koronan sysäämä digitaalisuus, uudet opetus suunnitelmat ja niin edelleen. Ja tämä yhteiskunnassa tapahtunut oppimisen muutos pakottaa varmasti meitä kaikkia miettimään koulutusta osittain aivan uudella tavalla. Vanhan tällaisen järjestelmäkeskeisen ja ehkä lokeroisen ja aitautuneen ajattelun sijaan mielestäni oppija, siis ihminen, olisi nostettava tässäkin keskustelussa keskiöön.

Tulevaisuudessa varmasti nimenomaan oppijasta oppimisesta tulee jatkuvaa ja rajatonta, mitä myöskin tällainen jatkuvan oppimisen ajattelu tukee. Ylipäätään on se koulutusjärjestelmä mikä tahansa, sen tehtävä on palvella ihmistä ja sen myötä myöskin yhteiskuntaa, ja sen on tietenkin toimittava tiiviissä vuorovaikutuksessa eri koulutuspolkujen askelien kanssa.

Meidän yhteiskunnallemme tällainen uusi maailma on aina mahdollisuus. Tällainen tulevaisuuden koulutus laajenee, mikä tekee siitä entistä merkityksellisemmän. Ja se uusi aika edellyttää koulutuspolitiikan keinojen muutosta. Ja se tarpeellinen keino, josta me olemme tänään täällä keskustelleet, on oppivelvollisuuden laajeneminen.

Puhemies! Ei tällaisella uudistuksen ehkä ideologisella vastustamisella eikä myöskään kannattamisella sinänsä pelasteta yhtään nuorta eikä tehdä siitä koulutuspolusta parempaa. Tässä kohtaa muun muassa energia kannattaa suunnata siihen, miten tästä uudistuksesta, sen sisällä olevista elementeistä, tehdään mahdollisimman hyvä.

18.42 Veronika Honkasalo vas: Arvoisa puhemies! Aluksi haluan todeta, että luulisi kolmannen kauden kansanedustajan Niikon tietävän, että ministeri on läsnä lähetekeskustelussa, koska se on hänen esittelynsä, mutta valiokunnan mietinnön esittelee valiokunnan puheenjohtaja, mutta tästä huolimatta ministeri Andersson oli tänään paikalla ja kuunteli pitkään puheenvuoroja.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Arvoisa puhemies! Täällä salissa on kokoomuksen taholta niin moneen kertaan toistettu mantraa siitä, ettei hallitus satsaa opinpolun varhaisiin vaiheisiin ja perusasteeseen, että korjaan nyt vielä tässä toisessa puheenvuorossani moisen väitteen. Tosiasiassa hallitus satsaa pysyvästi — huom.! pysyvästi — lukiokoulutukseen 18 miljoonaa, oppilas- ja opiskelijahuoltoon 29 miljoonaa, subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden palauttamiseen 17 miljoonaa, ryhmäkokojen pienentämiseen 16 miljoonaa, varhaiskasvatusmaksujen alentamiseen 70 miljoonaa. Tämän lisäksi määräaikaiset investoinnit ovat ammatilliseen 270 miljoonaa, peruskoulun kolmivuotiseen laatu- ja tasa-arvo-ohjelmaan 190 miljoonaa, varhaiskasvatuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelmaan 125 miljoonaa. Arvoisa oppositio, me korjaamme koko koulutuksen kentällä tällä hetkellä niitä haittavaikutuksia, joita teidän hallituskautenne noin 700 miljoonan koulutusleikkaukset ovat saaneet aikaiseksi. Siksi tuntuukin vähintäänkin irvokkaalta, että toistatte täällä koko ajan väitettä siitä, että oppivelvollisuuden pidentäminen olisi poissa muilta panostuksilta. Me satsaamme joka ikiseen opinpolun vaiheeseen, ja sen lisäksi toteutamme lähihistorian isoimman tasa-arvoa edistävän koulutuspoliittisen uudistuksen.

Haluan myös tarttua vielä tähän sekä perussuomalaisten että kokoomuksen argumenttiin siitä, ettei tällaista universaalia uudistusta kannata toteuttaa maksuttomuuden osalta, sillä a) se olisi tulonsiirto hyvätuloisille, ja b) tuki kannattaisi kohdentaa vain sitä eniten tarvitseville. Suomessa on kautta historian pidetty tärkeänä, että koulutusjärjestelmä takaa etenemisen mahdollisuudet aivan kaikille. Se on historiallisesti ollut menestysvalttimme, jonka hedelmiä tullaan muualta maailmasta ihailemaan tänne meille. Hyvinvointivaltion kivijalka on maksuton koulutus kaikille. Se on paljon tehokkaampi ja oikeudenmukaisempi tapa kuin leimaava ja byrokraattinen tuki pienituloisille. Se on paljon tasa-arvoisempi kuin järjestelmä, jossa omaa avuntarvettaan joutuu erikseen anelemaan ja todistamaan.

Arvoisa puhemies! Edustaja Purra täällä aikaisemmin sanoi, että hallituksen esitys on vahvasti ideologinen ja hän lähestyy aihetta käytännöllisestä näkökulmasta. [Riikka Purra: En sanonut!] Me kaikki teemme täällä politiikkaa omista ideologisista lähtökohdistamme käsin, ja ei ideologiassa sinänsä ole mitään pahaa. Itse asiassa minun mielestäni [Jukka Gustafsson: Mutta kun ei ole ideologiaa! Ei ole!] paljon useammin pitäisi puhua meidän erilaisista ideologisista taustoistamme ja tehdä näitä ideologisia eroja näkyviksi. [Juha Mäenpää: Kuunnelkaa, mitä hän sanoi! — Kimmo Kiljunen: Ei, me kuunnellaan puhujaa nyt!] Mutta se on hyvä myöntää, että ideologiset käsityksemme koko yhteiskunnasta ovat aivan erilaiset ja käsitykset korjauskeinoista samoin, ja se on hyvin tullut esille täällä keskustelussa. Opposition näkemykset tukevat niin sanottua köyhäinapuyhteiskunnan mallia, kun taas me hallituspuolueet näemme universaalin hyvinvointivaltion merkityksen keskeisenä myös tässä uudistuksessa. — Kiitos.

18.47 Eeva-Johanna Eloranta sd: Arvoisa puhemies! On tärkeätä, että oppivelvollisuusuudistusta eteenpäin vietäessä pureudutaan tarkoin niihin syihin, jotka ovat opintojen keskeyttämisen syynä. Amisbarometrissa kysyttiin vastaajilta, mitkä syyt ovat vaikuttaneet siihen, että alan vaihtamista tai opintojen keskeyttämistä on harkittu. Yleisin syy oli, että nykyinen ala ei kiinnosta, 37 prosenttia oli sitä mieltä, eli on ehkä saatu tai valittu semmoinen opiskelupaikka, joka ei sitten omalta tunnu. Muita syitä olivat, että opiskelu ei kiinnosta, 26 prosenttia; oppimisvaikeudet, 20 prosenttia; ettei oloa opiskelijaryhmässä koeta hyväksi, 19 prosenttia; opintoihin liittyvä työmäärä, 16 prosenttia; heikko rahatilanne, 12

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

prosenttia; heikko terveydentila, 9 prosenttia; ihmissuhteet, 8 prosenttia; ja syrjintä ja rasismi, 7 prosenttia.

On todella tarkkaa, nyt kun tätä uudistusta lähdetään käytännössä toteuttamaan, että näitä kuunnellaan herkällä korvalla, näitä nuorten ammatillisten opiskelijoiden vastauksia kuunnellaan herkällä korvalla. Ne tuovat todella hyvin esiin juuri ne seikat, jotka tässä toteuttamisessa ovat kaikkein tärkeimpiä, ja me olemme myös sivistysvaliokunnan lausumissa etsineet näihin kysymyksiin vastauksia. Niitä ovat muun muassa se, että me tarvitsemme riittävän määrän niitä opiskelupaikkoja, jotta on sitten mahdollista vaihtaa, jos ala ei tunnu kivalta. Täytyy olla sitä ohjausta tarpeeksi, jotta ongelmiin löydetään sitten ratkaisuja, jos ala ei ole sopiva, ja siihen, mikä se tuleva ammatti sitten on. Tarvitaan tukea, jos on oppimisvaikeuksia. Monella on mielenterveysvaikeuksia, niin kuin täällä valiokunnan puheenjohtaja totesi. On todella tärkeää tarjota nuorille tukia siihen, jotta ratkaisu löytyy siitä tuesta eikä siitä, että opiskelu lopetetaan kesken niin kuin tällä hetkellä. Oppilashuoltoa pitää olla tarpeeksi, sekä yhteisöllistä että yksilöllistä. Kiusaamista pitää ehkäistä, sekin on iso ongelma toisella asteella. Eli näitä ratkaisuja tarvitaan.

Monet ovat myöskin kritisoineet maksuttomia oppimateriaaleja. On hyvä muistaa, että ne kustannukset ovat olleet todella monen nuoren opiskelun esteenä. Lukio maksaa 2 500 euroa, ja ammatillisella puolella on kokkiveitsiä ja kaikennäköisiä suojavarusteita ja kampauspäitä, jotka maksavat. Kun Pelastakaa Lapset tätä asiaa selvitti, niin 60 prosenttia heidän kyselynsä vastanneista nuorista koki, että kustannukset ovat aiheuttaneet perheelle haasteita. Nuorisobarometristä selviää, että 17 prosenttia on karsinut opiskeluvaihtoehtoja, ja niistä, joilla ei ole tutkintoa tai opiskelupaikkaa, puolet on karsinut juuri sen takia, että on rahanpuutetta. On tosi tärkeää, että maksuttomat oppimateriaalit eivät ole enää mikään köyhäinapu, jota pitää anoa, vaan täysin universaali etuus, joka on meidän kaikkien nuoremme saatavilla.

18.50 Katja Hänninen vas: Arvoisa rouva puhemies! Eduskunnan lasten puolesta -ryhmän puheenjohtajana haluan painottaa, että keskustelemme nyt lapsen oikeuksien toteuttamisen kannalta todella historiallisesta uudistuksesta. Tällä uudistuksella annamme tästä salista viestin, että mahdollisuus oppimiseen kuuluu kaikille.

Maksuton toinen aste ja nykyistä pidempi oppivelvollisuus edistävät lapsen oikeutta koulutukseen ja parantavat suomalaisen koulutusjärjestelmän yhdenvertaisuutta. Pidän erittäin tärkeänä sitä, että koulutustason ja työllisyysasteen kohottamisen lisäksi uudistuksella pyritään parantamaan lasten ja nuorten hyvinvointia. Vaikka koulutustaso ei samalla tavalla enää takaa parempaa palkkaa, se on edelleen tiiviisti yhteydessä hyvinvoinnin kasvuun. Tutkimusten mukaan koulutus on yksi tärkeimmistä asioista, kun puhumme huono-osaisuuden ja syrjäytymisen ehkäisemisestä. Ylisukupolvisen huono-osaisuuteen puuttuminen on minulle vasemmistolaisena politiikkona yksi tärkeimmistä päämääristä, ja se on myös lapsen oikeuksien edistämisessä oleellinen asia.

Arvoisa puhemies! Kuinka moni meistä tässä salissa tiesi vielä 15—16-vuotiaana tarkkaan, mihin elämässään suuntaa? Aina välillä meidän aikuistenkin on hyvä muistella sitä, minkälaisista oli olla murrosikäinen nuori. Näenkin todella tärkeänä, että osana uudistusta parannetaan lasten saamaa tukea ja ohjausta perusopetuksen ja toisen asteen välissä ja sen aikana. Lapset ovat myös hyvin erilaisissa asemissa sen suhteen, miten heidän vanhempiensa pystyvät tukemaan näissä valinnoissa. Monilla lapsilla on lisäksi tässä vaiheessa elämää vielä vaikea kehitysvaihe, mihin myös sivistysvaliokunnan mietinnössä viitataan. Kun pe-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

rusopetus päättyy, nuoret ovat niin henkisesti kuin juridisestikin alaikäisiä ja moni on edelleen murrosiän kuohuntavaiheessa. Nuoret ovat hyvin fiksua, mutta on silti hyvin inhimillistä, että emme vaadi pitkälle tulevaisuuteen vaikuttavia valintoja vielä tässä vaiheessa vaan annamme lasten olla lapsia. Tätä turvaavat nykyistä pidempi oppivelvollisuus ja siihen sisältyvä meidän aikuisten nykyistä vahvempi vastuu pitää kaikki mukana.

Lisäksi hallituksella on lukuisia toimia, joilla puututaan varhaiskasvatukseen ja perusopetuksen laatuun ja tasa-arvoon. Varhaisempi puuttuminen ja oppivelvollisuuden pidentäminen eivät olekaan toisensa poissulkevia, vaan molempia tarvitaan. Lasten elämä ja haasteet ovat yksilöllisiä eivätkä mene minkään yhden kaavan mukaan. Toisten oppimisen haasteisiin pystytään puuttumaan jo varhaiskasvatuksessa, toisten oppimisen tai muun elämän haasteet tulevat eteen vasta paljon myöhemmin. Siksi meidän on panostettava myös oppivelvollisuuden loppuun. Koko opinpolku on tärkeä, jotta lapsen oikeudet toteutuvat.

Arvoisa puhemies! Erittäin tärkeä osa uudistusta on myös maksuttoman toisen asteen toteuttaminen. Tätä monet lapsi- ja nuorisopolitiikan asiantuntijat ja järjestöt ovat pitäneet vuosia erittäin tärkeänä tavoitteena.

Hämmentyneenä luin sivistysvaliokunnan mietintöön sisältyvän, kokoomuksen vastalauseen väitettä, jonka mukaan koulutuksen kustannukset ovat ani harvoin keskeyttämisen syynä. Tämä ehkä kertoo siitä kokoomuslaisesta kuplasta, jossa ei ymmärretä pienituloisten perheiden todellisuudesta mitään. Näette nyt tässä edessänne ihmisen, joka ei keskeyttänyt lukiota mutta joka joutui kuitenkin pyytämään oppikirjoihin lainaksi rahaa sukulaisilta. Niin, meitä, joilla toisen asteen kustannukset aiheuttivat stressiä, löytyy tästäkin salista, ja voin sanoa, että heitä löytyy paljon tämän salin ulkopuoleltakin, jos vain osaamme kuunnella lapsia ja nuoria, ja heitähän meidän tässäkin pitää kuulla, kuten kaikissa muissakin päätöksissä.

Nuorisobarometrin mukaan 17 prosenttia nuorista kokee joutuneensa rahanpuutteen vuoksi karsimaan opiskeluvaihtoehtojaan. Tämä luku koski kaikkia 15–29-vuotiaita vastanneita, mutta niillä, joilla ei ollut perusasteen jälkeistä tutkintoa, prosenttiluku oli peräti 42. Pelastakaa Lapset ry:n tekemän selvityksen mukaan 12,9 prosenttia vastanneista oli sitä mieltä, että toisen asteen kustannukset ovat aiheuttaneet suuresti haasteita, ja 46,9 prosenttia oli sitä mieltä, että kustannukset ovat aiheuttaneet hieman haasteita. Kaikki on toki suhteellista, ja ehkä kokoomuslaisessa matematiikassa nämä ovat pieniä lukuja, mutta itse pidän niitä merkittävinä. Toivon todella, että toisen asteen kustannusten aiheuttamaa stressiä ja ahdistusta ei tällä tavalla aliarvioida.

Annan tämän saman viestin myös perussuomalaisille, joiden mielestä toisen asteen maksuttomuudessa kyseessä on lähinnä tulonsiirto hyvätuloisille. Siitä maksuttomassa koulutuksessa ei suinkaan ole kyse, vaan on kyse hyvinvointivaltion turvaverkkojen vahvistamisesta. Niiden avulla varmistetaan, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus kouluttautua niin pitkälle kuin haluaa, vaikka perhe olisi pienituloinen tai vaikka keskituloisessa perheessä tulisi yllättäviä taloudellisia tai muita elämään liittyviä takaiskuja. Niitä tosiaan voi siis tulla kenelle tahansa, kuten tämä koronakriisi on meille kipeästi muistuttanut.

Arvoisa puhemies! Suomi on ennenkin päässyt vaikeiden aikojen yli osaamiseen panostamisella. Olen todella iloinen, että teemme nyt niin fiksusti jälleen. Koronakriisi on tehnyt tästä uudistuksesta vain entistä ajankohtaisemman, kun yhä useammassa perheessä kamppaillaan toimeentulo-ongelmien kanssa.

Olen kuunnellut tämän syksyn aikana useita lapsipolitiikan asiantuntijoita, joiden viesti meille päättäjille on selkeä: lapsiperheiden taloudellista tukea tulee vahvistaa. Maksuton

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

toinen aste onkin merkittävä taloudellinen tuki lapsiperheille, ja olen todella iloinen ja onnellinen, että uudistuksen eduskuntakäsittely on nyt loppusuoralla. Ensi vuonna tämä uudistus, jota puolueeni on ajanut jo 1990-luvulta asti, on vihdoinkin totta. Tämä hetki on todellakin historiallinen.

18.57 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tässä oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvässä keskustelussa on puhuttu pakottamisesta. Suomessa ei ole koulupakkoa, perustuslakivaliokunta kirjasi tämän mietintöönsä. Lukion voi esimerkiksi suorittaa tenttimällä tai ammatillisen koulutuksen näytöillä kuten nykyisinkin. On kysymys ennemminkin nuoren oikeudesta oppia ja yhteiskunnan velvollisuudesta pitää kaikki mukana täysi-ikäisyyteen saakka.

Iloitsen erityisopettajana siitä, että rakennamme nyt eheää ja sujuvaa koulupolkua, jossa jokaiselle viitoitetaan sopiva reitti läpi kuoppien ja rotkojen kohti seuraavaa etappia, toisen asteen tutkintoa, jota alati muuttuva työelämä nyt tarvitsee. Peruskoulun käymisellä ei enää pärjää.

On hienoa, että meillä on nyt viisi reittiä peruskoulusta eteenpäin: lukion ja ammattikoulun rinnalla valmentava koulutus, kansanopistot, oppisopimus ja vaikeasti vammaisten työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus. Reitin varrelle tarvitaan rinnalla kuljijoita, opettajia, erityisopettajia, ohjaajia, opinto-ohjaajia, psykologeja, kuraattoreita. Tarvitaan heidän tiivistä yhteistyötään. Tarvitaan yhteistyötä koulun ja kodin välillä, viranomaisten ja kodin välillä.

Edustaja Kauma nosti esille vaaravyöhykkeessä olevat lapset ja nuoret. Vaaravyöhykeitä ja vaaranpaikkoja tulee pitkin matkaa, pitkin reittiä. Niitä tulee varhaiskasvatuksessa, niitä tulee perusopetuksessa, mutta niitä tulee myös peruskoulun jälkeen. Siksi tarvitaan tämä rakenteellinen uudistus. Yksi vaaranpaikka on varattomuus. Monet lapsiperheet elävät köyhyydessä. Muistan omasta, monen koululaisen kodistani, miten koulurahat olivat tiukassa. Tällaisia perheitä on edelleen. Varattomuus on usealle syy koulun keskeyttämiseen ja kouluun hakemattomuuteen. Se voi näin olla syrjäytymisen taustalla.

Maksuton toisen asteen koulutus on merkittävä kädenojennus suomalaisille nuorille ja heidän perheilleen. Toki tarvitaan myös muita perheiden tukitoimia, mutta tämä on yksi. Tämä on lapsi- ja perheystävällisen Suomen rakentamista.

19.00 Katja Taimela sd: Arvoisa rouva puhemies! Koen itse, että oppivelvollisuus uudistus on tärkein koulutuspolitiikan pitkän linjan tavoitteelle. Uudistus siis kaventaa oppimiseroja, lisää koulutuksellista tasa-arvoa ja antaa kaikille yhdenvertaiset mahdollisuudet kouluttautua kykyjensä mukaan perheen taloudellisesta tilanteesta riippumatta. Tuntuu oudolta, jos joku näitä tavoitteita tässä salissa jostain kumman syystä vastustaisi.

Paitsi nuo edellä mainitut nuoren itsensä elämän kannalta tärkeimmät asiat, tuo uudistus tullessaan myös muita positiivisia ilmiöitä. Talouspolitiikan arviointineuvoston, johon täällä on myös keskustelussa viitattu, mukaan oppivelvollisuuden pidentäminen kahdella vuodella synnyttäisi pitkällä aikavälillä noin 140 miljoonan euron fiskaalisen hyödyn julkiseen talouteen — ei mikään pikkusumma.

STTK:n arvion mukaan taas oppivelvollisuuden pidentäminen 18 ikävuoteen saattaa olla hallituksen tehokkain yksittäinen työllisyystoimenpide. Se toki on sitä pidemmällä aikajänteellä. STTK:n arvion mukaan työllisyysaste voi nousta jopa neljällä prosenttiyksiköllä, mikä nykyväestöpohjalla mitaten tarkoittaisi jopa 150 000:ta uutta työllistä.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Arvoisa rouva puhemies! Arvostelua tänäänkin tässä keskustelussa ovat saaneet erityisesti kaksi asiaa. On toivottu, että uudistukset pitäisi keskittää varhaiskasvatukseen ja että kaikki resurssit pitää keskittää yksilölliseen tukeen ja nivelvaiheen kehittämiseen. Haluan edelleen muistuttaa, niin kuin moni edustajista tässä salissa jo on tehnyt, että oppivelvollisuusuudistus ei sulje näitä millään tavoin pois. Varhaiskasvatuksen laatua on parannettu, ryhmäkokoja on pienennetty ja subjektiivinen kokoaikainen varhaiskasvatusoikeus kaikille lapsille riippumatta vanhempien asemasta on palautettu — hyvä niin, koska silloin puhutaan lapsen perimmäisestä oikeudesta. On myös käynnistetty opinto-ohjauksen kehittämisohjelma. Oikeus oppia -kehittämisohjelma taas painottaa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laatuun. Lisäksi hallitusohjelman mukaisesti vahvistetaan oppilas- ja opiskelijahuollon palveluita.

Arvoisa rouva puhemies! Uskallan itse ajatella, että oppivelvollisuusuudistus, jonka hallitus toteuttaa, on tulevaisuusteko, mutta laajemmin ajateltuna se on myös hyvinvointiteko.

19.03 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Risikko täällä aikaisemmin käytti puheenvuoron viitaten edustaja Gustafssoniin todeten, että tämä taisi unohtaa jonkun yksityiskohdan keskustelussa, ja edustaja Risikko totesi, että kun edustaja Gustafsson niin fanaattisesti puolustaa jotakin asiaa, niin tämmöiselle fanaattiselle ihmiselle silloin tällöin sattuu niin, että yksityiskohdat unohtuvat. Haluaisin ehkä kuitenkin nostaa esille sen, että jos edustaja Gustafsson — arvoisa puhemies — leimataan fanaattiseksi tässä asiassa, niin hän puhuu kyllä elämäntyöstään. Edustaja Gustafsson, jos kuka, on opetusasioihin perehtynyt kansanedustaja, on valtavan pitkällä kansanedustajaurallaan sitoutunut vahvasti niiden erilaisiin ulottuvuuksiin ja on toiminut myöskin opetusministerinä Suomessa. Hänellä, jos kenellä, on jopa oikeus olla sillä hetkellä pykälän verran fanaattinen — jos tätä termiä käytetään — kun me teemme fundamentaalista uudistusta Suomessa. — Onneksi olkoon, edustaja Gustafsson, tästä teidän sitoutuneesta, päättäväisestä suhtautumisestanne tähän kysymykseen!

Halusin käyttää tämän toisen puheenvuoron oikeastaan siitä kulmasta — tarkistin hie-man faktojakin myöskin siihen nähden — mistä perspektiivistä me jouduimme katsomaan vuonna 1921 tehtyä oppivelvollisuuslakia Suomessa siihen nähden, että me tänään laajennamme tämän oppivelvollisuus-käsitteen kattamaan käytännössä toisen asteen [Juha Mäenpää: 18 vuoteen!] niiden rakenteiden lisäksi, että tähän tulee tätä universaalisuuden periaatetta, johon muun muassa edustaja Eloranta puheenvuoroissaan viittasi. Vuonna 1917 — 20-luvun alussa — keskimäärin odotettavissa oleva elinikä oli Suomessa 35 vuotta lyhyempi kuin tänä päivänä. Työhönsiirtymisikä oli huomattavasti varhaisemmassa vaiheessa kuin Suomessa tänä päivänä hyvin tyypillisesti — meillä edelleenkin puhutaan työikäisestä väestöstä ikään kuin se olisi 15-vuotias, perintönä tuosta vanhasta oppivelvollisuusikäajattelusta, jossa oppivelvollisuus ensimmäisessä vaiheessa määriteltiin 6 vuoden kansakouluopetuksiksi. Se oli se oppivelvollisuus siinä vaiheessa. Yleensä ihmiset siirtyivät jo 15 vuoden iässä työelämän piiriin.

Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä haluaisin viitata myöskin tähän huoltosuhde-käsitteeseen ja toteaisin, että lopetetaan nyt keskustelu siitä, että työikäinen väestö alkaa 15 ikävuodesta ja päättyy 65 ikävuoteen. Tämä erikoinen huoltosuhde-käsite ja työikäinen väestö -käsite harhauttaa meidän muitakin keskusteluteemoja tässä salissa. En puhu siitä enempää. Sen sijaan olennaista on tunnistaa se, että tuossa vaiheessa, sata vuotta sitten, elettiin täysin toisenlaisessa suomalaisessa yhteiskunnassa. Nyt työelämään siirtyminen tapahtuu

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

useimmilla ihmisillä pitkälle päälle 20 vuoden. Meillä ei ainoastaan ole tämä toinen aste siinä vaan on myöskin korkeampi koulutusaste, joka vie opintoja hyvinkin pitkälle, jolloin on aivan ymmärrettävää, että tässä tilanteessa, jossa me elämme huomattavasti pidempään kuin aikaisemmissa historian vaiheissa, myöskin tähän perustavaan koulutukseen panostetaan niin, että oppivelvollisuusikäkin nousee ja seuraa.

Se seuraava suuri muutoshan oli vuonna 68 hyväksytty peruskoulu-uudistuslaki, jolloin oppivelvollisuusikä tuli 9 vuodeksi eli peruskoulujaksoksi — se voi olla myöskin 10 vuotta tarvittaessa, se riippuu siitä, jos eivät peruskouluopinnot täyty, mutta joka tapauksessa lähtökohtaisesti se oli se kakkosvaihe — ja nyt me olemme siinä, että tämä toinen aste tulee osaksi tätä järjestelmää.

Arvoisa puhemies! On kiintoisaa katsoa niitä keskusteluja, joita eduskunnassa käytiin, kun nämä kaksi aikaisempaa vaihetta olivat vastassa:

Kun ensimmäinen oppivelvollisuuslaki säädettiin vuonna 1921, niin silloin keskustelussa oli keskeisenä kritiikkinä tämä: Meillä ei ole varaa tähän. Meillä ei ole rahoja tämäntapaiseen lähestymistapaan, että 6 vuoden peruskoulutus annetaan kaikille lapsille, ei tule kuuloonkaan. Ja toinen argumentti oli se, että tämä kasvattaa huonoja työntekijöitä. Tämä jälkimmäinen tuntuu tietysti hieman kornilta tänä päivänä, kun me puhumme siitä, että keskeisin pääomamme, kansainvälistä kilpailukykyä vahvistava tekijämme, on tämä inhimillinen pääoma eli osaava työntekijä, mutta silloin sitä pidettiin riskinä, enkä rupea analysimaan pidemmälle, mutta argumentti oli tämänkaltaisen.

Kun peruskoulu-uudistusta tehtiin — vuonna 68 säädettiin laki, ja sitten vuonna 72 se astui voimaan, ja vuoteen 77 mennessä se toteutettiin — niin tuolloin keskeisin argumentti oli puolustaa yksityistä oppikoulujärjestelmää. Ennen kaikkea oikeiston puolen edustajat, kokoomuslaiset edustajat, puolustivat valinnanvapautta: ”Tässä täytyy säilyttää valinnanvapaus Suomessa.” Ja kolmantena argumenttina: ”Ei meillä ole varaa antaa 9-vuotista perusopetusta kaikille, ei ole rahaa siihen.”

Ja jostain syystä, kun kuuntelee tämän päivän keskusteluja, yllättävän paljon siellä on samoja äänenpainoja. Yllättävän paljon samalla tavalla tätä asiaa arvostellaan. Tässä suhteessa haluaisin sanoa siitä, kun edustaja Risikko nosti esille erään seikan omassa puheenvuorossaan — minä kuuntelin huolella teidän mielenkiintoista vertailuanne — eli sen, ettei kannata, oliko se näin, ”talon toista kerrosta korjata, jos peruskivet murenevat alla, jos peruskivet eivät toimi”. [Mika Niikko: ”Rakentaa lisää kerroksia!”] Minusta oli hyviä puheenvuoroja, edustaja Honkasalo taisi muun muassa sanoa myöskin hyvin selkeästi sen, että koulujärjestelmän rakenne on peruskivi. Oppivelvollisuusjärjestelmä, maksuton universaali peruskoulutusjärjestelmä, on se peruskivi, jonka pitää olla kunnossa, joka nyt juuri ei ole kunnossa, jonka tällä oppivelvollisuuslain uudistuksella saatamme kuntoon.

Näihin kysymyksiin siitä, kuinka se järjestelmä sitten tosiasialla toimii: Meillä on koulupudokkaita — kyllä, heistä täytyy pitää huolta, heitä täytyy katsoa erikseen. Meillä on muitakin ongelmia tässä koulutusjärjestelmässä, tietenkin on. Ei mikään talo ole valmis. Siellä on kerroksissa ongelmia, täytyy maalata ja korjata ja joku taulukin täytyy saattaa paremmin paikalleen, mutta nämä ovat detaljeita, jopa se budjetäärinen pohja on detalji, koska se raha meillä on olemassa, jos me haluamme. Meillä on yhteiskunnassa paljon asioita, jotka me toteutamme joka tapauksessa, on tilanne mikä tahansa, enkä rupea tekemään viitauksia myöskään tässä budjetissa oleviin kohteisiin, joihin rahaa löytyy aivan varmasti — kun isoihin miljardeihin löytyy rahaa aivan varmasti, niin meillä on myöskin tähän koulu-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

tukseen rahaa. Ne ovat oikeastaan sitten vaan sitä talon ylläpitoa ja siitä huolehtimista, ja koulutusjärjestelmä on tässä suhteessa erittäin tärkeä.

Viimeisenä huomiona edustaja Niikolle haluaisin sanoa, että kun te [Puhemies koputtaa] moititte opetusministeriä, niin oli kohtuuton tilanne viitata häneen tilanteessa, jossa hänen periaatteessa pitäisi olla äitiyslomalla. [Puhemies koputtaa] Hän varta vasten tuli tänään tätä [Jukka Gustafsson: Oli 3 tuntia täällä! Teitä ei näkynyt!] keskustelua keskustelemaan. [Hälinää — Puhemies: Risikolla on puheenvuoro!]

19.10 Paula Risikko kok: Edustaja Kimmo Kiljuselle totean vain sen, että kokoomuslaiset eivät ainakaan kertaakaan ole sanoneet, että tämä olisi kallis, vaan me olemme — kun ainahan kannattaa koulutus — olleet sitä mieltä, että sen paikan, mihinkä se raha pitäisi laittaa, pitäisi olla eri.

Ja mitä tulee edustaja Gustafssoniin: Meillä on pitkä historia tässä talossa, ja olemme olleet samoissa valiokunnissa, ja me olemme hyvin tällaisia, että paljon keskustelemme näistä asioista. Hänen ammattitaidossaan ei ole mitään vikaa, päinvastoin, kunnioitan ja arvostan sitä, mutta sehän, kun hän äsken väitti, että ei ole puhunut tällaisesta asiasta, mihin viittasitte, ei pitänyt paikkaansa, vaan se oli meillä valiokunnassa — koska minä olen kaikki kätkenyt ne sydämeeni.

Mutta mitä tulee sitten näihin hyviin keskusteluihin tänä päivänä, niin haluan, kun edustaja Noora Koponen on vielä paikalla, kiittää teitä siitä, että olette olleet hyvin paljon erityislasten puolella ja myöskin vammaisten, koska se on sydäntäni lähellä. Siinä vaiheessa, kun tämä lakiesitys tuli, sain paljon palautetta siitä, miten on huolehdittu vammaisten tilanteesta. Ja mielestäni se, että Invalidiliitto laittoi hyvän lausunnonkin meille, oli aika lailla käänteentekevä sitten, että saimme rullaamaan niitä, ja perustuslakivaliokuntakin kiinnitti huomiota, kiitos siitä.

Edustaja Hänniselle totean sen, että kiitos, että kerroitte myöskin oman kokemuksenne. Tiedän, miltä tuntuu, kun pitää miettiä, mitä söisin tänä päivänä, ostanko banaania vai ostanko mandariinia — koska ne sattuivat olemaan silloin tammikuussa kaikkein halvimpia, kun sairaanhoitajakoulua kävin. Aina herkästi lyödään ehkä sellaisia leimoja, että kun olet jotain puoluetta tai sinulla on joku tutkinto tai jotain, niin et ole voinut kokea köyhyyttä. Älkää sellaiseen langetko. Mutta edustaja Hänniselle totean, että se oli koskettava kertomus, minkä kerroitte, ja olen samaa mieltä kanssanne, että kaikilla pitää olla mahdollisuus — myös taloudellisista huonoista tilanteista huolimatta pitää olla mahdollisuus — koulutukseen. Sehän on kaiken kivijalka pärjäämiseen.

No, me voisimme tässä keskustella vaikka kuinka paljon tästä asiasta. Totuushan on se, että me olemme kahta mieltä tästä asiasta, että mikä on vaikuttava keino ja mihin rahat pitäisi laittaa. Siitä me emme nyt pääse minnekään. Meillä on tämän talon ulkopuolella myös tutkijoita: taloustieteilijät ovat toista mieltä kuin kasvatustieteilijät ja opettajat ja rehtorit. Ja sitähän minä vain peräänkuulutin, että meidän kannattaisi kuulla laaja-alaisesti näitä tutkijoita ja kokemusasiantuntijoita, niin että me saisimme vielä paremman hallituksen esityksen. — Kiitos.

19.13 Mika Niikko ps: Arvoisa rouva puhemies! Aivan aluksi täytyy nyt todeta hallituspuolueen jäsenille se, että tokihan kansanedustajalla on oikeus täällä peräänkuuluttaa vastuuministeri keskusteluun mukaan, jos hän haluaa siitä asiasta täällä keskustella. Tämä on yksi merkittävin laki, mitä tulee opetussektorilta tämän vaalikauden aikana, ja jos joku on

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

äitiyslomalla, niin eikö myös sitten hallitus vaihda ministeriä siinä vaiheessa? [Vasemmalta: Ministeri oli paikalla!] — Ensimmäiset kolme tuntia, kaksi tuntia keskustelua käydään sivistysvaliokunnan jäsenten kesken, kuten tiedätte, edustaja Gustafsson, entisenä ministerinä, ja sen jälkeen pääsevät sitten keskustelemaan nämä muut henkilöt, jotka ovat muissa valiokunnissa.

Mutta, arvoisa puhemies, mennään nyt suoraan itse asiaan, ei tästä sen enempää. Koulutukseen on toki hyvä panostaa. Eivät perussuomalaiset ja oppositio ole missään tapauksessa sitä vastaan. On hyvä, että sinne luodaan lisäresursseja, panostetaan rahallisesti ja laitetaan uusia lakeja sen mukaisesti, jotta se tukisi kaikille yhdenvertaisen mahdollisuuden saada toisen asteen koulutus. Kuitenkin tässä hallituksen esityksessä on paljon sellaisia puutteita, joista eduskunnan on syytä keskustella. Asiantuntijakuulemisessa esitetyt ammatillisen koulutuksen keskeyttämisasteet ovat niin hälyttäviä, ettei niiden taustalla olevia ongelmia ole mahdollista ratkaista tällä esitetyllä oppivelvollisuutta mekaanisesti laajentavalla ja pidentävällä lainsäädännöllä. Yleensä toinen aste on usein liian myöhäinen vaihe puuttua oppimisvaikeuksiin ja estää koulutuksen keskeyttäminen, mikäli niitä asioita ei ole saatu kuntoon perusopetuksen aikana.

Perussuomalaiset ovat kritisoineet tämän määrärahan suuruutta siinä merkityksessä, että tämä yksistään ei riitä, koska ennen kuin oppivelvollisuutta olisi laajennettu, olisi pitänyt tehdä muita toimenpiteitä. Määrärahoja olisi perussuomalaisten mielestä ennemminkin pitänyt osoittaa ennen kaikkea perusopetuksen ja sen rakenteiden kehittämiseen. Lisäksi määrärahoja olisi pitänyt osoittaa riittävien jatko-opiskeluvalmiuksien hankkimiseen perusopetuksessa, lisäksi myös opinto-ohjaukseen sekä opiskeluhooltoon ja muihin nuorille suunnattuihin sosiaali- ja terveystoimen palveluihin. Tämä on se keskeinen kritiikki, mitä perussuomalaiset esittävät hallitukselle. Myös ammatillisen koulutuksen henkilöstövaje ja lähiopetuksen puute ja muut ongelmat yhdessä ovat keskeinen asia, johon pitäisi puuttua. Pitäisi olla enemmän resursseja ammattikoulussa, jos lähdetään vaatimaan sitä, että siellä pitää opiskella myös niiden oppilaiden, jotka eivät lähtökohtaisesti syystä tai toisesta sovellu esimerkiksi ammattikoulun kaltaiseen oppimisympäristöön opiskelemaan 18 ikävuoteen saakka pakollisesti. Lähiopetuksen puute on iso ongelma jo peruskoulussa monelta osin, ja se puute jatkuu erityisesti toisen asteen opintojen jatkuessa. Näihin pitäisi niitä resursseja panostaa ennemmin kuin puhua oppivelvollisuudesta mekaanisena korjaustoimenpiteenä.

Arvoisa puhemies! Mielestämme oppiongelmia ja niitä nuorten haluttomuuksia käydä toista astetta ei ratkaista oppivelvollisuutta mekaanisesti laajentamalla. Tämän johdosta perussuomalaiset tulevat esittämään muutamaa vastalauseita tähän esitykseen.

Olisin toivonut vielä keskustelua, jossa hallituspuolueen jäsenet — kun kerran ministeri ei ole paikalla — olisivat nyt vastanneet omalta puoleltaan, sitä, että te, jotka olette olleet sivistysvaliokunnassa tätä hallituksen esitystä valmistelemassa, [Paavo Arhinmäen välihuuto] olisitte vastaamassa siihen, minkä tähden tämä opintoetus, lisäetus tämän maksuttoman opiskelun osalta, on epätasa-arvoinen: Minkä tähden ne opiskelijat, jotka ovat aloittaneet opiskelun esimerkiksi tänä syksynä, jäävät eriarvoiseen asemaan ensi syksynä aloittaviin opiskelijoihin nähden? Mistä tämä johtuu? No, te toki sanotte, että se johtuu rahasta. Ei riitä raha heille, mutta onko tämä teidän mielestänne epätasa-arvoinen vai ei? [Paavo Arhinmäen välihuuto] Samalla kurssilla olevat henkilöt ensi syksynä istuvat samassa luokassa vierekkäin: toinen saa maksuttomat tietokoneet, maksuttomat kirjat, maksuttomat koulukuljetukset, jos ne ovat yli 7 kilometriä, ja toinen opiskelija maksaa ne kaik-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

ki itse. En tiedä, kuinka tarkkaan tämä katsottiin perustuslakivaliokunnassa läpi, mutta tämä mielestäni on eriarvoistava tekijä. Siinä mielessä olisin odottanut, että vasemmistohallitus olisi ollut huolissaan myös niiden opiskelijoiden tulevaisuudesta. — Kiitos.

19.19 Jukka Gustafsson sd: Arvoisa puhemies! Ei ole helppo laji tämä koulutuspolitiikka. Edustaja Niikolle ihan tuohon teidän viimeiseen kysymykseenne näistä opintososiaalisista eduista: Perustuslakivaliokunta, jonka jäsen myös olin, ja olen, tämän käsittelyn yhteydessä käsitteli tätä asiaa. Kannattaa lukea perustuslakivaliokunnan mietintö. He ovat tämän hallituksen esityksen hyväksyneet. Ehkä sivulauseessa sanon sen, että meillä on valittavasti senkaltaisia päällekkäisyyksiä erilaisten opintososiaalisten, koulutusetuuksien ja muitten kohdalla, että tällaisia ongelmia yksilötasolla voi syntyä, ja ne eivät tietystikään ole hyviä eivätkä hyväksyttäviä, mutta näitä täytyy nyt sitten jatkossa arvioida ja korjata. Ja tämä on hyvä aasinsilta nyt siihen... Kiitos edustaja Kimmo Kiljuselle, ei siitä, mitä sanoit minulle, vaan siitä, että nostit tämän koko koulutusjärjestelmän...

Puhemies Anu Vehviläinen: Pyydän edustajaa teitittelemään täällä salissa.

Teitittelen jatkossa. [Paavo Arhinmäki: Vähän kokematon, niin ei tiedä kaikkia sääntöjä!] — Edustaja Kiljunen nosti tämän koko koulutusjärjestelmäasian esille, ja oli upeata, kun tosiaan Patrik Scheinin, professori Helsingin yliopistosta, totesi näin: ”Tässä yhteydessä on syytä tähdentää, että missään koulutusjärjestelmän kohdassa tai -vaiheessa toteutettu yksittäinen uudistus ei korjaa kaikkia epäkohtia. Koulutusjärjestelmä on kokonaisuus. Maailma muuttuu, eikä mikään yksittäinen toimenpide korjaa kaikkea. Ei myöskään ole niin, että voisimme tehdä vain yhden korjauksen ja investoinnin kerralla. Koulutusjärjestelmä on kokonaisuus, ja sen osa-alueiden kehityksestä on huolehdittava.” Juuri näin hallitus tekee: voimakkain panostus varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja peruskoulutuksen kehitykseen, mikä minun aikanani, 30 vuoden aikana, on eduskunnassa tapahtunut, siis kerralla panostus. [Mika Niikko: Ja kunnat maksaa!] — En kommentoi tuon tyyppistä välihuutoa. Nämä ovat kaikki investointeja lapsuuteen, nuoruuteen. Olkaa, edustaja Niikko, johdonmukainen.

Siihen, minkä takia tämän asian suhteen nyt joku voi pitää sitten — kuten arvostamani valiokunnan puheenjohtaja sanoo — vähän fanaattisena, ja en nyt toivoisi, että siitä olisi kysymys: Viittaen tuohon professori Scheininin näkemykseen, ja myöskin professoritasoisilta asiantuntijoilta on muuten tullut esille se, miten me olemme 20 vuotta tehneet erilaisia yksittäisiä panostuksia. Kun asia minua kiinnosti, niin noin kuukausi sitten soitin opetus- ja kulttuuriministeriön yhdelle johtavalle talousasiantuntijalle ja kysyin, voitteko sanoa minulle, paljonko tällä hetkellä käytetään rahaa tukiopetukseen peruskoulussa. Hän sanoi, että ei ole oikein tarkkaa lukua, koska siinä on myöskin tämä kuntien osuus mukana, mutta että uskaltaisi esittää semmoisen arvion, että noin 200 miljoonaa euroa — pelkästään tukija erityisopetukseen 200 miljoonaa euroa, sen päälle tulevat kaikki lukuisat muut: työpaja-toiminnot, kymppiluokat, joustava opetusjärjestelmä ja niin edelleen ja niin edelleen. Se on, hei, huikean iso summa, ja silti tämä säilyy koko ajan suunnilleen samana: 15 prosenttia jää ilman ammattitutkintoa. Sen takia tarvitaan systeemitason rakenteellinen uudistus, ja, niin kuin Scheinin sanoi, tämä koko koulutusjärjestelmä muodostaa sitten sen kokonaisuuden, ei yksi osa vaan kaikki yhdessä. Ja siihen, minkä takia olen innostunut ja tämä on tärkeä: Minä lainaan tässä yhteydessä lapsiasiavaltuutettua. En tiedä hänen yhteiskunnal-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

lisistä näkemyksistään, puoluekannoistaan, mutta tämä alkaa näin: ”Lapsiasiavaltuutettu kannattaa oppivelvollisuuden laajentamista. Esityksessä on tuotu esiin useita keskeisiä tutkimuksia ja selvityksiä, jotka tukevat toisen asteen koulutuksen merkitystä hyvinvoinnille sekä nivelvaiheisiin saatavan opetuksen ja tuen merkitystä hakeutumiselle perusopetuksen jälkeisiin opintoihin. Tutkimustieto osoittaa myös sen, että nykyinen oppivelvollisuuden päättymisikä, 16 vuotta, on lapsen psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen kannalta liian varhainen.” Ja miten alkaa Opetushallituksen, joka on korkein pedagoginen opetussuunnitelmaan liittyvä viranomais Suomessa, täynnä huippuasiantuntijoita — pääjohtajana kookoomustaustainen Olli-Pekka Heinonen, jota arvostan erittäin korkealle koulutuspoliittisen osaamisen suhteen — lausunto sivistysvaliokunnalle: ”Opetushallitus pitää oppivelvollisuusiän korottamista 18 ikävuoteen ja toisen asteen maksuttomuutta hyvänä kehitysuuntana vallitsevassa yhteiskunnallisessa tilanteessa. Oppivelvollisuuden laajentamisen avulla koulutus- ja osaamistaso nousee ja koulutuksellinen tasa-arvo lisääntyy.”

Arvoisa puhemies, kiitoksia. Lupaen vastedes käyttäytyä teitittelyn kohdalla. [Puhemies: No niin, hienoa!]

19.26 Ari Koponen ps: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Kimmo Kiljunen piti hetki sitten ongelmallisena sitä, että tätä uudistuksen rahoitusta kritisoidaan. No, onko meillä tutkittua tietoa tästä oppivelvollisuusiän pidentämisestä? Meillä on sitä hyvin vähän. Maailmalta — niin kuin tosiaan aikaisemmin sanoin — on jotain. Australiassa sitä kokeiltiin noin kymmenen vuotta sitten, ja sieltä tulleiden tietojen mukaan yksi kolmesta ongelmasta siinä, miksi he eivät päässeet tähän hyvään tavoitteeseen, mihin hekin halusivat, oli just tämä rahoitus. Eli kyllä siitä minun mielestäni kannattaa silloin myös täällä puhua.

Sitten se, mitä aikaisemmin tässä kyselin — nyt on jo ilta edennyt pidemmälle — mihin ei ole oikein kukaan hallituspuolueitten edustaja ottanut kantaa, on tämä, minkä takia lähes kaikkien asiantuntijoiden yli käveltiin tässä aikataulukysymyksessä. Tämä ei ole myöskään semmoista lainvalmistelua, mitä hallitusohjelmassa lupailaan.

19.27 Eveliina Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Koulutuksellinen tasa-arvo on ollut rakentamassa suomalaisen yhteiskunnan menestystä. Suomen nousu yhdeksi maailman osaavimmaksi kansaksi on tapahtunut pitkälti sen ansiosta, että olemme tarjonneet jokaiselle mahdollisuuden kouluttautua ja hankkia osaamista. Koulutuksellinen tasa-arvo on kuitenkin tavoite, jonka eteen täytyy tehdä töitä jokaisen sukupolven kohdalla. Maailma on muuttunut, eikä pelkkä peruskoulu enää takaa nuorelle työllistymistä. Eri tutkimusten mukaan toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jää joka vuosi tuhansia nuoria. Suomalaisista jopa 15 prosenttia ei ole suorittanut toisen asteen tutkintoa 25 ikävuoteen mennessä. Etenkin pienituloisten perheiden lapsilla osuus on suuri.

Oppivelvollisuusiän korottaminen ja maksuton toinen aste ovat tasa-arvotekojä, jotka kitkevät eriarvoistumista, parantavat nuoren mahdollisuuksia pärjätä työelämässä ja lisäävät suomalaisen yhteiskunnan menestysmahdollisuuksia. Oppivelvollisuus uudistus on myös konkreettinen teko köyhyyden periytymisen estämiseksi. Nuoren kohdalla perheen vähävaraisuus ei saisi vaikuttaa hänen kouluttautumismahdollisuuksiinsa. Rahanpuute on kuitenkin tällä hetkellä merkittävä kouluttautumisen este nuorille. Jopa neljäsosa toisen asteen tutkinnon keskeyttäneistä kertoo syyksi rahapuljan. Ei siis olekaan ihme, että myös nuoret itse kannattavat oppivelvollisuusiän pidentämistä kattamaan koko toisen asteen, kuten nuorisobarometrit ovat meille kertoneet.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Arvoisa puhemies! Oppivelvollisuuden pidentämisen taustalla on pitkän linjan muutos suomalaisessa työelämässä. Perusasteen koulutusta vastaavien työpaikkojen määrä on vähentynyt merkittävästi, ja tämä kehitys vain jatkuu tulevaisuudessa. Tähän on syytä reagoida. On meiltä päättäjiltä vastuutonta antaa nuoren tehdä noin 15-vuotiaana päätös, joka vaikuttaa merkittävän heikentävästi tämän tulevaisuuden työllistymismahdollisuuksiin. Siksi olen erittäin iloinen, että pystymme uudistuksen turvin takaamaan kaikille nuorille paremmat eväät pärjätä tämän päivän työelämässä.

Arvoisa puhemies! SDP on pitkään tavoitellut oppivelvollisuusiän pidentämistä. Pitkällä aikavälillä tällä uudistuksella tulee olemaan merkittäviä positiivisia vaikutuksia myös työllisyysasteeseen. Tämä uudistus on yksi tärkeimmistä Marinin hallituksen lakihankkeista, ja olen ylpeä, että saan olla mukana edistämässä tätä koulutuksellisen tasa-arvon suurta merkkipaalua.

19.30 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Vielä muutama sananen.

Täällä on tullut hyvin esille se, minkälaisia kantoja liittyy tähän itse asiaan, ja tieteen tutkijat ovat ottaneet tähän kantaa, ja ennen kaikkea tähän ovat ottaneet kantaa opettajat ja rehtorit. Me olemme saaneet siellä kuulla hyvin monenlaista kokemusta ja kantaa tähän asiaan, ja kyllä täytyy valiokunnan puheenjohtajana sanoa, että siellä on ollut sekä puolesta että vastaan ja on ollut hyviä kehittämis ehdotuksia, mutta on tosiaankin älyllistä epärehellisyttä kertoa, että kaikki olisivat olleet tämän puolesta, ei, siellä on ollut niitäkin, jotka ovat olleet vastaan. Se, mikä erityisesti minua murehduttaa, on se, että opettajat, rehtorit, koulutuksen johtajat, he, jotka ovat kädet savessa, ovat tätä vastaan, ja se on aina huono merkki siinä mielessä, jos he kokevat, että he eivät ole tulleet kuulluiksi siinä vaiheessa, kun tätä on valmisteltu, ja että he eivät tule kuulluiksi siinä vaiheessa, kun tehdään päätöksiä. Ja jos ei tule kuulluksi siinä vaiheessa, kun toimeenpannaan, niin se on vielä kauheampi juttu, ja siitä syystä haluan nyt muistuttaa siitä, että kun tämä täältä talosta lähtee, niin siinä vaiheessa meidän pitää muistaa, että nyt pitää kuulla heitä, jotka tämän toimeen panna.

Toinen sellainen kriittinen piste minun mielestäni tämän lakipaketin täällä viemisen kanssa oli toki se kiire, ja sille me emme nyt vain tällä hetkellä voineet mitään, kiire oli, mutta me emme ehtineet tehdä perustuslakivaliokunnasta tulneiden päätösten ja tällaisten implikaatioitten, suositusten, vaikutusarviointia. Vaikka sitä ei vaadittukaan, niin meille suoraan sanottiin, että seurannaisvaikutukset pitäisi arvioida. Teetätin sitten ihan ulkopuolisella asiantuntijalla, että mitä ne voisivat olla, ja ne liittyvät terminologiaan, opetuksen maksuttomuuteen ja opetuksen järjestämiseen. Siitä syystä, kuten kerroinkin jo siinä valiokunnan kokouksessa, olisin toivonut — ja siitähän äänestettiin siellä, se on meidän vastalauseessammekin, ja perussuomalaiset olivat samaa mieltä kanssamme — että olisi lähdetty uudelleen katsomaan, mitkä ovat ne seurannaisvaikutukset, tai edes, että hallitus olisi ne tehnyt ja sitten ne olisi tuotu meille tiedoksi, mutta se ei valitettavasti sitten käynyt. Jouduin sen laittamaan vastalauseeseen, mutta jouduin myöskin sen laittamaan pöytäkirjaan, koska haluan, että historiankirjoihin jää, että meille selvästi on sanottu, että tällä on seurannaisvaikutuksia, mutta niitä ei keritty nyt tässä tehdä.

Eli työ jatkuu, tarvitsemme edelleen tähän kehittämistyötä. Me tarvitsemme paljon rahoitusta varsinkin noiden lausumien vuoksi, mitkä siellä nyt ovat, ja sitten tietysti näitä lainsäädännöllisiä tarkennuksia tarvitaan. Mutta tässä vaiheessa me tietysti olemme tyyty-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

väisiä siitä, että olemme jo näin pitkällä ennen joulua, joskin hyvin paljon tämä on teettänyt työtä, ja haluan tässä yhteydessä valiokuntaneuvoksia kiittää.

19.34 Mats Löfström r: Ärade fru talman! Som medlem av grundlagsutskottet har jag varit med och behandlat det här lagförslaget från ett grundlagsperspektiv för att säkerställa att lagförslaget är i enlighet med grundlagen. Lagförslaget har stor principiell betydelse för bland annat grundlagens krav på likabehandling, 6 § och 16 §, men också för personskydd 10 § och rättsskydd 21 §. Grundlagsutskottet har enhälligt beslutat att lagförslaget är förenligt med grundlagen så länge kulturutskottet tar de här anmärkningarna i beaktande, vilket man har gjort. Men det är självfallet viktigt att man också fortsättningsvis följer med de här sakerna i en så här stor reform.

Ärade fru talman! Grundlagsutskottet har också granskat det här lagförslaget delvis ur ett åländskt perspektiv. Enligt självstyrelselagens 18 § 14 mom. hör utbildningsfrågor till åländsk behörighet, och precis på samma sätt som regeringspropositionen konstaterar så är den här behörigheten åländsk och det slår också grundlagsutskottet fast, och det gör att den här reformen inte gäller på Åland.

Om Åland kommer införa samma reform som här i fasta Finland — i riket — är naturligtvis en fråga som inte vi kan ta ställning till här i riksdagens plenisal, och som inte jag heller som Ålands riksdagsledamot har en åsikt om, utan det är en fråga för Ålands lagting att ta ställning till. Det här är också någonting som vi understryker från grundlagsutskottets sida, att det här är åländsk behörighet.

19.37 Matti Semi vas: Arvoisa rouva puhemies! Kun mietin tätä uudistusta, niin minusta tämä on yksi tärkeimpiä meidän tekemiämme pitkän aikavälin työllisyystoimenpiteitä. Kun minä mietin näitä meidän työpaikkoja ja niitten menestymistä maailmanmarkkinoilla, sitä, mitenkä vientiteollisuuden tuotteet pärjäävät erittäin kovassa kilpailussa muitten tuottajamaiden kanssa, minusta suomalainen elinkeinoelämä tarvitsee uusia osaajia — entiset alkavat, johtuen tästä meidän ikärakenteestamme, hiipumaan pikkuhiljaa pois. On tärkeää, että Suomen teollisuuden menestyminen nojaa osaamiseen ja laatuun — ja huippuosaamiseen, pannaan vielä loppuun se puoli.

Hyvät, ammattitaitoiset työntekijät ovat tosi tarpeen niin suunnittelussa kuin tekemisessä, heidän pitää olla maailman huippua, ja tämä koulutussatsaus — mitä on puhuttu tästä hinnasta — tuottaa meille työpaikkojen ja viennin kautta takaisin ne rahat, mitä me laitamme tähän, se on ihan varma asia. Minä otan esimerkin: Tiedetään, että Varkaus on teollisuuskaupunki viimeisen päälle, siellä on kansainvälistä teollisuutta. Japanilainen firma AFT kilpailutti paikat, mihinkä sijoittaa omat metalli- ja energiateollisuuden tehtaansa. Siinä vastapainona oli Kanada paikkana, ja Kanadan valtio tuki sitä päätöstä, että ne olisivat tulleet Kanadaan. Mutta sillä koulutustasolla ja sillä osaamistasolla Varkaus voitti sen kilpailun, kun EU-sääntöjen mukaan valtio ei voi lähteä tukemaan tällamoista toimintaa. Se sijoittui meille Varkauteen ja toi uusia työpaikkoja huomattavan määrän lisää.

Jos mietitään tätä kokonaisuutta meillä ja nuorten koulutusmahdollisuuksia, tällä hetkellä lähän tämä järjestelmä, mikä tässä on esillä, on rakennettu sillä tavalla, että lähdetään ihan varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta, siitä, että saadaan se koko ketju kuntoon, että meidän koulutuksestamme ei putoa ketään pois. Siksi pitää miettiä sitä todellisuutta, missä me täällä elämme. Me olemme niin pieni kansa, että meillä ei ole varaa menettää yhtään nuorta eikä lasta pois toisen asteen koulutuksesta niin ettei heidän ole mahdollista saada

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

työpaikkaa. Me tarvitsemme heidät kaikki meidän työelämäämme mukaan. [Mika Niikko: Kyllä, samaa mieltä tuossa asiassa!] — Kiitoksia.

19.40 Paavo Arhinmäki vas: Arvoisa rouva puhemies! Täällä on käyty monipuolinen ja välillä kiihkeäkin keskustelu, ja on tärkeää, että tätä on hyvin laajasti arvioitu. Niin historiallinen päätös tämä on, että on tärkeää, että tässä on tuotu erilaisia näkemyksiä.

Haluan vain yhden pienen huomion tuoda, kun täällä on sekä puheenvuoroissa että välihuudoissa kannettu huolta kuntien rahoituksesta ja koulutuksen rahoituksesta ja esitetty väite siitä, että tähän osoitettu, valtion osoittama, rahoitus ei riittäisi alkuunkaan ja tämä merkitsisi leikkausta muualta koulutuksesta. Jos ajatellaan, mikä on kuntien etujärjestö, lobbarijärjestö, puolestapuhuja, niin se on Kuntaliitto, ja jos vertaa Kuntaliiton arviota kustannuksista ja opetus- ja kulttuuriministeriön arviota kustannuksista, niin ero on 10 miljoonaa euroa. No, voi olla, että se kuulostaa paljolta, mutta pyysin opetus- ja kulttuuriministeriöltä, että he laskevat, kuinka paljon on perusopetuksen kokonaisrahoitus vuodessa. Se on 7 500 miljoonaa euroa sisältäen kuntien ja valtion rahan. Jos tämän näkemyseron, joka on 10 miljoonaa, käy läpi, niin se tarkoittaa sitä, että tässä näkemyserossa — emme tiedä, kumpi on oikeassa, Kuntaliitto vai opetus- ja kulttuuriministeriö, mutta jossain tässä haarakassa se näkemysero on — kysymys on 0,13 prosentin eli promillen osuudesta perusopetuksen vuotuisessa rahoituksessa. Eli tuskin nyt, vaikka Kuntaliiton näkemys siitä olisi täysin oikea ja opetus- ja kulttuuriministeriön näkemys olisi vähän alakanttiin, tämä promillen ero vuotuisessa rahoituksessa johtaa niihin seuraamuksiin, joita täällä moni on pelännyt. Ajattelin vain tuoda vielä esiin, että siltä osin huoli ei ole kovin suuri ja tällä perusteella tuskin kannattaa tätä historiallisen suurta ja merkittävää uudistusta vastustaa.

19.42 Mika Niikko ps: Saako puhua tässä ilman maskia, vai pitääkö tulla sinne?

Puhemies Anu Vehviläinen: Maskin kanssa saa puhua paikaltaan ja ilman maskia puhujapöytästä. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle]

Arvoisa rouva puhemies! Haluaisin vielä käydä keskustelua tästä kustannusten korvaamisesta, mistä hallituksen esityksessä luvataan, että ne korvataan täysimääräisesti. Kyse on kuitenkin merkittävistä kustannuksista niillä kunnilla, jotka tämän asian hoitavat kunniallisesti elikkä oikeilla resursseilla. Kunnathan olisivat toivoneet, että tämä olisi vähän myöhemmin toteutettu eikä niin kiireellisellä aikataululla niin että olisi voitu valmistautua, ja nyt, kun sitä ei tehdä, niin kunnat joutuvat valmistautumaan tähän rahoittamalla itse tätä hanketta, koska muuten tämä ei onnistu. [Paavo Arhinmäki: Mikä näissä luvuissa ei pidä paikkaansa?] Nyttén nämä luvut, joita, edustaja Arhinmäki, luit, eivät kuitenkaan riitä kunnille kattamaan näitä kustannuksia. Esimerkkinä täällä aikaisemmin puhuin — ette tainnut olla salissa, kun mainitsin sen — että esimerkiksi Vantaalla kun tehtiin laskelmia siitä, kuinka paljon tämä maksaa ensi vuonna meille vantaalaisille näiden oppilaiden osalta, joita on yhteensä 2 141 lukiossa ja Variassa, niin heidän kustannuksensa ensimmäiselle vuodelle tulevat olemaan pyöreästi 2,7 miljoonaa euroa ja valtionosuus näiltä osin, tämä korotettu osuus, tulee olemaan noin 0,6 miljoonaa euroa, joten tällä matikalla tämä ero on noin nelinkertainen, vähän yli. [Paavo Arhinmäen välihuuto] Ja se, mitä Vantaa sitten tekee enemmän kuin esimerkiksi hallitus vaatii, on se, minkä mainitsin: se joutuu palkkaamaan sinne muutaman psykologin, muutaman kuraattorin, [Anneli Kiljunen: Eikö se ole hyvä

asia?] se joutuu hoitamaan sitten tietysti kaikille oppilaille sinne tietokoneet, jokainen tarvitsee sen tietokoneen ja tarvitsee ne muut materiaalit. Ja nämä laskelmat eivät valtionosuudessa tule kattamaan tätä kustannusta. Tämä on ihan aito huoli, mikä Vantaalla tuli esille, ei tätä ilkeyttään sanota. [Jukka Gustafsson: Tampereella ei ole mitään ongelmaa!] Ja Helsingin osalta kustannuksissa kävi ilmi, että 40 prosenttia täytyy itse vielä kustantaa siitä. Helsinkiläiset kansanedustajat voisivat mainita — täällä ne ainakin lukevat perussuomalaisen vastalauseessa — pitääkö tämä paikkaansa. [Anneli Kiljusen välihuuto]

Mutta, arvoisa puhemies, nyt kuitenkin haluaisin vielä nostaa yhden näkökulman esille. Opintojen keskeyttämisen syyt kun ovat tiedossa, niin kuin hallituksen esityksessä sanotaan, niin haluaisin vielä muistuttaa, mitkä ne ovat. Täällä sivulla 19 mainitaan näin: ”Nuorten opinnot jäävät usein kesken, kun nuorella on puutteita perustaidoissa, kuten arjen- ja elämänhallinnassa sekä luku-, lasku- ja opiskelutaidoissa.” Nämä ovat ne keskeiset syyt, mitkä tulevat sieltä perusopetuksesta sinne ammatillisiin opintoihin perintönä mukana. Ja sitten kun koulutuksen keskeyttämisen seurantalutkimuksia on tarkemmin luettu, niin tärkeimmät syyt, miksi tämä koulutus keskeytyy toisella asteella, ovat ennen kaikkea väärä alavalinta — he kokevat, että on valittu väärä ala — ja sitten on se, että nuori ei viihdy koulussa. Nämä kaksi keskeistä tekijää edustavat yhteensä lähes 90:tä prosenttia keskeyttäneiden määrästä. Ja sitten, jos katsotaan se, kuinka paljon nuoret eivät viihdy koulussa, ja se, kuinka paljon nuoret eivät ole saaneet tukea opintoihinsa toisella asteella, ammattikoulussa erityisesti, niin niiden yhteenlaskettu keskiarvo on 47 prosenttia.

Elikkä jos syy koulun keskeyttämiseen on se, että se kouluympäristö ei jostain syystä olekaan sille nuorelle oikea oppimisympäristö, tai se, että hän ei saa riittävästi tukea siihen opiskeluun, niin hän keskeyttää koulunsa. Ja puolet jos keskeyttävät tästä syystä, niin eikö se syy siihen keskeyttämiseen ole ennen kaikkea se, että siellä ammatillisen koulutuksen yksikössä ei ole riittävästi resursseja?

Ja toinen iso syy on se, että nämä ammattikoulut eivät vain sovellu kaikille. Esimerkiksi nuorille miehille kouluympäristö itsessään on jo sellainen, että se ei vain nappaa. Tämän tiedän omasta entisestä työstäni ja myös ehkä omakohtaisesta kokemuksesta — nämä haasteet tulivat esille, kun ei ollut kaikkia marjoja korissa silloin, kun lähdettiin kouluja käymään.

Ja toki, kun nämä ovat tiedossa, minä ymmärrän, että hallitus haluaa jollakin tavalla kuitenkin ratkaista sen, että nämä kaikki oppilaat saisivat toisen asteen koulutuksensa. Se on sinänsä kunnianhimoinen ja hyvä tavoite, ja siinä mielessä oppositiossa varmasti kaikki ollaan samaa mieltä, että kaikkien tulisi saada se toisen asteen koulutus suoritettua elämänsä aikana, jotta pärjää elämässä.

Me emme vain usko sitä, että tällainen mekaaninen, pakollinen toisen asteen koulutus tuo sen ratkaisun tähän ongelmaan. Myös täällä valiokunnan mietinnössä sanotaan se, että Pisa-tulokset ovat osoittaneet sen, että peruskoulussa osaamiserot ovat kasvaneet viime vuosina ja heikosti menestyneiden oppilaiden määrä on kasvanut. Ja lisäksi peruskoulussa tiedetään olevan jo nyt, varovaisenkin arvion mukaan, vähintään 4 000 oppilasta, joilla on niin suuria ongelmia koulun käymisessä, että voidaan puhua koulua käymättömistä oppilasta. Elikkä, jos meillä vuositasolla on yli 4 000 oppilasta, jotka eivät käytännössä käy koulua, he vain ovat siellä — eivät opi lukemaan, laskemaan eivätkä opi perustaitoja — niin miten nämä oppilaat tulevat selviämään siitä, että heillä on oppivelvollisuus 18 ikävuoteen saakka?

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Edustaja Gustafsson, minä lähtökohtaisesti kannatan sellaista ajatusta, että kyllä nuoren pitää opiskella sen 15 ikävuoden jälkeen. Minä olen samaa mieltä, että ei hän voi jäädä kotiin lorvimaan ja jäädä sinne pyörimään, mutta näistä keinoista, siitä, ovatko ne oikeat, puhutaan, ilman resursseja varsinkin, riittäviä resursseja. [Jukka Gustafssonin välihuuto] — Nämä eivät ratkea vuodessa eivätkä kahdessa, pitkässä juoksussa varmasti, mutta meidän tulee nyt yhdessä kiinnittää huomiota siihen, että kunnat selviävät näistä velvoitteista. Niihin kuntiin, jotka haluavat suoriutua tästä tehtävästä eli ottaa sen kaikkein haastavimman joukon sinne kouluun mukaan ja pitää siitä kiinni, meidän pitäisi lisätä resursseja. Minä pyydänkin hallitusta harkitsemaan sitä, voisitteko tuoda esityksen myöhemmässä vaiheessa lisäresurssien puitteissa kunnille lisää, jotta he voivat tämän asian toteuttaa yhtä hyvin kuin esimerkiksi Vantaa on toteuttamassa. — Kiitoksia.

19.50 Eeva-Johanna Eloranta sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Niikolle haluaisin huomauttaa, että valiokunta on tehnyt sinne erittäin paljon niitä erilaisia ponsia, joista täällä keskustelun kuluessa on ollut monta kertaa keskustelua. Siellä on erilaisia seurantaan liittyviä asioita, myöskin rahoituksen riittävyyteen liittyviä seikkoja, elikkä näitä kaikkia asioita tullaan kyllä käymään läpi ja seuraamaan.

Mutta, arvoisa puhemies, haluaisin kiittää edustajia oikein hyvästä keskustelusta, ja haluaisin tässä keskustelun loppupuolella kiinnittää edustajien huomion pieneen lisäykseen, jonka valiokunta teki oppivelvollisuuslain tavoitteisiin. Elikkä lisäsimme sinne lapsivaltuutetun ehdotuksesta lapsen oikeuksien sopimuksen hengessä sanat ”lasten ja nuorten hyvinvointi”. Nämä sanat kiteyttävät minusta hienosti sen, mistä tässä on myöskin kysymys sen lisäksi, että tässä on kysymys koulutuksesta ja sivistyksestä: kysymys on myös lasten ja nuorten hyvinvoinnista.

19.50 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Tuo, mitä valiokunnan varapuheenjohtaja Eloranta totesi, oli erinomaisen hyvä lisäys sinne, koska kyllähän me nimenomaan haluamme sitä terveyttä ja hyvinvointia lisätä.

Mutta liittyen tähän kuntien taloudelliseen tilanteeseen: Kyllä on jälleen tietämättömyyttä, jos ei tiedetä, miten vaikea tilanne tällä hetkellä kunnissa on. Kunnat ovat niin huonossa hapessa, että jos Tampere selviääkin, niin kuin Gustafsson täällä totesi, niin meillä päin ei kyllä selvitä. Meillä kunnat ovat valtavan heikossa tilanteessa.

Edustaja Arhinmäki on käyttänyt ansiokkaita puheenvuoroja mutta totesi, että tämä on vain prosentti ja niin edelleen. [Paavo Arhinmäki: Promille!] — Promille. — Mielestäni tämä ei ole edes mikään promillejuttu, vaan tämä on ihan periaatekysymys siitä, että jos meille tulee lisää velvoitteita, niin ne pitää korvata kunnille, ja promille on vain jostain isosta luvusta iso luku. Ja kun toteatte, että se on 10 miljoonaa Kuntaliiton mukaan, niin Helsingin kaupunki toi kyllä aivan erilaisen arvion.

Sen lisäksi sen päivän jälkeen, kun sinne lisättiin 22 näistä hallitukselle annetuista velvoitteista, meidän lausumistamme siellä valiokunnassa, sieltä tulee kustannuksia. Ja sitten perustuslakivaliokunnassa tämä fundamentti muuttui toiseksi kuin se oli opetus- ja kulttuuriministeriössä, eli nyt tästä päivästä lähtien, kun se lähtee täältä talosta, tämä oppivelvollisuus on perusopetusta nimenomaan perustuslain eikä perusopetuslain mukaisesti — se on perustuslain mukaista, ja se tuo siihen subjektiivisen oikeuden. Sehän on toisaalta hieno asia, että on subjektiivinen oikeus oppimiseen, mutta meidän pitää muistaa, että siitä seuraa myös taloudellisia tarpeita, ja nämä kaikki pitää sitten laskea. Tämä liittyy esimerkiksi

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

maahanmuuttajiin, tämä liittyy paperittomiin, tämä liittyy hyvin moniin eri asioihin. Tämä signaloi sinne, että se on perustuslain mukaan perusopetusta. — Kiitos.

19.53 Hanna Sarkkinen vas: Arvoisa puhemies! Tästä rahoituspuolesta: Hallitus on todellakin sitoutunut korvaamaan kunnille lisävelvoitteista aiheutuvat kulut täysimääräisesti, ja myös tätä esitystä se koskee. Tässä on nyt se 10 miljoonan euron erimielisyys ministeriön laskelman ja Kuntaliiton laskelman mukaan, mutta siellä mietinnössä on mukana tämä lausuma, jonka mukaan sitä seurataan, ja näin tulee tehdä ja tarvittaessa sitten tarkentaa tätä kuntataloudelle annettavien korvauksien suuruutta. [Mika Niikko: Hyvä!]

Arvoisa puhemies! Täällä on tänään käyty pääasiassa hyvää ja monipuolista keskustelua koulutuksesta ja koulutusjärjestelmän kehittämistarpeista laajastikin. Ja vaikka tästä esityksestä ollaankin eri mieltä, niin on hienoa, että eduskunnassa tuntuu vallitsevan kuitenkin laaja ymmärrys koulutuksen ja sivistyksen merkityksestä inhimilliselle ja taloudelliselle kehitykselle ja koulutuksen merkityksestä koko Suomelle ja Suomen kansan hyvinvoinnille. Uskon, että opposition vastustus tätä käsillä olevaa uudistusta kohtaan laimenee kuitenkin pian, kun uudistus astuu voimaan. Uudistus todennäköisesti normalisoituu aika pian, aivan kuten peruskoulukin aikanaan normalisoitui, eikä sitä enää sitten kukaan kyseenalaistanut.

Arvoisa puhemies! Kymmenen vuoden kuluttua jo ehkä ihmetellään, miten vuonna 2020 toisen asteen opinnot ovat olleet maksullisia ja miten 15-vuotiaiden on annettu keskeyttää opinpolkunsä jo peruskoulun jälkeen.

Arvoisa puhemies! Aika näyttää, kuka ja mitkä argumentit olivat lopulta oikeassa. Uskon kuitenkin, että sivistyksen ja tasa-arvoisen koulutuksen puolella olevat ovat yleensä historian oikealla puolella.

19.55 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Ei ole ehkä ihan perusteltua, että minä olen se viimeinen puhuja tässä historiallisessa keskustelussa tänään, mutta on pakko käyttää se puheenvuoro sen takia, ettei viimeiseksi ääneksi Vantaan puolelta jää edustaja Niikon näkemys. Minäkin haluaisin kotikaupunkini puolesta tähän sanoa muutaman sanan päälle tuohon, mitä edustaja Niikko sanoi.

Kyllä, hän on oikeassa siinä, että Vantaalla tunnistetaan se ongelma, mikä valtionosuusjärjestelmässä meillä on suhteessa koulutukseen, suhteessa niihin paineisiin, mitä tässä tulee. Mutta haluan tässä kertoa ihan julkisesti sen, että Vantaan sivistystoimen johto, niin kuin valtaosa meistä — en uskalla sanoa, että valtaenemmistö, kun sitä ei ole mitattu, mutta valtaosa — poliittisista toimijoista ja myöskin kansalaisista, on vahvasti, vahvasti ja vahvasti sen kannalla, että tätä oppivelvollisuusikää nostetaan. Se meidän täytyy tunnistaa siitä huolimatta, että nämä taloudelliset rasitteet tässä joudutaan näkemään.

Haluan vielä sanoa senkin seikan selkeästi, että kyllä, koulupudokasongelma on ilmiö, jota on Suomessa myöskin peruskouluasteella. Meillä on koulussa viihtymättömyyttä myöskin nuoremmissa ikäluokissa, emmekä me ratkaise sitä koulussa viihtymättömyyttä sillä, että me oppivelvollisuusikää lähtisimme alentamaan siitä, mikä se on, 15—16 vuotako se tällä hetkellä on, vaan tämä fundamentti on yksi asia, ja sitten ovat nämä koulun viihtyvyysongelmat, monet muut asiat, mitä siinä on, jotka on ratkaistava sitten erikseen osana sitä kokonaiskoulujärjestelmää.

Yleiskeskustelu päättyi.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 173/2020 vp sisältyvien 1.-30. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

7. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tuloverolain, elinkeinotulon verottamisesta annetun lain sekä konserniavustuksesta verotuksessa annetun lain 2 ja 7 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 136/2020 vp

Valiokunnan mietintö VaVM 33/2020 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 33/2020 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

19.57 Pia Viitanen sd (esittelypuheenvuoro): Herra puhemies! Äsken oli hieno, historiallinen päätös oppivelvollisuuden laajentamisesta, josta iloitsin hyvin paljon, ja näen sen historiallisen merkityksen. Myös nyt on sinänsä myönteinen asia, joskin hieman toisentyypinen, joka ehkä kertoo myös osaltaan tulevaisuuden haasteista. Tämä on siis verolaki, ja esittelen tämän verojaoston puheenjohtajana.

Tässä tehdään yhteisö verovelvolliseksi Suomessa, jos sen tosiasiallinen johtopaikka on Suomessa, eli tässä estetään verovälttelyä. Tyypiesimerkki on se, että tämä ehkäisee sitä, että ei mentäisi ja laitettaisi vaikkapa niitä pöytälaatikkofirmoja Viroon ja sitä kautta sitten välteltäisi verotusta täällä kotimaassa. Osa asiantuntijoista on pitänyt tätä erittäin myönteisenä, osa on esittänyt kritiikkiä.

Yleisesti ottaen tällä paikataan verotuksen aukkoja. Tämä on hyvä väline verovalvontaan. Tämä torjuu harmaata taloutta ja kaiken kaikkiaan estää keinotekoisia järjestelyjä veron välttämiseksi. Nämä ovat puoltavat elementit, ja täytyy jo sanoa, että valiokunta niminomaisesti painottaa näitä, yhtyy näihin näkemyksiin.

Sitten jotkut asiantuntijat ovat esittäneet tästä kritiikkiä. Se on lähtenyt siitä, että on nähty, ettei olisi selkeää tarvetta tai että ei olisi merkittäviä verotuottovaikutuksia tai että tämä haittaisi ennakoitavuutta, tai tämänkaltaisia seikkoja. Mutta kyllä tässä valiokunta yhtyy voimakkaasti tämän lain perusteluihin ja siihen tarpeeseen, miksi tämä on, ja valiokuntamme mietinnössä pidämme tätä lakiesitystä erittäin tarpeellisenä ja myönteisenä.

Tässä mietintötekstissä on käyty läpi muutamia kohtia. Yksi niistä koskee esimerkiksi tätä ulkomaisten rahastojen niin sanottua määräaikaista siirtymäsäännöstä, ja kysymys on siitä, että osa katsoi, että nyt pitäisi todeta tässä laissa, ettei tänne Suomeen muodostu tosiasiallista johtopaikkaa, jos ulkomaista rahastoa hallinnoi täällä meillä suomalainen palveluntarjoaja. Valiokunta katsoo tässä, että kahden vuoden siirtymäajan kuluessa asiaa täytyy vähän selkeyttää ja samaan aikaan myös arvioida tämän poikkeaman merkitystä, ja arvio pitää tehdä sekä verotulopohjan turvaamisen kannalta että tehokkuuden kannalta. Tähän liittyy tämä vastalauseen lausumaesitys, ja siksi tämän tässä erikseen mainitsin.

Kaiken kaikkiaan korostamme tämän lain seurantaa ja Verohallinnon ohjeistuksen kattavuutta.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

20.00 Pia Lohikoski vas: Arvoisa puhemies! Tässä hallituksen esityksessä on kyseessä tärkeä verovälttelyä ehkäisevä ja Suomen veropohjaa tiivistävä uudistus. Keskeinen ongelma nykyisessä verojärjestelmässä on se, että pääomat liikkuvat vapaasti rajojen yli ja yritykset toimivat kansainvälisesti mutta sääntely on pitkälti edelleen kansallista. Onkin erittäin tärkeää, että nyt kitkemme aggressiivista verosuunnittelua. Esityksellä puututaan erityisesti verovälttelyyn, jossa hyödynnetään ulkomaille rekisteröityjä yhtiöitä, joiden toimintaa johdetaan kuitenkin tosiasiallisesti Suomesta.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa verojaostossa, jonka jäsen itse olen, Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikkö totesi pitävänsä tätä lakimuutosta erittäin tärkeänä ja kannatettavana.

Arvoisa puhemies! Kansainväliset yritykset voivat nykyisin hyödyntää keinotekoisia järjestelyitä ja välttää veroja siirtämällä voittojaan matalan verotuksen maihin. Tämä muurentaa veropohjaa ja vaarantaa yhteiskuntamme palveluiden ja myös sosiaalietuuksien rahoittamista. Niin kutsuttua johtopaikkasäännöstä koskeva lakimuutos on tärkeä toimi verovälttelyn kitkemiseksi. Se laajentaa Suomen verotusoikeutta sellaisiin yrityksiin, jotka on rekisteröity verosyistä ulkomaille mutta sijaitsevat Suomessa.

Nykyään ulkomaille rekisteröidyn yrityksen voi hankkia muutamalla satasella verkosta astumatta kuitenkaan oikeasti jalallakaan ulkomaille. Suunnilleen samaan hintaan saa myös postiosoitteen ulkomailta. Pelkästään Virossa on Verohallinnon selvitysten mukaan kymmeniätuhansia suomalaistaustaisia yrityksiä, joista vuonna 2018 noin 3 000 oli Suomessa asuvien suomalaisten omistuksessa ja mahdollisesti siis täältä johdettuja.

Arvoisa puhemies! Kuten valtiovarainvaliokunnan mietinnössä todetaan, johtopaikkasäännös on tärkeä väline verovalvonnalle. Sen avulla on mahdollista torjua harmaata taloutta, kun tuloja ja varoja on pyritty salaamaan ulkomaista yhtiötä hyödyntäen. Sääntelyllä on ennen kaikkea keinotekoisia järjestelyitä ennalta estävä vaikutus. Tarkkoja arvioita säännöksen tuomista verotuotoista on mahdotonta tietää etukäteen, mutta pidemmällä aikavälillä puhutaan todennäköisesti kymmenistä miljoonista euroista. Ulkomaisia pöytälaattikkoyhtiöitä on hyödynnetty esimerkiksi sijoitustoiminnassa, jolloin tuottoja ei ole voitu verottaa täällä. Ei ole kestävää, että yritykset keräävät voittonsa Suomesta mutta maksavat veronsa verokeitaisiin. On erittäin tärkeää, että hallitus puuttuu nyt tähän toimintaan.

20.03 Katja Hänninen vas: Arvoisa herra puhemies! Kuten edellä verojaoston puheenjohtaja, edustaja Viitanen ja jäsen, edustaja Lohikoski totesivat, tosiasiallinen johtopaikkasäännös on tärkeä Suomen veropohjaa vahvistava uudistus, jolla puututaan aggressiiviseen verosuunnitteluun. Esimerkiksi Verohallinto piti esitystä tarpeellisena, ja sitä on esitetty myös valtiovarainministeriön asiantuntijaraporteissa. Vastaava säännös on jo käytössä muun muassa Norjassa, Tanskassa, Isossa-Britanniassa, Saksassa ja Alankomaissa. Esityksellä puututaan erityisesti verovälttelyyn, jossa hyödynnetään ulkomaille rekisteröityjä yhtiöitä, joiden toimintaa johdetaan kuitenkin tosiasiallisesti täältä Suomesta.

Arvoisa puhemies! Sääntely tulee hallituksen esityksen mukaisesti sovellettavaksi myös ulkomaisiin sijoitus- ja vaihtoehtorahastoihin vuoden 2023 verotuksesta lähtien. Siirtymäsäännös on perusteltu ottaen huomioon, että laki astuu voimaan heti ensi vuoden alussa. Esityksen tarkoitus ei tietenkään ole vaikeuttaa yritysten toimintaa Suomessa vaan tiivistää Suomen veropohjaa. Kun rahastoja koskevaa säännöstä siirtymäajalla arvioidaan, olisi hyvä selvittää, miten tosiasiallista johtopaikkaa koskeva sääntely on vaikuttanut niissä maissa, joissa rahastoja koskevia poikkeuksia ei ole säädetty, kuten Tanskassa ja Norjassa.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

On myös hyvä huomioda, että sijoitusrahastot eivät yleensä joka tapauksessa maksa veroa Suomeen. Rahastojen kategorinen rajaaminen lain soveltamisalan ulkopuolelle mahdollistaisi Suomen verojen välttelyn esimerkiksi sijoitettaessa suomalaisiin metsiin ja kiinteistöihin. Ulkomaisetkaan rahastot eivät yleensä maksa tänne veroja.

Uusi esitys ei johtaisi lähtökohtaisesti itse rahastojen verotukseen mutta voisi antaa Suomelle mahdollisuuden verottaa nostoja, jos rahastoa johdetaan Suomesta, ja vaikeuttaisi siten rahastojen hyödyntämistä verovälttelyssä. Tällä on merkitystä, sillä esimerkiksi liike-kiinteistöistä suuri osa on ulkomaisessa omistuksessa ja myös ulkomaisten sijoittajien omistus suomalaisista metsistä on kasvanut, kuten tiedetään.

Samalla on selvää, ettei Suomi voi lähteä haitalliseen verokilpailuun esimerkiksi Luxemburgin tai Caymansaarten kaltaisten verokeitaiden kanssa, jotka ovat houkutelleet rahoitusalan toimijoita loukkaamalla muiden maiden verosuvereniteettia. Suomen on omalla esimerkillään vahvistettava, että tällaiseen taloutta haittaavaan ja epäreiluun lopputulokseen johtavaan haitalliseen verokilpailuun puututaan niin kansainvälisesti kuin nyt kansallisesti.

20.06 Anneli Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Haluan myös osaltani kiittää hallitusta tästä esityksestä, jota voitaneen kutsua Lex Harakaksi. Kuulin siitä, että tämän lain taustalla on nykyisen ministeri Harakan vahva työ viime hallituskaudella. Hän halusi tehdä töitä oikeudenmukaisemman verotuksen puolesta, ja tämä on nyt yksi esimerkki siitä, ja tätä kutsuttakoon sitten myös Lex Harakaksi. Näin on sanottu.

Arvoisa puhemies! Kuten täällä on todettu, tämä esitys on yksi konkreettisista veropohjaa tiivistävistä toiminnoista, jotka vahvistavat meidän veropohjaamme. Yritykset ja sijoittajat ovat voineet valita, missä maassa niitä verotetaan, sen sijaan että valtiot olisivat päättäneet siitä. Tällä esityksellä otetaan askel lähemmäs sitä tavoitetta, että yrityksiä verotetaan siellä, missä ne toimivat. Suomen veroja voi vältellä esimerkiksi perustamalla pöytälaatikkoyhtiön verokeitaaseen. Esityksellä siirrytään kohti nykyaikaa ja kansainvälisiä käytäntöjä, eli jatkossa yhteisöjen verovelvollisuus perustuu siihen, missä niiden toimintaa oikeasti harjoitetaan, eikä siihen, missä ne on paperilla rekisteröity. Tämä on välttämätöntä, sillä nykyään netistä saa parilla klikkauksella ja satasella pöytälaatikkoyhtiön vaikkapa Virossa eikä maahan tarvitse astua jalallakaan. Ei ole kestävä, että yritykset keräävät voittonsa Suomesta mutta maksavat veronsa verokeitaksi. Nyt tämä muutos estää verovälttelyä pöytälaatikkoyhtiöillä ja turvaa Suomen veropohjaa. Verotuotot tulevat kasvamaan miljoonilla, vaikka tarkan arvion tekeminen ei olekaan vielä mahdollista.

Arvoisa puhemies! Tämä on erittäin kannatettava ja hyvä lakiesitys, ja olen iloinen, että tässä asiassa on edetty näin hyvin eteenpäin. — Kiitos.

20.08 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Tämä on aika erikoista eduskuntakautta, mitä parhaillaan käydään, kun me käymme tämän hallitusohjelman toteuttamiseen. Peräjäälkeen täällä on historiallisesti komeita lakialoitteita ja lakiesityksiä, joita me saamme Suomeen laatia. Tuntee itse, että on hienoa elää tätä aikaa, kun meillä on tämäntapainen ohjelma päällä.

Yksi isoimpia asioita Suomessa on se, että meillä veropohja on liian kapea. Me kaikki tiedämme sen ongelman, mikä on siinä, että me verotamme työtä — työtä eri muodoissaan verotetaan. Jatkuvasti joudumme korostamaan sitä, että meidän on syytä pitää veroaste riit-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

tävänä, jotta me voimme tämän hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitää, ja meidän on pakko laajentaa tätä veropohjaa — meidän on pakko laajentaa veropohjaa.

Se, mitä tällä uudistuksella nyt tehdään, on se, että ruvetaan verottamaan sitä lohkoa yhteiskunnassa, joka on pystynyt parhaiten erityyppisesti välttelemään verotusta ja sillä tavalla kiertämään ne vastuut, mitkä liittyvät tämän hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitämiseen, josta he kuitenkin hyötyvät, mukaan lukien vaikka tämä maksuton koulutusjärjestelmä, josta me puhuimme hetki sitten.

Tässä liikutaan myöskin kansainvälisen järjestelmän tasolla oikeissa kysymyksissä, koska tämä on myöskin kaikkia hyvinvointiyhteiskuntia uhkaava riski, että toimitaan veroparatiiseissa, siirretään rahat, tietoisesti perustetaan tällaisia pöytälaatikkofirmoja ja holdingyhtiöitä tuonne erilaisiin verokeittäisiin Cayman Islandsilta Luxemburgiin ja niin edelleen ja sieltä käsin pystytään ikään kuin operoimaan, kun tosiasiaa toimitaan jossakin muussa maassa. Nyt tähän pyritään laittamaan asteittain sulkua, ja tässä suhteessa Suomi toimii nyt yhdessä myöskin niiden muiden unionin maiden kanssa, jotka pyrkivät tähän samaan järjestelmään.

Eli ei muuta kuin onneksi olkoon tällaisesta hallituksesta, joka tämmöiset esitykset tänne eduskuntaan meille tuo.

20.10 Mika Niikko ps: Arvoisa puhemies! Onhan se totta, edustaja Kiljunen, että jos ei sitä häntää itse nosta, niin ei kissalla se häntä nouse toisenkaan kehuista. Toisaalta yhdyn kuitenkin tähän puheenvuoroosi siltä osin, että tämä on hyvä hallituksen esitys. Silloin kun hallitus tekee hyviä esityksiä, ei ole mitään syytä olla kiittämättä niistä ja kehumatta niitä.

On tosiasia, että hyvin monet yritykset kiertävät veroja suunnitelmallisesti ja varsinkaan nämä jättiyritykset, jotka osaavat tämän toiminnan, eivät käytännössä maksa veroja juuri lainkaan. Tämä iso ongelmahan pitää saada säädettyä tulevaisuudessa EU-tasolla siten, että nämä jättiyritykset eivät tätä verovälttelyä pysty tekemään myöskään toisessa maassa ja asioidessaan täällä. Jos tämä sen poistaa, niin se on erinomaisen hyvä, tai ainakin vähentää sitä merkittävästi.

Tässä hallituksen esityksessähän sanotaan, että voimassa olevan kansallisen lainsäädännön nojalla ulkomainen yhteisö ei voi olla yleisesti verovelvollinen, joten ulkomaisille yhteisöille ei yleensä synny kaksoisasumistilanteessa Suomessa velvollisuutta. Sitten esimerkiksi Isossa-Britanniassa, Norjassa ja Tanskassa suomalainen yhtiö voi olla yleisesti verovelvollinen, jos yhtiöllä on siellä tosiasiallinen johtopaikka.

On hyvä, että otetaan mallia maailmalta ja lähdetään toteuttamaan sellaisia uudistuksia, jotka ovat suomalaisen veronmaksajan ja Suomen kansalaisten kannalta oikeudenmukaisia. Tässä annan kiitoksen hallitukselle. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Arvoisat edustajat, vaikka on myöhäinen ilta ja edelleen on vähän porukkaa salissa, niin on tärkeätä pitää turvavälejä. Jos niitä tapauksia sattuu olemaan, me joudumme niitä jäljittämään, ja sen takia on etukäteen tärkeätä pitää ne turvavälit, niillä paikoilla istua, mitkä on määritelty edeltä eri puolueille, että pystytään pitämään tilanne hallinnassa, jos sattuu jotakin.

20.12 Pia Viitanen sd: Arvoisa puhemies! Oikein hyviä puheenvuoroja tässä käytettiin.

Kuten tuossa alussa totesin verojaoston puheenjohtajana ja myös kansanedustaja Viitasena, olen hyvin iloinen siitä, että täällä voidaan nyt tehdä tämänkaltaista lainsäädäntöä.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Olen pitkään seurannut keskustelua Suomessa ja nähnyt juuri sen haasteen, että se, missä meillä on tulevaisuudessa verotuksessa voitettavaa, on nimenomaan se, mihin täälläkin viitattiin: että laajennamme veropohjaa, tukimme niitä veroaukkoja ja ehkäisemme kaikin puolin verovälttelyä, jopa sitten veronkiertoa ja tällaisia ilmiöitä, mitä valitettavasti on. Se on oikeudenmukaisuuden perusta, ja jos me tosiaan tarvitsemme rahoitusta vaikkapa sille oppivelvollisuuden tärkeälle nostolle, mikä täällä äsken keskustelutti pitkään, niin kyllä silloin nimenomaan nämä ovat niitä oikeudenmukaisia keinoja rahoittaa näitä tärkeitä uudistuksia.

Puhemies! Todettakoon vielä, että myös se on hyvä asia, että tämä toimenpide ei ole ainoa, millä voimme esimerkiksi torjua harmaan talouden piirteitä. Nythän tässä tällä hallituskaudella juuri jokin aika sitten hyväksyttiin laaja harmaan talouden torjuntaohjelma, jossa on myös monia verotuksellisia keinoja. Minä kyllä kiirehdin sitä, että me pääsemme konkreettisemmin niitä ja myös muita uudistuksia toteuttamaan.

Mainittakoon vielä lopuksi, että tässä myönteinen asia on sekin, niin kuin edustaja Anneli Kiljunen hyvin totesi, että tämä todellakin on vähän niin kuin, voisi sanoa, Lex Harakka, eli tämä kertoo myös kansanedustajien mahdollisuudesta vaikuttaa. Nimittäin tämä esityshän oli SDP:n vero-ohjelmissa, ja edustaja Harakka, joka oli keskeinen henkilö myös tämän ohjelman laatimisessa, teki viime kauden lopulla tästä aloitteen, ihan kansanedustajaaloitteen. Silloin verojaoston väki minä itse ja monien muidenkin puolueiden ihmisiä mukaan lukien tämän lakialoitteen allekirjoitti. Sitä kautta sitten hyvin nopeasti olemme tällä hallituskaudella tässä pisteessä, että eduskunta tätä jo hyväksyy. Siinä suhteessa oikein hyvillä mielin olen tätä edistyksellistä askelta katsellut.

20.15 Riikka Purra ps: Arvoisa herra puhemies! No niin, kiitetään nyt hallitusta. Oikein hienoa, että halutaan laajentaa veropohjaa oikeudenmukaisella tavalla. Se on myös perussuomalaisten tavoitteena.

Tässä yhteydessä en kuitenkaan malta olla ottamatta esille sitä, minkä saimme taas eilen lehdistä lukea liittyen tähän veropohjaan, että Suomessa yhdeksän suuren ammattiliiton yhteenlaskettu nettovarallisuus oli jälleen kasvanut merkittävästi 2,6 miljardiin euroon, ja kuten tiedämme, näiden liittojen sijoitustuotot ovat verovapaita. Nykyinen verojärjestelmä, jota täällä nyt on ansiokkaasti kritisoitu ja pyritty korjaamaan, on luonut näille suursäätiöille oikeastaan veroparatiisiolosuhteet, [Mika Niikko: Mitenkäs Kiljunen, oletko samaa mieltä?] joiden puitteissa nämä varakkaat voivat paeta verotusta lähes kokonaan ja käyttää näiden suursäätiöiden kautta myös hyvin merkittävää yhteiskunnallista ja poliittista valtaa. Löytyy muun muassa piilovarallisuutta kiinteistöistä ja niin edelleen. Tiedetään, että nämä lasketaan yleishyödyllisiksi yhteisöiksi, joten sillä perustellaan tätä verovapautta.

Nostan sieltä yhden esimerkin. Suomen suurin asuntosijoitusyhtiö Kojamo on oikein kultamunien kultamuna. Se maksoi tänä keväänä omistajilleen yhteensä 84 miljoonan euron osingot, [Mika Niikko: Oho!] ja liittojen kassoihin napsahdivat kymmenien miljoonien eurojen verovapaat osingot. Kun lukee sitten näitä omistajia, mitä liittoja siellä on, niin huh, hiki valuu.

Perussuomalaisten varjobudjetissa otetaan muuten tähän kantaa. Me haluamme, että otetaan verotuksen piiriin nämä suursäätiöt ja suuret yhdistykset, niiden pääomatulot, osingot, vuokratulot ja myyntivoitot.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

20.17 **Pia Viitanen sd:** Arvoisa puhemies! Oikeastaan äsken mainitsin, että on ollut useita vireillä olevia asioita, joilla veropohjaa tilkittäisiin, ja yksi on muuten tähän liittyen vireillä. Meillä on vireillä tällä hetkellä työryhmä, joka miettii hallitusohjelman mukaisesti sitä, voisimmeko laittaa esimerkiksi ulkomaisille suursijoittajille, mikä samalla tavalla koskisi sitten myös kaikkia vastaavia, täällä Suomessa eräänlaisen lähdeveron, jolla voitaisiin saada satoja miljooniaakin parhaassa tapauksessa yhteiseen käyttöömme. Tämä on Matti Vanhasen asettama työryhmä, joka saa työnsä valmiiksi, jos muistan oikein, ensi vuoden kevätpuolella, ja toivon, että se johtaa myös sitten seuraavaan askeleeseen eli siihen, että löydämme jonkun mallin, millä tähän asiaan — juuri tähän nimenomaiseen asiaan — voidaan puuttua.

Olemme tästä usein esimerkiksi SDP:nä puhuneet, ja useimmiten meitä on haukuttu siitä, että kauheaa, taas te olette verottamassa. Mutta mehän olemme nimenomaan tilkitsemässä veropohjaa ja nimenomaan turvaamassa suomalaisten veronmaksajien tuottoja. Suomalaiselle veronmaksajalle kuuluu se, mikä suomalaiselle veronmaksajalle kuuluu, eikä ole oikein, että vaikkapa ulkomaiset sijoitusyhtiöt välttelevät verojen maksamista omien voittojensa tuotoista tänne meille Suomeen.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Pyydän keskittymään nyt tähän käsillä olevaan aiheeseen.

20.18 **Mika Niikko ps:** Arvoisa puhemies! On hyvä, että verojaoston puheenjohtaja Viitanen kiinnittää huomiota näitten ulkomaisten yhtiöiden verovälttelyyn. Tässä varovaisesti lähestyitte tätä edustaja Purran esittämää huolta siitä, että myös Suomessa on näitä suursäätiöitä ja toimijoita, jotka välttelevät verojen maksua.

Siinä mielessä oikeudenmukaista on, että tämä tie käydään loppuun saakka. Perussuomalaiset jäävät seuraamaan sitä, miten hallitus tulee korjaamaan nämä keinottelut, [Pia Viitanen: Hyvä, että jo etukäteen kannatatte!] joilla ammattijärjestöt keräävät kohtuuttomia tuloja ja jakavat ne sitten haluamilleen osakkaille, kuten puolueille. Toivon, että verojaoston puheenjohtaja myös ryhtyy sanoista tekoihin. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 136/2020 vp sisältyvien 1.-3. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

8. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Euroopan talousalueella sijaitsevan tytäryhtiön lopullisen tappion konsernivähennyksestä ja laiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 18 a §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 185/2020 vp

Valiokunnan mietintö VaVM 34/2020 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 34/2020 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Keskustelu

20.19 Pia Viitanen sd (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä on kysymys senkaltaisesta asiasta, että tytäryhtiö voisi lopullisia tappioitaan tavallaan poistaa suomalaisessa emoyhtiössä, ja tässä taas taustalla on se, että tällä esityksellä varmistetaan, että konserniverotus täällä meillä Suomessa on EU-oikeuden mukainen. Eli komissio on käynnistänyt rikkomusmenettelyn Suomea vastaan, sillä on katsottu, että tämä säännös on ristiriidassa unionin konserniavustusten verovähennyskelpoisuuden osalta, ja komissio katsoo, että Suomen tulee sallia ulkomaisen yhtiön lopullisten tappioiden vähentäminen suomalaisen emoyhtiön verotuksessa. Siitä on kysymys tässä kokonaisuudessa.

Kuten sanottu, tämä avustuslainsäädäntö on meidän vähän niin kuin pakko käynnistää. Sinänsä konserniavustuslaki sellaisenaan ei ole tämän rikkomusmenettelyn kohteena, tämä yksityiskohta on, ja sen korjaamiseksi, jotta voimme sitten olla kansainvälisen oikeuden mukaisia, me teemme tämän erillislain tässä yhteydessä.

Tämä on laadittu senkaltaisella logiikalla, että tällä on kuitenkin haluttu ensi sijassa turvata tässä tilanteessa myös meidän veropohjaamme, ja siksi on lakia laadittaessa, sen erilaisia ratkaisuja mietittäessä, kiinnitetty erityisesti huomiota siihen, että tässä on erityyppisiä rajoituksia, ja näiden rajoitusten tarkoituksena on turvata suomalaista veropohjaa.

Sitten asiantuntijakuulemisista, joita me käymme hyvin laajalti tässä mietinnössä läpi: Jos luette tätä tekstiä, tämä on hyvin juridisteknistä, oikeudellista, vero-oikeudellista tekstiä, niin tässä vastataan lähinnä siihen kritiikkiin niiltä asiantuntijoilta, jotka ovat olleet sitä mieltä, että tässä on liikaa rajoituksia. Tavallaan kuitenkin valiokuntana yksimielisesti olemme sitä mieltä, että nämä rajoitukset ovat tarpeen juuri siksi, että tällä nimenomaisesti turvattaisiin se, että niin paljon kuin mahdollista edelleen niitä veroja tänne meille kertyisi. Täällä käydään läpi esimerkiksi sitä, että jotkut olisivat halunneet, että voisi vähentää enemmän tätä veroa, mutta käytännössä katsoen me tässä toteamme, että ei kotimainen konserniavustus salli esimerkiksi verovuoden tuloksen ylittämistä, ja tässä suhteessa tämä kritiikki on joka tapauksessa hieman kaukaa haettu. Tässä kritiikissä puhutaan muun muassa siitä, voisiko nämä tappiot vähentää, [Puhemies koputtaa] jos on vaikkapa pieniä tuloja vielä, [Puhemies koputtaa] mutta lähdemme siitä, että yhtiö on oikeasti lopullisesti purettu, ja tätä kautta edetään. [Puhemies: Kiitoksia!] Tässä yhteydessä en näitä kaikkia kritiikkejä ja niihin vastaamisia käy läpi vaan totean lyhyesti, että tästä on tässä kysymys.

20.23 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Tämä on vähän sukua tuolle edelliselle kohdalle. Tässä mennään kuitenkin vähän riskialttiimmille vesille. Tässä tietysti on taustalla EU-tuomioistuimen päätökset, joita nyt sitten Suomen lainsäädäntöön laitetaan, ja hienoa, että edustaja Viitanen korosti näitä rajoituksia, joita tässä on.

Tässä on kyse siitä, että tämä liittyy monikansallisiin yrityksiin, siihen, että monikansallinen yritys voi tehdä verosuunnittelua laajassa mitassa. Siirtohinnoittelu on yksi muoto, jolla voittoja siirretään maasta toiseen. Edellinen asiakohta, jossa me myöskin käsitelimme tätä verovälttelyä, oli tämänkaltaisen asia. Tässä on kyse siitä, että kun monenlaisilla yrityksillä on runsaasti tytäryhtiöitä, niin kun tytäryhtiöille tulee tappioita jossain muussa maassa erityisesti tilanteessa, jossa firma on mennyt konkurssiin siellä toisessa maassa, niin niitä tappioita ei voi vähentää verotuksessa sen tytäryhtiön osalta ja se siirretään konsernin tulokseen, siihen konsernin emoyhtiön tulokseen — jos se on suomalainen, Suomessa sijaitseva yhtiö, niin silloin sen tulokseen. Tämä tarjoaa kylläkin — ongelmal-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

lista, jos se on ilman rajoitteita — mahdollisuuksia myöskin veronkierrolle, koska monenlaiset yritykset voivat ostaa tappiokierteessä olevia yrityksiä jossain toisessa maassa ja siirtää sen verotuksen, sen tappiot, sitten tänne Suomeen, joka on korkeammin verottava maa, ja tämäläpaisen veronkierron osalta minä ymmärrän, että nämä rajoitukset on tässä tehty ja ne ovat hyvinkin tähdellisiä. Siinä mielessä tämä on järkevä linja, mutta tässä nyt nähdään, mitä tämä kansainvälinen monikansallisten yritysten kanssa toimiminen on tilanteessa, jossa verojärjestelmät vaihtelevat maittain. Iso ongelmahan tässä on se, että ehkä missään vaiheessa me emme pääse siihen, että kaikki verotus olisi yhdenmukaista, mutta ennen kaikkea pääomaliikkeiden osalta tätä yhteistä verotuspohjaa, yhteisiä verotuskäytänteitä, pitäisi yrittää kehittää eteenpäin, ja siinä Euroopan unioni on aivan ratkaisevassa asemassa.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 185/2020 vp sisältyvien 1.-2. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

9. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtiontakuusta covid-19-rokotteen vakuuttamiseksi

Hallituksen esitys HE 214/2020 vp

Valiokunnan mietintö VaVM 35/2020 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 35/2020 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä.

Keskustelu

20.25 **Pia Viitanen sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä on lyhykäisyydessään kysymys siitä, että valtio takaa koronarokotteita sitten siinä vaiheessa, kun niitä nyt alkaa, toivottavasti mahdollisimman pian, markkinoille tulemaan. Tätä on kannatettu hyvin laajasti. Kysymys tässä on siis siitä, että lääkevahinkovakuutusyhtiö ei ole saanut markkinoilta jälleenvakuutusta, minkä seurauksena tämän vakuutuksen saaminen varmistetaan tällä valtiontakuulla. Eli tästä on kysymys.

Omassa mietinnössämme me valiokunnassa korostamme muun muassa sitä, että tämän takuumaksun tasoon on sinänsä hyvä kiinnittää huomiota, jotta se kuitenkin ohjaisi sitten myöhemmin siirtymään markkinaehtoiseen jälleenvakuutukseen heti, kun se on mahdollista ja se on saatavilla. Tällä tavalla ehkä hieman katsomme myös tulevaisuuteen tämän järjestelmän kehittämisessä.

Tämä mietintö on myös yksimielinen ja laajasti kannatettu.

20.26 **Mika Niikko ps:** Arvoisa puhemies! Tämä on lähtökohtaisesti hyvä hallituksen esitys. On tärkeää, että lisätään rokotteen luotettavuutta, kun kyseessä on näinkin nopealla ai-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

kataululla valmistettu rokote, ja toki lainsäädäntö vaatiikin sen, että näillä pitää olla vakuutus siitä, jos rokote aiheuttaa terveyshaittoja.

Suomessa lääkkeitä ja rokotteista aiheutuvia henkilövahinkoja korvataan Suomen Keskinäisen Lääkevahinkovakuutusyhtiön antamasta lääkevahinkovakuutuksesta. Tätähän on käytetty paljon muun muassa vuonna 2009 annetusta Pandemrix-rokotteesta aiheutuneiden vahinkojen korvaamiseen elikkä näihin narkolepsiakorvauksiin. Sieltä korvattiin 30 miljoonaa euroon saakka, ja koska tämä ei riittänyt, niin valtio on sitten lisännyt näitä korvauksia myöhemmin edelleen.

Huomiota tässä tietysti herättää se, että näissä vakuutuskorvauksissa yleensä sen korvauksen todellinen kattavuus sille vahingon kärsineelle henkilölle on alimitoitettu. Omasa perhepiirissäni on sellainen tuttavaperhe, jossa lapsi sai aikanaan tämän narkolepsian. Heillä kesti kuitenkin hyvin pitkän aikaa, että he pääsivät ensin edes minkään tason korvauksen piiriin, ja lopputulema oli se, että korvaus oli hyvin vaatimaton suhteessa siihen aiheutettuun haittaan, että nuori henkilö menetti pitkäksi aikaa kyvyn opiskella tai kyvyn mennä työelämään ja moneen muuhun. Tällainen loppuelämäksi aiheutuva kärsimys on toki erittäin harmillista, mutta siinä vaiheessa, kun tällaista sattuu tulemaan, valtion pitäisi korvata ne kyllä todellisten haittojen mukaisesti. Siinä mielessä toivoisin, että tulevaisuudessa voitaisiin tarkistella, mikä se oikea korvaussumma on.

Tässähän on kyse siitä, että markkinat eivät saa tähän tätä jälleenvakuutusta ja valtio joutuu kantamaan tästä vastuuta. Yksi syy siihen, miksi eivät sitä saa, on se, että jälleenvakuuttajan näkökulmasta suurin ongelma on covid-rokotteeseen liittyvän riskin tuntemattomuus. Tämä, mikä hallituksen esityksessäkkin lukee, tuo ilmi sen, että rokotteiden kehittämiseen liittyvät tutkimukset olivat kesken siinä vaiheessa, kun tätä lähdettiin kehittämään, ja ovat vielä tässäkin vaiheessa, kun niitä päätöksiä tehdään, ja tämän tähden valtion on tärkeää osallistua näitten mahdollisten haittojen korvaamiseen.

Tämä kuvastaa myös sitä epäluuloa, mikä joidenkin keskuudessa vallitsee, ja toisaalta hallituksen tehtävä on hälventää näitä epäluuloja tällaisella korvausmenettelyllä.

20.29 Mikko Savola kesk: Arvoisa herra puhemies! Olen oikeastaan iloinen, että olemme vihdoinkin tässä pisteessä, että meillä löytyy jotain valoa tunnelin päähän tämän koronapandemian suhteen. Jo kymmenen kuukautta on tämän vitsauksen kanssa Suomessakin opeteltu elämään, ja paljon se on meille tietysti käytännön ongelmia mutta myös traagisia tapauksia, sairastumisia tämän matkan varrella tuonut.

Vihdoinkin ensi vuonna rokote saadaan ja siihen valmistaudutaan myös näitten vakuutusasioiden muodossa. Itse ainakin haluan luottaa siihen, että tämä rokote, joka tulee, on sellainen, millä me pystymme patoamaan tämän pandemian leviämistä ja mikä pystyy meille tämän niin sanotun laumasuojan tuomaan. Vaikkakin tämä kehittäilyaika tässä rokotteessa on ollut lyhyt, niin luotan siihen, että nämä meidän valtavat lääkejätit ovat kaikkea sitä osaamista käyttäneet, mitä meillä globaalisti tästä maailmasta löytyy, ja parhaat asiantuntijat ovat tämän rokotteen tehneet.

Sen takia minun mielestäni on äärimmäisen tärkeä viesti tästä salista meiltä kansanedustajilta se, että tämä rokote silloin, kun oma ottovuoro on, kannattaa ottaa. Se on meidän kaikkien yhteinen asia, ja sen takia tämä rokote on syytä ottaa. Ja jos olisi ja jos tulisi ongelmia tämän rokotteeseen suhteen ja siitä mahdollisia sivuvaikutuksia, niin siltä varalta meillä on myöskin vakuutukset olemassa ja myöskin valtio osallistuu tähän. Eli on äärimmäis-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

sen tärkeää, että olemme jo tässä tilanteessa, että vihdoinkin päästään eteenpäin ja päästään tässä maassa myöskin normaalimpaan päiväjärjestykseen.

20.31 Arto Pirttilahti kesk: Arvoisa puhemies! On hyvä yhtyä näihin edellisiin puheenvuoroihin ja varsinkin meidän verojaoston puheenjohtaja Viitasen esitykseen. On todella hieno asia, että tämä rokote saadaan liikkeelle juurikin tämän valtioneuvoston kautta ja vakuutukset tulevat mukaan siihen ja päästään tästä eteenpäin. Todellakin erittäin tärkeä asia, että kun saamme tämän rokotteen liikkeelle, niin siinä olevia asioita voidaan järjestellä vakuutusyhtiöitten kanssa sitten myöhemmin.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 214/2020 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.

10. Hallituksen esitys eduskunnalle eläintautilaiksi sekä siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 175/2020 vp

Valiokunnan mietintö MmVM 14/2020 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 10. asia. Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 14/2020 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

20.32 Mikko Savola kesk: Arvoisa herra puhemies! Meillä maa- ja metsätalousvaliokunnassa on ollut tämän syksyn aikana käsittelyssä tämä esitys eläintautilaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi, ja käytännössähän sillä päivitetään meillä olemassa olevaa lainsäädäntöä.

Eläintauteja ei pidä vähätellä, sillä meillä suomalaisen puhtaan ruoan tuotannossa on se suuri vahvuus, että me olemme saaneet pidettyä eläintaudit kurissa. Me olemme saaneet pidettyä ne kurissa myös, vaikka emme käytä esimerkiksi antibiootteja lähellekään yhtä paljon kuin globaalisti ja Euroopassakin käytetään.

Tällä lainsäädännöllä halutaan myös varautua tuleviin uhkiin, ja se tässä tietysti keskeisenä onkin. Tämän koronapandemian aikanahan oli vakavia tilanteita muun muassa turkistarhauksen suhteen Tanskassa, missä korona, covid-virus, tarttui minkkeihin ja laitettiin sieläksi koko tuotanto. Tämmöiseen tilanteeseen me emme Suomessa halua koskaan joutua. Sen takia meillä pitää olla lainsäädäntö tältä osin kunnossa, että jos tapahtuisi tällaisia, tulisi esimerkiksi tämäntyyppisiä eläintauteja, niin pystyttäisiin toimimaan rajatulla alueella, olisi pelisäännöt olemassa tätä varten, ja muun muassa tältä osin meillä on tähän tulevaan lainsäädäntöön myöskin nämä rajoitusalueet merkittyinä.

Herra puhemies! Ylipäättään eläintaukeista: Ihan tällainen arkinen eläintauti, joka on meille riski, on sikarutto, ja sen ehkäisemiseksi pitää tehdä kaikki mahdollinen. Villisikojen kautta tarttuva rutto on sellainen, mihin meidän pitää puuttua. Siihen me pystymme puuttumaan metsästyksellä, poistamalla meiltä villisian, joka ei meidän luontoomme käy-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

tännössä eläimenä kuulu. Ne pitää pystyä poistamaan silloin, jos niitä meillä on. Mutta myöskin me kaikki kuluttajat pystymme vaikuttamaan siihen, kuinka käyttäydymme tullessamme ulkomailta, tuomme esimerkiksi villisikaan liittyviä tuotteita, aiheutamme eläintautiriskejä, ja nämä kaikki pitää pystyä minimoimaan. Myöskin Suomessa pitäisi toimia vahvemmin sen puolesta, että meille ei tuoda elintarvikkeita niistä maista, missä esiintyy eläintauteja, kuten sikaruttoa.

Tämä lainsäädäntö on kannatettava. Se tuli myöskin meiltä valiokunnasta yksimielisenä tähän saliin, ja meidän tulee viedä se läpi.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 175/2020 vp sisältyvien 1.-4. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

11. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi räjähteiden lähtöaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 235/2020 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 27/2020 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 11. asia. Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö HaVM 27/2020 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

20.35 Riikka Purra ps (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki räjähteiden lähtöaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä. Laki täydentäisi EU:n asetusta. Lailla kumottaisiin räjähteiden lähtöaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä annettu laki. Uusi laki vastaisi pitkälti voimassa olevaa lakia, mutta se sisältää tiettyjä asetuksessa edellytetyjä tarkennuksia. Lisäksi esityksessä ehdotetaan lisättäviksi rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden EU:n jäsenvaltioiden välillä annettuun lakiin ja rikosrekisterilakiin säännökset menettelystä lähtöaineluvan hakijan taustan tarkistamiseksi.

Räjähteiden lähtöaineet ovat kemiallisia aineita, joita voidaan käyttää laillisiin tarkoituksiin muun muassa maataloudessa. Samoja aineita voidaan käyttää myös omatekoisten räjähteiden valmistamiseen, ja tällaisia räjähteitä on käytetty Euroopassa tehdyissä lukuisissa terrori-iskuissa.

Yleisön mahdollisuuksia hankkia, tuoda, pitää hallussa ja käyttää tiettyjä räjähteiden lähtöaineita rajoitetaan tällä hetkellä vuonna 2013 annetulla neuvoston ja parlamentin asetuksella. Asetuksessa vahvistetaan myös epäilyttävistä liiketoimista ilmoittamista koskevat säännöt räjähteiden laittoman valmistuksen estämiseksi. Asetusta täydentävät kansalliset säännökset tulivat voimaan 2014. Tämä aikaisempi EU-asetus korvataan uudella neuvoston ja parlamentin asetuksella. Hallituksen esityksessä ehdotetaan annettavaksi lähtö-

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

aineasetuksen edellyttämät täydentävät kansalliset säännökset, joiden on tarkoitus tulla voimaan 1. helmikuuta 2021, jolloin lähtöaineasetusta aletaan soveltaa.

Arvoisa puhemies! Räjähteiden lähtöaineita koskevat rajoitukset ja valvontatoimet ovat olleet erilaisia eri jäsenvaltioissa, ja komission mukaan tämä on aiheuttanut esteitä unionin sisäiselle kaupalle. Lisäksi komission mukaan olemassa olevat rajoitukset ja valvontatoimet eivät ole taanneet riittävää yleisen turvallisuuden tasoa, koska niillä ei ole voitu asianmukaisesti estää rikollisia hankkimasta räjähteiden lähtöaineita. Uuden asetuksen tavoitteena on vastata näihin puutteisiin. Taustalla on terrorismin ja muun vakavan rikollisen toiminnan aiheuttama uhka.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa esitetyn arvion mukaan ainakin osa viime vuosina tehdyistä terrori-iskuista olisi ollut mahdollista estää, jos nyt voimaan tulevan sääntelyn mahdollistamat keinot olisivat olleet jo käytössä. Uudenkaan asetuksen säännökset eivät koske siinä tarkoitettujen aineiden tai seosten ammattikäyttöä. Muutos tarkoittaa vain, että myös oikeushenkilöt tarvitsevat luvan sellaisiin lähtöaineisiin, joita ne eivät tarvitse tavanomaisessa elinkeino-, liike- tai ammattitoiminnassaan. Lähtöaineasetuksen mukaan kiellettäviä tai luvanvaraisia aineita ovat typpihappo, vetyperoksidi, rikkihappo ja nitrometaani tietyin pitoisuuksin.

Valiokunta toteaa selvytyden vuoksi, että asetus on jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa oikeutta eikä siitä voida poiketa kansallisella sääntelyllä.

Valiokunta toteaa, että melko yleisesti käytetyn rikkihapon lisääminen uutena aineena rajoitusten piiriin saattaa ainakin alkuvaiheessa lisätä Suomessa lupahakemusten määrää. Lupajärjestelmä on saadun selvityksen mukaan toiminut hyvin ja se on vähentänyt räjähteiden lähtöaineiden kysyntää tavallisten kansalaisten keskuudessa. Lähtöainelupahakemuksia on käsitelty vuosittain noin 150, joista vain yksittäisiä on hylätty.

Lupajärjestelmä esitetään säilytettäväksi pääosin nykyisellään. Myöntämisedellytyksiin tulee kuitenkin uuden asetuksen myötä muutoksia. Lupaviranomaisen tulee jatkossa ottaa esimerkiksi huomioon luvanhakijan suunnitelmat lähtöaineiden varastointijärjestelyiksi sen varmistamiseksi, että lähtöaine varastoidaan turvallisesti. Viranomaisen on myös hakijan taustan selvittämisen yhteydessä tarkistettava, onko tällä aiempia rikostuomioita EU:n alueella. Tämän vuoksi muutoksia ehdotetaan myös rikosrekisterilainsäädäntöön.

Arvoisa puhemies! Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että lähtöaineiden hankinta on kielto- ja lupajärjestelmien vuoksi Euroopassa osittain ohjautunut verkossa tehtäväksi. Koulutusta ja tiedottamista tulee kohdistaa erityisesti verkossa toimiviin markkinapaikkoihin, sillä luvattomien ostojen arvioidaan siirtyvän yhä enemmän sinne.

Lähtöaineasetuksessa on nimenomainen säännös siitä, että jäsenvaltion on varmistettava, että sillä on kansalliset tarkastusviranomaiset asetuksen tiettyjen artikloiden asianmukaisen soveltamisen tarkastamista ja valvontaa varten. Suomessa viranomaiset, poliisi, Tulli sekä Turvallisuus- ja kemikaalivirasto, valvovat jo tällä hetkellä aiemman asetuksen noudattamista. Velvoitteet kuitenkin laajenevat jonkin verran.

Myös tavalliset kansalaiset ovat jatkossa velvollisia ilmoittamaan lähtöaineiden huomattavista katoamisista ja varkauksista. Tämänkin odotetaan lisäävän ilmoitusvelvollisten aktiivisuutta ja ilmoitusten määrää.

Lähtöainelupia koskevat tiedot tallennetaan lupaviranomaisena toimivan Poliisihallituksen rekisteriin, joka ei kuitenkaan ole sellainen rekisteri, jonka avulla poliisi voisi tarkastella tietoja. Lupahakemukset käsitellään manuaalisesti, eikä sähköinen asiointi ole

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

mahdollista. Tällaisen sähköisen asioinnin mahdollistavan rekisterin lähtöainelupia koskevat tiedot saadaan valiokunnalle esitetyn selvityksen mukaan aikaisintaan vuonna 2024.

Hallintovaliokunta on aiemmin useissa yhteyksissä kiinnittänyt vakavaa huomiota sähköisen asetietojärjestelmän viivästymiseen. Valiokunta korostaa tässäkin yhteydessä käytökelpoisten ja ajantasaisten rekisteritietojen merkitystä viranomaisten sujuvan käytännön työn kannalta.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Muutokset nykytilaan ovat melko vähäisiä. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia esittelystä.

20.42 Arto Pirttilahti kesk: Arvoisa puhemies! Kiitos valiokunnan puheenjohtaja Purralle hyvästä esittelystä. Todella tärkeää lainsäädäntöä, kun mietitään meidän turvallisuutta Suomessa mutta laajemminkin vielä Euroopassa.

Ajat ovat muuttuneet. Itse olen louhintaurakoitsijan poika ja muistan, miten silloin aikaan on dynamiittia tai muita säilytetty [Mika Niikko: Paukuteltu! — Mikko Savolan välihuuto] ja minä olen niitä osannut itsekin käyttää.

Tässä on tärkeää, ketkä henkilöt saavat näitä lähteaineita mutta yhtä lailla myös näitä valmiita räjähteaineita. Tässä puututaan myös siihen säilytykseen, ja kun todellakin on mahdollista saada näitä niin sanottuja turvallisia aineita, esimerkiksi maatalouden lannoitteita ja muita, ja niistä jotkut kätevät sitten kaikkea keksivät tehdäkin, niin myös näitten isojen määrien hävikki tulee tässä huomioitua.

Ammattipätevyyden vaatimus ja käyttötarkoitukset on myös todella hyvin tuotu täällä esille ja varsinkin tämä, että meillä tällä hetkellä tieto kulkisi niin Suomessa mutta myös kansainvälisestäkin poliisin, Tullin ja Rajan välillä ja myös kansainvälisesti eri rekistereitten välillä, jos näitä hankitaan isompia tai pienempiäkin määriä niin sanotusti epäkuranttiiin käyttöön.

Erittäin hyvä lainsäädäntö, ja todellakin yhdyn tähän esitykseen.

20.43 Mikko Savola kesk: Arvoisa herra puhemies! En ole mikään sääntelyn fani tai kannattaja, mutta silloin kun puhutaan tämäntyyppisistä turvallisuuteen liittyvistä asioista, niin tätä kontrolloitua lainsäädäntöä meillä on oltava. Me muistamme varmasti liiankin hyvin, mitä rakkaassa naapurimaassamme, pohjoismaisessa yhteistyömaassamme Norjassa tapahtui vuonna 2012, kun lannoitteista rakennetulla pommilla terroriteon suorittaja sai paljon tuhoa aikaan. Tietysti näitä vastaavia yrityksiä ja pomminrakentamistapauksia on maailmalla enemmänkin, ja sen takia näihin on puututtava lainsäädännöllä, puututtava tällaisiin aineisiin, mistä pystytään omatekoisesti pommeja, räjähteitä tekemään. Sen vuoksi tämä lainsäädäntö, mikä meille nyt myöskin kansalliseen lainsäädäntöön tulee, on tarpeen.

Aivan kuten edustaja Pirttilahti sanoi, niin kyllä minäkin näitä tarinoita muistan omasta kotoani, kuinka pellolla olevien kivien räjäyttelyyn dynamiittipötköt ovat löytyneet sieltä takan pankon päältä kuivasta ja niitä on sitten tarpeen mukaan käytetty. Jokainen isäntä on ollut käytännössä panostaja niihin aikoihin ja räjäyttänyt silloin, kun tarvetta on ollut. Mutta aika on mennyt eteenpäin, ja väärinkäytösten vaara on ilmeinen, ja sen takia myöskin, kun tekniikka kehittyy ja ohjeet tällaiseen kaikkeen mielivaltaisuuteen on saatavissa hyvinkin helposti, tätä lainsäädäntöä tarvitaan.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Herra puhemies! On hyvä, että tässä on joka tapauksessa tähän lupajärjestelmään kiinnitetty huomiota. Ne ammattilaiset, jotka näitä räjähteitä tarvitsevat, saavat ne jatkossakin itselleen helposti hankittua, eli tässä ei kohtuuttomasti byrokratiaa lisätä niille henkilöille, jotka räjähteitä ammatikseen tarvitsevat. Samoin myös maatalouden osalta, missä lannoitteita tarvitaan, niitä pystytään jatkossakin yhtä sujuvasti tilaamaan. Tähänkin asiaan on kiinnitetty huomiota ja tätä alan toimijoiden kanssa yhdessä valmisteltu. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 235/2020 vp sisältyvien 1.-3. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

12. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Suomen osallistumisen jatkamisesta turvallisuussektorin koulutusyhteistyössä Irakissa

Valtioneuvoston selonteko VNS 5/2020 vp

Valiokunnan mietintö UaVM 6/2020 vp

Ainoa käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 12. asia. Nyt päätetään ulkoasiainvaliokunnan mietinnön UaVM 6/2020 vp pohjalta kannanotosta selonteon johdosta.

Keskustelu alkaa ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajan Mika Niikon esittelypuheenvuorolla. Ryhmäpuheenvuorokierrosta ei ole. Muiden etukäteen varattujen puheenvuorojen pituus on enintään 5 minuuttia. Puhemiesneuvosto suositaa, että myös nopeatahtisen keskusteluosuuden jälkeen pidettävät puheenvuorot kestävät enintään 5 minuuttia.

Keskustelu

20.46 **Mika Niikko ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valtioneuvosto on antanut eduskunnalle sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisesti selonteon Suomen osallistumisen jatkamisesta Irakin OIR-operaatiossa noin 80 sotilaalla 1.1.—31.12.2021. Ulkoasiainvaliokunta on kuullut asiantuntijoita ja hyväksynyt asiaan liittyvän mietinnön. Puolustusvaliokunta antoi lisäksi valiokunnalle lausunnon. Ulkoasiainvaliokunta piti selontekomenettelyä perusteltuna ottaen huomioon, ettei operaatiolla ole selkeää YK-mandaattia ja kyseessä on korkean riskin operaatio.

Arvoisa puhemies! Käsitellessään Suomen jatkamista OIR-operaatiossa ulkoasiainvaliokunta perehtyi laajasti Irakin tilanteeseen. Poliittinen tilanne on epävakaa ja turvallisuustilanne hauras. Isisillä on edelleen kannattajia ja nukkuvia soluja Irakissa. Isis kykenee edelleen toteuttamaan iskuja, ja se on vahvistanut toimintaansa verkossa. Kuluvana vuonna on lisäksi korostunut Irakin vaikea tilanne Yhdysvaltojen ja Iranin välienselvittelystä. Iran-mielisten šiiamilitioiden tekemät iskut ovat lisääntyneet. Lisäksi, vaikka turvallisuustilanne on yleisesti ottaen ollut parempi Irakin autonomisella kurdialueella, on sinnekin kohdistunut yksittäisiä iskuja OIR-operaation tukikohtiin. Alueen turvallisuustilannetta heikentävät myös Turkin Pohjois-Irakissa toteuttamat Kurdistanin työväenpuolue PKK:n vastaiset iskut.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Ulkoasiainvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa kävi selvästi ilmi, että Irak tarvitsee laaja-alaista ja pitkäjänteistä apua yhteiskunnan tukemiseksi, turvallisuustilanteen normalisoimiseksi sekä jälleenrakennusprojektia varten. Valiokunta pitää arviota oikeana mutta perää myös Irakin omaa vastuuta. Kansainvälisen yhteistyön mittavakin tuki jää tehottomaksi, mikäli Irak ei itse ota suurinta roolia maan kehittämisessä tavalla, jossa otetaan huomioon kaikki yhteiskuntaryhmät tasapuolisesti.

Arvoisa puhemies! Ulkoasiainvaliokunta kävi läpi asiantuntijakuulemisessa niitä eri keinoja, joilla Suomi osallistuu Irakin tukemiseen. Fokus OIR-operaatioissa oli kuitenkin luonnollisesti se, kuten selonteosta käy myös ilmi, että suomalaisjoukot ovat kouluttaneet noin 5 000 peshmerga- ja Irakin turvallisuusjoukkojen sotilasta. Suomalainen koulutta-jaosasto on saanut työstään hyvää palautetta.

Valiokunta kiinnitti huomiota siihen, että Irakin turvallisuustilanteen heikentyminen vaikuttaa myös OIR-operaation toimintaedellytyksiin. Se myös muodostaa valiokunnan arvion mukaan merkittävän uhkan suomalaisjoukon turvallisuudelle. Valiokunta kävikin tarkoin selontekoa käsitellessään läpi kysymystä suomalaisjoukon omasuojan riittävydestä. Valiokunta sai asiantuntijoilta selostuksen keinoista, joilla omasuojajärjestelyjä on parannettu. Valiokunta pitää tehtyjä toimia välttämättöminä. Lisäksi valiokunta korostaa, että Puolustusvoimien tulee päivittää jatkuvasti arviotaan omasuojan riittävydestä olosuhteiden mahdollisten muutosten myötä.

Arvoisa puhemies! Vielä lopuksi: Ulkoasiainvaliokunta pitää yksimielisesti perusteltuna Suomen osallistumisen jatkamista OIR-operaatioissa. Osallistumalla operaatioon Suomi tukee kansainvälisen terrorismin, mukaan lukien Isisin, vastaista toimintaa. Osallistuminen on tärkeä osa Suomen kokonaisvaltaista tukea Irakille. Osallistumisen edellytyksiä tulee kuitenkin jatkuvasti arvioida, ja nopeisiin muutoksiin toimintaympäristössä on syytä varautua. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia esittelystä.

20.52 Jaana Pelkonen kok: Arvoisa herra puhemies! Kuten edustaja Niikko äsken hyvin totesi, Suomen osallistumisen jatko OIR-operaatioissa ensi vuoden loppuun saakka on perusteltua. Epävakaas ja turvattomuus ovat lisääntyneet niin Euroopassa kuin maailmalla.

Rauhanturvaaminen ja kriisinhallinta ovat olleet merkittävä osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa jo yli kuuden vuosikymmenen ajan. Yksin Suomi ei kuitenkaan kriisejä ratkaise, vaan tarvitsemme suurempia liittoumia. Rauhanturvaamisella edistetään konfliktimaiden vakautumista sekä vaikutetaan terrorismin ehkäisyyn ja muuttoliikkeen juurisyihin. Kokonaisvaltainen lähestymistapa, jossa kehitetään Irakin oikeusvaltiokehitystä, hallintoa sekä vakautta, luo edellytykset sille, ettei Isisin ideologialle synny juurtumismahdollisuuksia.

Suomen osallistuminen kansainvälisiin operaatioihin kehittää kansallista puolustuskykyämme ja parantaa yhteistyövalmiuttamme. Osallistumisellamme korostamme myös Suomen aktiivisuutta EU:ssa ja samalla vahvistamme maamme kahdenvälisiä suhteita Irakin kanssa. Kantamalla vastuamme globaalin turvallisuuden edistämiseksi teemme sen, missä Suomi on parhaimmillaan: neuvottelemme, ennakoimme ja tuomme malttia.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

20.53 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Tällä Irakissa käynnistetyllä koulutusoperaatiolla, joka silloin vuonna 2015 käynnistettiin, ei suoranaisesti ole olemassa YK:n antamaa valtuutusta, ja sen takia valtioneuvosto on katsonut tarpeelliseksi antaa tästä eduskunnalle nimenomaan selonteko. Sen sitten ulkoasiainvaliokunta on poikkeuksellisen huolellisesti käynyt lävitse ja katsonut sekä tämän operaation luonnetta että tavoiteasettelua ja päätyntä yksimieliseen ratkaisuun, että tällä olisi omat jatkonsa.

Kuten edustaja Niikko tässä totesi, niin tähän omasuojakysymykseen halutaan ehdottomasti paneutua huolellisemmin ja edellytetään tiettyjä suojatoimia. Toinen seikka, joka tässä haluttiin myöskin selkeästi tuoda esille, on se, että pitäisi selkeämmin tuoda esille tätä vaikuttavuusarviota, mikä tämän koulutusoperaation vaikuttavuus itse alueella on. Tämä on tässä tärkeää.

Ehkä on kuitenkin hyvä syy tässä yhteydessä lyhyesti katsoa sitä tilannetta, mistä tähän on päädytty, mikä tämä kokonaisprosessi on. Kaikkiaan tietysti alkoi vuonna 2003 siitä, kun tämä coalition of willing, Yhdysvaltain ja Britannian johtama koalitio, syrjäytti Saddam Husseinin, mistä päädyttiin sitten pitkäaikaiseen veriseen sisällissotaan, joka laukesi 2011 siihen, että Isis perusti tämän kalifaatin, joka siellä kolme vuotta terrorisoi väestöä. Sitten 2014 synnyttiin tämä kansainvälinen koalitio, ja nyt on saatu tilanne Irakissa rauhoittumaan sillä tavalla, että itse Isisin kalifaatti on kukistunut, vaikka jäänteitä siitä on vielä olemassa. Nyt olemme sitten tällaisen humanitaarisen kriisin keskellä siellä. Siellä on sisäisiä pakolaisiakin toista miljoonaa, eli maa on erittäin suurissa vaikeuksissa.

On tärkeää, että sinne luodaan stabiilitteettia, ja siinä mielessä näissä koulutusoperaatioissa pyritään tukemaan nimenomaan turvallisuusviranomaisia, turvallisuusvoimia, ja tietysti kurdialueiden turvallisuus on tässä ollut Suomen fokuksessa. Tämä on sikäli tähdellistä, että tätä tasapainoa löytyy, mutta on meillä tietysti iso tehtävä Irakin yhteiskunnan muusakin jälleenrakennuksessa kuin tämän turvallisuuspuolen jälleenrakennuksessa. Siinä suhteessa Irak pysyy valitettavasti maailman yhteisön agendalla vielä pitkään, mutta tämä yksittäinen operaatio nyt tässä suhteessa ainakin ulkoasiainvaliokunnan puolelta on yksimielisesti tuettu.

20.55 Mikko Savola kesk: Arvoisa herra puhemies! Tästä Irakin kriisinhallintaoperaatiosta, missä Suomi on ollut nyt jo useamman vuoden mukana: Aivan kuten edustaja Kiljunen kuvasi tätä, niin nämä ongelmathan ovat tavallaan lähteneet liikkeelle jo aikapäiviä sitten kyseisessä maassa, mutta viime vuosina tämä terrorismiuhka, mikä maassa on ollut, ei ole ratkaisevasti muuttunut parempaan suuntaan. Suomi on myöskin ollut läntisessä koalitiossa mukana vakauttamassa tilannetta Irakissa, ja Suomen osalta tämä tehtävä on nimenomaan koulutusoperaatio. Me olemme siellä kouluttamassa paikallisia peshmerga-joukkoja ja antamassa heille valmiuksia siihen, että he pystyvät taistelemaan Isisiä vastaan, terrorismiryhmittymiä vastaan. Koulutuksen tulokset ovat myöskin olleet hyviä, niin kuin olemme asiantuntijakuulemisissa kuulleet niin ulkoasiainvaliokunnassa kuin puolustusvaliokunnassa.

Kansainvälinen tilannehan on hankala tällä hetkellä, koska Yhdysvallat vetävät joukkojaan pois näistä kriisinhallintatehtävistä. Näin on myös Irakin osalta. Me Suomessa haluamme pitää tämän 80 sotilasta myös ensi vuoden ajan maassa kouluttamassa näitä joukkoja. Ja miksipä Suomi ei olisi mukana: Me olemme olleet kriisinhallinnan vahva toimija jo useiden vuosikymmenten ajan koostamme huolimatta. Oikeastaan sitä kaikkea, mikä meillä pohjautuu yleiseen asevelvollisuuteen, reserviläisyyteen, siihen osaamiseen, mitä

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

pystytään siviilipuolelta hyödyntämään myöskin kriisihallintatehtävissä, pystytään erinomaisella tavalla käyttämään myös tämäntyyppisiin operaatioihin, ja mielestäni meidän ainutlaatuisesta järjestelmästäme täytyykin pitää kiinni.

Herra puhemies! Omasuoja on aivan keskeinen asia, että niillä meidän sotilaillamme, jotka ovat tässäkin koulutusoperaatiossa, jossa on isot riskit olemassa, on parhaat mahdolliset välineet joukossaan, jotta heidän riskinsä minimoitaisiin tämänkaltaisissa operaatioissa. Tätä on pidetty keskeisenä jokaisena kertana, kun ollaan tehty alkuperäinen päätös ja sittemmin jatkopäätökset tähän OIR-operaatioon osallistumisesta, ja ollaan haluttu aina varmistaa asiantuntijoilta se, että suomalaisilla sotilailla on parhaat välineet, omasuoja kunnossa ja riskit tämäntyyppisissä operaatioissa mahdollisimman pienet. Näin on myös tehty, eikä tämän suhteen ole ollut valtavan suuria riskejä.

Tässä mietinnössäkkin pidämme tärkeänä sitä, että tämä tuo hyötyjä myös meille kansalliseen puolustuskykyyn, ja onhan se kiistatta selvää, että nämä kaverit, jotka ovat tämäntyyppisissä operaatioissa mukana, pystyvät tuomaan kokemustaan myös meidän kansallisen puolustuksemme käyttöön. Ne ovat kovia paikkoja siellä, he näkevät kovia asioita siellä, ja näistä on varmasti hyötyä meille myös kansallisen puolustuskyvyn kannalta, joten tämä on myös keskeinen asia tältä osin huomioitavana.

Herra puhemies! Me avasimme Suomen suurlähetystön Bagdadiin, ja tämä on mielestäni tärkeä asia eikä pelkästään sen vuoksi, että tietysti maiden välisiä suhteita ollaan pystytty avaamaan eri tavalla, vaan myös sen takia, että se toimii osaltaan linkkinä niin tähän operaatioon kuin niitten uusien maan jälleenrakennusprojektien suhteen, mihin pystymme tuomaan omat linkkimme oman suurlähetystömme kautta. Näitä liittyy muun muassa vesihuoltoon. Irakissakin on oma vesivaraministeriönsä. Näissä maissa, missä puhtaan veden saanti ei ole itsestäänselvyys, meillä on Suomesta antaa teknologioita ja apuja tämäntyyppiseen, ja tämä voi myöskin olla meidän yrityksillemme hyvää vientiä. — Kiitos.

21.01 Juha Mäenpää ps: Arvoisa puhemies! Elikkä Irakin kriisinhallintajoukkojen koulutusoperaatio OIR on nyt keskustelun alla. Turvallisuustilanne alueella on sen verran heikko, että riskit siihen, että sinne jonkinlaisia iskuja kohdistuu, ovat tietenkin suuret. Se, mikä meitä puolustusvaliokunnan jäsenenä on paljon puhuttanut, on meidän sinne lähettämien miesten omasuoja. Mielestäni siitä on nyt yritetty huolehtia ja sitä parantaa. Sinne on semmoisia betoniesteitä lisätty. Minun mielestäni ne riskit siellä on pyritty minimoimaan, ja tämä on ihan hyvä. Irakin tulevan kehittymisen kannalta on tärkeää se, että meidän 80 miestä jatkavat siellä ensi vuoden ajan. Tässä lyhyesti.

21.02 Jaana Pelkonen kok: Arvoisa herra puhemies! Nostaisin vielä nopeasti esiin kaksi asiaa.

Toinen on palautussopimus Irakin kanssa. On valitettavaa, ettei palautussopimusasia Irakin kanssa ole edennyt. Ainakin kokoomuksesta on kannustettu hallitusta ryhtymään toimiin asian edistämiseksi niin kahdenvälisissä neuvotteluissa kuin EU:ssakin.

Toinen esiin nostettava asia on Nato. Kuten kaikki tiedämme, Nato on tärkeä tekijä Irakin kriisinhallinnassa, ja en voi olla mainitsematta sitä, että Nato-jäsenenä Suomen vaikutusmahdollisuudet globaalissa kriisinhallinnassa olisivat huomattavasti nykyistä suuremmat.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

21.03 **Kimmo Kiljunen sd:** Arvoisa puhemies! Minäkin yhtä lailla haluaisin hieman täydentää, jatkaa tuosta, kun Jaana Pelkonen viittasi Natoon ja Naton merkitykseen tuossa Irakin operaatiossa: totta.

Toinen merkittävä toimi, joka tässä täytyy tietysti rekisteröidä, on Yhdysvallat, ja se, mikä vaikutti osittain meidän harkintaamme, on myöskin Yhdysvaltain hallituksen päätökset syyskuussa, että he tulevat vähentämään osallistumistaan Irakissa yli 5 000 sotilaasta 2 000—3 000:een — tarkkaa lukua ei ole tässä vaiheessa tiedossa, mutta lähtökohtaisesti vähentämään. Yhdysvallat nimenomaan moittii Irakin hallintoa siitä, että se ei ole hoitanut asianmukaisesti näitä turvallisuustehtäviä. Tässä tilanteessa se olisi ollut ehkä väärä signaali, jos myöskin Suomi olisi ilmoittanut vetäytyvänsä tästä koulutusoperaatiosta kokonaan, kun me kuitenkin tiedämme maan haavoittuvan tilanteen. Tässä suhteessa halusimme korostaa sitä, että se tietty jatkuvuus, pitkäjänteisyys tässä koulutusohjelmassa, joka itse asiassa on muuttunut koulutuksesta yhä enemmän neuvonantajapalveluiksi, on tähdellistä ja tarpeellista, ja näin tämä Suomen osallistuminen säilytetään entisellään vuoden 2021 loppuun.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Vielä valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Niikko.

21.04 **Mika Niikko ps:** Arvoisa puhemies! Tässä vaiheessa on vielä syytä nostaa esille se tosiasia, että toki tällaisia sotilasoperaatioita jotkut kritisoiivat siitä, että suomalaiset sotilaat lähetetään alueelle, josta mahdollisesti voi joutua palaamaan kotiin jopa sinkkiarkussa, mutta tämä on kuitenkin hyvin keskeinen tehtävä. Tämä on globaali hanke, Yhdysvaltojen johtama hanke, jossa yhteisesti on päätetty nujertaa Isis-kalifaatti kokonaisuudessaan. YK:n arvion mukaan alueella on vielä noin 10 000 taistelijaa odottamassa sitä hetkeä, että pääsisivät tekemään niitä pahoja tekoja ja levittämään sitä pahuutta myös Eurooppaan asti. Tämän johdosta OIR-operaation tehtävä onkin nujertaa Isis alkutekijöihinsä ja sen jälkeen myös sitten kouluttaa nämä irakilaiset itse kantamaan vastuuta sen maan rakentamisesta paremmaksi.

Tämä suomalaisten tapa, miten me olemme mukana siellä, on se, että me koulutamme nykyään kouluttajia kouluttamaan itse omia joukkojaan. Alkujaanhan se on lähtenyt liikkeelle siitä, että suomalaiset ovat olleet kouluttamassa noin 5 000 peshmerga-joukkojen sotilasta toimimaan itse maansa sekä myös Irakin oman puolustuksen hyväksi. Tämä on se tapa, millä Suomi tukee kansainvälisen terrorismin vähentämistä.

Täytyy nostaa esille myös se, että on totta, että kun Irakissa on ollut kuukausia tällainen poliittinen sekasorto, niin tämä voi myös luoda sellaisen kehityksen, että luottamusta Irakin omaan kykyyn hoitaa asioita ei ole. Tämähän näkyy myös siinä, että Yhdysvallat on ilmoittanut vähentävänsä joukkojaan, kuten edustaja Kiljunenkin mainitsi, 5 000:sta noin 3 000:een tai 2 000 sotilaaseen. Tämä herättää toki huolta myös Suomessa. Nimittäin jos joukkojen johtajavaltio alkaa vetäytyä pois alueelta, niin silloin on katsottava uudelleen myös Suomen toimintakyvyt, pystytäänkö siellä toimimaan ja missä määrin.

Näillä sanoilla kiitan valiokuntaa ja valiokunnan jäseniä siitä, että olette nostaneet erittäin hyviä näkemyksiä esille tämän käsittelyn yhteydessä valiokunnassa ja että nyt ollaan saatu se tässä muodossa tuotua eduskunnalle. Tästä on hyvä jatkaa eteenpäin.

Keskustelu päättyi.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomuksen VNS 5/2020 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.

13. Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2019

Kertomus K 5/2020 vp

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2020 vp

Ainoa käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 13. asia. Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 5/2020 vp. Nyt päätetään kannanotosta kertomuksen johdosta.

Keskustelu

21.07 **Mika Niikko ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käsitellessään Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomusta vuodelta 2019 ulkoasiainvaliokunta kiinnitti huomiota erityisesti kolmeen pääkohtaan. Valiokunta piti tärkeänä sitä, että kysymykseen Venäjän paluusta yleiskokouksen työhön löytyi vihdoinkin kertomusvuonna ratkaisu. On hyvä, että Venäjä pysyy Euroopan ihmisoikeussopimuksen piirissä. Suomella oli ratkaisun löytymisessä keskeinen rooli Euroopan neuvoston ministerikomitean puheenjohtajuuskauden kautta. Muiltakin osin Suomen valtuuskunnan osallistuminen on ollut aktiivista. Jäsenet ovat osallistuneet esimerkiksi monitorointi- ja raportointitehtäviin sekä saaneet useita luottamustehtäviä eri komiteoissa. Kiitos tästä aktiivisuudesta ja hyvästä työstä erityisesti puheenjohtaja Kimmo Kiljuselle ja koko valtuuskunnalle.

Arvoisa puhemies! Toinen keskeinen asia, mihin ulkoasiainvaliokunta kiinnitti kertomusta käsitellessään huomiota, oli huoli Euroopan demokratian tilasta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Euroopan neuvoston ihmisoikeus- ja oikeusvaltiojärjestelmää haastetaan avoimesti. Valiokunta pitää tätä huolestuttavana ja korostaa Euroopan neuvoston roolia demokratian, oikeusvaltioperiaatteen ja ihmisoikeuksien vaalijana.

Arvoisa puhemies! Viimeisenä seikkana nostan asian käsittelystä esiin yleiskokouksen toimintaedellytykset. Valiokunta nosti esiin, että yleiskokouksen toimintamahdollisuuksien turvaaminen on tärkeää myös covid-19-pandemian aikana. Tässä yhteydessä valiokunta totesi, että tarvetta kansainvälispoliittiselle keskustelulle ylipäättään on paljon. Täällä eduskunnassakin tulisi tällaista keskustelua lisätä, ja tämä oli myös valiokunnan huomio.

Valiokunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

21.09 **Jaana Pelkonen kok:** Arvoisa puhemies! Viime vuosi oli Euroopan neuvostolle monella tavalla merkittävä vuosi. Euroopan neuvosto täytti pyöreät 70 vuotta, ja myös Suomen jäsenyydelle järjestössä viime vuosi oli juhlavuosi, kun 30 vuotta jäsenenä tuli täyteen.

Edustaja Niikko jo mainitsi tämän asian, eli toimiessaan Euroopan neuvoston ministerikomitean puheenjohtajana viime vuoden alkupuoliskolla Suomi pääsi osaltaan vaikuttamaan ratkaisun löytymiseen Venäjän paluuseen yleiskokouksen työhön, ja tämä oli erittäin merkittävä ja tärkeä edistysaskel.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Euroopan demokratian tila on todellakin aiheuttanut paljon huolta, ja tästä johtuen Euroopan neuvoston rooli niin demokratian, oikeusvaltioperiaatteen kuin ihmisoikeuksien vaalijana on korostunut ja korostuu entisestään. Kuten ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä hyvin todetaan, Euroopan neuvoston ja sen yleiskomitean työlle on erityistä tarvetta nykyisessä kansainvälispoliittisessa tilanteessa.

Omalta osaltani kiitän myös Suomen valtuuskunnan jäseniä erittäin hyvästä työstä.

21.11 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Kiitän ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Niikkoa tästä alustuspuheenvuorosta, ja kiitos hänen sanoistaan myöskin — kiitän sekä Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan puheenjohtajana että Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen varapresidenttinä. Me näemme sen merkittävän työn, mitä Euroopan neuvosto tekee tuossa laajassa mittakaavassa.

Kuten edustaja Pelkonen tässä viittasi — myöskin edustaja Niikko viittasi siihen — Euroopan neuvosto vietti juhluvuotta viime vuonna, ja tuota juhluvuotta korosti Suomen kannalta se, että meillä oli poikkeuksellisen korkea profiili Euroopan neuvoston työssä. Tuo profiili ei tullut ainoastaan siitä, että me olimme ministerikomitean puheenjohtajana, eikä siitäkään, että tasavallan presidentti Niinistö samoin kuin meidän ulkoministerimme Soini esiintyivät yleiskokoukselle, vaan siitä, että sekä tämä Suomen esiintyminen täällä yleiskokouksella että sitten niin sanottu Helsingin ministerikomitean kokous toukokuussa johtivat niihin isoihin ratkaisuihin, joiden hedelmiä me parhaillaan myönteisellä tavalla nautimme Euroopan neuvostossa.

Vuoden 2014 jälkeenhän ajaututtiin, kun sanktiopolitiikka tuli käyttöön, kriisiin siinä mielessä, että Venäjän parlamentaarisen yleiskokouksen valtuuskunnan valtakirjoja ei hyväksytty ja Venäjä oli vetäytymässä koko järjestöstä. Suomen aidosti neuvotteleman neuvotteluratkaisun tuloksena päädyttiin ratkaisuun, jossa Venäjän valtakirjat palautettiin ja Venäjän valtuuskunta kesästä alkaen alkoi osallistua täysimääräisesti Euroopan neuvoston työhön, ja se tilanne, että Venäjä olisi todella siirtynyt järjestöstä pois kokonaisuudessaan, myöskin hallitusten väliseltä puolelta, onnistuttiin välttämään. Tämä oli korkean profiilin operaatio, josta Suomi sai paljon, paljon pisteitä.

Nyt kun järjestö on hieman jakaantunut sen vuoksi, että sinne on syntynyt oppositiota, myöskin tuonne yleiskokoukseen ja myöskin ministerikomitean tasolle, jossa edelleenkin kyseenalaistetaan Venäjän jäsenyys siinä järjestössä, niin on herännyt kysymys, millä perusteilla me puolsimme sitä. Haluan tässä nyt ihan avoimesti eduskunnan edessä sen avata siltä osin, että kyse ei niinkään ollut, ei ainoastaan ollut, Venäjän valtion osallisuudesta Euroopan neuvoston työhön vaan ennen kaikkea Venäjän valtion sitoutumisesta Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Ja tämä sitoutuminen merkitsee sitä, että se, mitä Euroopan neuvosto tekee, ei ole enää vain hallitusten välistä toimintaa tai parlamenttien välistä toimintaa vaan myöskin kansalaisyhteiskuntien tasoista toimintaa.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa käsiteltävistä asioista 23 prosenttia valituksista tulee Venäjältä. Eli venäläiset kansalaiset, kansalaisjärjestöt tekevät ihmisoikeusvalituksia liittyen erilaisiin rikkomuksiin Venäjän yhteiskunnan sisällä. Heillä on ikkuna auki sillä tavalla, että he pystyvät edellyttämään, että Venäjän hallinto seuraa niitä ihmisoikeusnormeja ja -sopimuksia, mihin se on sitoutunut olemalla mukana Euroopan neuvostossa. 23 prosenttia kaikista näistä valituksista tulee siis Venäjältä, mikä on 13 000 valitusta. Me näemme sen mittakaavan: 13 000 valitusta. Venäjä on suuri maa, ja sen takia sieltä tulee

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

niitä paljon suhteellisesti ottaen, niin että Venäjä on vasta 8. suurin valittajamaa, jos sikseen tulee. En rupea luettelemaan muita maita, mutta se suhteellisuus tässä nyt näkyy.

Olennaista oli se, että tarjoamalla Venäjän parlamentaarisille mahdollisuuden osallistua tähän dialogiin me tarjoamme myöskin samalla venäläiselle kansalaisyhteiskunnalle mahdollisuuden nojautua näihin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Ja me saimme erittäin paljon palautetta ja kiitosta venäläisiltä kansalaisjärjestöiltä, ihmisoikeusjärjestöiltä, jotka korostivat, että teimme aivan oikean ratkaisun tässä asiassa, ja se on ollut tässä se iso taustakuvi riippumatta siitä, että tässä on ollut ristiriitaa.

Kannattaa muistaa, että Euroopan neuvostossa myöskin on tällainen monitorointijärjestelmä olemassa. Meidän ex- tasavallan presidenttimme Tarja Halonen on aikoinaan ollut aloitteen tekijä tässä monitorointijärjestelmässä, jossa näitä jäsenvelvoitteita ja -sitoumuksia seurataan systemaattisesti raporttörien toimesta. Erityisesti näiden keskeisten uusien jäsenmaiden osalta — tai sellaisten maiden osalta kuten Puola, joka on otettu monitoroinnin piiriin juuri nyt — joissa nähdään ihmisoikeusloukkauksia, oikeusvaltioperiaatteen tinkimistä tai demokratiassa suuria puutteita, seurantaan panostetaan paljon. Ja tiedän itse ollessani Armenian raporttörinä, että meidät otetaan erinomaisen vakavasti Armeniassa, siinä maassa itsessään, kun me käymme siellä maassa — mitä ei ole tässä vaiheessa nyt vielä tapahtunut kunnolla tämän koronan vuoksi ja muuten. Mutta aikaisemmat raporttörit ovat aina tavanneet valtion kuin valtion tasavallan päämiehen, hallituksen edustajia ja myöskin tietysti laveasti johtajia sekä oppositiota, kaikkia poliittisia toimijoita ja kansalaisjärjestöjä. Heillä on erittäin suuri rooli suhteessa sen maan ihmisoikeus-, demokratia- ja oikeusvaltiokehitykseen. Tätä säännöllistä monitorointia myöskin tehdään Venäjällä. Tämä monitorointi on taas käynnistynyt Venäjän jäsenyyden myötä.

Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan meriitteihin kuului viime vuodelta myöskin se, että syksyllä me järjestimme Rovaniemellä, kiitos myöskin eduskunnan tuen, Euroopan neuvoston poliittisen komitean ulkosuhteita käsittelevän suuren, merkittävän seminaaritapahtuman, jossa nimenomaan oli tarkoitus tutustua arktiseen alueeseen, Arktisen neuvoston työhön. Arktinen neuvosto ei ole vielä tarkkailijajäsenenä Euroopan neuvostossa. Ja nyt siinä oli ajatuksena se, että saataisiin Arktinen neuvosto myöskin tällä tavalla aktivoitua ja Euroopan neuvoston suhteita rakennettua. Ja otimmekin selkeitä askeleita eteenpäin tässä Arktisen neuvoston ja Euroopan neuvoston yhteistyössä, josta omalla tavallaan myöskin sitten lankeaa Suomen valtuuskunnan aktiivisuudelle kiitosta, koska me halusimme tällä tavalla tätä asiaa isännöidä.

Eli summa summarum, minusta on arvokasta, että me olemme mukana Euroopan neuvoston työssä. Minusta on myöskin arvokasta, että meillä on tämä tilaisuus eduskunnassa edes kerran vuodessa käydä läpi sitä työtä, mitä me kansanedustajat teemme myöskin ohitse tämän salin. Euroopan neuvosto itse asiassa elimenä oli minullekin hieman yllätys, kun olen uusi toimija Euroopan neuvoston puitteissa — olen aikaisemmin toiminut Etyjin puitteissa erityisesti. Se on käytännössä toinen parlamentti. Se on käytännössä toinen parlamentti valiokuntineen ja toimintamuotoineen, päivittäisine yhteyksineen, mitä meillä on Strasbourgissa tässä yhteydessä, ja se ei useinkaan näy tässä eduskuntatyössä siltä osin, että kollegat näkisivät, miten paljon me raadamme, koko se Suomen valtuuskunta raataa, tässä puolessa. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomuksen K 5/2020 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.

14. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 36 ja 55 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 148/2020 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 28/2020 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 9.12.2020 pidettävään täysistuntoon.

15. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perusopetuslain ja Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 218/2020 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 16/2020 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 9.12.2020 pidettävään täysistuntoon.

16. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi koulumatkatukilain väliaikaisesta muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 236/2020 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 17/2020 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 9.12.2020 pidettävään täysistuntoon.

17. Hallituksen esitys eduskunnalle ajoneuvolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 177/2020 vp

Valiokunnan mietintö LiVM 19/2020 vp

Mietinnön pöydällepano

Asia poistettiin päiväjärjestyksestä.

18. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ravitsemisyriyten uudelleentyöllistämisen tukemisesta ja toiminnan rajoitusten hyvittämisestä annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 238/2020 vp

Valiokunnan mietintö TaVM 36/2020 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 9.12.2020 pidettävään täysistuntoon.

Pöytäkirja PTK 160/2020 vp

19. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuluttajansuojalain 7 luvun väliaikaisesta muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 234/2020 vp

Lakialoite LA 21/2020 vp

Valiokunnan mietintö TaVM 37/2020 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 9.12.2020 pidettävään täysistuntoon.

20. Seuraava täysistunto

Eduskunnan seuraava täysistunto on keskiviikkona 9.12.2020 klo 14.00. Täysistunto lopetettiin klo 21.57.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Maija-Leena Paavola